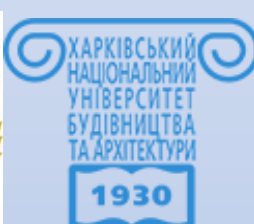

Міністерство освіти і науки України
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
АВТОМОБІЛЬНО-ДОРОЖНИЙ УНІВЕРСИТЕТ (ХНАДУ)
(кафедра економіки і підприємництва)
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БУДІВНИЦТВА ТА АРХІТЕКТУРИ
(кафедра менеджменту та публічного адміністрування)
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. Н. КАРАЗІНА
(кафедра управління та адміністрування)
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ТЕХНОЛОГІЙ ТА ДИЗАЙНУ
(кафедра підприємництва та бізнесу)
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
(кафедра аналітичної економіки та менеджменту)

МАТЕРІАЛИ
Всеукраїнської науково-методичної
Інтернет-конференції
**«ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ОСВІТИ, НАУКИ ТА ВИРОБНИЦТВА –
ОСНОВА ЕФЕКТИВНОГО НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ»**

17 квітня 2020 р.

<http://dl.khadi.kharkov.ua/course/view.php?id=1167>

Харків
2020

У збірнику представлено матеріали Всеукраїнської науково-методичної Інтернет-конференції «Взаємозв'язок освіти, науки та виробництва – основа ефективного навчального процесу». Матеріали подано у авторській редакції. Редакційна колегія може не поділяти думки авторів. За достовірність даних відповідальність несуть автори. Матеріали призначено для користування широкого кола зацікавлених осіб – науковцями, викладачами вищих навчальних закладів, викладачами середніх навчальних закладів, працівниками органів державної влади, підприємствами, здобувачами освіти тощо.

Редакційна колегія:

Голова:

Богомолів В.О. – проректор з наукової роботи ХНАДУ, д.т.н., професор, Заслужений діяч науки і техніки України.

Заступники Голови:

Дмитрієв І.А. – декан факультету управління та бізнесу ХНАДУ, д.е.н., професор, Заслужений діяч науки і техніки України;

Шевченко І.Ю. – завідувач кафедри економіки і підприємництва ХНАДУ, д.е.н., доцент.

Члени оргкомітету:

Маліков В.В. – завідувач кафедри обліку, оподаткування та міжнародних економічних відносин ХНАДУ, д.н. з держ. упр., професор;

Криворучко О.М. – завідувач кафедри управління та адміністрування ХНАДУ, д.е.н., професор;

Аванесова Н.Е. – завідувач кафедри менеджменту та публічного адміністрування Харківського національного університету будівництва та архітектури, д.е.н., професор;

Третяк В.П. – завідувач кафедри управління та адміністрування ННІ «Каразінська школа бізнесу» Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, д.е.н., професор;

Щербак В.Г. – завідувач кафедри підприємництва та бізнесу Київського національного університету технологій та дизайну, д.е.н., професор;

Паршина О.А. – завідувач кафедри аналітичної економіки та менеджменту Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, д.е.н., професор.

Відповідальний секретар:

Приходько Д.О. – доцент кафедри економіки і підприємництва ХНАДУ, к.е.н., доцент.

Взаємозв'язок освіти, науки та виробництва – основа ефективного навчального процесу : матеріали Всеукр. наук.-метод. Інтернет-конф., м. Харків, 17 квіт. 2020 р. / ХНАДУ. Харків, 2020. 396 с. URL: <http://dl.khadi.kharkov.ua/course/view.php?id=1167>

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. СУЧАСНІ ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ОСВІТНІ ПРОЦЕСИ ТА ЇХ РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ	13
<i>БЛАГА В.В., БЛАГОЙ В.В. Харківський національний автомобільно-дорожній університет, Харківський національний університет будівництва та архітектури.</i> ОРГАНІЗАЦІЯ НАЙБІЛЬШ ЕФЕКТИВНОГО НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ І РЕАЛІЗАЦІЯ КОМПЕТЕНЦІЙ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ.....	13
<i>ВЕЛИЧКО Я.І. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i> ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕЧНОСТІ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ЗВО.....	17
<i>ВЕРБИЦЬКА В.І. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i> ЗАСТОСУВАННЯ ЕКСПЕРТНИХ СИСТЕМ В ІНФОРМАЦІЙНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЯХ.....	21
<i>ДМИТРІЄВ І.А., ШЕВЧЕНКО І.Ю. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i> ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ МАГІСТРІВ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 051 «ЕКОНОМІКА» У ВІДПОВІДНОСТІ ДО ДЕРЖСТАНДАРТУ.....	25
<i>КИРЧАТА І.М. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i> ОСВІТНІ СТАНДАРТИ ТА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ	29
<i>ЛИСЕНКО А.О. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i> ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ОСВІТІ	31
<i>ЛИСЕНКО А. О. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i> ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	33
<i>МАТВІЙЧУК Л.А. Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка.</i> СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ.....	36
<i>ОНІСІФОРОВА В.Ю. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i> СВІТОВА ЕКОНОМІЧНА КРИЗА ЯК ПОТЕНЦІЙНЕ ДЖЕРЕЛО ВІДРОДЖЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ	39
<i>ПАВЛЕНКО Т.В. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i> СУЧАСНІ ПРОЦЕСИ В СИСТЕМІ ОСВІТИ ТА ЇХ РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ	41
<i>ПРОНКІНА Л.І., КЛЕПІКОВА О.В. Харківський торговельно-економічний інститут КНТЕУ.</i> ДО ПРОБЛЕМИ ЯКОСТІ ОСВІТИ В УКРАЇНІ.....	44

<i>РОМАНЕНКО О.Ю. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i> ТЕХНОЛОГІЇ ОНЛАЙН-НАВЧАННЯ ЯК ПЕРСПЕКТИВА ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ.....	47
<i>СОЛОПУН Н.М., СОЛОПУН Є.В. Харківський національний автомобільно-дорожній університет, Харківська загальноосвітня школа № 142.</i> ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТИ ЯК НАСЛІДОК ЧЕТВЕРТОЇ ІНДУСТРІАЛЬНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ.....	49
<i>СОЛОПУН Н.М., СОЛОПУН Є.В. Харківський національний автомобільно-дорожній університет, Харківська загальноосвітня школа № 142.</i> НЕФОРМАЛЬНА ТА СПОНТАННА ОСВІТА ЯК СКЛАДОВА ОСВІТИ ПРОТЯГОМ ЖИТТЯ	54
<i>ТИМЧЕНКО Ю.О., ФЕН ГУАН. Хулунбуїрський інститут (Китайська Народна Республіка).</i> ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ ОСВІТИ КИТАЮ.....	60
<i>ФЕДОРОВА В.О., ШУЛЯК М.Л. Харківський національний автомобільно-дорожній університет, Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка.</i> ОПИТУВАННЯ РІЗНИХ ГРУП СТЕЙКХОЛДЕРІВ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ ЗА ОСВІТНЬОЮ ПРОГРАМОЮ.....	64
<i>ФЕДОРОВА В.О., ШУЛЯК М.Л. Харківський національний автомобільно-дорожній університет, Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка.</i> АНАЛІЗ МОДЕЛЕЙ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ТРАЄКТОРІЇ ЗДОБУВАЧА ОСВІТИ.....	68
<i>ФЕДОТОВА І.В., БОЧАРОВА Н.А. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i> ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УЗГОДЖЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ З КЛЮЧОВИМИ СТЕЙКХОЛДЕРАМИ.....	72
<i>ЮАНЬ ЛІ, МАЛАХОВА Ю.В. Хулунбуїрський інститут (Китайська Народна Республіка).</i> ПРОГРАМА TENCENT MEETING ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ОНЛАЙН-НАВЧАННЯ В КИТАЇ.....	77
СЕКЦІЯ 2. НАПРЯМИ ОСВІТНЬОЇ ВЗАЄМОДІЇ В КООРДИНАТАХ «ДЕРЖАВА – ЗВО – БІЗНЕС-СТРУКТУРИ».....	80
<i>БОЧАРОВА Н.А., ФЕДОТОВА І.В. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i> ВПРОВАДЖЕННЯ ЗАСАД КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ВЗАЄМОДІЮ МІЖ ЗВО ТА ПІДПРИЄМСТВАМИ.....	80
<i>КИРЧАТА І.М. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i> ЗНАЧЕННЯ ОСОБИСТІСНИХ ЯКОСТЕЙ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ В ХОДІ НАБУТТЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ.....	85

<i>ОНІСІФОРОВА В.Ю. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i> ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВИ, ЗВО ТА БІЗНЕСУ В УМОВАХ ПОДАЛЬШОГО ПОШИРЕННЯ КРИЗОВИХ ЯВИЩ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ.....	87
<i>ПРИХОДЬКО Д.О. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i> ОСВІТНІ ПРОГРАМИ ТА ПРОЄКТИ, ЇХ ЗНАЧЕННЯ У ПРОФЕСІЙНОМУ РОЗВИТКУ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	91
<i>ШЕВЧЕНКО І.Ю., СІДЯКІНА Є.О. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i> КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ ТРАНСПОРТНОЇ СФЕРИ: ПОГЛЯДИ ТЕОРЕТИКІВ І ПРАКТИКІВ	94
СЕКЦІЯ 3. ВИРОБНИЧЕ НАВЧАННЯ У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ.....	100
<i>БИКОВА Т.Б. Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженко.</i> СПЕЦИФІКА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ ШВЕЙНОГО ПРОФІЛЮ.....	100
<i>БЛАГА В.В. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i> АКТИВНІ ТА ПАСИВНІ ФОРМИ НАВЧАННЯ НА ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЯХ У НЕПРОФІЛЬНИХ ЗВО КРАЇНИ.....	103
<i>ГРИГОРЕНКО Г.В. Харківський коледж Державного університету телекомунікацій.</i> ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ДИСЦИПЛІНИ «ІНЖЕНЕРНА ТА КОМП'ЮТЕРНА ГРАФІКА» З ВИРОБНИЧИМ НАВЧАННЯМ.....	108
<i>ШМАТОВА А.Ю., ЯНЧЕНКО Н.В. Харківський національний університет будівництва та архітектури.</i> РОЛЬ ОСОБИСТОСТІ В ЕКОНОМІЦІ.....	111
СЕКЦІЯ 4. МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПЕДАГОГІКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ	113
<i>АЛІЄВ Р.А. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i> ФОРМИ ШВИДКОСТІ ТА ЇХ МЕТОДИКА РОЗВИТКУ НА ЗАНЯТТЯХ ЗІ СТУДЕНТАМИ ВНЗ.....	113
<i>БАБАЙЛОВ В.К. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i> МЕТОДОЛОГІЯ: НОВЕ В ТРАКТУВАННІ.....	116
<i>БАБАЙЛОВ В.К. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i> МЕТОД ТА МЕТОДИКИ: ЩЕ РАЗ ПРО ХАРАКТЕР ЗВ'ЯЗКУ	119
<i>БАБАЙЛОВ В.К. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i> УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДОЛОГІЇ РОЗРОБКИ ПАРАДИГМ ПЕДАГОГІКИ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	121

<i>БАБАЙЛОВ В.К., ЛЕВЧЕНКО Я.С. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i> МЕТОДОЛОГІЯ КОНКРЕТНИХ СФЕР ДІЯЛЬНОСТІ І ФІЛОСОФІЇ.....	124
<i>БАБАЙЛОВ В.К., ШЕРШЕНЮК О.М. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i> МЕТОДОЛОГІЯ І МОДЕЛЮВАННЯ: УТОЧНЕННЯ ЗВ'ЯЗКУ.....	127
<i>БАДЄЄВА Л.І. Харківський національний університет радіоелектроніки.</i> ДЕБАТИ ЯК ФОРМА ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ.....	130
<i>БЕЗНІС О.Є. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i> ОЗДОРОВЧІ ЗАВДАННЯ В СИСТЕМІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ВНЗ....	133
<i>БЕЗНІС О.Є. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i> ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ГАЛУЗІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ.....	135
<i>БЕЗНІС П.С. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i> ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА МОТИВАЦІЯ СТУДЕНТІВ.....	139
<i>БЕЗНІС П.С. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i> НЕОБХІДНІСТЬ ПРОФЕСІЙНО-ПРИКЛАДНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ	142
<i>БУГАЄВСЬКА Ю.В. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i> КОНСТАТАЦІЯ РІВНІВ СФОРМОВАНOSTІ КОРПОРАТИВНИХ УМІНЬ ТА ЯКОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ.....	144
<i>ВЕРБИЦЬКА В.І. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i> РОЗВИТОК СУСПІЛЬНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ЯКОСТІ МЕТИ ІННОВАЦІЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ.....	147
<i>ГОРЯЙНОВ О.М. Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка.</i> МОТИВАЦІЯ СТУДЕНТІВ В МЕЖАХ ДОРОЖНЬОЇ КАРТИ ДИСЦИПЛІНИ І ЕЛЕМЕНТИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ПЕРІОД КАРАНТИНУ.....	152
<i>ДЕДЛОВА Т.В. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i> ОБҐРУНТУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	156
<i>ДЕДЛОВА Т.В. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i> СУЧАСНІ ФОРМИ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	161
<i>ДЕДЛОВА Т.В. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i> ЩОДО ПИТАННЯ ПРОВАДЖЕННЯ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ ЗІ ЗДОБУВАЧАМИ ЗСО.....	164

<i>ЄВДОКИМОВА І.С. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i> ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ГАЛУЗІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ.....	169
<i>ЄВДОКИМОВА І.С. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i> МЕТОДИКА ПОРІВНЯННЯ РОЗВИТКУ СИЛОВИХ ЯКОСТЕЙ НА ПРИКЛАДІ СТУДЕНТІВ-СПОРТСМЕНІВ, ТА СТУДЕНТІВ, ЩО НЕ ЗАЙМАЮТЬСЯ СПОРТОМ	172
<i>ЄСІНА Н.О. Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди.</i> СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА АДИКТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ ЯК ТЕХНОЛОГІЯ У СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ.....	174
<i>ЗАЙЦЕВ С.С. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i> ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ УСПІШНОСТІ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ.....	178
<i>КАСАТОНОВА І.А. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i> ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДИКИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ЯК ЗАСОБУ ФОРМУВАННЯ У СТУДЕНТІВ ФАХОВОГО МИСЛЕННЯ.....	181
<i>КОФАНОВ І.В. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i> СТУДЕНТСЬКА МОЛОДЬ ТА ЗДОРОВИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ.....	184
<i>КОФАНОВ І.В. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i> МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ СПРИТНОСТІ ТА КООРДИНАЦІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ВНЗ	187
<i>КОФАНОВ І.В. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i> МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗПОДІЛУ ЧАСУ У СТУДЕНТСЬКОМУ ЖИТТІ.....	189
<i>Клітної В.В., Приходько Д.О. Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i> ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ МЕТОДІВ В ТЕХНІЧНОМУ ПРОЕКТУВАННІ.....	192
<i>Кудрявцев В.М. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i> СУТНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИКЛАДАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН.....	196
<i>Кудрявцев В.М. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i> СПОСОБИ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ІНФОГРАФІКИ В НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС	198
<i>Кудрявцев В.М. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i> ІНФОГРАФІКА ЯК СПОСІБ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ СТУДЕНТІВ-ЕКОНОМІСТІВ.....	200

<i>Кудрявцева О.В. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i> ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-СЕРВІСІВ ДЛЯ СТВОРЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ.....	204
<i>Кудрявцева О.В. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i> СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ	207
<i>Курилко М.Ф. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i> ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ У СИСТЕМІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЗІ СТУДЕНТКАМИ ТЕХНІЧНИХ ВУЗІВ.....	211
<i>Курилко М.Ф. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i> ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В КРАЇНАХ АЗІЇ	213
<i>Лисанова А.М., Пахомова Л.В. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i> ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ ІНОЗЕМЦІВ ДО СПРИЙНЯТТЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ.....	217
<i>Лисанова А.М., Пахомова Л.В. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i> ВИКЛАДАЧ ЯК МОДЕРАТОР ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ І МАГІСТРІВ З ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН.....	219
<i>Немикіна С.В., Котова К.В. Запорізький навчально-виховний комплекс №64, КЗ «Новомиколаївський НРЦ «Паросток» ім. Польського В. А.».</i> СПОСОБИ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ЯК ПРИЙОМИ СТВОРЕННЯ ТВОРЧОГО МІКРОКЛІМАТУ НА ЗАНЯТТЯХ ЗІ СВІТОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	220
<i>Онищенко І.В. Криворізький державний педагогічний університет.</i> АКСІОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ.....	223
<i>Онисіфорова В.Ю. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i> ОСОБЛИВОСТІ ДИСТАНЦІЙНОГО ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «МАКРОЕКОНОМІКА» ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ХНАДУ.....	226
<i>Павленко Т. В., Павленко В.О. Харківський національний автомобільно-дорожній університет, Харківська державна академія фізичної культури.</i> ПЕДАГОГІЧНІ ЗАКОНОМІРНОСТІ ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	230
<i>Плотников Є.К. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i> МІСЦЕ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....	233

<i>ПЛОТНИКОВ О.І. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i>	ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ.....	237
<i>ПРИХОДЬКО Д.О. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i>	МЕТОДОЛОГІЯ РОЗРОБКИ ПАРАДИГМ ПІДПРИЄМНИЦТВА.....	240
<i>ПРОХОРЕНКО Т.Г. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i>	ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ – ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦЯ.....	243
<i>СЕМЕНОВ А.І. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i>	СУЧАСНЕ СУСПІЛЬСТВО ТА ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ.....	246
<i>СТУПАК І.К. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i>	МЕТОДИ ОВОЛОДІННЯ ТЕХНІКОЮ БІГУ.....	250
<i>СТУПАК І.К. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i>	ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ ПІДГОТОВКИ ЮНИХ СПОРТСМЕНІВ	253
<i>ТОКАР І.І. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i>	ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД З ОРГАНІЗАЦІЇ ДОЗВІЛЛЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗІ ЗДОБУВАЧАМИ ЗВО.....	256
<i>ЧАПЛИГІН О.К., СУК О.Є. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i>	МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПЕДАГОГІЧНОЇ КОНЦЕПЦІЇ В. Г. ТАБАЧКОВСЬКОГО ТА ЙОГО РЕАЛІЗАЦІЯ У ПРАКТИЧНІЙ РОБОТІ.....	261
<i>ШЕВЧЕНКО І. Ю., СОПЕЛЬНИК В.О. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i>	КЛІПОВЕ МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ФЕНОМЕН СУЧАСНОЇ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ.....	264
<i>ШЕПЛЯКОВА І.О. Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди.</i>	ВОРКШОП ЯК ІННОВАЦІЙНА ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ.....	266
<i>ШИНКАРЕНКО В.Г. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i>	КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО ОБҐРУНТУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ЗА ДИСЦИПЛІНОЮ «СТАТИСТИКА».....	270
<i>МАЛКОВ В.В., ВЕРБИЦЬКА В.І. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i>	ЗНАЧЕННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ У ФОРМУВАННІ МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ.....	274
СЕКЦІЯ 5. СТАН, ПЕРСПЕКТИВИ ТА ЗНАЧЕННЯ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ		279
<i>БЛАГА В.В. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i>	САМОСТІЙНА РОБОТА З НАУКОВОЮ ІНФОРМАЦІЄЮ ТА ЇЇ ОСМИСЛЕННЯ – НЕОБХІДНИЙ НАВИЧОК ВИПУСКНИКІВ ЗВО.....	279

<i>ДОГАДАЙЛО Я.В. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i>	
ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ ШЛЯХОМ АКТИВІЗАЦІЇ УЧАСТІ	
СТУДЕНТІВ У КОНФЕРЕНЦІЯХ.....	284
<i>ДОГАДАЙЛО Я.В. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i>	
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА РОБОТА МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ.....	289
<i>ЗАЙЦЕВ С.С. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i>	
ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	
ВИКЛАДАЧІВ ХНАДУ.....	293
<i>КАСАТОНОВА І.А. Харківський національний автомобільно-дорожній</i>	
<i>університет.</i> НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ У РЕАЛІЯХ ВИСШОЇ ТЕХНІЧНОЇ	
ШКОЛИ.....	297
<i>КНИШЕНКО Н.П. Харківський національний автомобільно-дорожній</i>	
<i>університет.</i> АНАЛІЗ ДОРОЖНЬО-БУДІВЕЛЬНИХ ТЕРМІНІВ У СЛОВНИКУ	
В. ЖУРКОВСЬКОГО.....	299
<i>ОЛЕШКО Н.П. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i>	
МІСЦЕ ТА РОЛЬ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ІСТОРИКІВ У ТЕХНІЧНИХ	
ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	301
<i>ОНІСІФОРОВА В.Ю. Харківський національний автомобільно-дорожній</i>	
<i>університет.</i> ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВОЇ РОБОТИ	
СТУДЕНТІВ-БАКАЛАВРІВ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ 051 «ЕКОНОМІКА» ТА 076	
«ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА БІРЖОВА ДІЯЛЬНІСТЬ».....	303
<i>СТРЕЛЬНИКОВА О.О. Харківський національний педагогічний університет</i>	
<i>імені Г.С. Сковороди.</i> ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ	
ПАНДЕМІЇ КОРОНАВІРУСУ (COVID-19).....	307
<i>ШЕВЧЕНКО І.Ю. Харківський національний автомобільно-дорожній</i>	
<i>університет.</i> КРИТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОЄКТУ ПОРЯДКУ ПРИСУДЖЕННЯ	
НАУКОВИХ СТУПЕНІВ ДОКТОРА НАУК І ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ.....	309
СЕКЦІЯ 6. ДУАЛЬНА ОСВІТА: ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ,	
ДОСВІД.....	313
<i>АЧКАСОВА Л.М. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i>	
ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ	
В УКРАЇНІ.....	313
<i>Влад С.В., Янченко Н.В. Харківський національний університет будівництва</i>	
<i>та архітектури.</i> ДУАЛЬНА ОСВІТА: ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ ТА	
ДОСВІД.....	317
<i>ЛЕВЧЕНКО Я.С. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i>	
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ: ЗВОЛКАТИ НЕМОЖНА.....	319

<i>Левченко Я.С. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i>	
ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДУАЛЬНОГО НАВЧАННЯ: ДОСВІД НІМЕЧЧИНИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ УКРАЇНИ	322
<i>Онисьорова В.Ю. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i>	
ДУАЛЬНА ОСВІТА ЯК ПОТЕНЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ ПРИСКОРЕНОЇ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТА НА МАЙБУТНЬОМУ РОБОЧОМУ МІСЦІ.....	326
<i>Птиця Н.В., Птиця Г.Г. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i>	
ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ, ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКІСНОЇ ОСВІТИ.....	328
<i>Солопун Н.М. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i>	
ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН У СТВОРЕННІ СИСТЕМИ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	331
<i>Федорова В.О., Шуляк М.Л. Харківський національний автомобільно-дорожній університет, Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка.</i>	
ДУАЛЬНА ОСВІТА: ОСНОВНІ ПЕРЕВАГИ ТА РИЗИКИ ВПРОВАДЖЕННЯ.....	334
<i>Шевченко І.Ю., Хорова М.О. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i>	
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ПАРТНЕРСТВА ЗВО І БІЗНЕС-СТРУКТУР В ДУАЛЬНІЙ СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ.....	339
СЕКЦІЯ 7. ОРГАНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ВЗАЄМОДІЇ «ВИЩА ОСВІТА – РИНОК ПРАЦІ».....	344
<i>Блага В.В. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i>	
ЕКОНОМІЧНА РОЛЬ ОСВІТИ ТА ПЕРСПЕКТИВА КЛАСТЕРИЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ.....	344
<i>Вербицька В.І. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i>	
ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ВЗАЄМОДІЇ «ВИЩА ОСВІТА – РИНОК ПРАЦІ».....	349
<i>Виниченко К.Д., Янченко Н.В. Харківський національний університет будівництва та архітектури.</i>	
БЕЗРОБІТТЯ ЯК ОСНОВНА ПРОБЛЕМА ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ.....	354
<i>Дідух Л.В. Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства.</i>	
ДО ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ АРХІВНОЇ ГАЛУЗІ.....	356
<i>Догадайло Я.В. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i>	
НАВИЧКИ МЕНЕДЖЕРІВ, НАЙБІЛЬШ ЗАТРЕБУВАНІ У 2025 РОЦІ РИНКОМ ПРАЦІ.....	360

<i>Кирчата І.М. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i> ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ЕКОНОМІЧНО КОМПЕТЕНТНИХ СПЕЦІАЛІСТІВ ЯК ПОКАЗНИК КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	364
<i>Кірсанов М.В. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i> МОЖЛИВОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА СПОРТУ НА РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ.....	370
<i>Криворучко О.М. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i> ВИЗНАЧЕННЯ КОМПЕТЕНЦІЙ ФАХІВЦІВ З ЛОГІСТИЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ.....	372
<i>Лисенко А.О. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i> ПРОБЛЕМА ВІДПОВІДНОСТІ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ ПОТРЕБАМ РИНКУ ...	377
<i>Плотников Є.К. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i> РИНОК ПРАЦІ У СФЕРІ ПРОФЕСІЙНОГО СПОРТУ.....	381
<i>Романенко О.Ю. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i> РОЛЬ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В ЖИТТІ МАЙБУТНЬОГО ІНЖЕНЕРА.....	383
<i>Семенов А.І. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.</i> МАРКЕТИНГ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В СИСТЕМІ ОСВІТИ.....	385
<i>Шевченко І.Ю., Сідякіна Є.О. Харківський національний автомобільно- дорожній університет.</i> ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖРЕГІОНАЛЬНОЇ ГАРМОНІЙНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ЗВО З ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ ТРАНСПОРТНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ.....	388
<i>Янченко Н.В., Стрельникова Ю.С. Харківський національний університет будівництва та архітектури.</i> ПРОБЛЕМАТИКА СТАНОВЛЕННЯ ВІДНОСИН РИНКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА РИНКУ ПРАЦІ В СВІТІ НОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ.....	392

СЕКЦІЯ 1

СУЧАСНІ ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ОСВІТНІ ПРОЦЕСИ ТА ЇХ РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ

ОРГАНІЗАЦІЯ НАЙБІЛЬШ ЕФЕКТИВНОГО НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ І РЕАЛІЗАЦІЯ КОМПЕТЕНЦІЙ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ

Блага В. В., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Благой В. В., к.е.н., доцент

Харківський національний університет будівництва та архітектури

Державні освітні стандарти висувають нові вимоги до організації навчального процесу, зокрема, вказують на пріоритет такої організації навчання у ЗВО, за допомогою якої освоєння навчальних дисциплін студентами здійснюється, спираючись на сучасні розвиваючі технології, практико-орієнтований, компетентнісний підхід. Нове покоління державних освітніх стандартів засноване на ідеології формування змісту освіти, орієнтованої на результат, на побудову моделі випускника і характеристики професійної діяльності випускників[1-4].

Серед сучасних форм навчальних практико-орієнтованих технологій існують такі, як лабораторії. В залежності від мети створення вони можуть виступати в наступних двох напрямках: наукові (науково-дослідні); навчальні (навчально-практичні, навчально-методичні).

Навчальна лабораторія ЗВО є місцем, де закріплюються теоретичні знання студентів на практиці. В процесі проектування навчальних лабораторій враховують специфіку дисциплін, що викладаються на економічному факультеті, потреби і можливості придбання лабораторного обладнання,

ресурсів для виконання домашніх завдань або для самостійного освоєння студентами предметних умінь і навичок, компетенцій в позааудиторний час.

Діяльність навчальних лабораторій спрямована на забезпечення студентам відкритого доступу до освітніх ресурсів, в тому числі дистанційним, що в умовах карантину стає перевагою ЗВО, на зберігання і надання студентам для самостійної роботи навчальної, навчально-методичної, наукової літератури на традиційних носіях, на створення (чи придбання) електронних бібліотек, баз знань.

У непрофільних ЗВО для навчання студентів економічного профілю пропонується застосовувати віртуальні навчальні лабораторії – це віртуальні навчальні кабінети, які декларують навчальну і методичну інформацію, а також надають можливість займатися імітаційним моделюванням, наприклад, створенням віртуальних підприємств.

Віртуальні навчальні лабораторії представляють комплект комп'ютерних програм, які моделюють процеси виконання натурних експериментальних досліджень в тій чи іншій предметній області. Вони дозволяють виконувати лабораторні, практичні, курсові, дипломні, розрахунково-графічні роботи віртуально, тобто в комп'ютерному середовищі – на робочому столі відповідної програми. При цьому студенти мають справу не з реальними вимірювальними приладами, комплектуючими елементами та іншими атрибутами, що присутні в реальних дослідженнях, а з їх «зображеннями» на екрані комп'ютера. Це дозволяє значно швидше і з меншими економічними витратами виконувати всі види навчальних та наукових робіт, робити їх більш привабливими для студентів, підвищувати їх мотиваційну складову щодо традиційної форми навчання. Але особливу значимість віртуальні лабораторії набувають для дистанційної форми навчання.

Безумовно, для організації віртуальної навчальної лабораторії потрібні технічні фахівці, які забезпечать роботу програм, але немає сумнівів, що впровадження навчальної лабораторії сьогодні дозволить студенту по-новому подивитися на реалізацію професійних і навчальних функцій, а викладачеві допоможе більш дохідливо і на прикладах показати роботу економічного

об'єкта. Крім того, в умовах поєднання стаціонарної або дистанційної форм участі вона буде майданчиком ефективної взаємодії всіх зацікавлених осіб.

Застосування методу проектів, дозволить студентам-економістам не тільки досліджувати матеріали, а й інтегрувати отримані знання в єдину дослідницьку задачу, втілену в проекті. Проектний метод відповідає принципам активного навчання, коли інформація не подається в готовому вигляді, а є стимулом до розвитку навичок оперативно аналізувати проблему і шукати необхідну інформацію. Це одна з найпоширеніших освітніх технологій, що спрямована на самостійне поліпшення пізнавальних інтересів, а крім того, креативних можливостей студентів. Метод проектів спрямований на вирішення професійних завдань, сконцентрований на різноманітних засобах навчання та інтеграції знань і вмінь з суміжних областей професійної діяльності з елементом творчості.

В таких умовах сприйняття навчальної інформації студенту надається можливість проявити ініціативу, вчитися самостійно вирішувати господарську ситуацію. Як підсумок роботи над проектом студент зазвичай має право презентувати результат творчої праці. Участь студентів у навчальній лабораторії з проектами можна передбачити в рамках навчального курсу «Проектний аналіз». А сам проект може бути представлений в якості передбаченої в програмі курсової роботи.

Імітаційне моделювання об'єктів вивчення. Особливістю реалізації такої проектної діяльності з урахуванням можливостей навчальної лабораторії може бути імітаційне моделювання, підбір об'єкта. Тут віртуальна навчальна лабораторія може виступати навчальною платформою. Імітаційне моделювання дозволяє імітувати поведінку досліджуваної системи в часі, причому перевагою є те, що можна імітувати поведінку тих об'єктів, з якими реальні експерименти занадто дорогі або неможливі, наприклад, моделювати підприємства або ринок товарів. Мета імітаційного моделювання полягає у відтворенні поведінки досліджуваної системи на основі результатів аналізу найбільш суттєвих взаємозв'язків між її елементами. Моделювання дозволяє модифікувати ці зв'язки і спостерігати за змінами.

Розширення освітнього середовища – один з векторів розвитку навчальної лабораторії. Сьогодні в освітньому процесі можна узагальнено виділити три суб'єкти: студент, ЗВО, роботодавець. По суті, ЗВО є посередниками між студентами і роботодавцями, тому повинні, з одного боку, отримувати актуальну інформацію, які вимоги пред'являються до компетенцій студентів, з іншого боку, шукати можливість заповнення тих прикладних галузей знань, якими сьогодні цікавляться студенти і в повній мірі не може надати навчально-педагогічний персонал ЗВО. Важливий діалог усіх боків з метою організації найбільш ефективного навчального процесу і реалізації компетенцій. Таким майданчиком для діалогу може бути навчальна лабораторія, оскільки випускники ЗВО, студенти, молоді фахівці гостро потребують механізму підтримки та адаптації при переході від навчання до виконання професійних обов'язків на реальних підприємствах.

Цікавим є той факт, що залучені до взаємодії в рамках розробки проектів навчальної лабораторії або запрошені на презентацію проектів учні старших класів матимуть можливість ознайомитися з освітніми можливостями ЗВО, що підвищить інтерес майбутніх абітурієнтів до економічних спеціальностей.

Тому в умовах глобальної екологічної та економічної кризи, спричиненої пандемією коронавірусу, прогнозуємо зростання інтересу до вітчизняних ЗВО, зокрема регіональних, та пропонуємо заздалегідь їм спланувати програму оновлення та підвищення своєї конкурентоздатності. В цьому контексті необхідно вивчити досвід зарубіжних освітніх установ в аспекті реалізації стаціонарних і віртуальних навчальних лабораторій економічної спрямованості; визначити рейтинг програмного забезпечення віртуальних тренажерів економічного спрямування та розробити проект навчальної лабораторії для реалізації на практиці.

Література:

1. Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальність: 051 «Економіка». *Міністерство освіти і науки України* : веб-сайт. URL:

<http://surl.li/blbo> (дата звернення: 30.03.2020).

2. Стандарт вищої освіти України: другий (магістерський) рівень, галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальність 051 «Економіка». *Міністерство освіти і науки України* : веб-сайт. URL: <http://surl.li/blbp> (дата звернення: 30.03.2020).

3. Стандарт вищої освіти першого (бакалаврського) рівня галузі знань 07 «Управління та адміністрування», спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність». *Міністерство освіти і науки України* : веб-сайт. URL: <http://surl.li/blbr> (дата звернення: 30.03.2020).

4. Стандарт вищої освіти другого (магістерського) рівня галузі знань 07 «Управління та адміністрування», спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність». *Міністерство освіти і науки України* : веб-сайт. URL: <http://surl.li/blbs> (дата звернення: 30.03.2020).

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕЧНОСТІ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ЗВО

Величко Я. І., асистент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Освітнє середовище являє собою багатомірний простір, який має бути адекватним сучасним потребам суспільства і відповідати тенденціям розвитку культури, економіки, виробництва й технологій [1]. Важливою вимогою до якості сучасного освітнього середовища є забезпечення безпечності освітнього середовища для життя та здоров'я, в тому числі і психологічного, усіх здобувачів вищої освіти [2]. Це регламентується правилами та Положеннями внутрішнього розпорядку ЗВО.

З метою створення безпечних умов праці і навчання для всіх учасників освітнього процесу, покращення цивільного та протипожежного захисту

учасників навчально-виховного процесу керівництво ЗВО розробляє комплекс систематичних заходів, що включає в себе вдосконалення системи контролю за виконанням посадовими особами й учасниками навчально-виховного процесу законодавства, положень і правил з охорони праці та техніки безпеки, приписів відповідних державних органів з цих питань, здійснення перевірки вентиляційних систем, проведення технічного обслуговування, діагностики та забезпечення нормативною кількістю первинних засобів пожежогасіння (вогнегасниками) всіх підрозділів ЗВО, проведення навчання й перевірки знань з питань пожежної безпеки посадовими особами, що згідно наказу призначені відповідальними за протипожежний стан приміщень, проведення ремонту і реконструкції систем пожежної сигналізації, систем оповіщення в гуртожитках. Необхідною умовою безпечності освітнього середовища є відповідність вимогам нормативних документів санітарно-технічного стану усіх будівель, приміщень та споруд ЗВО, а також їх експлуатація.

Зазвичай у ЗВО розроблена та реалізується система контролю за дотриманням вимог техніки безпеки, виробничої санітарії і протипожежної безпеки. Для організації та контролю забезпечення безпечності освітнього середовища для життя та здоров'я здобувачів вищої освіти в ЗВО є інженер охорони праці.

Усі науково-педагогічні працівники і здобувачі вищої освіти проходять інструктажі з охорони праці і протипожежної безпеки. Завідувачі навчальних, науково-дослідницьких лабораторій та навчальних майстерень перед заняттями проводять інструктажі з техніки безпеки для здобувачів вищої освіти із записом у журналі реєстрації інструктажів.

Усі здобувачі вищої освіти вивчають такі курси, як «Безпека життєдіяльності та основи охорони праці», «Цивільний захист», проходять інструктаж з охорони праці під час проведення навчальних, виробничих, переддипломних практик.

Слід відмітити, що освітнє середовище являє собою також систему соціальних зв'язків і відношень у галузі освіти, це місце перетину діяльності всіх

учасників освітнього процесу, де забезпечується використання та активізація їхнього творчого потенціалу. Освітнє середовище складається з таких компонентів:

1. Гуманістичне освітнє середовище як чинник соціалізації студента та розвитку його творчої особистості. Вимоги принципу гуманізації мають реалізовуватися на всіх ділянках освітнього середовища ЗВО.

2. Психологічно безпечне освітнє середовище у ЗВО, як умова збереження і зміцнення психічного здоров'я викладачів та студентів. Важливу роль у цьому відіграє адміністрація, психологічна служба освітнього закладу, діяльність всього педагогічного колективу і кожного викладача зокрема.

Серед основних завдань психологічного забезпечення безпечності освітнього середовища та освітнього процесу в ЗВО можна виділити:

1. Зниження рівня дезадаптації здобувачів вищої освіти (нездатність пристосуватися до ЗВО, його умов і вимог). Рішення даної задачі здійснюється за наступними напрямками: робота зі здобувачами вищої освіти при вступі до ЗВО, коли їх знайомлять з особливостями навчання в ЗВО, його правилами, сприяють встановленню взаємовідносин з сокурсниками та викладачами; допомога здобувачам вищої освіти будь-якого віку при виникненні труднощів у навчанні або у взаєминах з іншими здобувачами чи викладачами, відхилень у поведінці.

2. Допомога викладачам в організації індивідуалізації навчання – діагностика індивідуальних особливостей здобувачів вищої освіти та консультації для викладачів з метою побудови робочих програм дисциплін, навчальних планів і завдань, максимально враховуючи особливості здобувачів та рівень їх розвитку.

3. Допомога викладачам у вирішенні проблем, що виникають у процесі навчання і виховання здобувачів вищої освіти та роботи зі студентськими колективами.

4. Підвищення навчальної (для здобувачів вищої освіти) та педагогічної (для викладачів) мотивації (мотивація – спонукання організму, що викликає його

активність у певному напрямку).

5. Зниження тривоги перед майбутнім. Випускники ЗВО відчують певну тривогу перед майбутнім життям та необхідністю працевлаштування. У соціально й економічно нестабільному суспільстві рівень тривожності випускників підвищується. Його зниженню сприяють психологічне консультування та навчання молодих людей навичкам, необхідним для подальшого працевлаштування, налагодження співпраці ЗВО з працедавцями.

6. Підвищення рівня професійної інформованості, життєвого і професійного самовизначення, формування навичок ефективної поведінки на ринку праці у випускників ЗВО.

7. Підвищення психологічної компетентності керівників та усіх учасників навчально-виховного процесу в ЗВО.

Реалізація даних та інших завдань дозволяє істотно підвищити якість освіти.

Так в Харківському національному автомобільно-дорожньому університеті (ХНАДУ) для сприяння фізичному та психічному здоров'ю всіх учасників навчально-виховного процесу запроваджена система психофізіологічного забезпечення навчальної діяльності студентів, виконуються основні заходи психофізіологічного забезпечення навчальної діяльності, пов'язані з організаційними моментами (регуляція обсягу навантаження, організація режиму навчання, відпочинку тощо); розроблений Комплексний план виховної роботи ХНАДУ, плани виховної роботи кафедри та окремих викладачів-кураторів зі студентами академічних груп. Для виховання свідомого та відповідального ставлення до власного здоров'я, створення доброзичливих взаємин у колективі проводиться постійна робота з популяризації здорового способу життя студентів. Створені умови для участі студентів і викладачів у молодіжному громадському русі «Безпека українського майбутнього», проведення автопробігів «Молодь за безпеку дорожнього руху» тощо. Крім того, одним із коригуючих впливів на стан здоров'я студентів є регулярні фізичні заняття. На базі ХНАДУ працюють спортивний клуб «Автодорожник» ім.

Пояркова Ю.М., волейбольний та інші спортивні клуби. Студенти мають змогу відвідувати 25 спортивних секцій, є манеж, тренажерний та тенісний зали, стрілецький тир, зали фітнесу, боксу, боротьби та гирьового хортингу. Постійно проводяться спартакіади з легкої атлетики, кросу, шахів, шашок, футболу, мініфутболу, настільному тенісу, баскетболу, волейболу, аеробіці, стрільбі.

Таким чином, на сьогодні ЗВО широко використовують сучасні методи, методики і технології роботи, що дозволяють ефективно вирішувати поставлені завдання із забезпечення безпечності освітнього середовища для життя та здоров'я здобувачів вищої освіти.

Література:

1. Принципи побудови освітнього середовища для інтелектуально обдарованих підлітків. *Актуальні проблеми психології : Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка НАПН України*. 2012. Т. VI., Вип. 9. С. 337–345.

2. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. №1556-VII. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T141556.html (дата звернення: 30.03.2020).

ЗАСТОСУВАННЯ ЕКСПЕРТНИХ СИСТЕМ В ІНФОРМАЦІЙНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЯХ

*Вербицька В. І., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Експертні системи, які останнього часу набувають все більшої популярності, є одним з найважливіших напрямків застосування нових інформаційних технологій. Однак, не дивлячись на інтенсивний розвиток експертних систем, проблема набуття знань для них до цього моменту в повній мірі не вирішена.

Проблема вилучення експертних знань протягом довгого часу знаходиться

в центрі уваги спеціалістів в галузі штучного інтелекту. Однією із складових цієї системи складається в тому, що для експертної системи знання являють собою сукупність всіх відомостей щодо деякої предметної галузі, записані за допомогою формальних структур презентації знань, а знання людини частіш за все не мають чіткої структури. Тому з'являється необхідність використання спеціальних методів набуття знань.

На даний момент розроблена значна кількість методик, які дозволяють в тій або іншій мірі вирішувати завдання автоматизованого формування бази знань. Існуючі методи можна класифікувати відповідно джерелам знань, на основі яких формується база знань. Джерелами даних можуть виступати експерти (кваліфіковані спеціалісти в певній області), різноманітні тексти, структуровані дані [1].

Найпростішими методами набуття знань є так звані ручні методи. Для їх використання необхідний своєрідний інтерфейс між експертом та базою знань – інженер знань, який формулює знання, отримані від експерта, та заносить їх у базу.

Ручні методи набуття знань можна розділити на два класи – «прямі» та «опосередковані». Перші засновані на тому, що інженер знань задає прямі запитання експерту та здійснює відповідний запис його відповідей. До них відносять:

- інтерв'ю. Це найбільш загальний метод отримання знань, який полягає у опитуванні експерта інженером по знанням;
- анкетування. Анкетування передбачає заповнення експертом бланків з попередньо сформульованими запитаннями;
- спостереження за вирішенням задачі. Як слідує з назви, цей метод полягає у безпосередньому спостереженні за тим, як експерт вирішує деяку задачу;
- аналіз протоколів. Цей метод є схожим з попереднім, різниця полягає у тому, що від експерта вимагається вимовляти вголос всі його міркування, що супроводжують процес вирішення задачі;
- аналіз з перериванням. Такий аналіз відрізняється від аналізу

протоколів тим, що інженер знань зупиняє процес в той момент, коли йому щось є незрозумілим, і починає опитувати експерта більш допитливіше;

- креслення замкнених кривих. Цей метод передбачає опитування експерта з метою виявлення деяких підмножин пов'язаних між собою об'єктів предметної області;

- аналіз з плавним логічним висновком. Цей метод представляє собою варіант інтерв'ю, але питання в ньому спрямовані на виявлення причинних відносин між об'єктами.

Опосередковані методи засновані на тому, що інженер знань не повинен довіряти експерту у всіх без виключення випадках. Вони потребують попереднього збору інженером знань інформації щодо предметної області. До них відносять:

- багатовимірне шкалювання. Метод використовується для визначення ступеня схожості або відмінності для різноманітних пар та понять, що виділені у розглянутій предметній області;

- ієрархічна кластеризація. Процедура ієрархічної кластеризації полягає у заповненні матриці відстаней між різними об'єктами предметної області. Таким чином об'єкти будуть розподілені на кластери між ними будуть знайдені подібності;

- універсальні вагові мережі. Основна ідея методу полягає у тому, що відстані, занесені до матриці, породжуються пересічної мережею асоціацій між об'єктами предметної області;

- упорядковані дерева. В основу цього методу покладено припущення, що імена об'єктів, що їх запам'ятовує експерт з визначеною регулярністю, можуть належати до кластера або ні. Припускається, що ці регулярності відображають організацію знань предметної області [2].

Розглянуті вище методи не оминають участі інженера знань. Однак його наявність в процесі набуття знань досить часто пов'язане з виникненням різного роду проблем та труднощів.

Перш за все це пов'язано з безпосереднім отриманням інформації від експерта, оскільки не існує так званих «ідеальних» експертів, повинних

відповідати визначеному ряду вимог. До таких вимог відносять вміння експерта викладати інформацію в доступному вигляді, здібність відповісти на будь-яке поставлене питання в межах предметної області, вміння оцінити значення деякого параметра, безпристрасність та т.ін [3].

Крім окресленого, багато чого залежить від інженера знань, зокрема, від його зрозумілості дій експерта, підготовленості та подання щодо предметної області. Тим не менш, хоча інженера знань і можливо замінити спеціальними програмами, вони не спрощують процес набуття знань та є достатньо трудоємними та складними для реалізації, оскільки їх використання не завжди є доцільним.

Крім усього окресленого, ручні методи здобуття знань є дорогими, оскільки потребують постійного спілкування з експертом. Якщо врахувати, що багато експертних систем потребують безперервної підтримки бази знань в актуальному стані, стає очевидним той факт, що здобуття знань є не тільки дорогим, а ще й тривалим процесом [4-6].

Таким чином, можна зробити висновок, що основна складність у створенні експертних систем полягає в домашинному етапі проектування, який виконується інженером по знанням – аналіз предметної області, отримання знань та їх структуризація. Ці процедури вважаються «вузьким місцем» (bottleneck) проектування експертних систем. Вочевидь, це потребує створення програмного інструментарію, який дозволить спростити діяльність інженера знань в процесі їх придбання.

Аналіз представлених методів показав, що на даний момент ні один з них не може повністю задовільнити потребу автоматичного формування бази знань. В першу чергу це слід пов'язувати з вагомими недоліками, властивими кожному з розглянутих методів. Крім того, також слід відзначити високу вартість застосування даних методів, пов'язану з необхідністю створення спеціального програмного забезпечення. Здійснений аналіз дозволяє впевнитись, що потрібно розробка унікальної методології автоматизованого набуття знань, яка враховує специфіку вирішення даного класу завдань.

Література:

1. Штучний інтелект : погляд в майбутнє. URL: <http://ai.obrazec.ru/artint> (дата звернення: 21.03.2020).
2. Гаврилова Т. А., Хорошевский В. Ф. Базы знаний интеллектуальных систем. СПб. Питер. 2000. 384 с.
3. Белкин А. Р. Учет когнитивных и поведенческих особенностей человека-эксперта при построении систем искусственного интеллекта. *Программные продукты и системы*. 2017. №2. С.13–18.
4. Бондарев В. Н., Аде Ф. Г. Искусственный интеллект : учеб. пособие для вузов. Севастополь : Изд-во СевНТУ, 2002. 613с.
5. Убейко В. Н. Экспертные системы : текст. М. : МАИ, 2008. 365 с.
6. Дональд У. Руководство по экспертным системам. Д.; Изд-во: М.: Мир, 1989. 388 с.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ МАГІСТРІВ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 051 «ЕКОНОМІКА» У ВІДПОВІДНОСТІ ДО ДЕРЖСТАНДАРТУ

Дмитрієв І.А., д.е.н, професор,

Шевченко І.Ю., д.е.н, доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

4 березня 2020 року Міністерством освіти і науки України Наказом № 382 був затверджений стандарт вищої освіти за спеціальністю 051 «Економіка» для другого (магістерського) рівня вищої освіти. Тим самим, була внесена ясність щодо інтегральної компетентності, загальних компетентностей, спеціальних (фахових, предметних) компетентностей, результатів навчання зазначених фахівців. Зокрема, нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти за другим (магістерським) рівнем за спеціальністю 051 «Економіка» отримує відображення в наступних результатах навчання:

РН1. Формулювати, аналізувати та синтезувати рішення науково-практичних проблем.

РН2. Розробляти, обґрунтовувати і приймати ефективні рішення з питань розвитку соціально-економічних систем та управління суб'єктами економічної діяльності.

РН3. Вільно спілкуватися з професійних та наукових питань державною та іноземною мовами усно і письмово.

РН4. Розробляти соціально-економічні проекти та систему комплексних дій щодо їх реалізації з урахуванням їх цілей, очікуваних соціально-економічних наслідків, ризиків, законодавчих, ресурсних та інших обмежень.

РН5. Дотримуватися принципів академічної доброчесності.

РН6. Оцінювати результати власної роботи, демонструвати лідерські навички та вміння управляти персоналом і працювати в команді.

РН7. Обирати ефективні методи управління економічною діяльністю, обґрунтовувати пропоновані рішення на основі релевантних даних та наукових і прикладних досліджень.

РН8. Збирати, обробляти та аналізувати статистичні дані, науково-аналітичні матеріали, необхідні для вирішення комплексних економічних завдань.

РН9. Приймати ефективні рішення за невизначених умов і вимог, що потребують застосування нових підходів, методів та інструментарію соціально-економічних досліджень.

РН10. Застосовувати сучасні інформаційні технології та спеціалізоване програмне забезпечення у соціально-економічних дослідженнях та в управлінні соціально-економічними системами.

РН11. Визначати та критично оцінювати стан та тенденції соціально-економічного розвитку, формувати та аналізувати моделі економічних систем та процесів.

РН12. Обґрунтовувати управлінські рішення щодо ефективного розвитку суб'єктів господарювання, враховуючи цілі, ресурси, обмеження та ризики.

PH13. Оцінювати можливі ризики, соціально-економічні наслідки управлінських рішень.

PH14. Розробляти сценарії і стратегії розвитку соціально-економічних систем [1].

Зазначені результати досягаються через формування у здобувачів вищої освіти за другим (магістерським) рівнем за спеціальністю 051 «Економіка» загальних і спеціальних (фахових) компетентностей і, як наслідок, інтегральної компетентності (табл. 1).

Таблиця 1 – Матриця відповідності результатів навчання та компетентностей здобувачів вищої освіти за другим (магістерським) рівнем за спеціальністю 051 «Економіка» [1]

Програмні результати навчання	Інтегральна компетентність	Загальні компетентності								Спеціальні (фахові) компетентності									
		1	2	3	4	5	6	7	8	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
PH1	+		+				+					+	+		+			+	
PH2	+	+		+	+			+			+			+			+		
PH3	+				+	+					+			+		+			
PH4	+		+				+		+						+	+			+
PH5	+							+						+			+		
PH6	+	+					+								+		+		
PH7	+						+		+	+		+	+			+		+	
PH8	+		+							+		+			+				+
PH9	+	+	+							+			+						+
PH10	+		+									+	+						+
PH11	+	+	+				+	+						+	+	+			
PH12	+			+		+						+		+		+			+
PH13	+							+						+			+		+
PH14	+		+					+						+	+		+		+

Табл. 2 містить авторське бачення забезпечення окреслених держстандартом результатів навчання здобувачів вищої освіти за другим (магістерським) рівнем за спеціальністю 051 «Економіка» навчальними дисциплінами кафедри економіки і підприємництва Харківського національного автомобільно-дорожнього університету (ХНАДУ).

Таблиця 2 – Матриця забезпечення результатів навчання здобувачів вищої освіти за другим (магістерським) рівнем за спеціальністю 051 «Економіка» навчальними дисциплінами у ХНАДУ (розроблено авторами)

Навчальні дисципліни	Програмні результати навчання													
	PH1	PH2	PH3	PH4	PH5	PH6	PH7	PH8	PH9	PH10	PH11	PH12	PH13	PH14
1. Обов'язкові навчальні дисципліни														
Глобальна економіка		+									+			
Соціальна відповідальність													+	
Інноваційний розвиток підприємства		+		+					+					
Цивільний захист		+		+								+		
Інтелектуальна власність				+	+									
Стратегічне управління підприємством		+				+	+		+			+		+
Управління проектами				+		+								
Конкурентоспроможність підприємства		+					+							
Цифрова економіка								+	+	+				
Податкове планування				+								+		
Виробнича і переддипломна практика	+		+					+		+				
Підготовка та захист магістерської дипломної роботи	+		+		+		+			+	+	+		+
2. Дисципліни вільного вибору студента														
Методологія наукових досліджень / Наукові дослідження в дипломному проектуванні	+				+									
Менеджмент персоналу / Лід-менеджмент			+			+								
Антикризове управління / Корпоративне управління		+		+		+	+		+			+		+
Ризик-менеджмент / Управління потенціалом підприємства				+			+		+			+	+	
Економічна діагностика / Бізнес-аналітика							+	+		+	+			
Іноземна мова професійного спрямування / Ділова іноземна мова			+											

Велику увагу в освітньо-професійній програмі підготовки здобувачів вищої освіти за другим (магістерським) рівнем за спеціальністю 051 «Економіка» у ХНАДУ приділено розвитку інноваційного та соціально відповідального економічного мислення фахівців в умовах турбулентності соціально-економічних систем різних рівнів, інтелектуалізації та цифротизації соціально-економічних відносин.

Такий підхід дозволяє забезпечити якість формування загальних, фахових і інтегральної компетентностей магістрів з економіки та отримання результатів навчання, максимально наближених до зазначених у держстандарті.

Література:

1. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 051 «Економіка» для другого (магістерського) рівня вищої освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 4 березня 2020 року № 382. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2020/03/051-ekonomika-M.pdf> (дата звернення: 30.03.2020).

ОСВІТНІ СТАНДАРТИ ТА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

Кирчата І. М., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Останнє десятиріччя Україна посвятила активним крокам інтеграції системи вищої освіти в загальноєвропейський освітній простір. На сьогодні вже без сумніву очевидним став факт, що одним з головних завдань сучасної системи освіти стало виховання творчо мислячих фахівців, які є носіями високого творчого потенціалу.

Актуальність цієї задачі не зменшується з часом і тому, що на даний

момент у світі й надалі стійко зростає ціна технологій, обладнання, сировини, при цьому одночасно погіршується екологічна обстановка, зумовлюючи глобальні соціальні проблеми в суспільстві.

Якісна професійна освіта дозволяє якісно і в найкоротші терміни наділити здобувача професійними компетенціями, полегшити подальше працевлаштування в різних сегментах ринку праці та підвищити його соціально-економічну мобільність.

Все це разом узятє диктує нові вимоги до системи освіти:

- 1) посилення її фундаментальної і гуманітарної складових;
- 2) збільшення питомої ваги процесів фундаменталізації та гуманізації вищої професійної освіти;
- 3) зростає необхідність інтеграції фундаментального, гуманітарного, спеціального знання, які всі разом узяті повинні забезпечувати всебічне бачення фахівцем своєї професійної діяльності в контексті технологічних і соціальних змін [1].

При цьому проектування освітніх стандартів і навчальних планів має забезпечити:

- якість і конкурентоспроможність вищої освіти;
- фундаментальність, практико-орієнтованість і актуальність змісту освіти; зв'язок з ринком праці;
- розширення академічних свобод установ вищої освіти; можливості академічної мобільності і мережевого освіти.

Одночасно з цим якість підготовки випускників вузів постійно піддається критиці, і не тільки з боку роботодавців, але і самих випускників, і як результат – сучасні випускники вузів представляють особливий контингент на ринку праці, що характеризується:

- несформованістю професійних інтересів (потреб);
- деформацією професійних намірів і завищеними домаганнями;
- обмеженими можливостями в плані переміщень на ринках праці;
- невідповідністю компетентнісного рівня запитам ринку праці;

– низькою оплатою і незадоволеністю умовами праці.

А тому основною метою підготовки фахівців є отримання таких компетенцій, які дають можливість знайти місце на ринку праці та вміння швидкої адаптації до нових вимог виробництва.

Реалізація даної мети покладена на ефективне освоєння освітньої програми з певної спеціальності, а найбільш істотними особливостями розробки освітніх стандартів нового покоління мають стати: орієнтація на роботодавця і практичну спрямованість освіти, та посилення компетентнісного підходу.

Література:

1. Галимова В. М., Мельник О. П. Новые тенденции реформирования образования в высшей школе. *Перспективы развития высшей школы* : материалы XI Междунар. науч.-метод. конф. Гродно : ГГАУ, 2018. С. 23–29.

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ОСВІТІ

Лисенко А. О., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Трансформація в освіті і навчанні це перш за все зміни, пов'язані із застосуванням технологій в усіх аспектах суспільства, організації, групи та індивідуума. Нові форми та методи навчання, які виникають становляться все більш доступнішими для всіх. Трансформаційні процеси в освіті говорять про те, що технології дозволяють створювати нові типи інновацій а не лише підтримувати традиційні методи в навчанні. В досягненні індивідуалізації та масовості навчання, зокрема, з використанням сукупності особистих даних, персональної історії і персональних цілей велику роль відіграють інформаційні технології, відбувається перехід на компетентнісний підхід в навчанні. Розширюється попит на нові види компетентностей і форми підготовки фахівців,

їх перекваліфікації у зв'язку з великим числом нових завдань.

В цілому, всі трансформації вимагають застосування нових напрямків удосконалення, але не всі освітні установи готові прийняти такий виклик і тому орієнтуються на легку реконструкцію в рамках вже існуючих рішень. Освіта стає по-справжньому глобальною і, за вимогами спільнот практики, ще більш технологізованою.

Міжнародна група експертів зробила деякі прогнози та висновки щодо того, як сучасні інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) вплинуть на освіту в найближчі роки [1]. Для вдосконалення і розвитку інновацій існує два напрямки, які один одного доповнюють, тому виникає необхідність переосмислення структури і методів роботи навчальних закладів. Питанням віртуальної реальності і робототехніки вже сьогодні приділяється значна увага, а в подальшому вони будуть відігравати все більшу роль і відноситись до довгострокових стратегій розвитку. Також все більшу роль в області трансформації освіти відіграють комплексні дослідження і роботи в області інтелектуальних технологій.

Основні трансформаційні тенденції в освіті пов'язані з процесом створення нової формації – інформаційного суспільства, розробкою численних термінологічних стандартів, трансформацією процесів взаємовідносин в процесі навчання, трансформацією освітніх моделей та зміною завдань і принципів освіти та навчання в цілому.

В умовах загальної глобалізації дуже багато залежить від темпів розвитку цифрової революції. Зокрема, особливу роль відіграють програми інформатизації, які націлені на підвищення рівня інтернаціоналізації, масовості, безперервності та доступності як навчання в цілому, так і розподілених навчальних ресурсів. Величезну роль відіграють інтелектуальні механізми обробки та публікації всього, що підтримує освітні процеси [2].

Виділено ряд трансформацій, які можуть позитивно вплинути на кінцевий рівень якості навчання за підтримки мотивації до отримання знань, умінь і досвіду. Цими трансформаціями є:

- швидкість навчання, швидкісне візуальне мультимедійне сприйняття інформації;
- вміння зацікавити, система заохочень;
- ступінь активності в процесі навчання.

Отже, сучасні вчені і аналітики вважають, що майбутнє освіти залежить від інновацій, які стрімко вриваються в наше життя і кардинально змінюють сферу освіти. Особливу роль відіграють інновації в сфері ІКТ, які визначають зміни в науковому базисі педагогіки і в організаційній сфері освіти. Необхідна консолідація вчених і політиків світу у вирішенні ряду стратегічних питань майбутнього освіти. Таким чином, сучасна освіта повинна бути випереджальною і відповідати вимогам інформаційного суспільства.

Література:

1. Манако А. Ф., Синица К. М. ІКТ в обучении : взгляд сквозь призму трансформаций. *Образовательные технологии и общество*. 2012. Том №3. URL: http://ifets.ieee.org/russian/periodical/V_153_2012EE.html (дата обращения: 31.03.2020).
2. Сагинова О. В. Трансформационные процессы в высшем образовании. Москва : КноРус, 2005. 272 с.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Лисенко А. О., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Освіта – це «цілеспрямований процес і результат засвоєння людиною систематизованих знань, навичок і умінь, розвиток розуму і почуття, формування світогляду і пізнавальних процесів». Постійне вивчення явних і прихованих функцій освіти і навчання, облік трансформацій інформаційного суспільства,

процесів глобалізації, роль інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ) в освіті, сприяє всебічному розумінню механізмів безперервного і масового обслуговування системою освіти широкого кола людей з різних соціальних груп; дозволяє постійно вдосконалювати надання послуг на високому рівні якості. Необхідно також враховувати, що результативність навчання відкладена в часі, що ускладнює процеси відстеження реальних результатів навчання [1].

Глибинний аналіз системи освіти показує, що назріли корінні перетворення, обумовлені активним впровадженням перспективних ІКТ та потреб інформаційного суспільства. У зв'язку з цим необхідні нові підходи до проблеми розвитку випереджальних функцій освіти, нові контексти застосування класичних моделей, методів і технологій, які в період трансформацій вимагають уточнень і розвитку фундаментального наукового базису. Підтримка процесів трансформації освіти в умовах глобалізації вимагає глибокого вивчення не тільки інфраструктури та процесів трансформації, а й глибинного розуміння природи процесів, що протікають, що, в кінцевому рахунку призведе до усвідомленої трансформації форм і змісту, як освіти, так і навчання.

Людство отримало в своє розпорядження нові інструменти – інформаційні та комунікаційні технології, що дозволяють стирати тимчасові, територіальні та інші кордони доступу до сервісів і послуг, значною мірою полегшити, автоматизувати, інтенсифікувати діяльність, частково позбавити виконавця від рутинної праці, урізноманітнити діяльність, підтримати активну громадянську позицію і наповнити сенсом дозвілля і багато іншого. Однак, щоб використовувати ці нові інструменти, необхідно безперервно навчатися протягом усього життя. Це процес масовий і безперервний, він дозволяє людині відкривати нові можливості свого розвитку, тим самим, сприяючи подальшому розвитку людства в цілому.

Сучасний стрімкий розвиток інформаційного суспільства спричинив не менше стрімкий розвиток сфери використання ІКТ в освіті. Багато в чому цьому сприяли міжнародні ініціативи і зусилля міжнародних груп з різних питань.

Аналіз системи освіти показує, що слабо виражений взаємозв'язок існуючих підходів до проблеми розвитку функцій освіти, переважає консервативність в застосуванні підходів, відсутня їх чітка визначеність в різних контекстах застосування, спостерігається розбалансованість функцій освіти щодо темпів розвитку інформаційного суспільства, поновлення спектра управлінських завдань, оцінок потенційних можливостей.

Процеси трансформації освіти в умовах глобалізації вимагають не тільки глибокого вивчення інфраструктури та процесів трансформації соціального статусу, можливих рольових функцій в рамках формальних структур, але і умов, які дозволять не обмежувати соціалізацію людини. Застосування теорії конфлікту дозволяє аналізувати рольові позиції викладача в різних навчальних ситуаціях [2].

Таким чином, один з парадоксів інформаційного суспільства в галузі освіти полягає в тому, що в даний час, незважаючи на розвинену індустрію освіти, дуже гостро стоїть питання отримання актуальних і своєчасних знань. Актуальним є питання про зміну загальної парадигми надання освітніх послуг і зміщення основних акцентів на особисту зацікавленість людини в отриманні конкретних знань, програм, курсів, а також в плануванні своєї долі та кар'єри.

Література:

1. Гриценко В. И. Информационно-коммуникационные технологии в образовании для всех – в ракурсе проблем общества знаний. Киев : Академперіодика, 2007. 28 с.
2. Манако А. Ф., Сеница Е. М. Новые информационные технологии в образовании для всех. *УСiМ*. 2017. № 2. С. 46–58.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Матвійчук Л. А., к.пед.н., доцент

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) вимагає великої кількості змін у формуванні компетенції викладача, а це самостійна робота над собою, пошук нових освітніх теорій, методик, технік навчання, фундамент закладений на ІКТ [1]. Без сумніву, сучасний викладач має володіти електронними інструментами, особливо, коли популярні онлайн-додатки, веб-сервіси, що розширюють можливості та дозволяють створити певний навчальний клімат (середовище), в якому студентам легше засвоїти навчальний матеріал, а викладачам – простіше працювати зі студентами, не байдужими до вивчення предмету.

Онлайн-додатки – це хороший, незамінний інструмент, це програма, якою повинен володіти сучасний викладач, яка дозволяє сформувати у викладача творчий рівень ІКТ-компетенції.

Веб-сервіс – це послуга, яка здійснюється за допомогою Інтернет мережі.

Не менш вагомим у навчальному процесі є використання ігрових технологій (гейміфікація) для розв'язання освітніх завдань. Такі технології дозволяють краще наблизитися до суті проблеми і вирішувати її в ігровому середовищі. В такому середовищі студентам цікавіше, а викладач має можливість продемонструвати свій рівень ІКТ-компетенції. Гейміфікація – це ігровий підхід у вирішенні неігрових задач в неформальній, традиційній формі завдяки елементам гри.

Володіння засобами ІКТ визначає цифрову грамотність суспільства. Цифрова грамотність сьогодні формує рівень обізнаності студентів в тому, де вони можуть перебувати та чим займатися в майбутньому. Цифрова грамотність – прорив у краще майбутнє. Вона впливає на життя кожного із нас.

Уряд України запустив «Національну програму цифрової грамотності», яка містить онлайн-платформу із п'ятьма різними категоріями курсів. Завдяки онлайн-платформі українська спільнота зможе взяти участь у трьох онлайн-курсах:

- 1) базовий курс із цифрової грамотності;
- 2) цифрова грамотність для вчителів;
- 3) курс для батьків «Онлайн-безпека для дітей».

Тут ми вперше чуємо такі терміни: «освітні серіали», замість «рівнів» будуть «сезони», а «урок» по новому звучатиме як «освітні серії» [2].

Стрімко рухаючись вперед, нове покоління студентів потребує все новіших і новіших шляхів організації навчально-виховного процесу, примушуючи навчальні заклади трансформувати освітню діяльність [3].

Цифрова грамотність набуває все більшої популярності, вона стала еталоном сучасності [4]. З приводу даного питання давно проводяться дослідження. У своїй роботі науковці [5] представили результати власних досліджень з приводу цифрової грамотності батьків. Результати показали, що на цифрову грамотність впливає багато факторів, в тому числі і місце проживання, освіта, частота використання електронних пристроїв, тощо.

Цифрова грамотність, можна сказати, є утилітою, яку постійно потрібно оновлювати.

У дослідженнях [6-8] стверджується, що існує вагома потреба у заміні традиційних класних кімнат, які є, так би мовити, «місцем неминучих зустрічей для здійснення навчального процесу», а створення так званих продуктивних сайтів – середовищ для взаємодії з новими медіа, називають «третім простором».

«Третій простір [9] – це перехрестя, на якому «освітні» знання зустрічаються з неофіційно визнаними навичками і схильностями та потенційно тягнуть за собою здатність трансформувати цифрову грамотність в фундаментальні досягнення (щодо SEN) за допомогою збільшення «взаємодії» з формальною навчальною програмою».

«Третій простір» передбачає одночасний прихід і відхід в безмежний

простір між різними способами обміну інформацією, дій над нею. Необхідною умовою для цього є те, що викладачі повинні організувати в ньому комфортне середовище для навчаємих. «Третій простір» – це місце винаходів і трансформаційних зустрічей, динамічно-проміжний простір, який просякнутий великою кількістю незрозумілої інформації, суперечностей, створенням чогось нового та раніше незвіданого.

Література:

1. Матвійчук Л. А. Методика впровадження навчальної комп'ютерної програми в навчальний процес підготовки майбутніх інженерів-програмістів. *Інформаційні технології в освіті*. 2015. №. 23. С. 60–69.

2. Національна програма цифрової грамотності. *Osvita.diiia.gov* : веб-сайт. URL: <https://osvita.diiia.gov.ua/> (дата звернення: 22.02.2020).

3. Arkhipova M. V., Belova E. E., Gavrikova Y. A., Pleskanyuk T. N. and Arkhipov A. N. Reaching Generation Z. Attitude Toward Technology Among the Newest Generation of School Students. In: Popkova E., Ostrovskaya V. (eds) Perspectives on the Use of New Information and Communication Technology (ICT) in the Modern Economy. ISC 2017. *Advances in Intelligent Systems and Computing*. 2019. Vol. 726. P. 1026-1032.

4. Hobbs R. Digital and Media Literacy: A Plan of Action. A White Paper on the Digital and Media Literacy Recommendations of the Knight Commission on the Information Needs of Communities in a Democracy. 2010. *Eric. Institute of Education Science* : web-site. URL: <https://eric.ed.gov/?id=ED523244> (date of access: 22.02.2020).

5. Gutiérrez K. D. Developing a Sociocritical Literacy in the Third Space. *Reading Research Quarterly*. 2008. Vol. 43, №. 2. P. 148–164.

6. Burnett C. Investigating Pupils' Interactions Around Digital Texts: A Spatial Perspective on the 'Classroom-Ness' of Digital Literacy Practices in Schools. *Educational Review*. 2014. Vol. 66 №. 2. P. 192–209.

7. Burnett C., Merchant G., Parry B. Literacy, Media and Technology: Past,

Present and Future. 2017. P. 227–237.

8. McDougall J., Livingstone S., Sefton-Green G. Media and Information Education in the UK: Report for Cost/ANR. *Bournemouth University* : web-site. URL: http://eprints.bournemouth.ac.uk/21522/2/McDougall_Livingstone_MIL_in_UK.pdf (date of access: 22.02.2020).

9. Tomczyk Ł., Lazar S., Biljana C. Digital Literacy in the Area of Digital Safety Among Parents of the Secondary School Students. 2019. Vol. 36 №. 3. P. 167–187.

СВІТОВА ЕКОНОМІЧНА КРИЗА ЯК ПОТЕНЦІЙНЕ ДЖЕРЕЛО ВІДРОДЖЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ

*Онiсiфорова В. Ю., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Карантинні заходи, що розгорнуті більшістю країн світу для боротьби с пандемією COVID-19, без сумніву, стають вагомим джерелом впливу на стан та розвиток як національних економік, так і світової економіки в цілому. Однак тенденції до «закриття» країн та антиглобалізації можуть мати і позитивні ефекти для освітньої галузі України.

Головними проблемами освітньої галузі в Україні, і особливо вищої освіти, останніми роками були наступні:

- скорочення фінансування;
- тиск та паперово-бюрократичне навантаження;
- лобіювання інтересів закордонних закладів освіти на внутрішньому ринку України;
- нерівні умови вступу у вітчизняні та закордонні заклади освіти;
- спрощення виїзду громадян в країни Європи для навчання;
- загальносвітові глобалізаційні процеси, які, окрім позитивних, мали також і негативні ефекти для вітчизняної освітньої галузі.

Однак поточна ситуація в світі призвела до низки моментів, які можуть стати джерелом розвитку для освітньої галузі та мають бути використані. І надзвичайно важливою тут є позиція держави, бажання не скорочувати фінансування галузі в умовах кризи, а надати можливість освітнім закладам використати позитивну багато в чому тенденцію «закриття» європейських країн.

Розглянемо, які ж саме фактори можуть стати потенційно позитивними для розвитку освіти:

- фізична неможливість виїхати за кордон для навчання у зв'язку з карантинними заходами;
- неможливість виїзду випускників шкіл поточного року для працевлаштування у країнах Європи;
- скорочення фінансових можливостей населення, в тому числі і в розрізі оплати за навчання;
- психологічні наслідки пандемії, яка точно вказала переваги знаходження в своїй країні, в тому числі і під час навчання.

Всі ці негативні з точки зору глобалізації фактори приводять до того, що потенційний український студент цього року та, цілком можливо, кілька наступних років залишиться навчатися в Україні, а також, ймовірно, в умовах неможливості працевлаштування в ЄС обере подальшу освіту. Все це має бути використане державою та закладами освіти. В поточній ситуації держава повинна створити умови, щоб всі ці потенційні студенти отримали можливість вступу та навчання, а галузь освіти отримала в кризових умовах кошти для свого існування, бо це надзвичайно важлива галузь економіки з дуже значною кількістю працевлаштованих.

Заходами, які мають бути впроваджені для використання ситуації, що склалася, можуть бути наступні:

- недопущення підвищення вартості навчання через обмежені фінансові можливості населення в умовах карантину;
- надання можливості тим студентам, які не планували здавати ЗНО у зв'язку з виїздом на навчання або працевлаштування в інші країни, прийняти в

ньому участь, щоб отримати можливість вступу в українські заклади освіти;

- можливість проведення іспитів для вступу на рівні закладів освіти для студентів контрактної форми навчання.

Отже, не зважаючи на ситуацію, що склалася в світі та в Україні, нові фактори цілком можуть бути використані для вирішення багатьох проблем освітньої галузі, треба лише надати можливість закладам освіти використати ті переваги, які наразі відкриті перед ними.

СУЧАСНІ ПРОЦЕСИ В СИСТЕМІ ОСВІТИ ТА ЇХ РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ

Павленко Т. В., к.пед.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Світ, наука, людство не стоять на місці. Вони безупинно змінюються, розвиваються, трансформуються, перетворюючись на щось більше, ліпше, глобальніше. Зкладам вищої освіти теж потрібно трансформуватися, і цією проблемою провідні спеціалісти турбуються вже не перший рік.

В епоху глобалізації відбувається втягування країн в єдиний цивілізаційний процес, світовий порядок, в якому все важче зберегти свою самобутню культуру і автентичність. Разом з тим, створення максимально ефективної системи вищої освіти є метою будь-якої країни і розглядається сьогодні як основа соціальної стабільності і розвитку держав і Заходу, і Сходу. Потреба в оптимізації існуючої моделі вищої школи виражається в пошуку точок зближення між системами вищої освіти різних країн. Вихід України на Європейський рівень ставить перед вітчизняною системою вищої освіти цілий ряд нових завдань, що вимагають комплексного рішення [1].

Проблема трансформації вітчизняних ЗВО найбільш актуальна на рівні тих вишів, які ступили на шлях трансформаційних перетворень лише сьогодні. Це перш за все великі університети, які позиціонують себе як провідні галузеві або

«старі» класичні з розвиненими традиціями фундаментальних досліджень, яким все важче зберігати свій потенціал в ринкових умовах. Напрямок, темпи і результати трансформаційного процесу в вишах залежать від освітньої політики, прийнятих управлінських рішень, готовності професійної спільноти до змін. Застосування соціологічного дискурсу в дослідженні трансформації вітчизняних ЗВО обумовлено переоцінкою традиційних факторів її розвитку, пошуком механізмів підвищення її ефективності, інноваційності, гнучкості і динамічності, що не порушують основоположні академічних принципів. Цілісне наукове осмислення проведених і проєктованих перетворень вимагає дослідження тенденцій, закономірностей і рушійних сил трансформаційних змін [2-3].

Перш за все, слід позначити, що під трансформацією вищої школи слід розуміти комплекс базових (структурних, інституційних, організаційних та ін.) змін, які охоплюють, як всю систему в цілому, так і окремі її компоненти – соціальні зв'язки, відносини, властивості, характеристики, соціальні статуси.

Окрім того, слід зазначити, що трансформаційні освітні процеси є одним із проявів глибинних соціальних перетворень, що мають багатофакторний характер. Різноманітні соціальні чинники, що визначають динаміку трансформаційних процесів у вітчизняній вищій школі, класифікуються на *регульовані* (соціальне замовлення на підготовку фахівця певного профілю, розвиток вузівської науки, соціальної структури, виробництва та ін.) та *нерегульовані* (системна криза, інформаційна революція, глобалізація, демографічний фактор). При моделюванні зазначених процесів необхідний облік нерегульованих факторів, що мають в умовах російського соціуму тенденцію до наростання.

І, якщо на регульовані (що не дивно) можна якось впливати, то, зрозуміло, що нерегульовані не підконтрольні людині.

Тож, що ми можемо?

В наших силах – намагатися робити усе, щоб процес трансформації освіти в Україні був контрольованим та «йшов у ногу» з технічним прогресом у світі. Треба «тримати руку на пульсі» та стежити за інноваціями у передових світових

країнах, вчитися на їхньому досвіді та робити якомога менше помилок.

Наразі в Україні неперервно ведеться трансформація освіти. Поступово проваджується студенто-центрична система освіти, освітній процес постійно «комп'ютеризується» та «відцифровується», стає дедалі легше проводити навчання дистанційно. Загальний рівень знань у студентів підвищується за рахунок постійних вебінарів та безкоштовних онлайн-ресурсів, доступних кожному [4].

Україна і самі українці стають дедалі технологічними та сучасними. Та це й не дивно, адже ми живемо в епоху четвертої технологічної революції, ми можемо ефективно використовувати віртуальну реальність та гаджети для навчання та повсякденного користування. Ми маємо можливість для самовдосконалення і ми нею успішно користуємося.

Література:

1. Акусок А. М. Теоретичні засади формування змісту загальнопедагогічної підготовки майбутнього вчителя : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.01. Київ, 2009. 22 с.

2. Міхель Д. О. Визначення поняття процесу «європеїзація» та його вплив на сучасне суспільство. *Політологія. Наукові праці*. 2011. Вип. 150, том 162. С. 22–25.

3. Ярошик М. Я. Підготовка бакалаврів фізичного виховання в умовах інтеграції вищої школи України в європейський освітній простір : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. виховання і спорту : 24.00.02. Львів, 2010. 20 с.

4. Про освіту : Закон України редакція від 18 бер. 2020 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 31.03.2020).

ДО ПРОБЛЕМИ ЯКОСТІ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Пронкіна Л. І., к.е.н., доцент,

Клепікова О. В., ст. викладач

Харківський торговельно-економічний інститут КНТЕУ

Від якості освітніх послуг залежить соціально-економічний розвиток держави, забезпечення національних інтересів, зміцнення міжнародного авторитету і формування позитивного іміджу держави. Нові стандарти вищої освіти, що розробляються Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО), є важливою складовою створення національної системи забезпечення якості освіти. Однак, проблема розриву між компетентностями здобувачів освіти та потребами ринку праці не може бути вирішена лише розробкою таких стандартів.

Країни, які найбільш динамічно розвиваються, у останні десятиріччя зробили акцент на розвиток національної системи освіти та наукомісткі технології. Людський капітал сьогодні став основним чинником, який забезпечує до 75 % виробництва і приросту національного доходу. Взагалі, однією з найважливіших характеристик інноваційності країн вважається наукомісткість ВВП.

Якість та конкурентоспроможність освітніх послуг, забезпечення ефективності реформ у вищій школі вимагають адекватного фінансування, що є однією з суттєвих проблем сфери освіти України. Необхідний обсяг бюджетних асигнувань на сферу освіти повинен складати не менш 10 % від ВВП. Однак, за моменту набуття незалежності, Україні не вдавалося вийти на такий рівень фінансування освіти. На нинішньому етапі розвитку економіки України оптимальним є рівень фінансування освіти не нижче 6 % ВВП, у тому числі 4,5 % – за рахунок загального фонду зведеного бюджету. Такий рівень відповідатиме рівню видатків країн-лідерів за якістю освіти [1].

Витрати на підготовку студентів у ЗВО III–IV рівнів акредитації, які

підпорядковуюються МОН, в 2019 р. заплановано збільшити з 14,5 до 19,0 млрд. грн. Однак, однією з вагомих причин зростання видатків є підвищення витрат на оплату праці працівників ЗВО на 21 %.

На фоні загальноосвітнього процесу розширення освіти в Україні спеціалізовані знання одержує менша частина населення, що гальмує розвиток інтелектуального потенціалу нації.

Конституція України в кількох статтях, зокрема ст. 43, 53, 54, закріплює право громадян нашої держави на освіту, в тому числі і на отримання якісної вищої освіти [2]. Між тим, система державного замовлення має певні проблеми, ситуація з доступністю освіти в Україні демонструє останніми роками тенденцію до погіршення.

По-перше, держава немає реальної інформації про потрібну кількість бакалаврів і магістрів тих чи інших спеціальностей.

По-друге, обсяги державного замовлення розподіляються між ЗВО в неконкурентний спосіб.

По-третє, кожне бюджетне місце має свою вартість для держави, але досі не встановлені нормативи витрат.

В останні роки контингент студентів за джерелами фінансування у ЗВО III–IV рівнів акредитації розподілявся таким чином: 46,1 % здобувачів навчалося за кошти державного бюджету, 52,3 % – за кошти фізичних осіб, 0,9 % – за кошти місцевого бюджету, 0,7 % – за кошти органів державної влади та юридичних осіб. Кількість закладів вищої освіти скоротилася з 349 у 2010/2011 навчальному році до 281 у 2019/2020 навчальному році [3].

За останні 10 років державне замовлення на підготовку спеціалістів у вишах України скоротилося з 351 тис. до 182 тис. осіб. Внаслідок цього, все більша кількість громадян вимушені користуватися платною формою навчання.

В Україні обмежені матеріальні можливості населення для підтримки освітнього потенціалу, а також незначне бюджетне фінансування сфери освіти, нерозвинена система кредитування освіти та високий рівень відставання в показниках освоєння інформаційних технологій призводить до розриву в знаннях.

Удосконалення системи фінансування освіти є питанням дискусійним. Представники Міністерства освіти і науки пропонують розподіляти державне фінансування між ЗВО за результатами їхньої діяльності на умовах конкуренції. Але, на наш погляд, це не дозволить вирішити проблему відірваності планування від потреб ринку праці. Головним показником якості вищої освіти повинен стати ринок праці, працевлаштування випускників за фахом.

Принцип доступності в системі передавання знань сьогодні потребує розвитку інформаційних технологій навчання. У цьому сенсі стратегічного значення набуває дистанційна форма навчання. Дистанційна освіта дозволяє наблизити знання до споживача, пропонувати освітні послуги всім бажаючим, незважаючи на часові, географічні та інші фактори.

Стратегічна мета дистанційної освіти – забезпечити громадянам можливість отримання освіти на місці їх проживання або професійної діяльності. Дана мета досягається в руслі світової тенденції мобільного поширення знань у вигляді обміну освітніми ресурсами.

Дистанційна освіта спрощує доступ до знань і інформаційних продуктів, що формують інноваційний світогляд у суспільстві, створює середовище для переходу до економіки знань. Така форма освіти спонукає здобувачів навчатися самостійно, отримувати навички самоосвіти, ставати більш мобільними й відповідальними та, як наслідок, більш перспективними на ринку праці.

Сьогодні, коли знання є одним з основних ресурсів розвитку, необхідно вдосконалювати систему фінансування освіти, підтримувати розвиток інформаційних технологій навчання, піднімати на новий рівень відповідальність держави та ЗВО за надання якісних освітніх послуг населенню.

Література:

1. Філіпчук Л., Ломоносова Н. Бюджет освіти та науки 2019. Аналітична записка. *Cedos. Аналітичний центр* : веб-сайт. URL: <https://cedos.org.ua/uk/articles/biudzh-et-osvity-ta-nauky-2019> (дата звернення: 25.03.2020).

2. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 25.03.2020).

3. Державна служба статистики України : офіційний веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 25.03.2020).

ТЕХНОЛОГІЇ ОНЛАЙН-НАВЧАННЯ ЯК ПЕРСПЕКТИВА ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ

Романенко О. Ю., викладач

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Швидкість змін навколо нас сильно зросла, сьогодні вміння грамотно працювати з потоками інформації є однією з найбільш актуальних компетенцій успішної людини. Сучасні інформаційно-телекомунікаційні технології та сервіси укупі з поширенням персональних комп'ютерів, планшетів, смартфонів та інших пристроїв, що мають можливість підключатися до глобальної мережі Інтернет, дозволили занурити людини в безперервний потік інформації, інтенсивність якого постійно збільшується. Такий стан справ породжує безліч проблем і питань, але, з іншого боку, він відкриває не меншу кількість можливостей.

Відбуваються фундаментальні зміни і відхід від умов, при яких були розроблені наші нинішні системи освіти – формується нове освітнє середовище.

Система освіти повинна враховувати ці умови і бути готовою до деяких змін, щоб задовольняти вимогам часу. Дійсно, сучасні школярі і студенти, які звикли до ефективного використання гаджетів у всіх сферах життя, очікують їх застосування в сфері освіти.

Технології онлайн-навчання в даний час активно впроваджуються в освітні програми різних спрямувань. Освітня реальність змінюється під впливом цифровізації, і зараз це – головний тренд розвитку сучасної освіти.

Технології онлайн-навчання в даний час активно впроваджуються в освітні

програми різних спрямувань. Освітня реальність змінюється під впливом цифровізації, і зараз це головний тренд розвитку сучасної освіти [1].

Широке поширення інформаційних технологій, вже зараз, дало нам ряд видатних можливостей:

- можливість безперервної освіти припускає під собою отримання нових знань і освоєння різних освітніх програм не тільки в період навчання в школі і вищому навчальному закладі, а й в подальшому на протязі всього життя;

- взаємодія з викладачем дистанційно, перебуваючи в будь-якій точці земної кулі, відкриває великі можливості навчання та реалізує право на освіту для жителів навіть найвіддаленіших куточків країни і планети в цілому;

- відносну фінансову доступність, що дозволить більшій кількості людей отримувати, знання і навички необхідні для успішної кар'єри.

Серед основних перешкод для впровадження технологій онлайн навчання можна виділити наступні:

- недостатня опрацьованість локальної нормативно-правової бази при відсутності заснованих на практиці рекомендацій на державному рівні;

- неготовність професорсько-викладацького складу з причини відсутності необхідних компетенцій;

- недоступність широко поширених готових рішень, як в технічному плані, так і в плані організації освітнього процесу;

- онлайн робота пред'являє до слухача досить серйозні вимоги в області самоорганізації.

Це дозволяє зробити висновок про те, що використання нових освітніх технологій в умовах цифровізації і мінливих вимог до професійних компетенцій є вельми перспективним [2].

Проведення курсу в Інтернеті вимагає організаційної та технічної підготовки. Організаційна полягає в тому, щоб чітко опрацювати матеріал курсу, види і форми його подачі, розробити контрольні завдання, встановити терміни для їх виконання, визначити критерії оцінки досягнень слухачів і т. д. Разом з тим існує і технічна складова, яка полягає у виборі технологій і ресурсів, за

допомогою яких освітній контент буде доводитися до слухачів, а також в реалізації механізмів перевірки тестових завдань і т. д. [3].

І нехай онлайн-освіту в Україні все ще сприймається як щось незвичайне, але процес розвитку йде постійно, і з часом ставлення до дистанційного Інтернет-утворення в суспільстві буде таким же, як і до традиційного класичного, що робить можливим створення якісного освітнього продукту, доступного всім бажаючим незалежно від географічного розташування або соціального статусу та доходу.

Література:

1. Андреев А. А. Введение в Интернет-образование : учебное пособие. Москва : Логос, 2003. 45 с.
2. Манифест о цифровой образовательной среде. *Manifesto* : веб-сайт. URL: <http://manifesto.edutainme.ru/> (дата обращения: 23.03.2020).
3. Пренски М. Миру нужна новая образовательная программа. Москва : Литературная учеба, 2016. 85 с.

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТИ ЯК НАСЛІДОК ЧЕТВЕРТОЇ ІНДУСТРІАЛЬНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

Солопун Н. М., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Солопун Є. В., вчитель першої категорії

Харківська загальноосвітня школа № 142

Сучасні цифрові технології як наслідок четвертої індустріальної революції радикально змінюють економіку та спосіб життя в цілому. Ринок праці вимагає якісно іншого змісту підготовки випускників навчальних закладів. Інформаційні технології формують новітню якість громадського та особистого життя, як

відкриваючи нові можливості, так і одночасно породжуючи нові виклики. Зокрема, цифрова трансформація чи діджиталізація зачіпає не тільки зміст освіти, але і його організацію [1]. Перші застосування терміну «індустрія 4.0» з'явилися в Європейському співтоваристві ще в 2011 році. Четверта індустріальна революція – це не тільки випереджаючі науково-технічні розробки, а й якісна зміна культури праці та, що дуже важливо, культури та способів освіти [2].

Цифрові технології, які є рушійною силою четвертої індустріальної революції, швидко поширюються і оновлюються, відкривають необмежені можливості для доступу до цифрових інструментів, матеріалів і сервісів тощо. Учні, студенти й викладачі отримують незраний досі контроль над своїм інформаційним простором і його спільним використанням. Отримують значне розширення їх можливостей для само- та взаємоконтролю, для формування інтересу до навчання, для осмисленої учням чи студентами навчальної роботи.

Такий стан трансформації процесів освіти нерозривно пов'язаний з черговою зміною технологічного укладу і моделей економічного зростання. Велику увагу сьогодні отримують перетворення, які спричиняє тотальна інформатизація і які слід називати цифровою трансформацією освіти. Великий інтерес представляє їх зв'язок з новою хвилею технологічної революції, розглянемо виклики, які зустрічає сьогодні вітчизняна освіта, і визначимо шляхи їх подолання.

Відомий американський фізик, футуролог, основоположник теорії струн Мічіо Каку таким бачить майбутнє освітньої сфери [3]:

- навчання не буде базуватись на запам'ятовуванні. Наш мозок не потрібно завантажувати зайвою інформацією, а вивільнений ресурс можна використовувати для розвитку навичок аналізу, аргументації та прийняття рішень;

- навчання стане індивідуальним та автономним. Ми будемо самі нести відповідальність за свою освіту та обирати, що на даний момент нам потрібно засвоїти і з ким спілкуватись. Професія вчителя повністю зникне з нашого життя;

– дипломи навчальних закладів втратять будь-яке значення, популярності набудуть персональні навчальні та сертифікаційні портфоліо, що будуть визначати можливість кандидата займати відповідну посаду;

– підручники матимуть штучний інтелект, який сам визначатиме наповнення на кожну наступну сторінку в залежності від інтересів читача. І будуть в автоматичному режимі здійснювати апдейт всієї необхідної користувачу інформації;

– для досягнення успіху потрібно буде розвивати лише ті здібності, які недоступні роботам: уяву, креативність, ініціативність та лідерство, а суспільство перейде від товарної економіки до інтелектуально-креативної. Суспільства, які будуть орієнтуватись виключно на сировину, занепадатимуть і стрімко біднітимуть.

Трансформаційні процеси в освіті почалися по всьому світу. Вони потрібні і у вітчизняній освіті.

Цифрова трансформація освіти – це довготривалий процес, який зачіпає всі рівні освіти і неможливий без активної участі учнів, студентів педагогів, працівників управління, всіх стейкхолдерів (зацікавлених сторін), включаючи батьків і роботодавців, політиків і представників громадськості тощо.

Роботу з впровадження вищевказаного процесу можна розділити на три пов'язані між собою групи:

– розвиток цифрової інфраструктури освіти;

– розвиток цифрових навчально-методичних матеріалів, інструментів і сервісів, включаючи цифрове оцінювання;

– розробка та поширення нових моделей організації навчальної роботи.

Все це вимагає якісного оновлення існуючої практики педагогічних досліджень, перетворення їх в інструмент науково-методичного забезпечення та підтримки процесів цифрової трансформації освіти.

Щоб вирішити завдання, які ставить перед освітою четверта індустріальна революція, загальній освіті (як це вже відбувається в економіці і в суспільному

житті) у будь-якому випадку належить пройти через цифрову трансформацію.

Головне в процесі цифрової трансформації освіти – це не створення комп'ютерних класів і підключення до мережі Інтернет, а формування і поширення нових моделей роботи освітніх організацій. В їх основі закладено синтез нових високорезультативних педагогічних практик, які успішно реалізуються в цифровому освітньому середовищі і спираються на використання цифрових технологій, безперервного професійного розвитку педагогів, нових цифрових інструментів, інформаційних джерел і сервісів, організаційних та інфраструктурних умов для здійснення необхідних змін (включаючи підтримку навчального закладу, його керівників і засновників, батьків тощо), формування відповідного настрою в колективі, підтримку викладачів при освоєнні ними нових ролей і методів роботи [4].

Сутністю цифрової трансформації освіти є досягнення необхідних освітніх результатів і рух до персоналізації освітнього процесу на основі використання цифрових технологій. Цифрові технології допомагають на практиці використовувати нові педагогічні підходи (нові моделі організації та проведення навчальної роботи), які раніше не могли зайняти гідного місця в масовій освіті через складність їх здійснення засобами традиційних технологій комунікації і роботи з інформацією.

Цифрове освітнє середовище допомагає ефективно організувати і контролювати навчальну роботу кожного учня чи студента (в тому числі особисто). Збільшується коло можливих дій особи, що отримує знання, та одночасно зростає відповідальність за власну результативність.

Визначальний вплив на цифрову трансформацію освіти надають зовнішні чинники: політичні, економічні, технологічні, соціально-культурні. Широкий та інтенсивний розвиток цифрових освітніх програм, радикально змінює процес і формат освіти, зокрема вищої, та виступає серйозним викликом як за змістом освітнього процесу, так і по його організації. Ці виклики потребують серйозного осмислення [1].

Виникає природне питання про ефективні способи оцінювання отриманих

знань та, відповідно, ефективності нбовітніх освітніх програм, заснованих на цифровізації. Зазначимо, що сьогодні загальнодоступність цифрових технологій, розвиток методів AI (Artificial Intellect) і VR (Virtual Reality) створюють передумови для того, щоб автоматизувати роботу з оцінки освітніх результатів учнів чи студентів. Таке оцінювання здійснюється на кожному кроці навчальної роботи, це забезпечує її результативність [5]. Діджиталізація та інтелектуальні технології дозволяють широко впроваджувати практику автентичного оцінювання, яка зазвичай застосовується при реалізації компетентнісного підходу. Тут учні та студенти матимуть змогу демонструвати досягнення необхідних освітніх результатів (знань, умінь, навичок і здібностей) в ситуаціях, які максимально наближені до умов реального життя (виконання професійної роботи тощо).

Постає питання щодо необхідності професійної перепідготовки, розвитку та підтримки педагогічних кадрів в умовах цифрової трансформації освіти. Потребують первинної або вже подальшої розробці питання доступності для викладачів цифрових матеріалів, інструментів та сервісів; питання нормування і оцінки роботи викладачів в цифровому освітньому просторі; вивчення причин виникнення та способів компенсації розривів в практиці застосування цифрових технологій у різних груп викладачів тощо. Але, серед іншого, надважливим є питання потенційної прекарізації праці викладача. Тому необхідно розробляти шляхи виявлення та зниження ймовірності настання для педагогів ризикових подій та мінімізації їх наслідків на різних фазах цифрової трансформації освіти. Важливою задачею цифровізації освіти є не тільки надання сучасної освітньої послуги студентам, а й надання можливості викладачам «перереформувати» власну професію у відповідності до вимог сьогодення та майбутнього

При ефективному здійсненні вказаних вище моментів перехід до діджитальної освіти буде ефективним, буде надавати нові можливості для осіб, що навчаються, та головне – процес надання освіти має бути етичним, що в умовах постіндустріального суспільства, зокрема четвертої індустріальної революції, має велику важливість.

Література:

1. Тульчинский Г. Л. Цифровая трансформация образования : вызовы высшей школе. *Цифровая цивилизация : вызовы и трансформации современности. Философские науки*. 2017. № 6. С. 121–136.
2. Osburg J. *Anxious Wealth : Money and Morality Among China's New Rich*. Standford : Standford University Press, 2013. 248 p.
3. Каку М. *Физика будущего*. Москва : Альпина нон-фикшн, 2017. 610 с.
4. Трудности и перспективы цифровой трансформации образования : монография / под ред. А. Ю. Уварова, И. Д. Фрумина. Москва : Издательский дом Высшей школы экономики, 2019. 343 с. URL: https://ioe.hse.ru/data/2019/07/01/1492988034/Cifra_text.pdf (дата обращения: 31.03.2020).
5. Проблемы и перспективы цифровой трансформации образования. Конференция исследователей образования «Цифровая трансформация образования и искусственный интеллект», 26-27 сент. 2019 г. Москва : Нац. исслед. ун-т «Высшая школа экономики», 2019. 155 с. URL: <https://aiedu.hse.ru/mirror/pubs/share/308201188> (дата обращения: 31.03.2020).

НЕФОРМАЛЬНА ТА СПОНТАННА ОСВІТА ЯК СКЛАДОВА ОСВІТИ ПРОТЯГОМ ЖИТТЯ

Солопун Н. М., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Солопун Є. В., вчитель першої категорії

Харківська загальноосвітня школа № 142

Сучасне постіндустріальне суспільство є результатом успішної реалізації досягнень науково-технічного і технологічного прогресу. В даний час економіка, заснована на знаннях, стала основою для якісного зростання і підвищення

конкурентоспроможності країн, які зробили ставку на розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, сфери послуг і зростання людського капіталу. Сучасне постіндустріальне суспільство характеризується підвищеною інноваційною активністю і ринкової комерціалізацією отриманих результатів, втілених в нових технологіях, продуктах і послугах тощо.

Одним з ключових фактором створення «суспільства знань» (поряд з іншими ланками освіти), являється вища освіта. Але сьогодні продовжує набувати розповсюдження концепція «lifelong learning», яка враховує знання, які людина може отримувати самостійно та через певний життєвий досвід. Освіта протягом життя – така спрямованість має місце у питаннях освіти, які вивчаються як вченими, так й урядами держав та наддержавними організаціями, такими як наприклад ЮНЕСКО [1].

Тому ще раз підкреслимо, що економіка знань та її формування у якості основи розвитку постіндустріального суспільства, напряду залежить від знань, які людина отримує протягом життя. Але зазначимо важливий факт, що знання та професійні навички здобуваються не тільки у закладах освіти, а й індивідуально. Сьогодні особа, яка має наміри стати висококваліфікованим спеціалістом, може отримувати знання самостійно. З розвитком комп'ютерних мереж отримання певної інформації значною мірою спрощується. Тому самоосвіта стає частиною освітнього процесу. Такі знання та навички у загальноприйнятій європейській практиці називають неформальним та спонтанним навчанням.

Розвиток і диверсифікація освітньої політики в напрямку розширення перспективи навчання протягом усього життя фокусує увагу не тільки на визнанні кваліфікацій установами формальної освіти, а й на використанні інших, більш «гнучких» шляхів отримання кваліфікації, які враховують інші способи придбання людьми знань і навичок, а також їх спосіб життя [2].

Про значимість неформального і спонтанного навчання для розуміння сучасного стану освітнього простору і трендів, що мають в ньому місце, говорить той факт, що, наприклад, за оцінкою ЮНЕСКО, 85 % працюючого населення придбали необхідні для роботи знання і вміння за рамками формального

навчання [3].

Тому сучасна методика освіти отримала таку дефініцію, як «lifelong and lifewide learning». Особа, що має наміри отримувати нові знання постійно, використовує елемент «lifelong», тобто навчається протягом життя, а «lifewide learning» враховує в собі вищевказані види навчання – формальне, неформальне та спонтанне тощо.

Концепція навчання «протягом усього життя» та «шириною у життя» придбала життєво важливе значення з появою нових технологій, які змінюють способи отримання і збору інформації, співпраці з іншими людьми і спілкування та надають змогу самостійно отримувати ті чи інші професійні навички та компетенції.

Lifelong Learning, навчання протягом усього життя – це безперервне отримання і розвиток знань і умінь, яке триває все життя людини. Таке навчання може досягатися як формальними методами – отримання освіти, тренінги, наставництво, навчальні курси, підвищення кваліфікації – так і неформальними, тобто шляхом вилучення нового досвіду з самого життя [4].

Визначення, прийняті Європейським центром розвитку професійної освіти (Cedefop) для країн Євросоюзу, такі [2]:

- формальне навчання;
- навчання, здійснюване в структурованому і організованому середовищі (в навчальному закладі, центрі навчання або на робочому місці) і яке чітко позначається як навчання (з точки зору завдань, тривалості або ресурсів). Для того, хто навчається, формальне навчання носить навмисний характер. Зазвичай завершується сертифікацією особи, що навчається;

- неформальне навчання – навчання, засноване на запланованій діяльності, яка явно не позначена як навчання (з точки зору завдань, тривалості навчання або підтримки учнів), але яка містить значимий навчальний елемент. Неформальне навчання є навмисним з точки зору того, хто навчається. Зазвичай воно не завершується сертифікацією;

- спонтанне навчання (життєвий досвід) – навчання, що є результатом

повсякденної діяльності, пов'язаної з роботою, сім'єю або дозвіллям. Воно не структуроване і не організовано (з точки зору завдань, тривалості або підтримки навчання). Спонтанне навчання в більшості випадків не є навмисним для того, хто навчається. Зазвичай не завершується сертифікацією.

Узагальнення результатів аналізу міжнародного досвіду неформальної та спонтанної моделей освіти дорослих дозволило виділити його наступні характеристики:

- орієнтація на конкретні освітні запити різних соціальних, професійних, демографічних груп населення;
- відсутність примусового характеру, власна мотивація дорослих людей;
- високий особистісний смисл навчання;
- внутрішня відповідальність особи, що навчається, за результат освітньої діяльності;
- розвиток якостей особистості, які забезпечують сприятливі передумови для гідного особистого життя, а також успішної участі в суспільному і трудовому житті;
- забезпечення можливості краще розуміти і, якщо необхідно, змінювати навколишню соціальну структуру;
- розвиток мобільності в швидко мінливих умовах сучасного світу;
- гнучкість в організації та методах навчання;
- високий рівень активності учнів [5].

У неформальному і спонтанному навчанні криється величезний потенціал в зв'язку з тим, що ці форми здатні більш гнучко реагувати на нові потреби і пропонувати системі освіти і ринку праці те, що необхідно в плані часу, змісту та організації навчання. Сьогодні, коли установи освіти отримали конкурента в поширенні інформації у вигляді глобальної комп'ютерної мережі, зростає вплив неформального і спонтанного навчання. Нова інформація надходить звідусіль і формує інформаційне поле, в якому можливо отримувати знання і нові навички без усвідомлення самого процесу навчання з боку того, хто їх отримує [4].

Природнім постає питання підтвердження якості знань та навичок, отриманих самостійно. Автор у [6] виділяє дві форми визнання результатів навчання, які істотно різняться:

- сертифікація як елемент формального навчання є офіційним визнанням інституційного придбання освіти: диплому чи свідоцтва про отримання професійної освіти;

- валідація-визнання всіх компетенцій і знань незалежно від часу і місця їх придбання.

Валідація враховує всі форми навчання, в тому числі неформальні. Валідація – підтвердження шляхом експертизи та надання об'єктивного доказу того, що особливі вимоги, призначені для конкретного застосування, дотримані. Концепція валідації спрямована на те, щоб зробити видимим і оцінити весь спектр знань і компетенцій, якими володіє людина, незалежно від того, де і як вони були придбані, а також підкреслити і визнати цінність сукупності компетенцій, придбаних особою самостійно.

В основному успіх в валідації досягається тоді, коли широко визнається її значимість для вирішення таких всеосяжних завдань, як працевлаштування, навчання протягом усього життя і соціальна інтеграція.

Значний інтерес представляє той факт, що у процесі валідації знань студент навчального закладу може отримати можливість визначення частки навчального плану, яка може бути зарахована як пройдена в результаті практичного досвіду роботи чи самостійної роботи [7].

Тенденції в економіці і постійний розвиток нових технологій, що прискорюють свій темп, здійснюють значний тиск на трудові ресурси. Щоб стати успішним на ринку праці, потрібно працювати над придбанням нових знань, навичок, компетенцій, а також підвищувати свою кваліфікацію. Система формальної освіти може реагувати на нові вимоги сучасного суспільства лише частково, так як її основна мета – надати студентам можливість придбання базових знань, навичок, установок і звичок, які формують основу для подальшої освіти. Неформальне навчання швидше реагує на нові завдання, створюючи для

студентів можливості в придбанні нових компетенцій, в підвищенні кваліфікації, тим самим збільшуючи їх шанси на ринку праці.

Література:

1. Системы обучения на протяжении всей жизни. *ЮНЕСКО* : веб-сайт. URL: <https://ru.unesco.org/themes/sistemy-obucheniya-na-protyazhenii-vsey-zhizni> (дата обращения: 25.03.2020).
2. Европейский опыт признания профессиональных квалификаций, полученных в результате неформального и спонтанного обучения / О. В. Дехтяренко и др. ; под ред. Э. М. Калицкого. Минск : РИПО, 2011. 140 с.
3. Вершловский С. Непрерывное образование как фактор социализации. *Znanie* : веб-сайт. URL: <https://cutt.ly/XtALHfD> (дата обращения: 25.03.2020).
4. Tamášová V. The conception of formal, non-formal and informal education in Slovakia, Faculty of Education. *Neformalno obrazovanje i informalno učenje odraslih*. Bratislava : Comenius University. p. 27–28 URL: www.andragosko.hr/Zbornik/1_poglavlje/Tomasova.pdf (date of access: 26.03.2020).
5. Гаврилова И. В., Запруднова Л. А. Формальная, неформальная и информальная модели образования. *Молодой ученый*. 2016. №10. С. 1197–1200. URL : <https://moluch.ru/archive/114/29876/> (дата обращения: 29.03.2020).
6. Collardyn D. *La gestion des competences*. Paris : PUF, 1996. P. 23–26.
7. Андреев В. Н., Фомичова Ж. Е. Признание результатов неформального и спонтанного обучения : опыт Университета Честера (Великобритания). *Молодой ученый*. 2016. №13.2. С. 7–9. URL: <https://moluch.ru/archive/117/32357/> (дата обращения: 28.03.2020).

ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ ОСВІТИ КИТАЮ

Тимченко Ю. О., к. філол. н., доцент,

Фен Гуан, ст. викладач

Хулунбуїрський інститут (Китайська Народна Республіка)

Переламним моментом у китайській системі вищої освіти можна вважати 1998 рік, коли вийшов державний закон про вищу освіту. Саме реформа системи вищої освіти трансформувала вищі навчальні заклади країни в заклади світового рівня, а викладацький склад вишів і унікальна науково-технічна база перетворили Китай на головне інноваційне диво сучасності.

Процеси, що відбуваються в освітній галузі Китаю, неодноразово ставали предметом розгляду вітчизняних і зарубіжних науковців (Н. Боревська, О. Джуринський, В. Клепіков, Н. Пазюра та ін.).

Китайська система освіти, починаючи з дошкільної і завершуючи навчанням у національних навчальних закладах, орієнтована на такі досягнення: високу спрямованість на результат; правильну політичну орієнтацію; любов до Батьківщини й національних традицій; терпіння; дисципліну; добрий фізичний розвиток. Велике значення надається соціалізації дітей і патріотичному вихованню.

Дітей у Китаї змалку привчають до жорсткої дисципліни й значного обсягу робіт. На думку китайських педагогів, тільки суворість і повна зайнятість дитини може допомогти їй стати повноцінним членом суспільства, знайти своє місце в житті й приносити максимальну користь своїй країні.

Китайська шкільна система є трирівневою:

1) Початкова школа, навчання в якій починається зі вступних тестів і триває 6 років. Навчання безкоштовне.

2) Середня школа, навчання в якій триває 3 роки. Китайські школярі переходять до неї у 12 років, а закінчують у 15. Навчання відбувається також за державні кошти.

3) Старша школа, навчання в якій триває 3 роки, а саме: з 15 до 18 років. Однак відвідування старшої школи можливе лише на комерційній основі, оскільки цей ступінь освіти є необхідним лише для тих дітей, які хочуть продовжувати вчитися у вищих навчальних закладах.

Китайська педагогічна спільнота впевнена, що відвідування школи – це забезпечення дітей базовими знаннями й необхідними соціальними навичками; звикання до дисципліни; упровадження трудових навичок за рахунок проходження виробничої практики на підприємствах і фермах; підготовка до подальшої освіти відповідно до особистих уподобань і талантів для майбутнього працевлаштування. Відвідування початкової і середньої школи в Китаї є обов'язковим етапом здобуття освіти.

Після закінчення 9 класів обов'язкової шкільної програми китайські діти можуть стати студентами спеціально-професійних коледжів, переважна кількість яких пропонує здобуття робочих професій.

Із загальної кількості середніх навчальних закладів можна виокремити 4 провідних коледжі.

1) Пекінський коледж Далвіч, заснований у 2005 році. Головні освітні напрямки закладу спорт, навчання, соціалізація та образотворче мистецтво.

2) Пекінський сільськогосподарський коледж, що увійшов до «ТОП-100» навчальних закладів Китаю в номінації «Кращий державний досвідо-показовий професійний коледж». У коледжі функціонує 9 факультетів за такими освітніми програмами: садівництво, ветлікар тваринництва, гідротехнічне будівництво, управління економіки, фінанси та бухгалтерія, закон секретар, сучасне службове управління, інформаційні технології, елементарний відділ.

3) Пекінський коледж Яньцин № 1. Це успішний професійний коледж, що здатний підготувати конкурентоспроможні кадри на ринку праці. У ньому можна здобути освіту за такими напрямками: туристичний сервіс, кулінарне мистецтво, будівництво та архітектура, електрика й електроніка, дизайн та візаж.

4) Коледж Технологічного Університету Циндао заснований у 2004 році як частина технологічного університету Циндао. Згодом він виокремився зі складу

університету й наразі є незалежним навчальним закладом, що має офіційний дозвіл від Міністерства освіти Китаю на прийом і навчання іноземних студентів. Коледж Технологічного Університету Циндао пропонує такі освітні програми: цивільне будівництво, механічне та електричне проектування, архітектурне мистецтво, комп'ютерні розробки, економіка і торгівля, іноземні мови. Навчальний заклад тісно співпрацює з підприємствами. Примітно, що для студентів, які обрали інженерні спеціальності, коледж пропонує в період навчання практику на робочому місці.

Вплив соціально-економічних чинників (переорієнтація китайського виробництва на ринок експорту, розвиток сектору послуг, нові вимоги до знань і професійних компетенцій виробничого персоналу, реструктуризація державних підприємств, зростання безробіття в країні) визначив необхідність на модернізації професійно-технічної освіти, позначився на формуванні та розвитку системи підготовки виробничого персоналу, яка була зорієнтована на задоволення поточних та перспективних потреб у підготовці робітничих кадрів сучасного виробництва та сфери послуг [1]. Тому головною ідеєю, що реалізується освітньою програмою коледжів, є підготовка фахівців, конкурентноспроможних на актуальному ринку праці. Середні навчальні професійні заклади пропонують абітурієнтам широкий вибір сучасних професій: від перукарів-стилістів до програмістів, від художників до бухгалтерів, від екологів до будівельників. Незалежно від навчальної програми за обраним напрямком усі коледжі приділяють значну увагу курсу шкільних програм, фізичному розвитку студентів і лінгвістичній практиці. За результатами навчання в більшості коледжів можна отримати сертифікат про рівень володіння китайською мовою (HSK 3,4,5 рівня). Термін навчання в різних професійних навчальних закладах може варіюватися від 3 до 5 років. Завершивши навчання, випускник отримує диплом про професійну освіту державного зразка.

Рейтинг коледжу визначається за результатами екзаменів і університетським місцям, на які вступають випускники професійних навчальних закладів. Слід зазначити, що вступивши на перший курс інституту за

результатами випускних іспитів, студенти не витрачають час на доуніверситетську підготовку. Вища освіта в Китаї є ознакою престижу й гарантією майбутнього благополучного життя.

Структура вищої освіти є також трирівневою:

- 1) Бакалаврат. Термін навчання складає 3 роки.
- 2) Магістратура, в якій відбувається поглиблене вивчення предметів обраного фаху протягом 2-3 років.
- 3) Докторантура (система навчання подібна до аспірантури) триває 2-4 роки.

Мова викладання у вищих навчальних закладах країни переважно китайська, але є університети, що пропонують двомовне навчання: англійською і китайською. Зважаючи на те, що попит на фахівців технічного напрямку в країні є значним, більшість університетів пропонують великий вибір освітніх програм технічних спеціальностей.

Отже, в системі освіти Китаю змогли поєднатися традиційні й сучасні інноваційні підходи до навчання та виховання молодого покоління. А якісна освіта в державі – це основа швидкого економічного розвитку країни та її розквіту.

Література:

1. Пазюра Н. В. Основні напрями розвитку і реформи вищої освіти Китаю. *Проблеми освіти : Наук.-метод. зб.* 2004. Вип. 38. С. 93–103.
2. Китайська система освіти. *Освітній портал* : веб-сайт. URL: <http://www.osvita.org.ua/abroad/articles/26.html> (дата звернення: 31.03.2020).
3. О портале STUDYCHINA. *STUDYCHINA обучение в Китае* : веб-сайт. URL: <https://studychina.ru> (дата обращения: 31.03.2020).
4. Образование в КНР. *Russian.people.cn* : веб-сайт. URL: <http://russian.people.com.cn/2332523.html> (дата обращения: 31.03.2020).

ОПИТУВАННЯ РІЗНИХ ГРУП СТЕЙКХОЛДЕРІВ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ ЗА ОСВІТНЬОЮ ПРОГРАМОЮ

Федорова В. О., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Шуляк М. Л., д.т.н., професор

*Харківський національний технічний університет сільського господарства
імені Петра Василенка*

У сьогоденні реаліях освіти в Україні основним завданням, що постає перед ЗВО, є покращення якості освіти. Використовуючи досвід світової академічної спільноти, зокрема «Стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти» (ESG) 2015 року [1], можна стверджувати, що для якісних змін у системі вищої освіти необхідно забезпечити діалог між усіма видами стейкхолдерів, якими є здобувачі та персонал ЗВО (внутрішні стейкхолдери), а також роботодавці та зовнішні партнери закладу (зовнішні стейкхолдери). Перед ЗВО та гарантими освітніх програм часто постає питання, як ґрунтовно залучити всі групи стейкхолдерів до обговорення якості освіти, як погодити рекомендації та врахувати всі побажання. Практика показує, що досить складно зібрати зацікавлені групи з різними потребами та налагодити високий рівень комунікацій, необхідний для діалогу. Так, для роботодавців властиво висувати рекомендації до результатів навчання за освітньою програмою, які зменшать період адаптації випускника до посадових обов'язків на конкретному підприємстві, що не завжди враховує вимоги інших роботодавців та сподівання здобувачів. Для здобувачів властиво обирати напрями навчання з найбільшими заробітними платами без урахування кар'єрних перспектив та трендів у галузі. Для персоналу ЗВО властиво обирати рекомендації, що базуються на їх бекграунді та наявній матеріально-технічній базі, яка не може оновлюватись з необхідною швидкістю.

Натомість гарант освітньої програми повинен розробити механізм

врахування цих рекомендацій, бо у сучасних реаліях це є єдиним шляхом забезпечення підготовки фахівців необхідної якості як з погляду працедавців, так і з погляду академічної спільноти. Тому одним з найкращих варіантів отримати рекомендації щодо підвищення якості освіти є застосування комплексних опитувань всіх груп стейкхолдерів із застосуванням анкетування, інтерв'ю та конференцій. Для кожної освітньої програми необхідно розробити свої методи опитування та обробки інформації, що враховують її фокус, контингент здобувачів та регіональні особливості.

За організацією проведення можна виділити такі види опитування [2]:

- усне (бесіда, телефонне опитування, інтерв'ю, skype-інтерв'ю);
- письмове (анкета, опитування електронною поштою).

Також необхідно зазначити, що для кожної групи стейкхолдерів необхідно підібрати конкретний вид опитування, який, по-перше, буде зручний для надання рекомендацій та їх обробки, а, по-друге, надаватиме відповіді на найбільш важливі питання.

Наприклад, роботодавцям складно витратити багато часу на участь у конференціях та проходити громіздкі анкетування, у багатьох випадках вони не знайомі з внутрішніми умовами організації освітнього процесу та вимогами законодавства, тому для їх опитування найкраще застосовувати інтерв'ю, яке проведуть фахівці з випускових кафедр та/або представники студентського самоврядування. При проведенні такого опитування необхідно поставити чіткі питання, з'ясувати, чого не вистачає випускникам, що працевлаштовані на підприємстві, які компетентності здобувача найбільш затребувані у відповідній галузі.

Академічній спільноті більш доцільно запропонувати висловлювати думки щодо перегляду та оновлення освітньої програми на спеціальних тематичних конференціях, бо опитування за допомогою анкет звужує тематику обговорення до конкретних питань, чим обмежує використання багаторічного викладацького досвіду. Щодо анкет, то їх необхідно застосовувати у випадках, коли для покращення якості освіти та викладацької майстерності виникають конкретні

питання.

Що стосується здобувачів, то у відповідності до ESG ЗВО повинні забезпечити реалізацію освітньої програми таким чином, щоб заохотити здобувачів брати активну участь у покращенні освітнього процесу. Принципи студентоцентрованого навчання вимагають, щоб сучасний викладач змінив свою роль та став ментором, персональним консультантом здобувача на шляху до самоосвіти. Істотним елементом є перетворення здобувачів та викладачів на партнерів у спільній навчальній діяльності та покращенні якості освітньої програми. Практичний досвід показує, що активних здобувачів не так багато, і найчастіше такі концентруються в органах студентського самоврядування, яке залучене до перегляду освітніх програм на всіх етапах, починаючи від обговорення до затвердження. Але для отримання повної інформації, з огляду на велику кількість здобувачів та їх зацікавленість у використанні новітніх технологій, доцільно проводити опитування за допомогою Інтернет-ресурсів, яке вони зможуть пройти у будь-якому місці та у зручний для себе час. Як приклад, для Інтернет-опитування можна застосовувати «Google forms» або подібні до них платформи, що є зручним як для анкетування, так і для подальшої обробки та систематизації результатів.

Не менш важливими для отримання рекомендацій щодо покращення освітньої програми є випускники, які можуть оцінити якість отриманих результатів навчання та звернути увагу на необхідні зміни та доповнення. Для опитування випускників доцільно використовувати телефонні інтерв'ю, що проводяться кураторами академічних груп та анкетування на зустрічах випускників. Це викликано тим, що більшість випускників працюють та не мають змоги витратити час на очні опитування чи конференції. Метою опитування випускників є вивчення ступеню задоволеності студентів навчанням в університеті, а також оцінювання їх загальних компетенцій після закінчення навчання.

Питання, що задаються різним типам стейкхолдерів під час опитування, залежать від головної мети опитування. Так, наприклад, опитування здобувачів може проводитись, як з метою з'ясування якості викладання освітніх компонент,

так і наповнення освітньої програми.

Основними напрямками опитування роботодавців є:

- задоволеність компетентностями випускників освітньої програми;
- політика та умови щодо молодих фахівців без досвіду роботи;
- наявність потреби у фахівцях певної галузі у майбутньому;
- рекомендації щодо включення, виключення та зміни освітніх компонент;
- бажання та форми участі в освітньому процесі.

Опитування академічної спільноти можна проводити за такими напрямками:

- наявність умов для покращення викладацької майстерності;
- наявність та якість матеріально-технічної бази;
- задоволеність умовами праці та організацією освітнього процесу у ЗВО;
- кількість та обсяг освітніх компонент, спрямованих на отримання обов'язкових результатів навчання за освітньою програмою;
- реалізація індивідуальної освітньої траєкторії здобувача;
- наявність процедур заохочення науково-педагогічних працівників до впровадження наукових досягнень та інноваційних технологій навчання в освітній процес;
- дотримання принципів академічної доброчесності.

При опитуванні здобувачів доцільним є дослідження таких питань:

- задоволеність студентів якістю викладання навчальних дисциплін та позааудиторною роботою викладачів;
- задоволеність щодо організації студентського життя;
- задоволеність практичним навчанням та базами практик;
- реалізація індивідуальної освітньої траєкторії здобувача;
- рівень організації та підтримки здобувачів вищої освіти з особливими потребами;
- доступність електронної бібліотеки та електронних навчальних ресурсів.

Таким чином, організація опитування потребує індивідуального підходу у кожному конкретному випадку. Якість його проведення залежить безпосередньо

від обраних методів та відповідності питань до різних груп стейкхолдерів. Також слід зауважити, що потрібно застосовувати інтерактивні методи та електронні ресурси, які дозволять прискорити обробку результатів опитування та швидко реагувати на отримані рекомендації.

Література:

1. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG). Київ : ТОВ «ЦС», 2015. 32 с.
2. Тверезовська Н. Т., Сидоренко В. К. Методологія педагогічного дослідження: навч. посіб. Київ : «Центр учбової літератури». 2013. 440 с.

АНАЛІЗ МОДЕЛЕЙ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ТРАЄКТОРІЇ ЗДОБУВАЧА ОСВІТИ

Федорова В. О., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Шуляк М. Л., д.т.н., професор

Харківський національний технічний університет сільського господарства

імені Петра Василенка

Відповідно до Закону України «Про освіту» від 05.09.2017 року № 2145-VIII здобувачі мають право на формування індивідуальної освітньої траєкторії, яка «реалізується через вільний вибір видів, форм і темпу здобуття освіти, закладів освіти і запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін та рівня їх складності, методів і засобів навчання» [1]. Така траєкторія може бути реалізована за допомогою індивідуального навчального плану, який складається на базі освітньої програми та має як обов'язкові, так і варіативні компоненти. Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» № 1556-VII від 01.07.2014 року [2] обсяг дисциплін вільного вибору здобувачів (варіативна частина) повинна складати не

менше 25 % від загального обсягу кредитів ЄКТС, що передбачені для освітньої програми на певному рівні вищої освіти.

В залежності від методики, що покладена в основу вибору дисциплін здобувачами (формування варіативної частини індивідуального плану), можна виділити шість видів моделей реалізації їх індивідуальної освітньої траєкторії [3].

Перша модель передбачає можливість повного вибору здобувачем навчальних дисциплін (або практик) в обсязі 25 % від кількості кредитів освітньої програми без обмежень щодо їх взаємозв'язку з основним профілем навчання, а також іншими дисциплінами вільного вибору. Прикладом таких програм є програми типу Liberal Arts (від «Liberal» – вільний), навчаючись за якими здобувач отримує спеціалізацію не у вузькій області, а обширні знання, в тому числі міждисциплінарного характеру. Іншими словами по закінченню навчання за програмою Liberal Arts здобувач отримує багатопрофільну спеціалізацію (наприклад, психолог-архітектор, філолог-менеджер тощо).

Серед основних переваг такої моделі можна відмітити, по-перше, розвиток soft skills здобувачів, які на сьогодні дуже цінуються роботодавцями, а, по-друге, більшу гнучкість у виборі професії, що збільшує професійні та кар'єрні можливості випускника у сучасному мінливому середовищі.

Головним недоліком такої моделі є те, що обрані здобувачем дисципліни можуть зовсім не відповідати обраній спеціальності, що може поставити під сумнів рівень його компетентності. Проте цей недолік буде зменшуватись пропорційно збільшенню відповідальності здобувача за власні результати навчання, що є одним з основних проявів принципу студентоцентрованого навчання.

При використанні другої моделі здобувачу надається широкий вибір дисциплін, але в межах певного блоку за певним профілем. Наприклад, йому необхідно обрати декілька дисциплін з соціально-гуманітарного блоку.

Перевагою в даному випадку є збереження профільності освітньої програми, а, отже, забезпечення більш високої якості отриманої кваліфікації.

В якості недоліку даної моделі можна вказати те, що вибір є обмеженим, тому частину відповідальності за формування індивідуальної освітньої

траєкторії здобувача приймає на себе гарант освітньої програми та ЗВО. Зменшити негативний вплив цього недоліку можна, ґрунтовно залучивши здобувачів та випускників до обговорення кількості та якості необхідних дисциплін, які формують вибіркового блок.

Третя модель передбачає вибір дисциплін блоками. Вона дозволяє підготувати фахівця вузької спеціалізації (за однією професією з усіх можливих за певною спеціальністю), що є основною перевагою даної моделі. Така модель передбачає поступове звуження спеціалізації до вимог конкретної професії чи роботодавця, вона може реалізовуватись поетапно, коли на першому етапі здобувач обирає широкий профіль (один з декількох можливих), а на другому – вузькі блоки під конкретні професії або підприємства.

Така модель перекладає відповідальність за моніторинг ринку праці та підбір професій, на які спрямовані відповідні блоки, на ЗВО, бо саме його представникам треба спілкуватися з майбутніми роботодавцями, обирати блоки та їх наповнення. Ризик застосування цієї моделі – інертність до змін на ринку праці. Так, при реалізації освітньої програми протягом чотирьох років актуальність обраної професії чи підприємства може суттєво змінитися.

Для зниження цього ризику доцільно постійно переглядати освітні програми та актуальність обраних блоків на підставі аналізу тенденцій ринку праці чи вимог роботодавців.

Даний недолік частково може бути усунений використанням четвертої моделі, що передбачає поєднання блоків і вільного вибору. Вона поєднує повний вибір певного відсотку дисциплін, тоді як інший відсоток обирається блоками (наприклад, у співвідношенні 5% – 20% і більше).

П'ята модель «major-minor» дозволяє реалізувати принцип міждисциплінарності. При використанні такої моделі здобувач обирає Мейджер (major, або професійний блок) – блок, дисципліни якого формують професійні компетенції здобувача; а також може обрати «Майнор» (minor, або додатковий блок) – блок із дисциплін (або пов'язаних один з одним змістовно, або не пов'язаних) непрофільного для студента напряму підготовки. Наприклад,

майбутній економіст може отримати додаткові знання з соціології, обравши для вивчення Майнор «Соціологія», а майбутній інженер програмного забезпечення може отримати додаткові знання та навички з психології або менеджменту, обравши для вивчення Майнор «Психологія» або «Менеджмент».

Недоліком моделі є складність реалізації у реаліях сучасної української освіти, але Майнор – це справжній подарунок тим, кого цікавить все і відразу, і тим, хто прагне розвиватися в різних сферах і напрямках, тому для багатьох освітніх програм його використання стане суттєвою конкурентною перевагою.

Шоста модель базується на концепції «вікно мобільності». Для підтримки студентської мобільності в навчальних планах передбачаються «вікна мобільності», або так звані «вільний простір», які можуть бути використані для навчання за кордоном або прийому на навчання іноземних здобувачів освіти. Тобто виділяється певний семестр або рік, у якому всі дисципліни є повністю вибірковими або напів-вбірковими [4].

Для ЗВО існує складність у формуванні освітніх планів, бо необхідно врахувати відсутність здобувачів певного курсу на заняттях протягом всього семестру (навчального року), проте використання такої моделі дозволить закласти базу для реалізації програм академічної мобільності (як міжнародної, так і всередині країни між різними ЗВО) та дуальної форми навчання. Також є можливість закласти у освітні програми принципи мультидисциплінарності, що теж є перевагою.

Аналіз вище наведених моделей реалізації індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів дозволив зробити висновок, що при проектуванні кожної освітньої програми необхідно обґрунтувати вибір моделі, за якою здобувач буде здійснювати вибір дисциплін. А найбільш перспективні методики формування індивідуальної освітньої траєкторії повинні поєднувати вище наведені моделі та адаптувати їх до потреб кожного окремого здобувача. Серед основних факторів, за якими доцільно обирати ту чи іншу модель, є якість підготовки фахівця, його конкурентоспроможність на ринку праці та привабливість відповідних професій чи спеціалізацій.

Література:

1. Про вищу освіту: Закон України від 2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 18.03.2020).
2. Про вищу освіту Закон України від 01.07.2014 року № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 18.03.2020).
3. Рашкевич Ю. Моделі реалізації принципу вибірковості. *Нові стандарти вищої освіти* : веб-сайт. URL: <https://cutt.ly/otJn1jN> (дата звернення: 18.03.2020).
4. Довідник користувача ЄКТС 2015. *Тернопільській національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка* : веб-сайт. URL: <http://tnpu.edu.ua/include/ДОВІДНИК%20ЄКТС2.pdf> (дата звернення: 18.03.2020).

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УЗГОДЖЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ З КЛЮЧОВИМИ СТЕЙКХОЛДЕРАМИ

Федотова І. В., к.е.н., доцент,

Бочарова Н. А., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Для багатьох закладів вищої освіти (ЗВО) розробка конкурентоспроможних магістерських програм є викликом нового часу. Враховуючи складність ринкового середовища, яке характеризується багаточисельністю та різноманітністю стейкхолдерів, важливою практичною проблемою ЗВО є спрямування маркетингових зусиль та обмежених ресурсів на налагодження взаємодії з ключовими стейкхолдерами [1]. В даний час процес розробки освітньої програми (ОП) рівня магістратури оснований на експертному досвіді безпосередньо її розробників. Тільки в останні декілька років до процесу розробки магістерських програм почали залучати здобувачів вищої освіти та підприємства-роботодавців, хоча вони є основними стейкхолдерами.

Необхідно відзначити, що найчастіше така ситуація виникає через

відсутність ініціативи з боку підприємств. Потенційні роботодавці не бачать прямого зв'язку між своєю участю в розробці освітніх програм і компетенціями своїх потенційних співробітників. Підприємства не бачать можливості вплинути на якість випущених фахівців, тим самим знизивши витрати власних ресурсів на адаптацію найманих працівників.

Інша проблема – це орієнтація на наявні людські і матеріальні ресурси, а не на потреби ринку праці. Однак для того, щоб залишатися конкурентоспроможними на ринку освітніх послуг, ЗВО має готувати фахівців, не просто під існуючі запити ринку праці, а й випереджаючи їх.

Таким чином, при формуванні робочої програми освітньої дисципліни потрібно спиратися не тільки на запити ринку праці, а й на вимоги ключових стейкхолдерів. Зовнішніми стейкхолдерами виступають: держава, яка здійснює основне замовлення на підготовку фахівців вищої освіти; регіональні органи державної влади та органи місцевого самоврядування; роботодавці, які зацікавлені в компетентних спеціалістах; абітурієнти та їх батьки, які знаходяться на стадії вибору ЗВО; освітні установи різних типів та видів, які розташовані в регіоні дислокації ЗВО; різноманітні громадські організації та об'єднання, які зацікавлені у соціальному партнерстві. Внутрішніми стейкхолдерами є: здобувачі вищої освіти та їх батьки; науково-педагогічні працівники, навчально-допоміжний і адміністративно-управлінський персонал.

Представників ключових стейкхолдерів потрібно включати до змінного складу робочих груп по формуванню ОП, куди можуть входити представники здобувачів вищої освіти, роботодавців та інших стейкхолдерів, діяльність яких пов'язана зі специфікою освітньої програми. Консультації з ключовими стейкхолдерами дозволять забезпечити узгодження основних елементів освітньої програми, а саме компетентностей, результатів навчання, структури навчального плану, варіативної компоненти, критеріїв оцінювання рівня досягнення результатів навчання.

Наведемо приклад розробки магістерської освітньої програми «Логістичний менеджмент» на кафедрі управління та адміністрування

Харківського національного автомобільно-дорожнього університету у 2018-2019 роках. Результати навчання за ОП цілком відповідають результатам навчання, запропонованим стандартом вищої освіти за спеціальністю 073 «Менеджмент», але сформульовані з урахуванням специфіки транспортно-логістичної сфери та відповідно до вимог ринку і ключових стейкхолдерів.

Освітня програма має чітко сформульовані цілі, які передбачають підготовку висококваліфікованих фахівців з управління логістикою підприємств в транспортно-логістичній сфері, базуючись на формуванні компетенцій та розвитку професійних знань менеджерів з логістики, що відповідають міжнародним стандартам. ОП орієнтована на забезпечення потреб українського ринку праці в кваліфікованих фахівцях з логістики, формування знань, умінь і навичок, що дозволяють їм ефективно вирішувати питання управління логістичною діяльністю і ключовими бізнес-процесами в ланцюгах поставок. Формування професійних компетенцій здійснювалось відповідно до вимог Європейської логістичної асоціації (European Logistics Association – ELA) та Європейського сертифікаційного комітету з логістики (European Certification Board for Logistics – ECBL) [2].

При формуванні цілей та визначенні програмних результатів ОП був врахований досвід потужних наукових центрів по підготовці фахівців з логістики на базі НАУ, ДЕТУТ, НТУ, КНТЕУ, ХНЕУ, ХНУМГ, ОНМУ та інших. Крім того були проаналізовані освітні програми закордонних університетів США, Великобританії, Німеччини, Швеції та інших країн, що готують логістів по ряду спеціальностей в напрямку «Логістика і управління ланцюгами поставок», а також реалізують програми рівнів MBA, MA і MS з логістики та управління ланцюгами поставок. З проаналізованих програм були запозичені кращі практики по формулюванню фахових компетентностей, результатів навчання, вибору обов'язкових освітніх компонент та частково вибіркового компонент. Позитивними надбаннями в результаті врахування вітчизняного та закордонного досвіду є приділення уваги організації науково-дослідної та практичної підготовки студентів, дотримання вимог міжнародних стандартів, а також

розробка авторських курсів в освітній програмі.

До формування ОП були залучені здобувачі вищої освіти (бакалаври) спеціальності 073 «Менеджмент», які планували навчатися за ОП «Логістичний менеджмент». Було проведено опитування студентів щодо проекту ОП та обрані два представники, які приймали безпосередню участь в обговоренні ОП. Представники здобувачів вищої освіти приймали участь у призначенні компонентам освітньої програми кредитів ЄКТС, формуванні блоків вибіркового навчальних дисциплін, а також моніторингу та вдосконаленні освітньої програми в цілому.

Крім того, до формування цілей та програмних результатів ОП були залучені випускники спеціальності «Менеджмент» різних років, які є професіоналами-практиками в сфері логістики. Більшість зауважень було враховано, зокрема стосовно вміння використання іноземної мови та інформаційних технологій в професійній діяльності. Частково пропозиції були відхилені, тому що при формуванні програмних результатів ОП робоча група спиралась на результати навчання, що визначені в стандарті вищої освіти за спеціальністю 073 «Менеджмент» [3], які є більш ширшими та включали в себе конкретні пропозиції.

До формування ОП були залучені представники роботодавців – керівники підприємств транспортно-логістичної сфери. У результаті обговорення виявилось, що у роботодавців є особливо велика потреба в дипломованих керівниках служб логістики, а також інтегральних менеджерах, які здійснюють координацію між функціональними підрозділами фірми і управління ланцюгами поставок. В рамках розробки ОП відбулися зустрічі викладачів кафедри з представниками різних АТП. Процеси формування переліку компетенцій та програмних результатів навчання було приведено у відповідність до запитів роботодавців та отримані рецензії-відгуки на ОП.

Для формування ОП були проведені консультації з представниками академічної спільноти – завідувачами кафедр інших ЗВО логістичної направленості, що вже мають освітні програми в сфері логістики. До обговорення були залучені кандидати і доктори економічних та технічних наук,

які є спеціалістами в сфері логістики та управління ланцюгами поставок.

Крім того, представники академічної спільноти надали для ознайомлення освітні програми в сфері логістики та запропонували певні рекомендації стосовно формулювання цілей та результатів навчання. В результаті були враховані рекомендації та пропозиції академічної спільноти стосовно формування освітніх компонент, компетенцій та результатів навчання.

Асоціація «Український логістичний альянс» також є зацікавленою стороною у створенні цілісної багаторівневої системи підготовки і перепідготовки логістичного персоналу, яка би враховувала кращий світовий досвід. Асоціація «Український логістичний альянс» запропонувала взяти за основу компетентнісну модель фахівців з логістики «Стандарт компетенцій Європейської логістичної асоціації» (ELA) [2], який підтриманий і узгоджений з роботодавцями, промисловими, торговельними та сервісними організаціями ЄС. Ці рекомендації були враховані при формуванні цілей, компетенцій та програмних результатів навчання, але вони були сформульовані, враховуючи специфіку менеджменту та стандарт вищої освіти за спеціальністю 073 «Менеджмент» [3].

Конкурентною перевагою розробленої ОП є те, що випускники програми здобудуть сучасні знання та професійні компетентності, які відповідають міжнародним стандартам до підготовки логістичного персоналу, вимогам з використання сучасної концепції логістичного менеджменту та управління ланцюгами поставок в транспортно-логістичній сфері на основі використання інформаційних систем і технологій та кращим світовим досвідом. Це сприятиме задоволенню потреб ринку праці України у висококваліфікованих фахівцях відповідно до запитів роботодавців, зміцненню кадрового потенціалу транспортно-логістичних підприємств і посиленню їх конкурентоспроможності.

Детальне опрацювання результатів навчання на початковому етапі дозволяє системно підійти до підбору дисциплін і методів навчання і досягти поставлених цілей. Залучення представників різних груп стейкхолдерів допомагає створити конкурентоспроможну і затребувану навчальну програму, що відповідає викликам сучасності та вимогам ринку.

Література:

1. Жегус О. В. Ключові стейкхолдери закладу вищої освіти на галузевому ринку. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2018. № 4 (15). С. 170–177.
2. Стандарты компетенций по логистике и управлению цепями поставок. *Международный центр подготовки кадров в области логистики* : веб-сайт. URL: <https://mclog.hse.ru/escl/standards> (дата обращения: 27.03.2020).
3. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 073 «Менеджмент» для другого (магістерського) рівня вищої освіти : наказ МОН України від 10. 07. 2019. № 959. URL: <http://surl.li/biuuj> (дата звернення: 27.03.2020).

ПРОГРАМА TENCENT MEETING ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ОНЛАЙН-НАВЧАННЯ В КИТАЇ

*Юань Лі, доцент,
Малахова Ю. В. к. філол. н., доцент
Хулунбуїрський інститут (Китайська Народна Республіка)*

Метою даних тез є вивчення застосування платформи Tencent Meeting китайська назва .腾讯会议 при навчанні онлайн. Активне застосування інформаційних технологій у навчальному процесі – це відповідь освіти на виклики сучасності. У зв'язку з епідемією коронавірусу COVID-19 в Китаї, всі університети та школи країни були змушені швидко перейти з офлайн-навчання на онлайн-навчання. 4 лютого 2020 року на сайті Міністерства освіти Китаю з'явилась «Постанова з організації та управління онлайн-викладання в коледжах і університетах в період профілактики епідемії та боротьби з нею» 《关于在疫情 防控期间做好普通高等学校在线教学组织与管理工作的指导意见》 [1]. В Китаї з'явився заклик “停课不停学”,来学习“线上课堂” «Припинення зайнять це не

припинення навчання, давайте навчатися онлайн». В цих умовах програма Tencent Meeting надала користувачам по всій країні безкоштовну можливість проведення онлайн-конференцій за участю до 300 учасників.

Найчастіше в Китаї для проведення онлайн-занять викладачі використовують саме цю програму, проте існує безліч інших платформ (QQ, 雨课堂, 学习通, 瞩目), які теж дозволяють це робити. Але ця на даний час найбільш використовувана. Tencent Meeting – сервіс для проведення відеоконференцій та онлайн-зустрічей. Завантажити програму можна абсолютно безкоштовно. Організувати зустріч може будь-хто, хто створив обліковий запис або зареєструвався за допомогою соціальної мережі Wechat. Безкоштовний обліковий запис дозволяє проводити відеоконференцію необмеженої тривалості до 300 учасників.

Tencent Meeting відмінно підходить для індивідуальних і групових занять, студенти можуть заходити як з комп'ютера, як і з планшета так і з телефона. До відеоконференції може підключитися кожний за посиланням або ідентифікаційним номером конференції. Захід можна запланувати заздалегідь, а також зробити повторюване посилання, тобто для постійного заняття в певний час можна використовувати одне і теж посилання для входу.

Переваги використання це відмінний зв'язок при низькій швидкості інтернету. У моїй практиці не було жодного випадку, щоб ця програма підвела. Можна включати відео- та аудіо- зв'язок з кожним учасником. У організатора є можливість вимикати і вмикати мікрофон всім учасникам. Незаперечною перевагою є простота використання і зручний інтерфейс. Також можна ділитися екраном (screensharing) вже зі звуком. Демонстрацію екрану можна поставити на паузу. Більш того, можна ділитися не всіма файлами, які у вас відкриті на комп'ютері, а тільки окремими, якими ви хочете. Наприклад, включити демонстрацію браузера, презентації Power Point, документа в форматі word, pdf, excel, аудіо- або відео-. Також існує можливість користуватися чатом, який вбудований в цю програму та надсилати смайлики один одному. Також можна

створювати документи в форматі word чи excel та надсилати файли усім учасникам. В налаштуваннях можна дати всім учасникам можливість ділитися екраном, або включити обмеження, щоб робити це міг тільки організатор. До недоліків можна віднести, що в цій програмі не має інтерактивної дошки, та немає можливості легко і швидко перемикатися з демонстрації екрану на дошку, також немає функції запису відео-заняття як в програмі Zoom тощо. Зараз розглянемо як за допомогою програми Tencent Meeting проводяться заняття в Хулунбуїрському інституті у студентів, які вивчають російську мову. Кожне заняття починається з вітання за допомогою відео-зв'язку. Це дозволяє налаштуватися на роботу і встановити дружню атмосферу під час заняття. Потім студенти можуть вимкнути відео. Далі переходимо до фонетичної зарядки, програма Tencent Meeting дозволяє виводити на екран зображення і транслювати аудіо-запис. Найчастіше прослуховуємо скоромовку спочатку повторюють усі разом, потім повторює кожний студент, а викладач виправляє у разі потреби. Потім перевіряється домашнє завдання, яке студенти читають один за одним, а викладач пише все и ділиться екраном з усіма учасниками, щоб усі могли бачити зображення у себе на моніторі. Граматичний та лексичний матеріал зазвичай пояснюється за допомогою презентації Power Point. Зворотній зв'язок зі студентами підтримується в чаті, яким обладнана ця програма.

Таким чином, хоч ця програма має де-які недоліки, але вона надає безкоштовні, безпечні та надійні хмарні послуги HD-конференцій, які дозволяють всім легко проводити або приєднуватися до зборів в будь-який час і в будь-якому місці та створює умови для навчання та поглиблення знань.

Література:

1. 关于在疫情防控期间做好普通高等学校在线教学组织与管理工作的指导意见. *Ministry of Education of the People's Republic of China* : 网站. URL: <https://cutt.ly/BtF5fYM> (上诉日期: 25.03.2020).

СЕКЦІЯ 2

НАПРЯМИ ОСВІТНЬОЇ ВЗАЄМОДІЇ В КООРДИНАТАХ «ДЕРЖАВА – ЗВО – БІЗНЕС-СТРУКТУРИ»

ВПРОВАДЖЕННЯ ЗАСАД КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ВЗАЄМОДІЮ МІЖ ЗВО ТА ПІДПРИЄМСТВАМИ

Бочарова Н. А., к.е.н., доцент,

Федотова І. В., к.е.н., доцент

Харківській національній автомобільно-дорожній університет

Сьогодні життєвий цикл продукції та послуги стає дедалі меншим. І для того щоб будь-яке підприємство було конкурентоздатним на ринку, необхідно постійно шукати нові методики, технології, ідеї, заходи й засоби. Якщо проаналізувати досвід співпраці у цьому напрямі в інших країнах світу, то можна побачити, що конкурентоспроможні підприємства розміщуються навколо наукових центрів, ЗВО. Й навпаки, ЗВО також вииграють від взаємодії з підприємствами. Така співпраця та формування на одній території науково-навчально-виробничих центрів надзвичайно слабо розвинена в Україні, і ЗВО роблять лише перші спроби її розвинути.

Тому для досягнення результату навчальні заклади і бізнесові підприємства створюють партнерські відносини, необхідні та виграшні для обох сторін. ЗВО забезпечують себе доходами і новими ідеями зі сфери бізнесу, що допомагає їм проводити наукові дослідження при підготовці здобувачів вищої освіти. Бізнес може надати ЗВО зворотний зв'язок щодо готовності випускників до успішної професійної діяльності, зорієнтувати систему підготовки майбутніх спеціалістів на формування актуальних для сучасного ринку праці професійних

компетенцій. Окрім цього, налагоджена система роботи ЗВО з потенційними роботодавцями підвищує привабливість навчального закладу в очах здобувачів вищої освіти і абітурієнтів. Деякі дослідження, які проводяться в Україні, теж фіксують активну участь підприємств у практичній підготовці здобувачів вищої освіти. Світовий досвід свідчить, що ЗВО «активно розвивають співпрацю з підприємствами у напрямі наукової та інноваційної діяльності. Найпоширеніші форми співробітництва з ЗВО: стажування – 25 %, менторство – 17 %, благодійна грошова допомога – 15%, підтримка дослідних проектів – 14%, контрактні дослідні проекти – 11%, взаємодія з дослідною кафедрою – 5%, створення бізнес-інкубаторів – 4%. А основними мотивами для налагодження партнерства визначають доступ до компетенцій та експертиз, розроблених в університеті – 43%, доступ до висококваліфікованих фахівців – 42%, доступ до інноваційних технологій – 22%» [1].

При цьому зафіксовано, що співпраця підприємств і ЗВО набирає стратегічного характеру. І ректорат закладів вищої освіти, і топ-менеджмент підприємств прагнуть до партнерства, більше половини з них мають стратегії, політики або інші документи, які регламентують співпрацю. Більше половини підприємств зазначили, що мають окрему статтю бюджету, а половина закладів вищої освіти створили мережу випускників, яка активно допомагає ЗВО. Розмір бюджету більшості підприємств за статтею партнерства становить до 5000 дол. на рік. Загалом партнерство ЗВО із бізнесом у країнах ЄС залишається доволі нерозвиненим [2, с. 155]. Таким чином, і в підприємствах, і в ЗВО ЗВОй рівень керівництва прагне до партнерства та розробляє стратегії регламентування партнерства, але підприємства на це виділяють бюджети, а ЗВО не мають такої змоги. При цьому ЗВО створюють мережі випускників, що активно допомагають.

Освіта в галузі науки, технології, інженерної справи і математики (STEM-освіта) є предметом особливої важливості в більшості країн з зростаючим інноваційним потенціалом. Основні аспекти системи освіти STEM служать прикладом гострої необхідності її впровадження в країнах з високим рівнем

безробіття. Активізація розвитку STEM може стати ключем до вирішення багатьох освітніх проблем, посиленню масового характеру освіти в поєднанні з його гнучкістю, зростанню можливостей економії фінансів. Недооблік ролі STEM-освіти в сучасних умовах підриває конкурентоспроможності країни. Частка STEM-дисциплін складає в національній системі освіти США 17 %, тоді як у Японії – 64%, в Китаї – 52%, в Південній Кореї – 40%, Індії – 23%. З меншою часткою американського STEM в освітній системі США в порівнянні з іншими країнами зв'язується зменшення показників США в природничих і математичних науках. США зараз відстають від більшості країн світу за часткою випускників в галузі науки і технологій [3].

Практика впровадження STEM-освіти в Америці показує, що розвиток науково-математичних шкіл є інституціональною інновацією, яка довела свою ефективність у підготовці зростаючої кількості вчених та інженерів. Це веде до набагато більш високого рівня їх подальшого вступу до коледжів та отримання спеціальностей в різноманітних наукових галузях. У найближчому майбутньому ЗВО, що не відповідають міжнародним STEM-стандартам підготовки, будуть все швидше програвати в конкуренції з іншими вузами, досвід США це доводить. Фрагментарність STEM-підготовки робить більш популярним закордонну освіту навіть тоді, коли в цьому немає економічної необхідності. В Україні особливо технічні вузи поки конкурентоспроможні і могли б давати більш якісне інженерну освіту, підтягуючись до рівня міжнародних стандартів. У всьому світі великі корпорації розробляють свої програми освіти. Одна з найвідоміших освітніх програм «Партнерство в освіті» принесло користь мільйонам людей і продовжує виконувати свою головну місію: забезпечувати викладачів ресурсами для навчання здобувачів вищої освіти навичкам XXI століття. А сьогоднішні здобувачі вищої освіти завдяки їй отримали можливість ефективно підготуватися до вимог завтрашнього ринку праці [2, с. 160]. Також в Україні діє тенденція, коли не тільки іноземні корпорації приймають участь у освітній підготовці але й українські корпорації самі вирощують і навчають майбутніх співробітників, починаючи зі студентської лави.

На думку вітчизняних фахівців на формування рівня безробіття впливає три фактори: бізнес, освіта і уряд. Бізнес орієнтований на легалізацію робочих місць і співпрацю з освітою. Втім, бізнес можна критикувати за короткочасні стратегії. Освіта націлена на поступове реформування галузі та нові форми співпраці з бізнесом. Тим часом, інертність і відставання від потреб ринку віддаляє його від ринку праці [2, с. 161].

Для створення сприятливих умов розвитку партнерства ЗВО і підприємств потрібно вдосконалити законодавчі та організаційні заходи: надання більшої автономності ЗВО в управлінні та фінансуванні (можливості створення ендавмент-фонду), спрощенні процедури отримання благодійної допомоги вищим навчальним закладом, визначенні власної стратегії у сфері науково-дослідної роботи; збільшення розміру внесків підприємств до ендавментів або фондів досліджень ЗВО (не менше ніж 10% прибутку); передбачення у вирішенні питань виділення бюджетних місць для навчання та фінансуванні ЗВО врахування індикаторів партнерства (передусім результатів спільних наукових досліджень і мобільності здобувачів вищої освіти); спрощення процедури внесення змін до навчальних програм і планів ЗВО, передбачення можливості участі підприємств у цьому процесі; передбачення можливості створення й діяльності інноваційних підприємств шляхом об'єднання зусиль і ресурсів підприємств та ЗВО для реалізації проектів і програм у сфері досліджень та розвитку; урегулювання питань захисту інвестицій підприємств і прав інтелектуальної власності науковців при розвитку партнерства; забезпечення публічного доступу до фінансових звітів ЗВО; надання пільг підприємствам (у т. ч. і фінансових), які підтримують ЗВО навчальні заклади (у т. ч. пріоритет у працевлаштуванні надають найкращим випускникам ЗВО).

Для розвитку партнерства потрібно також поживити процес комунікації бізнес-структур і закладів вищої освіти, створивши різноманітні платформи (форуми, зустрічі, презентації, екскурсії тощо) та поширити найкращі приклади партнерства підприємств і ЗВО, зокрема й закордонного. Серед прикладів встановлення тісних зв'язків та співпраці, можливо виділити два основних

напрямки:

1. Запрошення представників підприємств для проведення зустрічей та презентацій на базі ЗВО (20 листопада 2019 року відбувся студентський фестиваль «Impulse», який проходив на базі Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. Петра Василенка; щовесни та щосені проводиться Ярмарок вакансій на базі головного корпусу ХНАДУ; організація презентацій на базі ЗВО підприємствами різних галузей).

2. Організація екскурсій здобувачів вищої освіти на підприємства з метою проходження в подальшому практик або стажування (здобувачів вищої освіти рівня бакалавр та магістр запрошують на екскурсії ПАТ «АТП- 16363», Автомобільний Дім «Соллі-Плюс», компанія «Крон-Авто» та інші).

Таким чином, виживання ЗВО великою мірою залежить від злагодженої співпраці з іншими суб'єктами ринку та врахування їх вимог у навчальному та науковому процесі.

Література:

1. A Look at Canadian University-Industry Collaboration. *Board of Trade of Metropolitan Montreal*. 2011. 26 p. URL: https://www.cmm.ca/documents/activities_pdf/autres/2010_2011/cmm_rdv-savoir_2011_en.pdf (last accessed: 23.03.2020).

2. Орлова Н. С., Харламова А. О. Концептуальні засади корпоративної соціальної відповідальності в Україні : монографія. Донецьк : Издательство, 2014. 250 с.

3. Фролов А. В. Роль stem-образования в новой экономике США. *Вопросы новой экономики*. 2010. № 4. С. 80–91. URL: <http://www.nitpa.org/rol-stem-obrazovaniya-v-novoj-ekonomike-ssha-3/> (дата звернення: 23.03.2020).

4. Подольчак Н. Ю., Пушак Я. Я., Ворона П. В. Публічне адміністрування та економічна безпека в умовах європейської інтеграції : монографія. Львів : Ліга Прес, 2017. 274 с.

ЗНАЧЕННЯ ОСОБИСТІСНИХ ЯКОСТЕЙ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ В ХОДІ НАБУТТЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

Кирчата І. М., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Найважливіші завдання, що стоять перед автотранспортними закладами середньої та вищої освіти країни, а також їх здобувачами, пов'язані з підготовкою висококваліфікованих та компетентних фахівців, здатних забезпечувати ефективну роботу автотранспортних підприємств різних форм власності.

Бажаний результат такої підготовки може забезпечуватися через розробку, впровадження та систематичне оновлення програмної документації, постійне вдосконалення якості навчального процесу, методичне забезпечення та інструментарій використання кадрового потенціалу викладачів, здатних сформувати у випускників автотранспортних навчальних не тільки означений освітньою програмою перелік загальних та фахових компетенцій, але й такі якості як ініціативність, підприємливість, здатність швидко реагувати на мінливу обстановку, пов'язану з динамічними економічними взаєминами різних суб'єктів господарювання.

Провідну роль в цьому процесі відіграє матеріально-технічна база навчального закладу, оскільки готовність випускника ефективно працювати в інноваційній економіці закладається в стінах вузу та реалізується через: зміст навчання та технології організації індивідуальної або групової роботи студента в аудиторії; прогресивність інтелектуальних моделей організаційної поведінки і управління знаннями в сучасному бізнесі як наслідок.

Наявний потенціал існуючих сучасних технологій щодо організації учбової роботи студента забезпечує всі умови для подолання недоліків сучасного вузівського навчання і стимулювання його інноваційного розвитку.

А тому, сьогоднішня ситуація, що склалася в автотранспорті та

автомобілебудуванні України, правомірно вимагає підготовки не тільки висококомпетентного фахівця з того чи іншого профілю, наприклад механіка, а фахівця всебічно розвиненого, здатного організувати процес виробництва на основі отриманих професійних та управлінських знань, тим самим маючи всі шанси на вирішення.

Такий фахівець зможе поєднувати свій високий професійний рівень набутих знань з умінням аналізувати ринкову ситуацію, планувати і прогнозувати перспективний розвиток підприємства або галузі в цілому.

Крім всього, важливе значення має не тільки здатність генерувати нові ідеї та приймати креативні рішення, але й психологічна стійкість, що передбачає вміння налагоджувати міжособистісні стосунки без шкоди для основного виду діяльності. Тобто сьогодні навчальний заклад має забезпечувати підготовку фахівців на основі розкриття здібностей до самостійної роботи, що мають оволодіти прекрасними діловими якостями для управлінської діяльності на базі отриманих професійних знань.

На жаль, доводиться констатувати, що значна частина фахівців автомобільного профілю не в повній мірі використовує повний набір методів і засобів, для забезпечення успішності роботи. Цей факт більшістю сприймається односторонньо: не вникаючи в проблему, вважають, що вищі навчальні заклади випускають недостатньо підготовлених фахівців, тим самим вимагаючи радикальних рішень в системі підготовки в цілому.

Більшістю такий стан сприймається як не відповідність матеріально-технічної бази сучасним запитам та очікуванням. Звичайно, не можна готувати кадри без відповідної забезпечуючої бази, а тому на жаль і тут є проблеми, які потребують рішень. Слід відзначити, що це стосується всіх аспектів, що супроводжують процес передачі і засвоєння знань, а також проведення науково-дослідницької роботи та організації практичного навчання. На одне з головних місць виходить уміння володіти комп'ютерними технологіями при зборі інформації, обробці документів, під час економічного аналізу та проектуванні на перспективу.

Проте, щоб процес отримання знань, не був вимушеним заходом в ході отримання диплома, студент має бути самосвідомим та займатися самоосвітою, щоб оволодіти необхідним багажем знань і ефективно їх використовувати в своїй майбутній професійній діяльності.

Особистісний аспект в освітньому процесі постає найголовнішим серед сукупності засобів і методів, прийомів і способів підготовки кадрів, оскільки передбачає в кінцевому підсумку формування та підготовку фахівця нової формації.

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВИ, ЗВО ТА БІЗНЕСУ В УМОВАХ ПОДАЛЬШОГО ПОШИРЕННЯ КРИЗОВИХ ЯВИЩ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

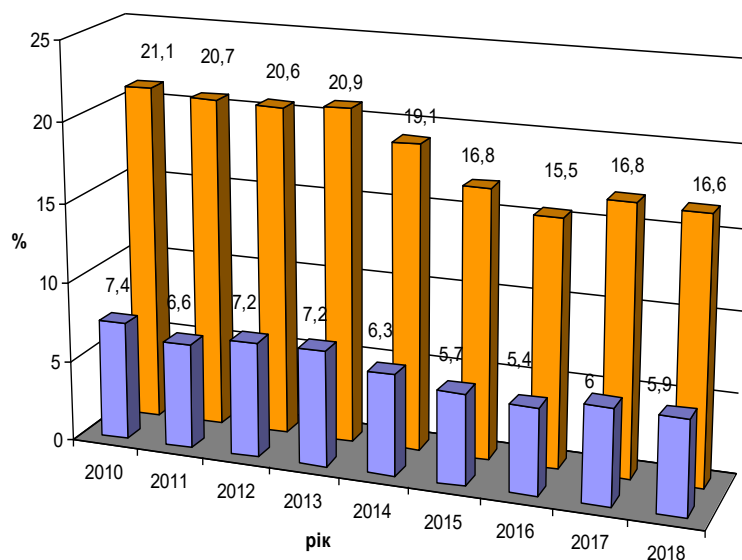
Ониси́форова В. Ю., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Негативні явища, пов'язані з пандемією COVID-19 в світі, та відповідні карантинні заходи, що застосовуються в країнах Європи та в Україні, невідворотно призведуть до поширення економічної кризи на більшість галузей економіки, не стане винятком і галузь освіти, яка вже зараз однією з перших зазнала скорочення фінансування при перегляді видатків державного бюджету після запровадження карантину. І це не зважаючи на значний ступінь недофінансування і скорочення витрат на освіту і науку, від яких і так потерпає галузь.

Розглянемо динаміку витрат на освіту в розрізі структури ВВП та загальних видатків державного бюджету України за 2010-2018 роки (рис. 1).

Як бачимо з рисунку 1, протягом значного проміжку часу в Україні спостерігається скорочення витрат на освітню галузь. Не винятком є і 2019 рік та прогнозовані витрати на 2020 рік. І навіть за таких умов галузь очікує скорочення витрат, а відповідно і чисельності працівників, зайнятих у галузі.

■ Відатки зведеного бюджету України на освіту, % від ВВП
■ Відатки зведеного бюджету України на освіту, % від витратів зведеного бюджету України

Рисунок 1 – Динаміка витрат на галузь освіти в Україні, 2010-2018 роки [1]

Розглянемо окремо ситуацію, що склалася у фінансуванні вищої освіти в Україні за той же період (рис. 2).

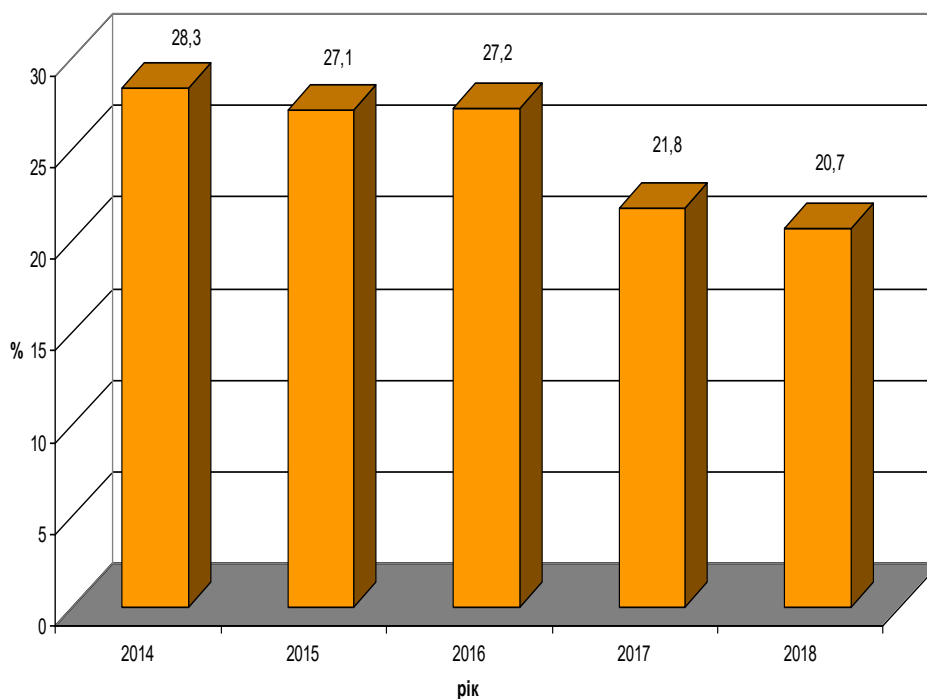

Рисунок 2 – Відатки зведеного бюджету України на вищу освіту у 2014–2018 рр., % від витратів зведеного бюджету України на освіту [1]

Як бачимо з рисунку 2, фінансування вищої освіти в Україні має помітну тенденцію до скорочення, і це в умовах паралельного скорочення витрат на освіту в цілому.

Як вже зазначалося вище, тенденція до скорочення витрат на освіту безумовно є негативною для розвитку суспільства з точки зору рівня його освіченості, але це є негативною тенденцією і з огляду розуміння освіти як галузі національної економіки, яка створює певний відсоток валового внутрішнього продукту, утворює додану вартість, робочі місця та значним чином впливає на рівень добробуту нації та рівень особистого доходу.

Проаналізуємо місце освітньої та наукової галузі в загальній структурі ВВП України (табл. 1).

Таблиця 1 – Частка галузей освіти та наукової і професійної діяльності в загальному розмірі ВВП України, в базових цінах 2016 року [2]

Показник	Рік			
	2016	2017	2018	2019
ВВП	2 385 367	2 444 191	2 527 423	2 609 147
Освіта	88 996	89 981	89 911	88 741
Частка в структурі ВВП, %	3,73	3,68	3,56	3,40
Професійна, наукова та технічна діяльність	68 460	86 537	113 354	139 932
Частка в структурі ВВП, %	2,87	3,54	4,48	5,36
Загальна частка освіти та науки в структурі ВВП, %	6,60	7,22	8,04	8,76

Отже, як бачимо з таблиці, галузь освіти і науки є істотною для економіки України не лише з соціальної точки зору, але й з точки зору макроекономічних показників. Соціальну ж важливість галузі можна проаналізувати відстеживши кількість зайнятих в галузі (табл. 2).

Отже, як бачимо з даних таблиці 2, галузі освіти та науки є надзвичайно соціально значимими, бо в них працевлаштовано більше 11 відсотків всього зайнятого населення України, а це сплачений єдиний соціальний внесок та платоспроможний попит на продукцію бізнесу. Тому необдумані кроки у

скороченні освіти у кризовий період матимуть багатократний негативний ефект для економіки всієї країни.

Таблиця 2 – Чисельність працевлаштованих в галузях освіти і науки України, 2012-2018 роки [3]

Показник	Рік						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Усього зайнято, тис. осіб	19261,4	19314,2	18073,3	16443,2	16276,9	16156,4	16360,9
Освіта, тис. осіб	1633,2	1611,2	1587,7	1496,5	1441,4	1423,4	1416,5
Частка від загальної кількості зайнятих, %	8,48	8,34	8,78	9,10	8,86	8,81	8,66
Професійна, наукова та технічна діяльність, тис. осіб	504,1	493,6	456	422,9	428,1	415,8	437,9
Частка від загальної кількості зайнятих, %	2,62	2,56	2,52	2,57	2,63	2,57	2,68
Загальна частка освіти і науки серед кількості зайнятих, %	11,10	10,90	11,31	11,67	11,49	11,38	11,33

Тому в умовах тяжкої економічної кризи ще більше уваги слід приділити взаємодії держави, закладів вищої освіти і бізнесу. Ця взаємодія має розкриватися в наступних аспектах:

- створення умов з боку держави для залучення в освіту всередині країни тих потенційних студентів, які через карантинні умови відмовляться від виїзду до країн Європи для навчання та працевлаштування;

- створення ефективних інструментів мотивації для підприємств у впровадженні дуальної освіти та ефективної організації проходження виробничої практики студентами;

- створення інструментів мотивації працевлаштування випускників через

систему компенсації витрат на навчання;

- використання всього потенціалу важелів залучення учнів та студентів до освіти в Україні задля недопущення скорочення рівня зайнятості в галузі через подальший негативний вплив цього явища на всі макроекономічні процеси.

Література:

1. Освіта в Україні: базові індикатори. Інформаційно-статистичний бюлетень результатів діяльності галузі освіти у 2017/2018 н. р. МОН України: ДНУ «Інститут освітньої аналітики». С. 13–14.

2. Національні рахунки (ВВП). Валовий внутрішній продукт (у поточних цінах, млн. грн). *Державна служба статистики України* : веб-сайт. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/imf/arhiv/nr/nr2016_2020_u.htm (дата звернення: 29.03.2020).

3. Демографічна та соціальна статистика / Ринок праці / Зайнятість та безробіття. *Державна служба статистики України* : веб-сайт. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/rp.htm (дата звернення: 29.03.2020).

ОСВІТНІ ПРОГРАМИ ТА ПРОЄКТИ, ЇХ ЗНАЧЕННЯ У ПРОФЕСІЙНОМУ РОЗВИТКУ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Приходько Д. О., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Сучасні тенденції інтернаціоналізації, діджиталізації, свободи інформації надають багато можливостей для здобуття бажаного становища та розвитку освітян. Участь в освітніх і наукових програмах та проєктах є оптимальним варіантом для отримання натхнення, досвіду, а в майбутньому, – для реалізації мрій багатьох викладачів.

Зараз все більшої популярності, а в деяких випадках, необхідності, набувають різноманітні програми та проекти, що пов'язані з обміном викладачів між навчальними закладами різних країн, проходження стажування в країнах Європейського Союзу, підвищення кваліфікації на підприємствах у відповідності до профілю навчального закладу.

Загалом такі програми та проекти можна поділити на дві категорії: програми для викладачів та програми для керівництва закладів вищої освіти.

Програми та проекти для викладачів, найчастіше охоплюють такі тематики: сучасні методи викладання; розвиток компетенцій у студентів; впровадження компетентісного підходу у викладанні; обмін досвідом та кращими практиками. Для керівництва закладів вищої освіти, освітні програми та проекти включають тематики: стратегічний практикум для керівників закладів вищої освіти, що присвячений підвищенню якості навчання та викладання; інструменти впровадження змін у вищій школі; організація залучення партнерів та зацікавлених сторін до співпраці з начальним закладом; обмін досвідом з іноземними експертами у сфері освіти.

Серед відомих та доступних програм та проектів для освітян можна виділити наступні: освітні та наукові програми Європейського Союзу – «Еразмус+» та «Дії Марії Склодовської-Кюрі»; проект «Англійська мова для університетів» від British Council Україна; проект з вивчення англійської мови «Lingva.Skills» від Асоціації інноваційної та цифрової освіти; різноманітні онлайн курси від спільноти для навчання та викладання «Вище Прагни!»; вебінари, курси підвищення кваліфікації від ТОВ «Всеосвіта»; оплачувані стажування за кордоном, наприклад, стажування для вчителів англійської мови в Китаї від «Albion Education»; професійні оплачувані стажування від «Global Talent»; «Fulbright Foreign Language Teaching Assistant (FLTA) Program» – програма імені Фулбрайта, що спонсорована урядом США та посідає чільне місце у системі міжнародної освіти, – забезпечує стажування з викладання української мови (асистенція американським викладачам) в університетах чи коледжах США.

Реалізуються такі навчальні програми та проєкти, зазвичай, шляхом тренінгів, семінарів, індивідуальних консультацій або групових виступів фахівців певної галузі, самостійної свідомої дистанційної роботи людини за відповідним навчальним планом, виконання реальних завдань у реальному часі у відповідному місця задля досягнення певного відчутного результату або ефекту.

Вище згадані програми та проєкти є значущими та цікавими за декількох причин. По-перше, вони надають можливість викладачам ознайомитися з особливостями освіти в університетах інших країн, у тому числі країн Європейського Союзу, та набути нових практичних навичок викладання.

По-друге, такі програми та проєкти сприяють подальшому кар'єрному зростанню освітян, адже надають можливість отримати нові знання не тільки в певній галузі знань та за відповідною спеціальністю чи профілем, а й отримати знання щодо розробки проєктів моделей та механізмів управління якістю вищої освіти, а також щодо їх практичного застосування, впровадження в закладах вищої освіти.

По-третє, такі програми та проєкти задовольняють прагнення сучасних освітян відкривати щось нове, створюють платформу для творчої праці, забезпечують можливість здійснення подорожей та розширення кругозору.

Отже, програми та проєкти, що присвячені стажуванню викладачів, здійсненню наукових розробок, проходженню практик в закладах освіти чи на підприємствах, підвищенню кваліфікації, тимчасовому обміну кадрами, є дуже важливими для розвитку викладачів, особливо для тих, хто нещодавно отримав науковий ступінь, та для керівників закладів освіти, які вирішили для себе, що бажають рухатися ще далі, як в науково-освітньому просторі, так і в сфері саморозвитку.

КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ ТРАНСПОРТНОЇ СФЕРИ: ПОГЛЯДИ ТЕОРЕТИКІВ І ПРАКТИКІВ

Шевченко І. Ю., д.е.н, доцент,

Сідякіна Є. О., магістрант

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Ключовим показником якості підготовки сучасного фахівця є відповідність отримуваних ним у процесі навчання компетентностей вимогам практики. Забезпечення практикоорієнтованості підготовки фахівців у ЗВО залежить, у першу чергу, від якості освітньо-професійної програми, від грамотного виділення пріоритетів фахової підготовки. Зазначене актуалізує необхідність урахування побажань роботодавців при розробленні освітньо-професійних програм підготовки фахівців у ЗВО.

Метою дослідження є порівняння поглядів теоретиків і практиків щодо вагомості компетентностей фахівців транспортної сфери.

Для досягнення зазначеної мети було проведено опитування науково-педагогічних працівників ЗВО та менеджерів транспортних компаній щодо вагомості компетентностей фахівців, які містяться в освітньо-професійних програмах підготовки магістрів зі спеціальностей «Авіаційний транспорт», «Автомобільний транспорт», «Залізничний транспорт», «Річковий та морський транспорт», «Транспортні технології (за видами)».

У якості оціночної шкали запропонована 5-тибальна: 5 балів – зазначена фахова компетентність має першочергову важливість; 4 бали – зазначена фахова компетентність важлива; 3 бали – зазначена фахова компетентність більшою мірою важлива, ніж неважлива; 2 бали – зазначена фахова компетентність більшою мірою неважлива, ніж важлива; 1 бал – зазначена фахова компетентність неважлива.

Результати порівняння оцінок експертів представлені в табл. 1-5.

Таблиця 1 – Вагомість компетентностей фахівців зі спеціальності «Авіаційний транспорт» за оцінками експертів *

Компетентності [1]	Експертні оцінки вагомості компетентностей				
	1 бал	2 бали	3 бали	4 бали	5 балів
ФК 1					▲
ФК 2			■	●	
ФК 3					▲
ФК 4				■	●
ФК 5				■	●
ФК 6		■		●	
ФК 7			■		●
ФК 8					▲
ФК 9				■	●
ФК 10			■	●	
ФК 11			■	●	
ФК 12				▲	
ФК 13		■		●	
ФК 14		■		●	
ФК 15				■	●

* розроблено авторами за оціночними листами.

У табл. 1-5: ● – оцінка вагомості компетентностей експертами-викладачами; ■ – оцінка вагомості компетентностей експертами-практиками; ▲ – думки експертів щодо вагомості компетентностей збігаються.

Таблиця 2 – Вагомість компетентностей фахівців зі спеціальності «Автомобільний транспорт» за оцінками експертів *

Компетентності [2]	Експертні оцінки вагомості компетентностей				
	1 бал	2 бали	3 бали	4 бали	5 балів
ФК 1			■	●	
ФК 2			■		●
ФК 3				●	■
ФК 4				●	■
ФК 5			■	●	
ФК 6			■		●
ФК 7			■	●	
ФК 8				■	●
ФК 9			■	●	
ФК 10				■	●
ФК 11					▲
ФК 12				■	●
ФК 13				▲	
ФК 14			■	●	
ФК 15			■		●
ФК 16					▲

* розроблено авторами за оціночними листами.

Таблиця 3 – Вагомість компетентностей фахівців зі спеціальності «Залізничний транспорт» за оцінками експертів *

Компетентності [3]	Експертні оцінки вагомості компетентностей				
	1 бал	2 бали	3 бали	4 бали	5 балів
ФК 1				■	●
ФК 2			■	●	
ФК 3			■	●	
ФК 4					▲
ФК 5			■	●	
ФК 6					▲
ФК 7				■	●
ФК 8			■		●
ФК 9	■			●	

* розроблено авторами за оціночними листами.

Таблиця 4 – Вагомість компетентностей фахівців зі спеціальності «Річковий та морський транспорт» за оцінками експертів *

Компетентності [4]	Експертні оцінки вагомості компетентностей				
	1 бал	2 бали	3 бали	4 бали	5 балів
ФК 1				■	●
ФК 2				■	●
ФК 3				▲	
ФК 4			■	●	
ФК 5				▲	
ФК 6				■	●
ФК 7			■	●	
ФК 8					▲
ФК 9				▲	
ФК 10				■	●
ФК 11				■	●
ФК 12				▲	
ФК 13				■	●
ФК 14				■	●
ФК 15				■	●

* розроблено авторами за оціночними листами.

Таблиця 5 – Вагомість компетентностей фахівців зі спеціальності «Транспортні технології (за видами)» за оцінками експертів *

Компетентності [5]	Експертні оцінки вагомості компетентностей				
	1 бал	2 бали	3 бали	4 бали	5 балів
ФК 1				■	●
ФК 2				■	●
ФК 3					▲
ФК 4			■	●	
ФК 5				■	●
ФК 6				▲	
ФК 7				▲	
ФК 8			■	●	
ФК 9				■	●
ФК 10			■	●	
ФК 11				●	■
ФК 12				▲	

* розроблено авторами за оціночними листами.

Аналізуючи дані табл. 1-5 можна зробити наступні висновки:

- дані табл. 1 свідчать, що думки експертів-викладачів і експертів-практиків співпали лише щодо вагомості 4-х фахових компетентностей із 15 представлених, що складає 26,67%;

- з табл. 2 бачимо, що думки експертів збігаються щодо вагомості 3-х фахових компетентностей з 16 наведених, що становить 18,75%;

- за даними табл. 3 видно, що експерти-викладачі та експерти-практики дійшли спільної думки лише щодо вагомості 2-х фахових компетентностей із 9 оцінюваних, що становить 22,22%;

- табл. 4 свідчить про те, що однакову оцінку вагомості у експертів-викладачів і експертів-практиків отримали 5 фахових компетентностей з 15 заявлених, що складає 33,33%;

- з даних табл. 5 можемо засвідчити, що спільності думки щодо вагомості оцінюваних фахових компетентностей експерти-викладачі та експерти-практики дійшли щодо 4 з 12 компетентностей, що становить 33,33%.

Таким чином, середній рівень узгодженості думок експертів-викладачів і експертів-практиків щодо вагомості фахових компетентностей фахівців з транспортного підприємництва складає 26,86%, що становить підґрунтя для

подальшого вдосконалення освітньо-професійних програм у напрямку посилення їх практикоорієнтованості.

Умовно позитивним результатом проведеного опитування можна вважати той факт, що все ж переважна більшість розглянутих фахових компетентностей була визнана фахівцями-практиками як вагома.

Результати дослідження свідчать про значну диференціацію в оцінках експертів-викладачів і експертів-практиків вагомості фахових компетентностей фахівців з транспортного підприємництва. Загалом можемо спостерігати переоцінку експертами-викладачами вагомості фахових компетентностей в порівнянні з оцінками експертів-практиків. Внаслідок цього велика кількість часу буде витрачатися викладачами на формування у студентів тих фахових компетентностей, що не будуть оцінені на практиці. Задля недопущення такої ситуації в Україні пропонується створення внутрішньорегіональних систем підготовки практикоорієнтованих фахівців.

Література:

1. Освітньо-професійна програма другого (магістерського) рівня освіти за спеціальністю 272 «Авіаційний транспорт». *Національний авіаційний університет* : веб-сайт. URL: https://nau.edu.ua/download/Quality%20Assurance_ukr/EKTS/2019_new/OPP_2019_New/AKI/272_tehnologii_robit_ta_tehnologichne_oblad_aeroportiv/1_opp_272_mag.pdf (дата звернення: 28.03.2020).

2. Освітньо-професійна програма другого (магістерського) рівня освіти за спеціальністю 274 «Автомобільний транспорт». *Національний університет біоресурсів і природокористування України* : веб-сайт. URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u284/274_avtomobilniy_transport.pdf (дата звернення: 28.03.2020).

3. Освітньо-професійна програма другого (магістерського) рівня освіти за спеціальністю 273 «Залізничний транспорт». *Державний університет*

інфраструктури та технологій : веб-сайт. URL: <http://duit.edu.ua/wp-content/uploads/2019/05/opp-273-zaliznychnyj-transport-lokomotyvy-ta-lokomoty-vne-hospodarstvo-mahistr.pdf> (дата звернення: 28.03.2020).

4. Освітньо-професійна програма другого (магістерського) рівня освіти за спеціальністю 271 «Річковий та морський транспорт». *Херсонська державна морська академія* : веб-сайт. URL: http://www.ksma.ks.ua/ua/images/academy/norm_doc/osvitnya_programa_mahistr_sv.pdf (дата звернення: 28.03.2020).

5. Освітньо-професійна програма другого (магістерського) рівня освіти за спеціальністю 275 «Транспортні технології». *Digital Repository Of National University Of Water And Environmental Engineering* : веб-сайт. URL: <http://surl.li/bjdf> (дата звернення: 28.03.2020).

СЕКЦІЯ 3

ВИРОБНИЧЕ НАВЧАННЯ У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

СПЕЦИФІКА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ ШВЕЙНОГО ПРОФІЛЮ

Бикова Т. Б., аспірантка

Глухівський національний педагогічний університет

імені Олександра Довженко

Тенденції докорінних реформацій системи професійної (професійно-технічної) освіти, що зумовлені прагненням входження України до європейського та світового економічного простору, неминуче вимагають змін у підходах до здійснення професійної підготовки педагогічних кадрів для відповідних закладів освіти.

Розглядаючи механізми державного регулювання легкої промисловості в Україні А. Лісюгін зазначає, що характерними ознаками розвитку галузі є зменшення обсягів виробництва, моральне і фізичне старіння технологічного обладнання, відтік фінансових ресурсів та висококваліфікованих кадрів з галузі, проблеми забезпечення сировиною [1, с. 76]. Така ситуація зумовлена багатьма чинниками, більшість з яких спричинена політичною та економічною нестабільністю в країні [1, с. 121]. Зазначені обставини екстраполюються в кадрових проблемах, які проявляються за такими напрямками як низький рівень поповнення кадрового складу представниками молодого покоління та невідповідність рівня професійної підготовки до умов сучасного виробництва.

На нашу думку, найбільш глибокою та складною є проблема професійної підготовки кваліфікованих кадрів для швейного виробництва, яка безпосередньо

пов'язана з проблемою підготовки педагогів для закладів професійної (професійно-технічної) освіти – педагогів професійного навчання та майстрів виробничого навчання.

Зміст професійної підготовки майстрів виробничого навчання здебільш визначається умовами реалізації професійно-практичної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників швейного профілю, що може здійснюватися у навчальних майстернях, навчально-виробничих підрозділах, навчальних господарствах, а також на робочих місцях на виробництві чи в сфері послуг. Уточнимо, що говорячи про кваліфікованих робітників швейного профілю, ми маємо на увазі робітників таких професій як: оператор швацького устаткування, швачка, кравець, закрійник, а розглядаючи особливості підготовки майстрів виробничого навчання, нашу увагу зосереджено на підготовці молодших спеціалістів, фахових молодших бакалаврів, молодших бакалаврів та бакалаврів спеціальності 015.17 Професійна освіта (Технологія виробів легкої промисловості) галузі знань 01 Освіта/Педагогіка.

Зауважимо, що відповідно до стандартів професійно-технічної освіти вагомість професійно-практичної підготовки кваліфікованих робітників швейного профілю підтверджується обсягами навчального часу, відведеним на неї [2, с. 23]. Відповідно до цього, цілком оправданим має бути встановлено достатню кількість часу (кредитів) на професійно-практичну підготовку майстрів виробничого навчання швейного профілю. Однак, чинний стандарт для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (для молодших спеціалістів, фахових молодших бакалаврів та молодших бакалаврів на сьогодні державні стандарти відсутні) лише встановлює мінімум (50% обсягу освітньої програми) для здобуття загальних та спеціальних (фахових) компетентностей [3, с. 7]. Отже, розподіл кредитів у межах освітньо-професійної програми здійснюється закладами освіти, що може спричинити брак відведеного часу на професійно-практичну підготовку майбутніх майстрів виробничого навчання.

Крім того, у результаті розроблення державних стандартів на компетентнісній основі, обов'язковими їх компонентами стали компетентності

та результати навчання. Їх взаємообумовлений характер покликаний забезпечувати успішну реалізацію особистості у подальшому навчанні або професійній діяльності. Перелік навчальних дисциплін з 2016 року більше не входить навіть до стандартів професійно-технічної освіти. Що саме вивчати і як називати навчальні дисципліни (освітні компоненти) також визначає заклад освіти. Це призводить до необхідності змінювати традиційні підходи до організації освітнього процесу, відходити від традиційних методик вивчення окремих навчальних дисциплін. Однак, пошук шляхів досягнення результатів особливо актуалізує розв'язання трьох основних завдань педагогічної галузі: чому навчати? Як навчати? Як учитися? [4, с. 93].

Безумовно, розв'язання цих завдань має відбуватися з урахуванням того, що професійна діяльність майстрів виробничого навчання швейного профілю має двосторонній характер та передбачає одночасне формування компетентностей педагогічного та професійно-технічного спрямування. За цих умов у процесі проектування відповідних освітньо-професійних програм необхідно передбачити наявність освітніх компонент психолого-педагогічного спрямування, компонент, що забезпечують можливість виконання різних видів робіт швейного виробництва та компонент, спрямованих на опанування методики організації професійного навчання кваліфікованих робітників швейного профілю.

Отже, професійна підготовка майстрів виробничого навчання є складним процесом, що вимагає інноваційних підходів до його здійснення. В умовах сьогодення його основними характеристиками має бути організованість та цілеспрямованість на формування професійної компетентності та соціальної реалізації майбутніх майстрів виробничого навчання та самоосвіти впродовж життя.

Література:

1. Лісютін А.І. Розвиток механізму державного регулювання легкої промисловості в Україні : дис. ... канд. наук з державного управління: 25.00.02.

Маріуполь, 2019. 236 с.

2. Бикова Т.Б. Особливості реалізації концепцій та принципів європейської політики у професійній підготовці майбутніх майстрів виробничого навчання швейного профілю. *Інноваційні моделі розвитку науково-методичної компетентності педагогів професійної школи у системі безперервної освіти*: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. Біла Церква : БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України, 2019. С. 22–27.

3. Стандарт вищої освіти України перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальність 015.17 Професійна освіта (за спеціалізаціями) [Чинний від 2019-11-21]. Київ, 2019. 19 с. (Стандарт Міністерства освіти і науки України).

4. Гончаренко С.У. Методика як наука. *Неперервна проф. освіта: теорія і практика*. 2001. Вип. 2 (1). С. 86–95.

АКТИВНІ ТА ПАСИВНІ ФОРМИ НАВЧАННЯ НА ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЯХ У НЕПРОФІЛЬНИХ ЗВО КРАЇНИ

Блага В. В., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Заробітну плату для викладачів українських ЗВО вже неодноразово підвищували, але з урахуванням інфляції і професійних потреб сучасного викладача це явно недостатньо. Справа в тому, що в умовах сьогодення відчутна значна диференціація доходів, існує великий розрив між зарплатами керівників вузів і досить скромними окладами рядових фахівців. Так декани та завідувачі кафедр великих навчальних закладів можуть отримувати близько 15-20 тис. грн. в місяць [1], а ректори і проректори – 25-35 тис. грн на місяць [2]. Варто зазначити, що фінансову ситуацію керівників вузів покращують доходи, отримані за сумісництвом і пенсія 7-10 тис. грн. Ці суми в десятки разів

перевищують середні зарплати по галузі. Природно, на іншому полюсі знаходяться доходи більшості звичайних викладачів. Ситуація на рику праці склалася парадоксальною, коли викладачі університету заробляють на тому ж рівні, а частіше навіть менше, ніж працівники, робота яких не вимагає наявності диплома про вищу освіту і отримання вчених ступенів та звань – це водії, плиточники, сантехніки, зварювальники, вантажники. А тепер порівняємо з цифрами у інших країнах. Європейські викладачі ЗВО, за даними доповіді мережі інформаційної освіти в Європі Eurydice, за рік отримують від 40 до 90 тисяч євро. Тобто говорити про «престижність» професії викладача в Україні зайве. Незаперечним лідером у світі за величиною викладацьких зарплат є Канада. Вона посідає перше місце як за середньою величиною окладу, так і за мінімальною і максимальною. За нею йдуть такі країни, як Італія, США, Саудівська Аравія, Великобританія і Австралія. Серед аутсайдерів Казахстан, Ефіопія, Китай і Вірменія, яка замикає список. Шляхом нескладних підрахунків, можна зробити висновок, що і Україна відноситься до групи країн з найменшим рівнем оплати праці працівників вузів. Мова не йде про те, щоб наздогнати такі країни з високим доходом населення, як США, Канада, Великобританія або Австралія, але рівень заробітку викладачів таких держав, як Колумбія, Нігерія, Бразилія, Чехія, Туреччина і Мексика, для України цілком досяжний [3].

Невідповідність викладачів ЗВО професійним вимогам найчастіше пов'язують з низьким рівнем зарплат, великим навантаженням, а також відсутністю необхідної кваліфікації, досвіду і особистою незацікавленістю в роботі. Це у свою чергу приводить до випуску фахівців з поверхневими теоретичними знаннями і відсутністю практичних навичок. Вміння та розуміння – це конкурентні переваги випускників ЗВО на ринку праці. Розуміння досягти при постійному відвідуванні лекцій та практичних занять, успішному виконанні курсових та індивідуальних завдань видається цілком можливим. Освоєння конкретних прийомів майбутньої практичної діяльності виявляється більш складним завданням, тому що в цьому випадку на базі фундаментальних знань необхідно посилювати практичну спрямованість. Більшістю студентів

недооцінюється важливість теоретичної підготовки, яка є не менш важливою і цінується майбутніми роботодавцями. Без фундаменту цих знань неможливо правильно та адекватно застосовувати практичні навички та приймати обґрунтовані управлінські рішення. З цією метою специфікою навчання студентів повинна стати перевага індивідуально-самостійної роботи над іншими видами робіт. Для розвитку цих навичок у спеціалістів економічного профілю пропонується робота над кейсами або колективно на практичних заняттях, або індивідуально вдома, що дозволяє модернізувати процес навчання, вводячи ситуаційне навчання. Перевага активних форм занять над пасивними створює конкурентні переваги фахівців економічного профілю на ринку праці. При цьому йде найбільш активне засвоєння і теоретичного матеріалу. Особлива увага при підборі проблемних ситуацій повинна приділятися отриманню студентами первинних навичок застосування теоретичних положень до практики. Тому в багатьох випадках студенту корисно в уяві поставити себе на місце економіста-практика і вирішувати проблему з урахуванням особистих (або організаційних) інтересів.

При дискусійній формі роботи (розборі кейсів) на практичних заняттях увага спрямована на глибоке розуміння і вербальне опис процесів і явищ. Розвивається вміння студентів спілкуватися, дискутувати, чітко формулювати і відстоювати свою позицію, а також орієнтуватися на інновації і підприємництво. Тим самим встановлюється зв'язок фундаментальної освіти і практики з урахуванням вимог роботодавців. Розвиток економічних спеціальностей у непрофільних ЗВО дозволяє кооперуватись з іншими спеціальностями на вирішення конкретних завдань галузі. При роботі студентів над кейсами засвоєння матеріалу йде найбільш активно, проте дана форма навчання не може і не повинна витіснити інші. До активних форм навчання також відносяться рішення задач і тестів, написання індивідуальних та курсових робіт. Але по-справжньому активними вони стають тільки за умови індивідуалізації завдань. Для цього на кожну дисципліну їх повинно бути підготовлено на кожну групу не менш тридцяти. Проблему відсутності достатнього практичного досвіду у

майбутніх фахівців можна вирішити двома шляхами: для першого необхідна наявність внутрішнього підприємства, створеного з метою тренувань практичного досвіду студентів, для другого необхідні постійні замовлення-завдання від підприємств ззовні. Досвід найбільш успішних вітчизняних та зарубіжних компаній показує, що інвестиції в кадри дають швидку і високу віддачу. Сьогодні 1 долар, вкладений в розвиток людських ресурсів, приносить від 3 до 8 доларів доходу. В рамках університетів видається доцільним відкрити самоокупні «підприємства-тренажери» (консалтингові агентства, компанії зі складання бухгалтерських звітів для підприємств, видавничі центри, рекламні, страхові та туристичні агентства, курси з виробничих професій, пункти харчування, центри проведення дозвілля і т. п.). Причому працювати на них повинні переважно студенти. Найчастіше на базі університетів відкриваються «міні-підприємства», але їх єдина мета – забезпечити університету додаткове фінансування. За рахунок цього досягаються короткострокові цілі, а не довгострокові, на які ми сподіваємось. «Підприємства-тренажери» повинні не тільки приносити певний прибуток, але і давати студентам можливість отримати перший практичний досвід (управління підприємством, розробки маркетингової стратегії, складання бухгалтерської звітності і т. п.). Для студентів це також можливість проходження практики, а для університету – можливість заробляти власні кошти. Зароблені кошти можуть використовуватися на оплату праці викладачів (консультантів), що є дуже доречним і стимулюватиме до підвищення кваліфікації викладачів ЗВО та сприятиме подальшому розвитку підприємств-тренажерів. З іншого боку, самі роботодавці витрачають тільки 0,5-0,7% фонду оплати праці на навчання персоналу, тоді як в розвинених країнах ці витрати досягають 5-10%.

Очевидно, що час не стоїть на місці, і суспільство має йти в ногу з часом, тому необхідно постійно вдосконалюватися. Те ж саме можна сказати і про систему освіти. Однак, спостерігаючи за ситуацією в нашій країні, навряд чи можна говорити про вдосконалення. Представляється можливим позначити зміни системи освіти як модернізацію, але не варто чекати більшого. Проведений

в рамках даного дослідження аналіз свідчить швидше про відмову від налагодженої системи освіти при відсутності альтернативних аналогів. Будучи викладачем економіки в непрофільному ЗВО, автор статті зазначає, що в останні десятиліття в Україні намітилася чітка тенденція переходу до західних освітніх стандартів: бакалавр, магістр, модульна система, скорочення аудиторних годин, скасування кафедр, вільне відвідування, електронні підручники, письмові іспити-тести, які, як показує практика, не завжди дають бажані результати. Система освіти повинна відповідати вимогам ринку праці і потребам інноваційної економіки в частині освітніх програм.

«Роки моди» на економічну освіту давно пройшли, це колись пропозиції університетів не встигали за попитом. В ці роки практично кожен вуз прагнув відкрити набір абітурієнтів на економічні спеціальності, відчувалася гостра нестача викладачів, здатних читати лекції і вести заняття. Економічні дисципліни читалися людьми, що не мають відношення до економіки. Сучасна економічна освіта інтегрувала в собі тенденцію модернізації навчальних планів і посібників, усвідомлення необхідності оновлення і перепідготовки наукових і педагогічних кадрів і, не завжди законну і результативну, комерціалізацію освіти. Роботодавці не завжди дають позитивні відгуки на випускників ЗВО, причинами невдоволення є, перш за все, погана загальна підготовка, нездатність випускників виконувати ті чи інші завдання, відсутність практичного досвіду. Найчастіше в числі недоліків названі як поверхневі теоретичні знання, так і відсутність практичних навичок. Випускник ЗВО повинен володіти рядом компетенцій, які стануть підґрунтям його професійних умінь у певній області. Він повинен вміти: виявляти сутність економічних явищ, бачити їх причинно-наслідкові зв'язки, ставити проблеми; застосовувати базові теоретичні моделі до економічної реальності, враховуючи особливості вітчизняної економіки; знаходити точки дотику теорії з найбільш актуальними практичними завданнями.

Проблеми, з якими стикається вітчизняна система освіти, характерні і для розвинених країн і стосуються в першу чергу якості навчання, його доступності

та ефективності. І вирішуватися вони повинні з урахуванням особливостей західного і вітчизняного менталітету, а також концепції сучасної економічної освіти та потреб ринку.

Література:

1. Посадові оклади (тарифні ставки) педагогічних працівників закладів освіти і науки. *Заробітна плата* : веб-сайт. URL: <http://www.zarplata.co.ua/?p=8832> (дата звернення: 15.03.20).
2. Скільки получают ректоры крупнейших вузов Украины. *Delo.ua* : веб-сайт. URL: <https://delo.ua/lifestyle/skolko-poluchajut-rektory-krupnejshih-vuzov-ukrainy-332399/> (дата звернення: 16.03.20).
3. Зарплата преподавателей вузов в разных странах. *Zarabativaem* : веб-сайт. URL: <https://zarabativaem.com/zarplata-prepodavatelej-vuzov-v-raznyh-stranax/> (дата звернення: 19.03.20).

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ДИСЦИПЛІНИ «ІНЖЕНЕРНА ТА КОМП'ЮТЕРНА ГРАФІКА» З ВИРОБНИЧИМ НАВЧАННЯМ

*Григоренко Г. В., викладач другої категорії
Харківський коледж Державного університету телекомунікацій*

Виробниче навчання є невід'ємною і характерною складовою професійно-технічної освіти. Його організація та функціонування врегульоване відповідними державними законами та нормами. Організація освітнього процесу у закладах вищої освіти передбачає професійно-теоретичну і професійно-практичну підготовку. Професійно-практична підготовка є особливим видом професійного навчання і відбувається у формі занять виробничого навчання, практики, лабораторних та практичних занять тощо.

Виробниче навчання виділяється як навчальний предмет у професійно-

технічних навчальних закладах. Виробниче навчання є складовою професійної підготовки (вид навчання). Виробниче навчання – планомірно організований процес спільної діяльності наставника та студентів, спрямований на формування у них таких практичних професійних знань, навичок та вмінь, які відповідають сучасному рівню техніки і технології виробництва. Якщо розглядати професійно-практичну підготовку і виробниче навчання як особливий вид професійного навчання, то можливе паралельне вживання та взаємозамінність цих понять. Хоча професійно-практична підготовка трактується ширше.

Отже, метою професійної підготовки, загалом, і професійно-практичної підготовки, зокрема, є розвиток важливих для професійної діяльності здібностей майбутнього фахівця, виховання потреб і мотивів, пов'язаних з професією, формування професійних знань, умінь та навичок.

Основні принципи професійної освіти: випереджувальний характер професійної підготовки; неперервність; фундаменталізація; інтеграція професійної освіти, науки і виробництва; рівний доступ до здобуття якісної професійної освіти різними категоріями населення; гнучкість і взаємозв'язок процесу професійного навчання з реструктуризацією та подальшим розвитком економіки і зайнятістю населення, розвитком різних форм власності; поєднання загальноосвітньої і професійної підготовки; стандартизація, єдність професійного навчання і виховання, екологізація, варіативність, індивідуалізація і диференціація.

Сучасна інженерно-графічна підготовка отримує фундаментальні зміни. Домінуючими стають ідеї служіння освіти цілям стійкого і динамічного розвитку суспільства. Щодо виробництва, то воно перетерплює серйозні потрясіння техногенного і соціально-політичного характеру. Реорганізаційні процеси в суспільстві й освіті, проявляються сьогодні не стільки у збільшенні кількісних і якісних контактів між закладами вищої освіти, скільки у взаємозалежності елементів освітньої системи підготовки інженерів у всьому світі. З одного боку, спостерігається перехід до нових підходів у сфері освіти та науки, до інтеграції нашого суспільства в Європейське співтовариство, стрімкий ріст технологій, який передбачає зниження міжнаціональних бар'єрів у процесі взаємодії в

професійній сфері. Таке співробітництво набирає форму діяльності, яка включає в себе галузь освіти і професійної підготовки. Отже, мислення інженера повинно враховувати як локальні, регіональні так і глобальні фактори змін. З іншого боку, інженерна освіта сьогодні активно включається у загальноосвітні процеси модернізації освітнього процесу з метою стійкого розвитку держави. Фундаментальним ресурсом такого суспільства є відповідна гнучка освітня система, адекватна інноваційному високотехнологічному виробництву.

Сутність графічної підготовки у закладі вищої освіти, це не тільки набуття комплексу умінь і навичок графічних побудов, їх механічного використання у професійній діяльності, а й формування в майбутнього фахівця особливої структури мислення на базі знань цілого ряду наук, що дозволить йому креативно підходити до вирішення поставлених перед ним задач не просто копіюючи вже відоме, а обирати найкращі рішення з усіх можливих. Таким чином, графічна підготовка студентів у закладах вищої освіти висуває наступні основні цілі: інтелектуальний розвиток особистості, формування якісного мислення, якому характерна креативність; передача конкретних конструкторсько-технологічних знань, умінь і навичок, які потрібні в професійній діяльності, продовженні безперервної освіти; формування уявлення про ідеї і методи геометричного моделювання як форму пізнання реальності.

Література:

1. Джеджула О. М. Актуальні проблеми графічної підготовки студентів вищих навчальних закладів : монографія. Вінниця : ВЦ ВДАУ, 2005. 279 с.
2. Козяр М. М. Інноваційні педагогічні технології в процесі графічної підготовки майбутніх фахівців технічної галузі : монографія. Рівне : НУВГП, 2012. 320 с.
3. Верхова А. П. Системний аналіз процесу навчання графічних дисциплін у технічному університеті. *Вища освіта України*. 2005. № 3. С. 71–73.

РОЛЬ ОСОБИСТОСТІ В ЕКОНОМІЦІ

Шматова А. Ю., студентка,

Янченко Н. В., к.е.н., доцент

Харківський національний університет будівництва та архітектури

Людина – надзвичайно складна істота у світі, яка об'єднує в собі біологічне і соціальне.

Кожному з нас відомо, що людина як соціальна істота представляє частину суспільства. Мати різнобічні стосунки, такі як економічні, політичні, національні, сімейні та інші, є однією з основних функцій. Також дотримання певних моральних норм і правил соціальної поведінки, виконання та підпорядкування всіх юридичних законів.

На прикладі сучасній ринковій економіці людина також повинна виконувати різноманітні економічні функції. Людина є живим носієм, тобто має багато атрибутивних якостей і властивостей, сукупністю різноманітних потреб і здібностей.

Можна скласти таке визначення: економічна людина – це найголовніший суб'єкт ринкової економіки, який має свободу вибору, приймає безліч раціональних та оптимальних рішень з урахуванням всіх наявних умов, можливостей та інформації відповідно до своїх індивідуальних переваг, інтересами і цілями [1].

Успіх виробництва перш за все залежить від людини, які займають вищі місця в тому чи іншому виробництві. Абсолютно всі фактори виробництва не працюють самі по собі, їм дає рух людина. Людина та її робота займає центральне місце у виробництві не тільки як найбільш активного фактору виробництва, але і як джерела, творцеві інших факторів виробництва-матеріально-речових, науково-дослідних і організаційно-управлінських [2].

Кожна з індивідуальних робочих сил розвинена до суспільно необхідного рівня в процесі професійно-кваліфікаційної підготовки і функціонує в складі

сукупної як одинична робоча сила, так і як громадська середня робоча сила. Тобто індивідуальна робоча сила є невід’ємним елементом суспільного сукупної робочої сили, а індивідуальна праця людини – невід’ємною часткою праці суспільства [1].

З постійним розвитком ринкового господарства увага економічної науки до людини постійно зростає. Серед численних напрямів «моделювання» людини, розроблених економічною наукою, слід зазначити, той факт, що в умовах неокласичної школи людина представлений як егоїстичне істота, яке реалізує виключно свій інтерес в умовах конкурентної боротьби [3].

Таким чином, слід сказати, що людська особистість різноманітна, вона має велику кількість унікальних і індивідуальних рис. Соціальна поведінка базується на таких різноманітних рисах людини, як прагнення до добробуту і дух суперництва, природний егоїзм і схильність до обміну, бажання справедливості і почуття власності, прагнення вдосконалюватися, самореалізовуватися, конкурувати і т.д., тому завдання сучасної економічної теорії – дослідити економічно і соціально орієнтовані дії, а також фактори, які можуть диференціювати дії по соціальним верствам.

Література:

1. Модель человека в экономической теории 2. *Экономическая теория* : веб-сайт. URL: <https://bitly.su/Uamc1hCs> (дата звернення: 01.03.2020).
2. Галушка З. І. Модель людини в сучасній економічній теорії : монографія. Чернівці : Чернівецький національний університет, 2012. 49 с.
3. Модель человека в экономической теории. *Экономическая теория* : веб-сайт. URL: <https://bitly.su/pwwtj> (дата звернення: 01.03.2020).
4. Добрынина А. И., Тарасевич Л. С. Экономическая теория : учебник для вузов. 4-е изд. Санкт-Петербург, 2009. 560 с.

СЕКЦІЯ 4

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПЕДАГОГІКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ

ФОРМИ ШВИДКОСТІ ТА ЇХ МЕТОДИКА РОЗВИТКУ НА ЗАНЯТТЯХ ЗІ СТУДЕНТАМИ ВНЗ

Алієв Р. А., викладач

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Основними передумовами швидкості є: рухливість нервових процесів, швидкісна сила, еластичність м'язів та здібність розслаблятися, якість спортивної техніки, інтенсивність вольового зусилля і біомеханічні механізми, що забезпечують рухи швидкісного характеру.

Швидкість може проявлятися в такій формі: 1) рухові реакції на слухові, зорові і тактильні подразники; 2) швидкість окремого руху та його швидкий початок; 3) частота рухів; 4) швидкість в комплексному виявленні. Швидкість також можна розглядати як загальну та спеціальну.

Загальна швидкість – це здатність людини виконувати будь-які рухи та дії, забезпечувати рухові реакції на різні подразники з достатньою швидкістю. Загальна швидкість набувається людиною в процесі життєдіяльності, загальної та спеціальної підготовки, в результаті цілеспрямованого тренування.

Спеціальна швидкість – це здатність виконувати з необхідною, зазвичай з дуже великою, швидкістю змагальну вправу, її елементи і частини. Спеціальна швидкість, особливо максимальна, надзвичайно специфічна і відноситься лише до тих рухів та дій, в яких велось навчання і відповідне тренування, до тих подразників, з якими вона пов'язана. Зі сказаного вище витікає, що розрізняють елементарні (латентний час простих і складних реакцій на зорові, слухові, тактильні подразники; швидкість окремого руху при незначному зовнішньому

опорі; частота рухів) та комплексні форми прояву швидкісних здібностей (біг, стрибки, удари, кидки) [1].

Латентний час реакції, в свою чергу, складається з декількох складових і залежить від швидкості проходження нервових процесів в кожній з них: виникнення збудження в рецепторі – передача збудження в відцентрові шляхи; вироблення відповіді в центральній нервовій системі; передача його до м'яза – збудження м'яза та виконання відповідної дії.

Розрізняють прості та складні рухові реакції. Проста реакція виявляється заздалегідь визначеним рухом на відомий та очікуваний сигнал. Прикладом цього може слугувати початковий рух бігуна на короткі дистанції за сигналом стартера. Складні реакції розподіляються на реакцію на об'єкт, що рухається, і реакцію з вибором. Реакція на об'єкт, що рухається (м'яч, суперник, партнер), найчастіше має місце в спортивних іграх. Швидкість реакції на об'єкт, що рухається, залежить від часу, за який людина зуміє побачити об'єкт, оцінити напрямок та швидкість його руху, вибрати план дії та здійснити намічену дію. До реакції з вибором відносяться такі дії, в яких необхідно реагувати відповідно до особливостей ситуації, що склалась (наприклад, реагувати на червоний, а не реагувати на зелений сигнал, реакція фехтувальника, боксера, хокеїста). Тривалість складних реакцій довша за тривалість простої реакції за рахунок «центральної затримки», диференціювання сигналу. Друга форма швидкості – швидкість окремого руху та його швидкий початок, – як правило, спостерігається під час аналізу окремих рухових актів, наприклад, швидкість відштовхування в стрибках, виштовхування ядра у фінальному зусиллі. Ця рухова здібність знаходиться на межі швидкості та сили. Якщо рух виконується з високою швидкістю незавантаженою або малозавантаженою кінцівкою (фехтування, бокс), він відноситься до швидкості; якщо рух пов'язаний з переміщенням всього тіла (відштовхування у стрибку) або з наявністю опору, супротивника (боротьба) – ця рухова здібність в більшій мірі відноситься до вибухової сили [2].

Третя форма прояву швидкості – частота рухів; характеризується вона кількістю рухів, що повторюються в певний проміжок часу, в циклічних видах

спорту – однакових за структурою, а в ациклічних видах, наприклад, в боксі, баскетболі – не завжди однакових за структурою. Частота рухів також залежить від швидкості проходження нервових процесів (від того, наскільки швидко в нервових центрах виникає сигнал на скорочення та розслаблення м'яза).

Четверта форма швидкості – комплексний прояв – визначається спроможністю долати відстань в найменший відрізок часу в циклічних спортивних вправах. Ця форма вияву швидкості складається з трьох фаз: а) початок руху; б) розгін (збільшення швидкості); в) збереження швидкості. Елементарні форми прояву швидкості незалежні одна від одної. Водночас поєднання трьох фаз зумовлює всі випадки прояву швидкості, специфічних особливостей і проявляються вони в різних величинах і багатьох співвідношеннях. Наприклад, в спринтерському бігу результат залежить й від реакції на старті, й від швидкості кожного окремого руху, й від розвинутого на дистанції темпу рухів [3].

Між вказаними формами швидкості є зв'язок, але немає прямої залежності; швидкість виявляється в єдності зі структурою руху. Швидкість, яка розвинута в бігу на короткі дистанції, може не вплинути суттєво на швидкість рухів боксера або борця. Таким чином, перенос швидкості виникає в основному в структурно схожих рухах. Отже, основною умовою розвитку швидкості є оволодіння досконалою технікою конкретного руху.

Швидкість всіх елементарних форм обумовлюється, в основному, двома факторами: оперативною діяльністю нейромоторного механізму і здатністю до швидкої мобілізації всіх складових рухової дії. Перший фактор залежить від генетичних особливостей і майже не поліпшується. Встановлено, що час простої реакції в осіб, які не займаються спортом, як правило, коливається в межах 0,2-0,3 с, а у висококваліфікованих спортсменів – 0,1-0,2 с. Ці дані підтверджують давньовідому істину: навіть в процесі наполегливих тренувань час реакції, як правило, не може зрости більш ніж на 0,1 с. Другий фактор піддається тренуванню і тому головним напрямком й основним резервом підвищення швидкості конкретної рухової дії є пристосування моторного апарату до

конкретних умов та оволодіння раціональною м'язовою координацією, яка спонукає до повноцінного використання індивідуальних можливостей нервово-м'язової системи, що властиві даній людині.

Література:

1. Бондарчук А. П. Тренировка легкоатлета. Київ : Здоров'я, 1986. 158 с.
2. Верхошанский Ю. В. Основы специальной физической подготовки спортсменов. Москва : Физкультура и спорт, 1988. 331 с.
3. Грибан Г. П. Легкая атлетика : учеб. пособие. Москва, 1991. 118 с.

МЕТОДОЛОГІЯ: НОВЕ В ТРАКТУВАННІ

Бабайлов В. К., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Термін і поняття «Методологія» має давнє походження. У Вікіпедії методологія трактується як «учение... о методах, способах и стратегиях исследования предмета» [1]. Фактично таке уявлення методології було аж до останнього часу. При цьому акцент в розумінні методології був зміщений на трактування сенсу методології як похідного, в основному, від методу. У сучасних дослідженнях розуміння методології істотно змінилося. По-перше, у зв'язку з тим, що було встановлено істинний сенс й зв'язок таких фундаментальних понять методології, як метод и методики. По-друге, причина зміни – це урахування того факту, що методологія походить не тільки від методик, але й від суфіксу, а точніше терміну «логія». *Ціль* даної доповіді – акцентувати увагу на необхідності значного уточнення трактування методології. *Завдання*: зміна трактування методології від поглиблення розуміння методу й методик; зміна трактування методології від поглиблення розуміння логії; узагальнення отриманих результатів.

При вирішенні *першого* завдання доповідач використовував останні досягнення у новому розумінні понять метод і методика. Як слідує з [1] метод – це безіменне, не конкретне, а загальне і, тому, одне, єдине правило будь-якого дослідження, це аналіз і синтез взагалі, без вказівки конкретно їх предмета. Метод один. [2]. Зміст методу: аналіз і синтез інформації людиною, суб'єктом дослідження. Методика – це конкретний прояв методу; методик багато. Тому необхідно чітко відрізнити методики від методу. Саме від методик походить методологія, як склад і послідовність методик (зміст методології). Без методик, за допомогою тільки методу визначення. існування методології неможливе!

При цьому необхідно відрізнити й два види методологій: методологію як *усю сферу* організації приватних методологій; й особисто приватну методологію, як методологію окремого дослідження. Приватні методології – це організація складу і послідовності використання методик в окремому (приватному) дослідженні або виробництві.

При вирішенні *другого* завдання доповідач виходив від необхідності усунення помилкового трактування методології тільки як науки або теорії, або вчення про методики. Як свідчить досвід досліджень методологія – це не тільки наука, не тільки, теорія, не тільки вчення. Тобто, методологія – це не тільки організація *знання* про методики, – існує й *практика* методології, тобто, організація використання цих знань. Її корінь цих помилок – в невірному перекладі терміна «логія». Насправді термін «логія» походить від давньогрецьких термінів «логос» і «логіка». При всьому різноманітті їх перекладу ні логос, ні логіка не переводяться як наука або теорія, або вчення. Якщо взяти з цих перекладів найголовніше, то доведеться визнати, що логос необхідно трактувати тільки як слово як найперший, вищий засіб, ознаку появи розуму, як вищий розум. Звідси і біблійне «спочатку було слово»: на початку всього, в тому числі і на початку людини; тобто логос – це світовий розум, притаманний концентрованому поняттю «Бог». Логіка має приблизно такий же сенс, як і логос, а саме – як правильне, розумне, тобто, логічне мислення. Тому, узагальнюючи результати проведеного аналізу та виходячи з найважливіших аспектів сучасного уявлення

досліджень, необхідно логію розуміти як порядок, узгодженість, правильну послідовність, розумність. Тому і будь-яка методологія (знання, практика, уся сфера організації методик, приватні методології) – це порядок, узгодженість, правильна послідовність, розумність організація методик. Методологія як практика – це методологія дослідження та методологія виробництва. Методологія як знання – це методологія не тільки як наука, як теорія, як вчення, але і як концепція, як гіпотеза, як ідея. Всі вони за своєю структурою, змістом є склад і послідовність методик: об'єкту; предмету (проблемної для суб'єкта частини об'єкту); вирішення проблеми; результату – теж методики (залежності, закономірності, закону, основного закону, парадигми) [1].

Висновки. Встановлено, що Методологія виступає:

- Як уся сфера діяльності з організації методик, як практика і знання про методики.
- Як приватна методологія – це організація складу і послідовності використання методик тільки в окремому (приватному) дослідженні або виробництві.
- Як наука або теорія, або концепція, або гіпотеза, або ідея, кожна з яких є теж склад і послідовність використання методик (об'єкту, предмету, методики вирішення проблеми, результату).

Уточнення важливих аспектів методології буде сприяти підвищенню ефективності застосування її у практиці досліджень будь-якої сфери діяльності, в том у числі й у педагогіці вищої школи.

Література:

1. Бабайлов В. К. Методологія наукових досліджень : навчальний посібник. Харків : ФОП Бровін, 2019. 150 с.
2. Бабайлов В. К. Теорія метода : монографія. Харків : ХНАДУ, 2011. 232 с.

МЕТОД ТА МЕТОДИКИ: ЩЕ РАЗ ПРО ХАРАКТЕР ЗВ'ЯЗКУ

Бабайлов В. К., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

У 2011 році були визначені основні відмінності методу і методик [1]. Однак в практиці дослідження (менеджменті, економіки, управлінні, підприємстві та інших видів) до сих пір фактично немає розуміння схожості та відмінності методу і методик. *Метою* доповіді є акцентування уваги на головних аспектах відмінності і схожості методу і методик.

Практика дослідження показує, що найважливішими аспектами будь-якого поняття є сутність, зміст, місце, роль. З [1] слідує сутність, найголовніша властивість, основний закон, мета методу: «Метод – це загальне правило дослідження». Зміст (склад основних елементів) методу включає два елементи: аналіз і синтез.

Метод можна трактувати й як результат узагальнення методик – конкретних правил дослідження. Результатом будь-якого узагальнення в тому числі і конкретних правил дослідження, – методик є тільки одне, загальне правило дослідження. Загальним в будь-якій методиці є тільки метод. Відсіля також слідує, що впливає, що метод – один.

Те, що метод один впливає й з конкретних прикладів методик: методика економічного аналізу (правильніше, – і синтезу); методика хімічного аналізу і синтезу; методика математичного аналізу і синтезу; методика механічного аналізу і синтезу та інші методики. З прикладів методик слід, що дійсно будь-яка методика (як конкретне правило будь-якого дослідження) містить одне, загальне правило дослідження – аналіз і синтез, тобто, метод.

Однак між методом і методиками існує не тільки відмінність, але й схожість; дійсно, як у змісті методу, так й у змісті методик присутні тільки два основних елементи: аналіз і синтез.

Місце методу та методик: метод знаходиться всередині будь-якої методики

(методика є організація, конкретне застосування методу); методика безпосередньо знаходиться, застосовується в будь-якої методології.

Роль методу і методик: метод – стрижень будь-якої методики, а методики – основа будь-якої методології.

Для поглиблення розуміння зв'язку методу і методик не зайвим буде встановлення характеру схожості та відмінності методик і технік, а також – методологій та технологій. Уже з проведеного аналізу невеликої кількості аспектів методик слідує, що методики – це, *інформаційні* засоби дослідження. На відміну від методик техніки – це *речовинні* засоби дослідження; методики утворюють методологію дослідження, в той час як техніки – технологію дослідження [2].

Методики і техніки застосовуються не тільки в дослідженні (перш за все, в менеджменті), але і у виробництві. Відповідно існує методологія не тільки дослідження, але і методологія виробництва. Але якщо в дослідженні методологія грає головну роль в порівнянні з його технологією, то у виробництві, навпаки, головну роль грає технологія [2].

Необхідно відзначити, і таке дуже важливу обставину: методики і техніки завжди застосовуються в тісній єдності: немає жодного виду дослідження і виробництва, де застосовується тільки методики і відсутні техніки; й немає і таких досліджень і виробництв, де застосовуються тільки техніки і відсутні методики. Тому методики і техніки застосовуються тільки в єдності. Єдність методик і технік утворює *моделі*.

Методики грають найважливішу роль в будь-якому дослідженні. Але особливо велика їх роль в фундаментальному дослідженні. Єдність методик і технік в фундаментальному дослідженні утворює відому з [2] модель фундаментального дослідження. Саме модель фундаментального дослідження дозволяє розробити парадигми будь-яких сфер діяльності. А розробка парадигм – це найважливіший і завершальний етап організації відповідних наук. Отже, без відповідних методик неможлива і організація науки.

Висновки:

- Як би не відрізнялися методики, і де б вони не застосовувалися, в будь-якому випадку головним елементом будь-якої методики, як конкретного засобу будь-якого дослідження і виробництва, є метод – одне загальне правило будь-якого дослідження і виробництва; метод – стрижень будь-якої методики.
- Поглиблення розуміння зв'язку методу і методик, як найважливіших елементів будь-якої методології, сприятиме підвищенню ефективності також й методології педагогіки вищої освіти.

Література:

1. Бабайлов В. К. Теория метода: монография. Харьков : ХНАДУ, 2011. 232 с.
2. Бабайлов В. К. Менеджмент. Наука и практика : учебник. Харьков : ХНАДУ, 2018. 276 с.

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДОЛОГІЇ РОЗРОБКИ ПАРАДИГМ ПЕДАГОГІКИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Бабайлов В. К., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Вперше ідея нової парадигми педагогіки вищої освіти (ПВО) була висловлена ще в 2013 році в статті «Методология высшего образования: на пути к новой парадигме», опублікованій в [1]: випускник університету зобов'язаний бути дослідником, підприємцем. Випускник-дослідник – основа нової парадигми ПВО. Однак ця ідея фактично спиралася тільки на окремі висловлювання, побажання, висновки в літературних джерелах. В основі цієї ідеї про нову парадигму ПВО лежала методологія, заснована лише на рівні методики інтуїції. Подальша практика розробки парадигм економіки, менеджменту підприємництва привела до створення цілої стандартної моделі розробки будь-яких парадигм, до

універсальної моделі розробки парадигм (УМРП) [2]. Саме УМРП з'явилася засобом обґрунтування істинності будь-яких парадигм. Метою даної доповіді й є обґрунтоване формулювання парадигм ПВО за допомогою УМРП. Нижче наводиться модель розробки всіх трьох парадигм ППО: минулої, теперішньої та майбутньої. При цьому були використані й дані про парадигми менеджменту [3].

Таблиця 1 – Модель розробки трьох парадигм педагогіки вищої освіти (складено автором)

Фундаментальні методики	Три результати застосування трьох змістовних методик визначення об'єкта, предмета і вирішення проблеми (апробації)		
	Об'єкт	Предмет – проблемний, невідомий, фундаментальний, головний зв'язок об'єкта	Методика вирішення проблеми (апробації) Результат вирішення проблеми
Ідея	ПВО	Невідомий зв'язок ПВО	Інтуїція Залежність – передбачуваний, якісний зв'язок ПВО зі Знаннями, Вміннями, Навичками (ЗВН) з менеджменту
Гіпотеза	Ідея	Відсутність кількісної залежності ПВО від ЗВН з менеджменту	Логіка дискретних фактів виробництва Закономірність, Тенденція, Принцип – дискретна кількісна залежність ПВО від ЗВН з менеджменту
Концепція	Гіпотеза	Відсутність суцільний доведеною цієї закономірності	Логіка докази, розрахунку Окремий Закон – суцільна доведена (розрахована) закономірність ПВО від ЗВН з менеджменту
Теорія	Концепція	Відсутність апробації окремого закону з іншими окремими законами та експериментальним дослідженням	Експеримент, експериментальне дослідження Окремий Закон, апробований усіма іншими окремими законами і експериментальним дослідженням (але не виробництвом)!
Основна теорія	Теорії приватні	Незнання загального у всіх окремих законах конкретної сфери діяльності	Узагальнення усіх окремих законів ПВО Основний Закон ПВО «ПВО – це організація ЗВН з менеджменту»
Наука	Основна теорія	Основний закон, не апробований часом	Час Парадигми (глобальні стратегії) ПВО: парадигма організації ЗВН з управління; парадигма організації ЗВН з виробничого менеджменту; парадигма організації організація ЗВН з підприємницького менеджменту (як результати апробації основного закону ПВО)

Модель чітко демонструє головне: процес розробки парадигм ПВО проходить шість рівнів розвитку знання – від найнижчого (ідеї) до найвищого (науки). При цьому кожен рівень знання проходить чотири етапи, на кожному з яких визначається: об'єкт знання (його межа, область, сфера); предмет (проблемна для суб'єкта частина об'єкту); методика розв'язання обраної суб'єктом проблеми; результат застосування даної методики.

З аналізу моделі розробки парадигм ПВО випливають висновки:

- Модель дозволила встановити основний закон ПВО «ПВО – це організація ЗВН з менеджменту».
- Результатом апробації основного закону ПВО методикою «Час» є три парадигми, або глобальні стратегії поведінки всього людства у сфері ПВО (глобальна стратегія організації ЗВН з управління; глобальна стратегія організації ЗВН з виробничого менеджменту; глобальна стратегія організації ЗВН з підприємницького менеджменту).

Література:

1. Бабайлов В. К. Методология высшего образования : на пути к новой парадигме. *Новий колегіум*. 2013. № 1. С.3–7.
2. Бабайлов В. К. Организация модели разработки парадигм. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва: Збірник наукових праць харківського національного автомобільно-дорожнього університету*. 2015. №3 (10), том 2. С. 5–9.
3. Бабайлов В. К. Новая парадигма менеджмента. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва: Збірник наукових праць харківського національного автомобільно-дорожнього університету*. 2016. №3 (14), том 1. С. 72–76.

МЕТОДОЛОГІЇ КОНКРЕТНИХ СФЕР ДІЯЛЬНОСТІ І ФІЛОСОФІЇ

*Бабайлов В. К., к.е.н., доцент,
Левченко Я. С., доктор філософії з галузі
«Соціальні та поведінкові науки», доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

У педагогіці вищої школи методологія і філософія займають особливе, специфічне і важливе місце. І методологія, і філософія є найважливішими засобами пізнання. Однак до сих пір в педагогічній, філософській і методологічній літературі не приділяється належної уваги дослідженню характеру зв'язку методології та філософії. Особливі труднощі та проблему представляє розуміння зв'язку, з одного боку, *методологій конкретних сфер діяльності (МКСД)*: економіки, інженерії, педагогіки вищої школи та інших і, з іншого, – *методологій філософії (МФ)*. Метою доповіді є поглиблення розуміння зв'язку зазначених двох класів методологій, а ще точніше – методик МКСД і МФ. Для досягнення вищевказаної мети поставлено для вирішення наступні задачі:

1. визначення найважливіших *видів* методологій;
2. характеристика найважливіших методик МКСД і МФ;
3. встановлення характеру зв'язку методик МКСД і МФ;
4. узагальнення отриманих результатів.

При вирішенні *першої* задачі (визначення найважливіших видів методологій) було з'ясовано, що існують такі основні види методологій:

- методологія як наука;
- методологія як практика;
- МКСД (економіки, інженерії, адміністрації, педагогіки вищої школи; маркетингу, підприємництва; менеджменту та інших);
- МФ.

Необхідно відзначити, що філософія є особливим, але теж *конкретним* видом діяльності. Виділення ж МФ в окремий особливий вид чи клас, пов'язаний

зі специфікою самої філософії, її особливою роллю і місцем серед інших конкретних сфер діяльності. Але головна причина – особливості методик МФ і особливості характеру зв'язку методик МФ і МКСД. Саме цьому аспекту і присвячений доповідь.

При вирішенні *другої* задачі (характеристики найважливіших методик МКСД і МФ) автори ґрунтуються на аналізі значної кількості методик МКСД. Так, відомі такі методики МКСД:

- *економічні* методики (економічний аналіз і синтез; численні методики економіко-математичного моделювання та інші);
- *адміністративні* методики (численні методики мотивації, ділового спілкування і прийняття рішень, що утворюють навіть цілі класи);
- педагогічні методики;
- маркетингові методики та інші [1].

Їх аналіз, оцінка і порівняння показують, що всі вони виключно *конкретні*, тобто в основному застосовні тільки в своїй конкретній сфері діяльності.

Аналіз характеристик методик МФ призводить до висновку, що вони кардинально відрізняються від МКСД.

По-перше, методики МФ не такі численні як МКСД.

Так, до МФ відносяться:

1. дві найбільш загальні методики (діалектика і метафізика);
2. методика історичного-логічного Гегеля;
3. три основні закони філософії (закон єдності і боротьби протилежностей, закон переходу кількісних змін у якісні, закон заперечення заперечення);
4. п'ять неосновних законів філософії (сутності і явища; змісту і форми; причини і наслідки; необхідності і випадковості, можливості і дійсності);
5. два філософські принципи:
 - a. принцип загального зв'язку;
 - b. принцип загального розвитку.

На основі принципу загального розвитку були відкриті основні

філософські закони, а на основі принципу загального зв'язку – неосновні закони філософії [2].

Встановлення характеру зв'язку методик МКСД і МФ показує, що:

по-перше, методики МФ зародилися значно раніше методики МКСД. Так, діалектика (розгляд будь-яких явищ тільки в розвитку, в русі) зародилася ще в епоху античності. Біля її витоків стояли видатні вчені Стародавньої Греції;

по-друге, на відміну від методик МФ, методики МКСД розроблялися поступово, в процесі розвитку практики, у зв'язку із запитами виробництва і менеджменту. Так, зачатки методики економічного аналізу та синтезу, виникли в середні століття і отримали свій розвиток в працях У. Петті, Д. Рікардо, А. Сміта [3]. Численні методики економіко-математичного моделювання виникли лише у другій половині XIX століття [4];

по-третьє, методики МФ застосовні в усіх сферах діяльності, в той час, як методики МКСД використовуються в основному тільки в своїх, конкретних сферах, тобто, методики МФ (діалектика і метафізика, основні і неосновні закони філософії) носять виключно загальний характер в порівнянні з конкретним характером методик МКСД;

по-четверте, саме методики МФ є методиками апробації методик МКСД, але не навпаки;

по-п'яте, процес розробки нових методик МФ є рідкісним явищем, в той час як розробка нових методик МКСД відбувається дуже часто.

Проведений в доповіді аналіз і отримані результати дозволяють зробити *висновок*: поглиблення розуміння характеру зв'язку методик методологій філософії і методик методології конкретних сфер діяльності філософії безсумнівно сприятиме підвищенню ефективності будь-якої діяльності та педагогіки вищої школи в тому числі.

Література:

1. Бабайлов В. К. Менеджмент. Наука и практика : учебник. Харьков : ХНАДУ, 2018. 276 с.

2. Бабайлов В. К. Теория метода : монография. Харьков : ХНАДУ, 2011. 232 с.
3. Климова Н. В. Экономический анализ: история и перспективы развития. *Экономический анализ : теория и практика*. 2009. № 23 (152). С. 2–8.
4. Бартенев С. А. Экономические теории и школы (история и современность) : курс лекций. Москва : БЕК, 1996. 352 с.

МЕТОДОЛОГІЯ І МОДЕЛЮВАННЯ: УТОЧНЕННЯ ЗВ'ЯЗКУ

Бабайлов В. К., к.е.н., доцент,

Шершенюк О. М., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Методологія є найважливішим елементом сучасної дослідницької практики, в тому числі і педагогіки вищої школи. Однак на сучасному рівні досліджень окремі аспекти її трактування і розуміння вимагають корекції, уточнення, зміни. Як показала організація розробки нових парадигм найважливіших сфер діяльності особливого уточнення вимагає характер зв'язку *методології з моделюванням*. Метою доповіді і стало ознайомлення з новим трактуванням зв'язку методології та моделювання. *Завдання:*

- аналіз етимології моделювання;
- сучасне уявлення моделювання, методології та характеру їх зв'язку;
- узагальнення отриманих результатів.

Аналіз моделювання призводить до висновку, що його сенс не зазнав істотних змін з часу свого походження ще в античну епоху. У літературі немає особливих відмінностей в розумінні його етимології; фактично всі автори сходяться на думці, що слово модель походить від латинського «modulus», що означає «міру», «зразок» [1]. Причому його первісне значення було пов'язане в основному з будівельним мистецтвом. І майже у всіх європейських мовах воно

вживалося для позначення способу або прообразу, або речі, подібною в якомусь відношенні з іншою річчю. Наприклад, перед будівництвом будівлі, споруди робили його зменшену копію для обговорення, поліпшення, затвердження проекту [1]. Поступово моделювання, як процес організації моделей, захоплював нові області діяльності – від технічної до громадської [1].

У літературі зазначається також, що вже Аристотель мав власну ефективну стратегію моделювання. По суті, він був і «розробником» моделей, і, звертаючись до найбільш важливих областей людського буття, створював вельми ефективні їх моделі [2]. Надалі модель стали розуміти і як «... систему елементів, відтворюючу певні сторони, зв'язки, функції предмета дослідження (оригіналу)» [3]. І поступово в процесі побудови моделей виділяються головні, найбільш істотні властивості досліджуваних об'єктів, а самі об'єкти моделювання стали називати оригіналами, зразками, прототипами [4]. Автори відзначають і таку сторону моделей: «Модель – це такий собі новий об'єкт, який відображає суттєві особливості досліджуваного об'єкта, явища або процесу» [4]. Виділяють і різні *класи* моделей.

Підводячи підсумок проведеному аналізу, можна констатувати: *Модель* по суті – це *зразок, аналог* реального явища, зменшений в масштабі і спрощений за формою; *моделювання* – це процес організації моделей. Але при всіх деяких відмінностях трактування моделювання все автори сходяться в одному: «Моделювання – це *метод* пізнання, сутність якого в створенні і дослідженні моделей» [4].

Однак результати сучасних досліджень понять метод, методика, методологія і розробка нових методик і моделей привели до більш широкого розуміння моделювання, а не тільки як методу.

По-перше, якщо бути гранично коректним, в моделі реалізується не метод, а методика. Справді, метод – це *не конкретне*, а загальне і тому *одне*, єдине правило дослідження; це аналіз і синтез взагалі, без вказівки конкретно їх предмета [5]. А моделей багато, вони завжди *конкретні*, отже, в кожній моделі безпосередньо використовується не метод взагалі, а його конкретний прояв – методика.

По-друге, методика – це лише інформаційний, «знаннєвий» засіб дослідження, в той час як будь-яка модель завжди містить не тільки інформацію, знання, «знак» (як висловлюються деякі автори), а й речовина, речовинний, *технічний* носій інформації, знання. І дійсно, моделі будь-якого виду (модель електростанції; модель моста; модель залізниці, навіть модель слова) – всі вони містять не тільки інформацію про роботу відповідних об'єктів, оригіналів, а й їх технічне втілення. Так, відомі економіко-математичні моделі – це не тільки математична інформація, але і її технічний вираз (на папері, в комп'ютері, в озвученій формі – слові). Як показано в [6] навіть «слово», як коливання звукових хвиль, речових за самою своєю природою, є синтез техніки (терміна) і методики (поняття). Тобто, будь-яка модель містить не тільки методику, але і техніку. Модель не може існувати тільки як техніка або тільки як методика.

Звідси висновок: *модель* – це тісна, нерозривна єдність методики і техніки, а *моделювання* – це тісна, нерозривна єдність методології і технології.

Література:

1. Понятия модели и моделирования. *Bourabai Research* : веб-сайт. URL: <http://bourabai.kz/cm/1.htm> (дата звернення: 30.03.2020).
2. Аристотель : у истоков гениальности. *ВикиЧтение* : веб-сайт. URL: <https://fil.wikireading.ru/67644> (дата звернення: 30.03.2020).
3. Моделирование. *Философия. Основные понятия о философии* : веб-сайт. URL: <https://progs-shool.ru/kratkij-slovar-po-filosofii/226-modelirovanie.html> (дата звернення: 30.03.2020).
4. Моделирование как метод познания. Классификация и формы представления моделей. *Алтайский государственный технический университет им. И.И. Ползунова* : веб-сайт. URL: <https://www.altstu.ru/media/f/Tema-15-Modelirovanie.pdf> (дата звернення: 30.03.2020).
5. Бабайлов В. К. Теория метода : монография. Харків: ХНАДУ, 2011. 232 с.
6. Бабайлов В. К., Баленко А. И. Менеджмент по методике «2С70» : монография. Харків: ФЛП Либуркина Л. М., 2007. 232 с.

ДЕБАТИ ЯК ФОРМА ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ

Бадєєва Л. І., к.і.н., доцент

Харківський національний університет радіоелектроніки

Розвиток науки і техніки сприяв появі нових форм навчальної комунікації, новітніх методів розв'язання освітніх завдань. Відбувається еволюція змісту, форм і методів навчання, яка спонукає до розробок і впровадження новітніх освітніх технологій. Серед них вагоме місце посідають інтерактивні технології. Однією з форм інтерактивного навчання є дебати. Автор ставить за мету – на прикладі дебатів показати переваги інтерактивних форм навчання.

Проблеми використання інтерактивних методів у навчанні вивчали О. Пометун та Л. Пироженко [1], О. Павлик, Г. Сиротенко [2] та ін.

Поняття «інтерактив» прийшло до нас з англійської мови від слів «inter» – «взаємний» і «act» – «діяти». Отже, інтерактивний – здатний до взаємодії, діалогу. Суть інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної, позитивної взаємодії всіх учасників. Відбувається колективне, групове, індивідуальне навчання у співпраці, коли викладач і студенти – рівноправні суб'єкти навчання. Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, створення проблемних ситуацій. Дослідження американських учених довели, що інтерактивне навчання сприяє кращому засвоєнню матеріалу. Найменших результатів у навчанні можна досягти за умов пасивного навчання (лекція – 5%, читання – 10%), а найбільших – інтерактивного (дискусійні групи – 50%, практика через дію – 75%, навчання інших чи застосування знань – 90%).

Однією з форм інтерактивного навчання є дебати. Енциклопедичний словник дає визначення цього поняття: «Дебати (від фр. «debatre» – «сперечатися») – діалогічний жанр західноєвропейської середньовічної поезії. Поняття також вживається на означення репрезентацій ідей, поглядів, програм,

концепцій, розуміння проблем певного опонента на противагу іншому, розглядається як засіб діалогічного мовлення, що потребує відповідності вимогам еретики» [3, с. 259]. Отже, дебати – один із найбільш складних способів обговорення дискусійних проблем. Це командна, рольова інтелектуальна гра, суть якої полягає в тому, що одна команда аргументовано доводить тезу, запропоновану для обговорення, а інша – виступає опонентом.

Пропонуємо до вашої уваги дебати на тему «Наскільки широким може бути право на свободу вираження та об'єднань?». Під час виконання цієї вправи студенти розглядатимуть важливість свободи об'єднань та свободи вираження здоровій демократії та поміркують над тим, як ці свободи поєднуються із зобов'язанням органів влади захищати всіх членів суспільства та підтримувати мир. Студенти будуть обговорювати право організації громадянського суспільства на існування навіть тоді, коли саме існування організації може становити загрозу безпеці громадян. Вправа розрахована на 80–90 хв.

Мета вправи:

- дослідити право контроверсійної організації на свободу вираження та об'єднань з різних точок зору;
- підготувати та захистити аргумент на основі фактичних даних з цього питання;
- оцінити аргументи та уточнити свої погляди на цю проблему;
- попрактикуватися співпрацювати з іншими.

Підготовка до вправи:

Зробіть копії інструкції з ведення дебатів та роздаткових матеріалів з оцінки дебатів для студентів.

Основні матеріали для читання для цієї вправи також можна скопіювати та роздати студентам.

Етапи вправи:

Крок 1. Вступ (5-10 хв).

Запитайте студентів:»Чи може суспільство бути демократичним, якщо в ньому обмежені права на свободу вираження та на свободу об'єднань?

Дайте студентам кілька хвилин обговорити питання з партнером або в малих групах.

Крок 2. Дебати (60-65 хв).

Роздайте матеріал «Ведення дебатів».

Поясніть поняття, які використовуються в дебатах. Поняття:

Дебати – змагання, в яких дві команди, що змагаються, виголошують аргументи на підтримку своєї позиції та заперечують про аргументів іншої сторони.

Резолюція – твердження, щодо якого сторони можуть мати різні думки.

Одна команда, що підтримує твердження, погоджується з резолюцією.

Друга команда, що заперечує твердження, не погоджується з резолюцією.

Заперечення – відповідь на аргументи іншої команди, що пояснює, чому вони не погоджуються.

Журі – ті, хто приймають рішення щодо команди-переможця.

Резолюція дебатів: «Органи влади повинні обмежити право на об'єднання для Української націоналістичної самооборони».

Перегляньте зі студентами процедуру дебатів (5 хв).

Розподіліть ролі та дайте час для підготовки (30 хв).

Під час проведення вправи зверніть увагу студентів на такі моменти:

- кожній стороні буде надано час для виголошення аргументів (5 хв);
- кожній стороні буде надано час для підготовки до заперечень (10 хв);
- під час заперечень вони не можуть надавати нову інформацію для підтримки своїх аргументів. Заперечення – це відповідь на аргументи іншої команди, в якій вказані причини незгоди з цим аргументом.

- журі буде надано час обговорити та оцінити дебати (10 хв).

Таким чином, дебати – це широке публічне обговорення якогось спірного питання. Вони є важливим засобом пізнавальної діяльності, сприяють розвитку критичного мислення студентів, формують навички аргументації та відстоювання своєї думки, поглиблюють знання з обговорюваної теми.

Література:

1. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Науково-методичний збірник. Київ : Вид-во А.С.К., 2004. 192 с.
2. Сиротенко Г. Шляхи оновлення освіти: : науково-методичний аспект. Інформаційно-методичний збірник. Харків : Основа, 2003. 96 с.
3. Літературознавча енциклопедія : у 2-х т. / Авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. Т. 1. Київ : ВЦ «Академія», 2007. 608 с.

ОЗДОРОВЧІ ЗАВДАННЯ В СИСТЕМІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ВНЗ

Безніс О. Є., ст. викладач

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Педагогіка оздоровлення розглядає фізичне виховання як педагогічну систему, що фокусується на гуманному підході до особистості. Ця галузь науки формується на основі засобів фізичної культури особистості, збереженні та зміцненні здоров'я учасників педагогічного процесу.

Дослідник В. Платонов [1] схиляється до думки, що в першу чергу потрібно здійснювати постійний пошук найефективніших засобів, методів, технологій, програм і педагогічних систем фізичної культури, оздоровлення та спортивної підготовки всіх прошарків населення нашої країни.

О. Ващенко при аналізі існуючих здоров'язбережувальних технологій, вказав такі їх види: 1) здоров'язбережувальні – технології, що створюють безпечні умови для перебування, навчання та праці в школі і в університеті, а також ті, що вирішують завдання раціональної організації виховного процесу, відповідність навчального та фізичного навантажень можливостям дитини і студента; 2) оздоровчі – технології, спрямовані на вирішення завдань зміцнення фізичного здоров'я учнів, підвищення ресурсів здорового організму: фізична підготовка, фізіотерапія, аромотерапія, загартування, гімнастика, масаж,

фітотерапія, музична терапія [2].

Оздоровча фізична культура є частиною загальної фізичної культури. Основною її метою є зміцнення здоров'я, підтримка високої працездатності населення, відновлення порушених функцій організму, підняття гарного настрою та гармонійного розвитку людини.

Щоб активізувати функції дихання і серцево-судинної системи, доцільно виконувати рухи під час фізкультурної хвилини. Це вносить різноманіття у навчальний процес, відбувається зміна уваги, відновлюється кровообіг, запобігають викривлення хребта.

Спорт є важливою частиною фізичної культури, особливою сферою виявлення та удосконалення досягнень людей у певних видах фізичних вправ, технічної, інтелектуальної та іншої підготовки шляхом змагальної діяльності. Соціальна цінність спорту визначається його дійовим стимулюючим впливом на поширення фізичної культури серед населення різного віку [3].

Найбільшого результату можна отримати при застосуванні всієї системи засобів здоров'язбережувальних технологій. Однак, як показує досвід, найважливішими засобами, що дозволяють формувати фізично розвинену особистість, є фізичні вправи. Фізичними вправами треба займатися з малечку, спочатку у дитсадку потім у школі і згодом у ВНЗ. Паралельно знання та заохочення заняттям фізичними вправами повинні бути присутні у сім'ї в цілому (відвідування змагань з улюбленого виду спорту, рухливі ігри). У студентському віці формується пізнання шкідливих звичок та значення здорового організму. Обирається вид спортивного навантаження (фітнес, силове тренування, біг, тощо). Після обрання професії, створення своєї сім'ї, першими зверненнями до лікаря, людина вже чітко формує вплив здорового способу життя на організм і всі знання о необхідності регулярно займатися спортом пропагандує вже своїй дитині. Усвідомлення цієї багаторічної системи і поступово змінення кожної ланки на окремому етапі життя запорука здорової нації. Держава повинна створити необхідні умови для підготовки наукової та інтелігентної молоді, розвитку наукових досліджень у галузі фізичної культури та стимулювати

впровадження їх у суспільну практику. Створити умови для занять фізичною культурою населенням за місцем проживання та в місцях масового відпочинку населення. Заохочувати проведення спортивних змагань, заходів і забор'язати змі розповідати о перемогах як на міжнародному рівні так і на регіональному. Низька кількість використання різноманітних засобів фізичної культури у дошкільному віці призводять до порушень у розвитку дитини а потім і негативно впливають на подальший розвиток.

Література:

1. Платонов В. Н. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Киев, 2004. 808 с.
2. Ващенко О. Здоров'язберігаючі технології в загальноосвітніх навчальних закладах. Директор школи (Шкільний світ). 2006. № 20. С. 12–15.
3. Круцевич Т. Ю. Методы исследования индивидуального здоровья детей и подростков в процессе физического воспитания. Киев, 2009. 240 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ГАЛУЗІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Безніс О. Є., ст. викладач

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

У сучасних умовах до кваліфікованого фахівця, який працює у галузі інтелектуальної діяльності, висуваються все більш жорсткі вимоги. Він повинен мати не тільки базову академічну освіту, але й володіти сучасними інноваційними технологіями, прийнятими на виробництві, а також бути готовим до швидкого опанування й упровадження технологій, що постійно з'являються на ринку. Фахівець повинен бути готовим не тільки грамотно використовувати нові технології, але й створювати свої оригінальні розробки. Все це потребує безперервної освіти, спрямованої на розвиток творчого мислення у процесі

діяльності протягом всього життя. Тому потреба у здоровому, сильному й витривалому організму зростає.

Зі стрімким розвитком цивілізації роль фізичної культури в житті суспільства істотно зростає. Це пов'язано, перш за все, зі збільшенням значимості показників фізичного стану людини в стандартах якості життя, з впливом негативних наслідків сучасної цивілізації. Несприятливі зрушення у стані здоров'я людей за останні роки пов'язують із забрудненням довкілля, курінням, алкоголем, наркотиками, кризовими явищами в економіці, ростом нервово-психічної напруги, незадовільними умовами праці та відпочинку, нераціональним харчуванням, низьким рівнем санітарної культури, низькою руховою активністю [1]. Частина нашого населення, маючи високий освітній рівень, не в змозі правильно розпорядитися своїм психофізичним потенціалом, щоб за допомогою фізичних вправ підтримувати оптимальну працездатність і здоров'я організму в цілому. Одна з основних причин – недостатній рівень відповідних знань, методичних умінь та пропаганди серед населення з боку держави.. Саморозвиток у галузі фізичного виховання має дуже низький рівень. Виходячи з цього, підготовка спеціалістів з фізичної культури і спорту має велику значимість [2]. Реалізація завдань щодо професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту потребує плекання особистості, яка здатна до плідної професійної праці в сучасних умовах, готової до професійної діяльності та володіє не лише системою спеціальних знань, професійних дій і соціальних відносин, а й сформованістю і зрілістю професійно значущих якостей, відповідною кваліфікацією.

Суттєве завдання поліпшення всієї справи освіти молоді, її суспільного, трудового, морального, естетичного, фізичного виховання у відповідності з потребами суспільства і перспективною метою розвитку науково-технічного прогресу диктує необхідність підвищення якості освіти і виховання майбутніх громадян суспільства. При цьому необхідно забезпечити якомога більш високий рівень викладання кожного предмету і місце оволодіння основами науки, вдосконалити форми, методи і засоби навчання. В зв'язку з цим велика увага

приділяється питанням використання сучасних інформаційних технологій навчання, в основі яких є використання комп'ютера та комп'ютерної техніки. До основних проблем застосування персональних комп'ютерів та комп'ютерної техніки в навчальному процесі відносять:

1. Визначення функції різних організаційних форм, методів і засобів навчання в досягненні освітніх, виховних і розвиваючих цілей.

2. Створення таких режимів занять, які забезпечать економне використання навчального часу.

3. Встановлення міжпредметних зв'язків.

4. Визначення методичних основ розробки навчально-методичної документації.

5. Впровадження нових методик навчання, котрі забезпечують оптимізацію навчального процесу і комплексне застосування обчислювальної техніки.

Перераховані проблеми є загальними і впливають із сутності навчально-виховної діяльності [3].

Дистанційна форма навчання у професійній підготовці фахівців з фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах спрямована на формування особистості, конкурентоспроможної (відповідно до вимог регіонального та європейського ринку праці), та здатної до безперервної дистанційної фізкультурної освіти в галузі фізичного виховання та спорту. Дистанційна форма навчання у професійній підготовці фахівців з фізичного виховання та спорту ґрунтується на поступовому і послідовному включенні елементів дистанційного навчання у процес підготовки фахівця, створенні комп'ютерного навчального середовища у дистанційному режимі з урахуванням вимог, які ставляться до якості підготовки фахівця найближчим зовнішнім середовищем, соціальним замовленням, науково-технічним прогресом [4].

Визначено, що на сучасному етапі розвитку інформаційних технологій, проводяться роботи із впровадження сучасних інформаційних технологій у сферах спорту, фізичної культури в школах і спеціальної фізкультурної освіти у вищих навчальних закладах, адже для вільної орієнтації в інформаційних

потоках сучасний фахівець із фізичної культури і спорту повинен уміти одержувати, обробляти і використовувати інформацію за допомогою комп'ютерних технологій. Безсумнівною перевагою інформаційної технології є те, що вона сама створює засоби для своєї еволюції. Формування системи, що саморозвивається – найважливіший підсумок, досягнутий у сфері інформаційної технології. Таким чином, усі вищевикладені риси інформаційної технології вказують на те, що вона й у майбутньому залишиться самим перспективним видом технології, що допомагає людині впевнено крокувати шляхом прогресу. На основі аналізу застосування комп'ютера як засобу навчання стає зрозумілим, що застосування комп'ютера при вивченні різних дисциплін як у школах, так і у вузах на різних видах занять є дуже перспективним, хоча і потребує чимало зусиль науковців для створення методики використання комп'ютера при навчанні конкретних дисциплін, для конкретних видів занять, для певного контингенту учнів.

Література:

1. Юшкова О. И. Хронический стресс при сменной умственной работе. *Медицина труда и промышленная экология*. 1999. №7. С. 7.
2. Сущенко Л. П. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах : автореф. дис. на соискание учёной степени доктора пед. наук : 13.00.04. Київ, 2004. 40 с.
3. Ахметов Р. Ф., Кутек Т. Б. Сучасні тенденції використання інформаційних технологій у технічній підготовці спортсменів. *Вісник Черніг. держ. пед. ун-ту*. 2011. № 86. С. 15–18.
4. Сущенко А. В. Інформаційно-комунікаційні технології і засоби навчання в професійній підготовці майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту. *Вісник Запорізького національного університету. Сер. Фізичне виховання та спорт*. 2012. № 1 (7). С. 104–111.

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА МОТИВАЦІЯ СТУДЕНТІВ

Безніс П. С., викладач

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Вирішення проблеми організації навчальної діяльності студентів та учнів за допомогою самостворення мотиваційної сфери яка є необхідним компонентом пов'язаним з віковими та індивідуальними особливостями студентів та учнів.

Останнім часом в психолого-педагогічній практиці питанням мотивації навчальної діяльності приділяється особлива увага, оскільки це впливає на якість навчального процесу.

На теперішній час сучасна освіта повинна бути побудовою такого процесу навчання, який міг би бути основою мотиваційної сфери студентів та учнів. Було проведено багато досліджень з даної тематики і розглядалися питання з віковими та індивідуальними особливостями студентів [1].

Найважливішими якостями сучасного фахівця можна виділити ініціативу та відповідальність, ідейність, спрямованість до новаторських рішень, потребу у постійному саморозвитку.

Мотивація – це циклічний процес безперервного взаємного впливу та перетворень, у якому суб'єкт дії та ситуація взаємно впливають одне на одного, і результатом якого є реально простежена поведінка. Мотивація демонструє цілеспрямованість дії, організованість та стійкість цілісної діяльності, спрямованої на досягнення окремої мети [2]. Вона є дуже важливою складовою у навчанні, професійній діяльності, спорті, тощо. Зараз багато розвинених підприємств, які приділяють мотивації своїх співробітників багато уваги.

Мотиваційні чинники, які впливають на сприймання, залежать від настанови. Як правило, студент або учень чутливіший до того об'єкта, який відповідає його настанові. Вплив мотивів на сприйняття і у так званому феномені сензитивізації, або принципі резонансу, тобто студент або учень завжди

сприйнятливий до того об'єкта, який для нього є актуально значущим.

Мотивація учення студентів та учнів складається з ряду постійно змінних і взаємозалежних факторів. Тому становлення мотивації є не простим зростанням позитивного або посилювання негативного ставлення до учіння або студента, а ускладнення структури мотиваційної сфери, спонук.

Мотиви мислення виникають у самому його процесі. Традиційно їх поділяють на дві групи:

1) зовнішні (розумова діяльність спрямована на результат, не пов'язаний з пізнанням об'єкта);

2) внутрішні (розумова діяльність, пов'язана з пізнанням об'єкта).

Зміни в мисленні відбуваються під впливом змін у мотивації.

Навчальний матеріал і прийоми навчання повинні бути дуже різноманітні. Різноманітність забезпечується не лише зіткненням студентів і учнів з невідомими раніше об'єктами в ході навчання, але і тим, що в одному і тому ж об'єкті можна відкривати нові сторони. [3].

Розглянемо деякі практичні прийоми, які можна використовувати в процесі викладання.

Пряме включення. Якщо предмет обговорення аудиторії знайомий – треба починати з головного і не відволікатися на другорядні речі.

На початку лекції ефективним може стати яскравий, образний приклад. Застосування елемента неформальності. Враховуючи предмет обговорення, можна розказати про власний досвід, забобони та їх наслідки. Як можна уникнути однобічного підходу до подібної проблеми та знайти нове її рішення.

Приєм співпереживання передбачає уважне ставлення важливих для самої цієї аудиторії та теми заняття дрібниць, перебільшене описування події, яка пов'язує лектора із студентами або учнями, змушуючи останніх переживати й більш реально оцінювати ситуацію, що склалася.

Приєм провокації передбачає розмову зі слухачами та виклик у слухачів реакції незгоди з інформацією. Ознайомлення слухачів з позитивними і негативними відповідями, обговорення усіх аргументів і висновків [4].

На мотиваційну складову учнів дуже багатий вплив має демократичне спілкування, ситуацію вибору, особова значущість, вид роботи (продуктивний, творчий), підтримка, навіть коли відповідь невірна, заохочення власної думки, змагальна складова. Творчий підхід до проблемної ситуації стимулює тенденцію до диференціювання і впорядкування компонентів структури, тобто тенденцію до стійкості.

На сьогодні, розвиток мотивації студентів до навчання, до розробок у професійній та інтелектуальній сфері знаходиться на дуже низькому рівні. У педагогічних працівників розвиток мотивації до уроків, активність, різноманіття, змагання, пошук нових методів та заходів до викладення матеріалу стоїть майже на останньому місці. Враховуючи рівень життя нашої країни, заробітну плату педагогів то й не дивно, що в них головною метою є виклад основного матеріалу у самій легкій формі. Для покращення мотиваційної складової уроку треба, щоб викладачі бажали саморозвиватися, щоб в них була на це можливість і час.

Література:

1. Реан А. А. Андреева Т. В., Киреева Н. Н. О ценностно-мотивационной сфере студентов-универсантов. *Ананьевские чтения 1999 год* : Тезисы науч.-практ. конф. Санкт-Петербург, 1999. С. 147–151.
2. Бибрих Р. Р. Особенности мотивации и целеобразования в учебной деятельности студентов младших курсов. *Вестник МГУ. Сер. Психология*. 1987. Вип. 2. С. 12–15.
3. Бондарчук Е. И. Основы психологии и педагогики: курс лекций. Киев, 2001. 168 с.
4. Захаріна Е. Організаційні умови вдосконалення фізичного виховання у вищому закладі освіти. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2007. Вип. №1. С.64–67.

НЕОБХІДНІСТЬ ПРОФЕСІЙНО-ПРИКЛАДНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Безніс П. С. викладач

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

В умовах ринкових стосунків сучасні економічне, політичне і соціальне середовища пред'являють підвищені вимоги до студентів вузів. В період швидкого розвитку суспільства, професійні знання та уміння стають на другий план. Дуже цінується вміння знаходити нестандартні рішення, проявляти творчі здібності, цінується креативність та інноваційні ідеї. Це накладає вимоги до випускника ВНЗ, який повинен демонструвати з високих рівень професіоналізму та володіти розвиненими психофізичними якостями, що дозволяють адаптуватися до професійного навантаження і сприяючими творчому довголіттю [1].

Заняття з фізичного виховання повинні проводитися двічі на тиждень, таким чином студенти отримують мінімальний руховий режим. У літературі дуже багато згадується, о самостійних заняттях та о гігієнічній гімнастиці кожного ранку, тоді фізичне навантаження переходить на середній рівень. Але в сучасному світі з великою швидкістю і багатою кількістю зацікавлених соцмережами, студенти не отримують і мінімального навантаження. Як показують дослідження, рухова активність позитивно впливає на розумову працездатність студентів. Для накопичення резервів, удосконалення фізичних і функціональних можливостей рекомендовано займатися фізичними вправами не менше трьох разів на тиждень [2].

На необхідність прикладної фізичної підготовки при навчанні виробничих робітників вказувалося в роботах вчених уже на початку минулого століття. Дещо інший підхід пропонує інший вчений, на думку якого студентам, які навчаються за юридичними, технічними спеціальностями, необхідний високий рівень прикладної психофізичної підготовки, а представникам гуманітарних професій досить мати хороший рівень загальної фізичної підготовленості.

Представникам гуманітарних професій для розвитку загальної витривалості рекомендується займатися легкою атлетикою, плаванням, лижним спортом, веслуванням, усіма видами туризму.

Елективний компонент навчальної програми фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів містить загальні рекомендації щодо змісту професійно-прикладної фізичної підготовки студентів різних спеціальностей і не враховує особливостей їхньої майбутньої професійної діяльності;

Аналіз науково-методичної літератури свідчить, що питання змісту, організації фізичного виховання, спортивно-оздоровчої діяльності та їх професійної спрямованості у вузах вивчені недостатньо. І багато ВНЗ нехтують питанням ППФП та розвитком в цьому напрямку. Необхідно зазначити, що у більшості студентів немає інтересу до занять фізичним вихованням. Основна причина цього – відсутність диференційованого підходу до характерних вправ і навантажень, які пропонуються студенту, а також дуже низький рівень фізичної підготовки сучасної молоді. Відсутнє також необхідне стимулювання до занять фізичною культурою і ППФП.

Для вирішення педагогічних завдань фізичного виховання студентів економічних спеціальностей доцільно комплексно застосовувати засоби фітнес-тренувань та загальнорозвивальні вправи. Враховуючи режим роботи та її специфіку деякі компанії пропонують своїм співробітникам абонементи до спортзалу, басейну, тренажерного залу, влаштовують ігри у футбол, баскетбол, волейбол, запрошують тренера для занять з фітнесу та інше. Такий підхід дуже стимулює та наглядно демонструє робітникам ставлення керівництва до них, з позитивної точки зору.

Література:

1. Завидівська Н. Н. Професійно-прикладні основи формування здорового способу життя студентів вищих навчальних закладів економічного профілю : дис. ... канд. пед. наук : 24.00.02. Львів, 2002. 230 с.
2. Ильинич В. И. Физическая культура студента : учеб. Москва, 2002. 448 с.

КОНСТАТАЦІЯ РІВНІВ СФОРМОВАНOSTІ КОРПОРАТИВНИХ УМІНЬ ТА ЯКОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ

Бугаєвська Ю.В., к.пед.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

На контрольному етапі експерименту проводилася діагностика рівня сформованості у студентів певних груп умінь: організаційно-вольових, перцептивно-комунікативних, конструктивно-проективних, оцінно-регулятивних, виконавчо-фахових. Як і на констатувальному етапі експериментальної роботи, ця діагностика реалізовувалася під час виконання студентами різних групових і колективних видів навчальної діяльності на заняттях, а також у позааудиторній роботі. З цією метою застосовувалися такі методи дослідження, як спостереження, бесіди, тестування, експертне оцінювання тощо.

Узагальнені контрольні дані щодо стану сформованості визначених груп корпоративних умінь відображено в таблиці 1.

Визначимо наявну динаміку в рівнях сформованості зазначених умінь у студентів, що відбувалась упродовж проведення експерименту. Так, на контрольному етапі експерименту, в порівнянні з його констатувальним етапом, були зафіксовані такі зміни в рівнях сформованості у студентів відповідних груп умінь:

1) конструктивно-проективні:

- в експериментальній групі: +17,9 – високий рівень; +20,2 – середній рівень; -38,1 – низький рівень;
- у контрольній групі: +1,9 – високий рівень; + 2,1 – середній рівень; - 4,0 – низький рівень;

2) оцінно-регулятивні:

- в експериментальній групі: +17,4 – високий рівень; +19,4 – середній рівень; -36,8 – низький рівень;
- у контрольній групі: +1,8 – високий рівень; +2,0 – середній рівень; -3,8 –

низький рівень;

3) виконавчо-фахові:

- в експериментальній групі: +20,1 – високий рівень; +22,3 – середній рівень; -42,4– низький рівень;

- у контрольній групі: +3,2 – високий рівень; +3,9 – середній рівень; -7,1 – низький рівень.

Таблиця 1 – Контрольні дані про рівень сформованості у студентів визначених груп корпоративних умінь (у %) (складено автором)

Групи Рівні	Е (156 осіб)	К (145 осіб)
<i>організаційно-вольові</i>		
високий	23,4	6,9
середній	72,9	53,2
низький	3,7	39,9
<i>перцептивно-комунікативні</i>		
високий	23,8	7,3
середній	74,1	56,3
низький	2,1	36,4
<i>конструктивно-проективні</i>		
високий	22,5	6,8
середній	68,2	50,6
низький	9,3	42,8
<i>оцінно-регулятивні</i>		
високий	22,2	6,5
середній	65,5	48,4
низький	12,3	45,1
<i>виконавчо-фахові</i>		
високий	25,9	9,1
середній	71,0	51,9
низький	3,1	39,0

Отже, в усіх зазначених групах умінь більш інтенсивна позитивна динаміка спостерігалась у студентів експериментальної групи, ніж контрольної. Це свідчить про те, що реалізація розробленої технології дійсно забезпечує підвищення рівня сформованості цих умінь.

Узагальнені дані про характер прояву корпоративно-особистісних якостей студентів на контрольному етапі експерименту відображено в таблиці.

Таблиця 2 – Контрольні дані про характер прояву студентами корпоративно-особистісних якостей (у %) (складено автором)

Групи Характер прояву корпоративно-особистісних якостей	Е (211 осіб)	К (213 осіб)
практично завжди	24,7	11,3
час від часу	55,8	46,2
майже не проявляються	19,5	42,5

Кількість студентів, які проявляли вказані якості час від часу, в експериментальній групі зменшилася на 6,9 %, а в контрольній групі – на 2,0 %. Кількість осіб, у яких ці якості майже не виявлялися, в експериментальній групі зменшилася на 24,8 %, а у контрольній – тільки на 2,7 %.

Отже, можна підсумувати, що впродовж проведення експерименту кількість студентів-економістів, які практично завжди проявляли зазначені корпоративно-особистісні якості, в експериментальній групі зросла на 17,9 %, а в контрольній групі – тільки на 4,7 %.

Література:

1. Петрук В. А. Теоретико-методичні засади формування професійної компетентності майбутніх фахівців технічних спеціальностей у процесі вивчення фундаментальних дисциплін : монографія. Вінниця, 2006. 292 с.
2. Разумова Е. Д. Формирование основ корпоративной культуры будущих менеджеров в процессе профессиональной подготовки в вузе : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. М., 2008. 157 с.

РОЗВИТОК СУСПІЛЬНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ЯКОСТІ МЕТИ ІННОВАЦІЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Вербицька В. І., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Серед засад розвитку інформаційного суспільства в Україні, передбачених відповідним законом, пріоритетним вважається науково-технічний та інноваційний розвиток. Це означає, що українське суспільство потребує розробки інноваційної моделі свого розвитку, центром якої має бути інтелектуальний продукт, сформований на основі нового світогляду.

Виходячи з того, що чим більше знаєш, тим більше можеш, стає зрозумілим, що розвиток людства залежить від усвідомлення кожною людиною значення свого інтелекту у формуванні ресурсного потенціалу суспільства. Знання людей, що утворюють інтелектуальний продукт, виступають нині головною продуктивною силою розвитку й основою трансформування сучасного суспільства. Тому стати конкурентоспроможним учасником глобалізаційних світогосподарських процесів зможуть тільки ті країни, які визнають владу знань і пріоритетною продуктивною силою свого розвитку вважають інтелект нації, що виступає основою економіки знань. І побудови інтелектуального суспільства.

Рівень інтелектуалізації суспільства визначається якістю освіти, актуальність проблем якої повинні зрозуміти всі політичні сили України. Від якості освіти залежить інноваційність суспільства, ефективність науки та прогресивність культури в широкому значенні (високий науково-технічний рівень виробництва, побутової інфраструктури та розвиток творчих сил і здібностей людини). Такий підхід до розуміння ролі освіти дає підстави стверджувати, що дійсне багатство будь-якої країни вимірюється не запасами мінеральних ресурсів або золота, не чисельністю армій, могутністю збройних сил і наглядних служб, а обсягом набутих знань і вмінь людей творчо підходити до своєї діяльності.

Інноваційна модель трансформування суспільного розвитку передбачає співпрацю і солідарність громадян, що потребує вільного доступу до інформації, вміння користуватись та обмінюватись набутими знаннями та досвідом. Відкрите інформаційне суспільство, в якому кожна людина зможе створювати і накопичувати інформацію та знання, забезпечить реалізацію її творчого потенціалу і тим самим сприятиме не тільки особистісному, а й суспільному розвитку.

Отже, творче використання набутих знань і вмінь, інакше кажучи, креативність інтелекту, стає нині основною продуктивною силою соціально-економічного розвитку та підвищення національної конкурентоздатності країни. Тому до засад інформатизації суспільства, крім нормативно-правових актів, створення загальнодоступних електронних інформаційних ресурсів і широкого впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в науку, освіту, культуру, охорону здоров'я та навколишнього середовища, законодавчо віднесено науково-технічний та інноваційний розвиток людини.

Вивчення досліджень вітчизняних вчених дозволяє дійти висновку, що все частіше до основних аспектів розвитку економіки суспільства відносять інтелект, який охоплює креативність знань і забезпечує конкурентоспроможність суспільного розвитку.

Обсяг креативних знань членів суспільства утворює інтелектуальний продукт, який виступає центром цивілізованої діє спроможності країни. Тому формування інтелектуального продукту стає основою інноваційної моделі трансформування суспільства в Україні. Це ставить проблему підвищення якості освіти, набуття та розширеного відтворення знань і творчих умінь кожної людини, тобто підготовки нової генерації фахівців для всіх сфер діяльності.

Здатність працівника творчо використовувати свій інтелект визначається науковцями як ефективність людського капіталу [1]. Розглядаючи інтелект відносно стійкою структурою здібностей людини, в основі яких лежать як свідомі, так і несвідомі процеси, які забезпечують переробку різноманітної інформації та її усвідомлену оцінку, слід зазначити, що формування

продуктивного інтелекту людей потребує високої якості освіти й усвідомлення необхідності навчатися все життя або творчо працювати на кожному робочому місці в суспільстві.

Саме інтелектуальний продукт, який створює освіта і наука, є нематеріальним активом, що виступає основою сучасної інноваційної моделі розвитку суспільства. Така модель повинна охоплювати трансформування індустріального суспільства в інтелектуальне, підґрунтям створення якого виступає економіка знань (інтелектономіка). Зрозуміло, що освіта покликана сформувати такий інтелектуальний продукт, який буде конкурентоспроможним в умовах глобалізації ринкових відносин, а це потребує підготовки нової генерації фахівців для всіх галузей економіки і сфер суспільного життя. Такий підхід вимагає «інвентаризації» існуючої системи освіти і переходу до більш ефективних методів навчання, головним завданням яких є підготовка людини до творчого мислення та інноваційної діяльності.

Рівень інтелектуалізації суспільства повинен вимірюватись на основі коефіцієнта (стандарту) розумового розвитку людини, який визначається в результаті психологічних текстів інтелекту та компетенцій. Компетентність фахівця виражається наявністю у нього знань, умінь і навичок, достатніх для вирішення поставлених перед ним завдань, а також захоплення тим чи іншим видом діяльності. Педагогічна компетентність (знання і досвід) покликана професійно, грамотно вирішувати проблеми навчання і виховання людини (фахівця), тобто формування її інтелекту.

Особливого значення у формуванні інтелектуального продукту набувають творчі здібності індивіда, які характеризуються готовністю до розроблення та запровадження принципово нових ідей. Так здібності прийнято називати креативними (творчими). Тому завданням навчання, незалежно від людини, є не тільки набуття знань, а й творче їх застосування на практиці, тобто навчання за принципом: пізнай, запропонуй і втілюй у життя нове, прогресивне. Тільки креативні знання людей утворюють інтелектуальний продукт суспільства і виступають основою його трансформування. Звідси випливає необхідність

запровадження продуктово-пошукового типу занять, надання їм двостороннього діалогового, інтерактивного характеру. Такий підхід відповідає сутності освіти, під якою розуміється процес і результат удосконалення здібностей особистості, завдяки яким вона досягає соціальної зрілості та здатності самостійно забезпечувати власний розвиток. Тому найбільша увага в економічній підготовці фахівців повинна приділятися активним методам навчання, перш за все, використанню ситуаційних вправ і кейс-методу проведення практичних занять.

Оскільки інноваційна модель розвитку суспільства потребує творчого мислення, яке, за визначенням учених, не зводиться тільки до економічної діяльності, а охоплює майже всі сфери життя, стає зрозумілою необхідність забезпечення всієї суспільної діяльності фахівцями, здатними творити нове як в економіці, так і в соціальній сфері.

Отже, сучасне навчання потребує інновацій в отриманні креативних знань і в набутті навичок самоосвіти впродовж всього життя, тобто придбання нових знань та вмінь їх застосовувати в практичній діяльності. Інноваційна освіта ставить перед викладачем завдання розпізнавати і розвивати творчі здібності кожного, хто навчається. Тому підготовка фахівців у вищих навчальних закладах має бути студентоцентристською, максимально наближеною до здібностей та особливостей кожного студента. Тільки такий підхід забезпечить найвищу якість освіти відповідно до творчих здібностей кожного студента.

Вищевказане дає підстави вказати на необхідність розроблення концепції інноваційної освіти на основі розширення та підвищення науки у ВНЗ. Останнє вже передбачено [2] та успішно впроваджується в систему вищої освіти шляхом виділення окремих груп дослідницьких університетів, що готуватимуть магістрів та докторів наук, а також проводитимуть фундаментальні та прикладні наукові дослідження, що стануть основою інноваційної фахової підготовки студентів. Однак слід зазначити, що прийнятий Закон реалізовано не повністю. О. Анісімова вважає, що «не виконано план дій щодо реалізації цього Закону; не подолано цифрову нерівність у доступі громадян України до електронних комунікацій та інформаційних ресурсів, комп'ютерної грамотності

населення; низький рівень впровадження та використання можливостей ІКТ у сферах освіти, науки, культури, охорони здоров'я, в агропромисловому комплексі та інших секторах економіки, відсутні відповідні галузеві та міжгалузеві програми; підтримка поглиблення демократичних процесів слабо координувана та несистемна, зокрема щодо проведення виборів, голосувань, загальнонаціональних та місцевих референдумів, опитувань та консультацій, запровадження механізмів громадськодержавного партнерства, здійснення громадського контролю на засадах широкого використання ІКТ та мережі Інтернет» [3].

Таким чином, побудова інтелектуального суспільства потребує високоякісної освіти та педагогічних інновацій у фаховій підготовці кадрів, набуття кожною людиною навичок навчатися протягом усього життя, підвищуючи рівень свого інтелекту і тим самим збільшуючи інтелектуальний продукт країни, що в ринкових умовах виступає товаром у формі головної продуктивної сили розвитку суспільства. Саме інноваційність освіти збагатить інтелектуальний продукт України, який стане основою трансформування сучасного суспільства в інтелектуальне.

Література:

1. Біляцький С., Мірошниченко Т., Хахляк А. Інтелектуалізація суспільної праці (досвід індустріальних країн для України). *Україна: аспекти праці*. 2006. № 2. С. 34–38.
2. Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 рр. : Закон України від 09.01.2007 р. № 537-V. К. : *Офіційний вісник України*. 2007. № 8. С. 273.
3. Анісімова О. Проблеми розвитку інформаційного суспільства в Україні. *Information, communication, society*. 18-20 may 2017, Slavske, Ukraine : веб-сайт. URL: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/38396/1/113_235-236.pdf (дата звернення: 22. 03. 2020).

МОТИВАЦІЯ СТУДЕНТІВ В МЕЖАХ ДОРОЖНЬОЇ КАРТИ ДИСЦИПЛІНИ І ЕЛЕМЕНТИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ПЕРІОД КАРАНТИНУ

Горяїнов О. М., к.т.н., доцент

*Харківський національний технічний університет сільського господарства
імені Петра Василенка*

Запропонований методичний інструмент «дорожня карта навчального курсу» [1] продовжує вдосконалюватися автором. Відповідно з'являються нові ідеї стосовно вдосконалення навчального процесу на базі «дорожньої карти».

Поширення інтернет мобільності, а також розвиток інтерактивних навчальних програм (наприклад, [2]) обумовило доцільність інтеграції «дорожньої карти» з одним чи декількома онлайн сервісами.

В 2018-2019 навчальному році було започатковано робота з сервісом Google Classroom. З 2019-2020 року всі навчальні дисципліни автора було поєднано з Google Classroom. Таке рішення співпало з політикою МОН України щодо співпраці з Google [3].

На фоні започаткування проходження акредитацій освітніх програм НАЗЯВО, актуальним стало питання розробки і використання силабусів навчальних дисциплін. Відповідно автором було підготовлено особистий варіант такого силабусу і включено до комплексу матеріалів навчальних дисциплін [4-5].

Застосування Google Classroom виявилось вірною стратегією в розвитку викладання навчальних дисциплін. Карантинні засоби в зв'язку з пандемією коронавірусу підкреслили необхідність застосування інтерактивних засобів в навчальному процесі.

Одним із складних моментів при використанні дорожньої карти є облік роботи кожного окремого студента. При застосуванні Google Classroom ця робота автоматизується. Всі навчальні елементи дисципліни відображаються в розділі «Оценка» – рисунок 1.

2020-ОУПВ-01		Лента	Задания	Пользователи	Оценки			
Сортировать по фамилии	Общая оценка	16 апр. РГР частина ... из 5	9 апр. Реферат за... из 4	26 мар. Тези лекцій... из 1	26 мар. Тести Тема 12... из 1	2 апр. Практичне занятт... из 4	26 мар. Практичне занятт... из 4	19 мар. Практичне занятт... из 2
Средняя оценка по классу	98,39 %			1	0,83		3,83	2
Артем Бутенко	100 %			Пропущен с...	Пропущен с...		Пропущен с...	2 Сдано с опозд...
Олег Довгий	Нет оценки			Пропущен с...	Пропущен с...		Пропущен с...	Пропущен с...
Татьяна Егорова	100 %		—из 4	1 Сдано с опозд...	—из 1 Сдано с опозд...		Пропущен с...	2 Сдано с опозд...
Лиза Козубова	97,14 %			—из 1 Сдано с опозд...	0,8		4	2 Сдано с опозд...
Евгения Марченко	Нет оценки			Пропущен с...	Пропущен с...		Пропущен с...	Пропущен с...
Анюта Мельникова	Нет оценки			Пропущен с...	Пропущен с...		Пропущен с...	Пропущен с...

Рисунок 1 – Вигляд розділу «Оценка» в Google Classroom

Серед мотиваційної частини для студентів введені наступні елементи (студент може набрати додатково до 20 додаткових балів (навчальна премія) за рахунок особистого рейтингу з дисципліни, зокрема за наступне (здобутки вимірюються в бондах)):

- вчасне виконання всіх навчальних елементів змістовного модуля – 5 бондів;
- найкращий варіант виконання навчального елемента (тести, реферат і т.п.) – 1 бонд;
- активна (непересічна) робота на заняттях (лекції, практика) – 1 бонд;
- перші три вірно виконані навчальні елементи – 1 бонд;
- застосування англомовних джерел (з професійною адаптацією текстів) – 1 бонд;
- командне виконання завдань з дисципліни (чіткі функції кожного в команді) – 3 бонда;
- інші напрямки – роботи виконані студентом, які вдосконалюють або розширюють методичну, матеріальну (технічну, програмну та інше) базу навчальної дисципліни (наприклад, оформлення стенду, плакату, презентація практичної роботи, відеоролік про онлайн сервіс, написання тез, статей, участь у

конференціях, розроблення програм, переклад з іноземної мови, участь у конкурсах та інше).

Наведемо певні пояснення.

Для оцінювання здобутків студента при вивченні дисципліни, а також для заохочення його зусиль виникло питання незмішування понять балів з дисципліни і балів за особисті досягнення (активність). Тому автором було прийнято рішення застосовувати термін «бонд» (англ. bond). Один із варіантів значення цього терміну – це облігація (наприклад, [6]). Кожен студент може протягом семестру набирати будь яку кількість бондів. Наприкінці семестру студент може обміняти накопичені бонди на бали з дисципліни. Переведення бондів в бали відбувається по такій схемі – студент, який набрав найбільшу кількість бондів отримує максимально можливу кількість балів (в запропонованому варіанті – це 20 балів). Всі інші студенти отримують кількість балів як відсоток від максимуму. Наприклад, є два студенти, один набрав 10 бондів, а другий 6 бондів. Відповідно, перший отримує 20 додаткових балів з дисципліни, а інший – 12 балів.

Окремо відмітимо про необхідність застосування онлайн сервісів при карантинних заходах. На теперішній час серед найбільш доступних (згідно авторського аналізу) є інструменти соціальної мережі Фейсбук (<https://www.facebook.com/>) і сервісу Zoom (<https://zoom.us/>).

Автором в період карантину було створено закриті групи на Фейсбук з навчальних дисциплін, в яких проводяться стріми (онлайн трансляції, англ. stream) по окремих навчальних елементах або окремих проблемних питаннях з дисциплін. Перевагою є те, що стріми зберігаються в групі і студенти можуть повторно їх продивлятися (рис. 2). Також студенти, які не змогли прийняти участь в стріми, можуть ознайомитися з записом.

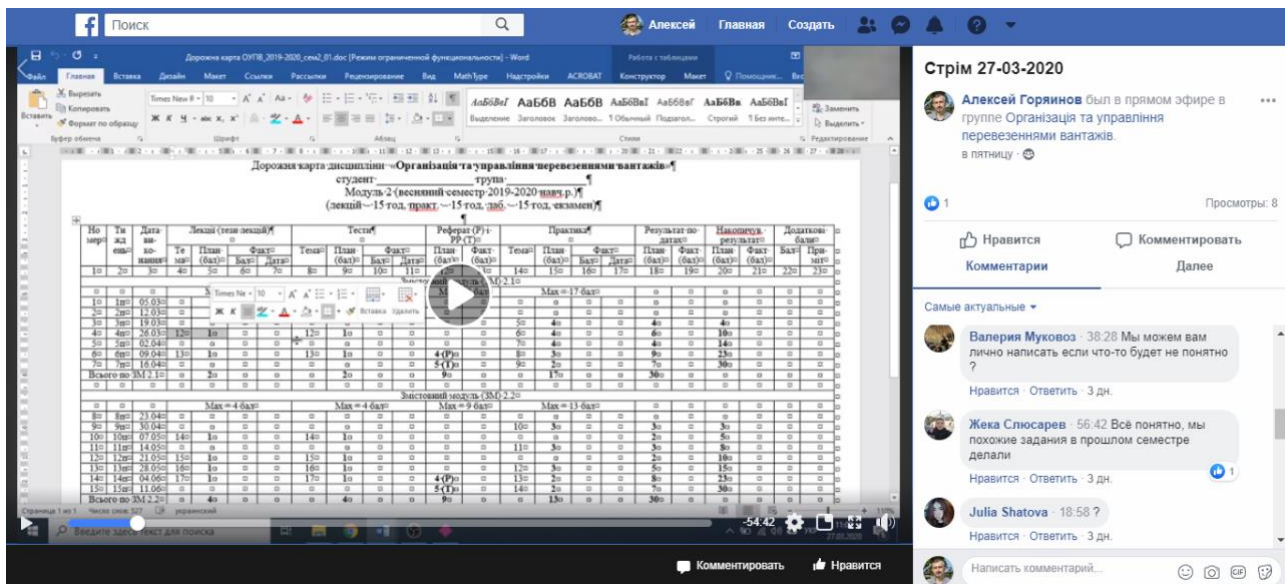

Рисунок 2 – Фрагмент запису стріму в групі на Фейсбук

Література:

1. Горяинов А. Н. Дорожная карта учебного курса как инструмент повышения эффективности подготовки специалистов. *Сучасні енергетичні установки на транспорті і технології та обладнання для їх обслуговування* : Тези 8-ї Міжн. наук.-практ. конф., 28–29 вересня 2017 р. Херсон : ХДМА, 2017. С. 484–489. URL: <http://bit.ly/Article-188-2017-Goryainov> (дата звернення: 30.03.2020).
2. Горяинов О. М. Використання мобільних телефонів в освіті: мобільне навчання (Mobile learning) в університетах. *Методологічні засади розвитку сучасних систем вищої освіти* : зб. матер. Всеукр. наук.-метод. Інтернет-конф. 26 квітня 2019 р. Харків : ХНАДУ, 2019. С. 91–93 URL: <http://bit.ly/Article-234-2019-Goryainov> (дата звернення: 30.03.2020).
3. МОН співпрацюватиме з Google над покращенням вищої освіти – незабаром визначать також решту напрямів партнерства. *Міністерство освіти і науки України* : веб-сайт. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-spivpracyuvatime-z-google-nad-pokrashennyam-vishoyi-osviti-nezabarom-viznachat-takozh-reshtu-napryamiv-partnerstva> (дата звернення: 30.03.2020).
4. Горяинов А. Н. Syllabus, дорожная карта и Google Classroom в системе подготовки специалистов по специальности 275 Транспортные технологии.

Сучасні технології та перспективи розвитку автомобільного транспорту : Матер XII міжн. наук.-пр. конф., 21–23 жовтня 2019 р. Вінниця : ВНТУ, 2019. С. 59–61. URL: <http://bit.ly/Article-248-2019-Goryainov> (дата звернення: 30.03.2020).

5. Горяїнов О. М. Досвід розробки силабусів навчальних дисциплін : доповідь на метод. раді ун-та. ХНТУСГ ім. П. Василенко, 16 січня 2020 р., Харків. URL: <http://bit.ly/Prezent-11-2020-Goryainov> (дата звернення: 30.03.2020).

6. Экономический словарь. БОНД. *Академик* : веб-сайт. URL: https://dic.academic.ru/dic.nsf/econ_dict/3678 (дата обращения: 30.03.2020).

ОБГРУНТУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Деділова Т. В., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Сучасний розвиток науки і технологій останнім часом зумовлює необхідність активізації змін у підготовці фахівців для вітчизняного й міжнародного ринку праці. Українська учнівська молодь все частіше зустрічається з проблемою професійної орієнтації та професійного самовизначення. Водночас, традиційна система вітчизняної освіти на усіх її рівнях має низку недоліків, що ускладнюють вибір учнями закладів загальної середньої освіти для себе закладів вищої освіти для подальшого навчання.

Суспільні зміни, що виникають в Україні як об'єктивна закономірність розвитку держави, зумовлюють необхідність підготовки висококваліфікованих фахівців серед майбутніх випускників закладів освіти. Однак, аналіз сучасного стану ринку праці зазначив нерівномірність розподілу вакансій між робітниками технічних, економічних та соціально-гуманітарних спеціальностей. Це яскраво свідчить про те, що в більшості випадків інтереси сучасної української молоді не відповідають суспільним потребам країни. Таким чином, виникає соціально-

педагогічна проблема щодо професійного самовизначення молоді, підґрунтям якої є відсутність правильно сформованої системи профорієнтаційної роботи в структурі вітчизняних закладів загальної середньої освіти.

Питання профорієнтації, особистісного розвитку, психолого-педагогічних основ професійного самовизначення та підготовки учнів до професійної діяльності в свої роботах досліджували багато вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема, В. Андрущенко, І. Бех, Н. Бібік, І. Волощук, Н. Калініченко, Є. Климова, О. Мельник, В. Сидоренко, Б. Федоришин та інші.

Питання підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі до організації профорієнтаційної роботи з учнями закладів загальної середньої освіти в контексті визначення таких організаційно-педагогічних засад, як впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, дослідження впливу профільного навчання на професійну орієнтацію учнів, урахування гендерних особливостей у системі профорієнтаційної роботи, залишаються ще недостатньо вивченими.

Узагальнений теоретичний аналіз робіт означених вчених з позиції соціальної педагогіки дозволив зробити висновок, щодо необхідності подальшого розвитку дослідження проблематики профорієнтаційної роботи з учнями закладів загальної середньої освіти за сучасних динамічних умов оточуючого середовища та з позиції компетентнісного й діяльнісного підходу.

Мета дослідження полягає у розгляді, узагальненні і систематизації науково-теоретичних підходів щодо розкриття сутності поняття «професійна орієнтація» та визначені на цій основі її головних завдань.

Сьогодні є декілька визначень поняття «професійна орієнтація», тому що зі збільшенням на ринку праці нових професій, виникають і нові погляди щодо проведення належної роботи з профорієнтації.

Так, Е. Гінзберг зазначає, що профорієнтація – це процес структурного втручання, спрямований на допомогу індивідуумам з метою використати можливості, які вони мають, в галузі освіти, професійної підготовки та виборі роду занять [1].

На думку Ж. Лютрингера, професійна орієнтація є допомогою, яка

надається індивідууму з метою вирішення проблем, які стосуються вибору занять, професії або професійного росту з урахуванням характеристик зацікавленої особи [2].

З цим підходом збігається думка С. Чистякової [3], яка зазначає, що професійна орієнтація є науково-практичною діяльністю соціальних інститутів (школи, сім'ї, базових установ, середніх спеціальних і вищих навчальних закладів, позашкільних установ), що спрямована на формування у старшокласників професійного самовизначення з урахуванням індивідуальних особливостей особистості учня та потреб народного господарства у кваліфікованих кадрах.

На думку Н. Пряжнікова, профорієнтація включає не тільки психологічні і педагогічні аспекти, але й комплекс заходів для надання допомоги у виборі професії [4].

Комплексний підхід до тлумачення професійної орієнтації застосовує Організація економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) – у виданні «Професійна орієнтація і державна політика» її трактують, як таку, що охоплює послуги і діяльність, спрямовані на надання допомоги індивідам будь-якого віку протягом їхнього життя в освітньому та професійному виборі і побудові кар'єри. Ця діяльність може проходити в індивідуальному чи груповому форматі, візаві чи дистанційно (включно з лініями «допомоги» та он-лайн ресурсами) [2].

Б. Федоришин визначає професійну орієнтацію як науково-практичну систему підготовки особистості до вільного і свідомого вибору професії [5].

При цьому існують різні підходи до трактування складових системи профорієнтаційної роботи. Зокрема, її структурні елементи, в більшості випадків, зводяться до таких: професійна інформація, професійна консультація, професійна психодіагностика, початковий профвідбір, професійна адаптація.

Підсумком узагальнення теоретико-методичних підходів до соціально-педагогічної діяльності в сфері профорієнтаційної роботи є констатація того факту, що на теперішній час не існує єдиного визначення поняття «профорієнтаційна орієнтація».

Аналіз стану проблеми профорієнтації молоді дав можливість виділити

такі найбільш поширені підходи до її вивчення.

Було встановлено, що основними підходами до трактування сутності та змісту професійної орієнтації є педагогічний, психологічний, економічний та соціологічний підходи.

Аналіз психологічного підходу до профорієнтації дозволяє спрямовувати соціально-педагогічну діяльність педагога на формування, діагностику та моніторинг психологічної готовності учнів до життєвого самовизначення в цілому та праці зокрема. Також ключовими при цьому мають бути такі прояви особистості, як покликання, психологічні бар'єри, процес прийняття рішення, потреби, індивідуально-типологічні особливості індивіда.

В свою чергу, аналіз педагогічного підходу визначає соціально-педагогічну роботу в сфері профорієнтації як навчально-виховну роботу, що спрямована на отримання й засвоєння учнями закладів загальної середньої освіти знань про соціально-економічні умови праці фахівців різних спеціальностей, а також на забезпечення умов правильного вибору професії відповідно до власних життєвих пріоритетів молоді.

Економічний передбачає урахування матеріальних витрат, заощадження часу та сил в процесі професійного становлення. Правильний вибір професії сприяє цілеспрямованому розвитку особистості, її здібностей, зростанню професіоналізму, працездатності, збереженню здоров'я, стимулює до професійного вдосконалення;

Соціологічний передбачає урахування в профорієнтаційній роботі змін і перетворень у суспільстві, його потреб на ринку праці в кваліфікованих працівниках, зокрема відмирання старих професій та виникнення нових, актуальних і необхідних у країні.

Крім того, окремо виділяються наступні науково-теоретичні підходи: діагностичний, виховний, когнітивний, глибинний, активізуючий та особистісно зорієнтований.

Розгляд зазначених теоретичних аспектів профорієнтаційної орієнтації учнів закладів загальної середньої освіти дозволив розглянути наступні її

завдання: в вузькому розумінні – визначення професійної спрямованості учня; в широкому розумінні – наукову і практичну діяльність, що проводиться закладом освіти (соціальним педагогом тощо) систематично та на регулярній основі з урахуванням динамізму змін економічного середовища і суспільних потреб.

Таким чином, поняття «професійна орієнтація» є багатоаспектним та таким, що спрямоване на досягнення збалансованості між професійними інтересами та можливостями людини і потребами суспільства в конкретних видах трудової діяльності, вона покликана сприяти цілеспрямованому розвитку особистості, здібностей людини, зростанню її професіоналізму, працездатності, збереженню здоров'я.

Відповідно до цього теорія та практика соціально-педагогічної роботи щодо здійснення профорієнтації серед учнів закладів загальної середньої освіти є похідною від педагогічного та психологічного підходів, оскільки розглядає профорієнтацію у двох площинах. Професійну орієнтацію в закладах загальної середньої освіти слід розглядати як органічну складову частину всієї системи навчально-виховної роботи.

Література:

1. Ginsberg E., Axelrad S., Herma J Occupational choice : an aproach to general theory. New York : Columbia University Press, 1960. 189 p.
2. Career Guidance and Public Policy : Bridging the Gap. France : Organisation for economic cooperation and development, 2004. 173 p.
3. Чистякова С. Н., Савина М. С. Теоретические проблемы взаимодействия школы, семьи и общественности в подготовке учащихся к выбору профессии. *Профессиональная ориентация школьников*. Москва : Педагогика, 1983. С. 3–7.
4. Пряжников Н. С. Профессиональное и личностное самоопределение. Москва : Изд-во «Институт практической психологии», 1996. 256 с.
5. Ткаченко А. В. Професійний розвиток особистості в контексті макаренківської педагогічної спадщини. *Витоки педагогічної майстерності : зб. наук. пр.* 2010. Вип. 7. С. 209–215.

СУЧАСНІ ФОРМИ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Деділова Т. В., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Суспільні зміни, що виникають в Україні як об'єктивна закономірність розвитку держави, зумовлюють необхідність підготовки висококваліфікованих фахівців серед майбутніх випускників закладів освіти. Однак, аналіз сучасного стану ринку праці зазначив нерівномірність розподілу вакансій між робітниками технічних, економічних та соціально-гуманітарних спеціальностей. Це яскраво свідчить про те, що в більшості випадків інтереси сучасної української молоді не відповідають суспільним потребам країни.

Таким чином, виникає соціально-педагогічна проблема щодо професійного самовизначення молоді, підґрунтям якої є відсутність правильно сформованої системи профорієнтаційної роботи в структурі вітчизняних закладів загальної середньої освіти.

Теоретичні аспекти соціально-педагогічної діяльності щодо профорієнтаційної роботи розкрито в наукових працях таких українських та зарубіжних вчених, як Зеєра Е.Ф., Климова Є.А., Піддячого М.І., Побірченко Н.А., Рибалки В.В. та інших. Узагальнений теоретичний аналіз робіт означених вчених з позиції соціальної педагогіки дозволив зробити висновок, щодо необхідності подальшого розвитку дослідження проблематики профорієнтаційної роботи з учнями закладів загальної середньої освіти за сучасних динамічних умов оточуючого середовища та з позиції компетентнісного й діяльнісного підходу в освіті.

Підсумком узагальнення теоретико-методичних підходів до соціально-педагогічної діяльності в сфері профорієнтаційної роботи є констатація того факту, що на теперішній час не існує єдиного визначення поняття «профорієнтаційна орієнтація». Було встановлено, що основними підходами до

трактування сутності та змісту професійної орієнтації є педагогічний, психологічний та соціологічний підходи. Відповідно до цього теорія та практика соціально-педагогічної роботи щодо здійснення профорієнтації серед учнів закладів загальної середньої освіти є похідною від педагогічного та психологічного підходів, оскільки розглядає профорієнтацію у двох площинах.

Аналіз психологічного підходу до профорієнтації дозволяє спрямовувати соціально-педагогічну діяльність педагога на формування, діагностику та моніторинг психологічної готовності учнів до життєвого самовизначення в цілому та праці зокрема. Також ключовими при цьому мають бути такі прояви особистості, як покликання, психологічні бар'єри, процес прийняття рішення, потреби, індивідуально-типологічні особливості індивіда.

В свою чергу, аналіз педагогічного підходу визначає соціально-педагогічну роботу в сфері профорієнтації як навчально-виховну роботу, що спрямована на отримання й засвоєння учнями закладів загальної середньої освіти знань про соціально-економічні умови праці фахівців різних спеціальностей, а також на забезпечення умов правильного вибору професії відповідно до власних життєвих пріоритетів молоді. З цієї точки зору, соціальний педагог повинен максимально приймати до уваги професійне самовизначення учня відповідно до його особистісних інтересів, схильностей і здібностей та допомагати йому зробити обґрунтований свідомий вибір з урахуванням сучасних тенденцій розвитку ринку праці й суспільної потреби в кадрах.

Встановлено, що використання обох зазначених підходів у соціально-педагогічній діяльності дозволяє реалізовувати профорієнтаційну роботу в закладах загальної середньої освіти, спираючись на професійне самовизначення та його основні компоненти – «Я-концепцію», життєву позицію, цілепокладання, мотивацію і цінності учнів.

Напрямами профорієнтаційної роботи у закладах загальної середньої освіти як соціально-педагогічної роботи є:

– професійна інформація, що допомагає учням ознайомитися з видами професій та особливостями трудової діяльності в їх межах;

– професійна діагностика, спрямована на психологічне вивчення професійно значущих властивостей і якостей учнів;

– професійна консультація, яка має за мету надання учням консультативної допомоги щодо вибору максимально сприятливого напрямку професійного самовизначення за умови відповідності професійним вимогам.

В роботі [1] зазначається, що основними формами професійної орієнтації старшокласників залежно від кількості учнів, охоплених ними, є масові, групові та індивідуальні форми. Профорієнтаційні заходи, які сьогодні проваджуються в межах співробітництва закладів вищої освіти та закладів загальної середньої освіти, відіграють важливу інформаційну та просвітницьку функцію для здобувачів 9-11 класів. При цьому зов, переважно, проводять наступні заходи: дні відкритих дверей, тематичні екскурсії до лабораторій й навчальних центрів, спільні конференції для здобувачів, забезпечення інформаційними та рекламними матеріалами зсо та ін. Отже, такі заходи охоплюють цільову аудиторію зов в цілому, мають узагальнений зміст та чітку рекламну спрямованість відповідно до профілю діяльності закладу вищої освіти. Водночас, головна цінність цих заходів – залучення старшокласників до процесу професійного самовизначення та допомога їх самоідентифікації з позиції їх вибору кар'єри.

Через те, що учні 9-11 класів нагально потребують актуальної та вичерпної інформації в площині структури та змісту їх майбутньої професійної діяльності, саме інформаційна складова є важливою для реалізації зов профорієнтаційної діяльності. Реалізація інформаційної складової може відбуватися у індивідуальній, груповій або колективній формі. При цьому не обов'язкова особиста присутність здобувача зсо з контактуючою особою. Так, зокрема, за сучасних умов особливої актуальності набирає саме дистанційна форма спілкування з питань профорієнтації за допомогою он-лайн ресурсів мережі Інтернет та месенджерів. Сучасна молодь обирає Instagram та Facebook, You Tube та Telegram тощо.

Таким чином, в ході проведення теоретичного аналізу особливостей соціально-педагогічної діяльності щодо профорієнтаційної роботи було визначено наступні її принципи: комплексний характер; узгодження інтересів особи та

суспільства через ринок праці; діяльнісний підхід до визначення професійної придатності; рівні можливості отримання профорієнтаційних послуг; добровільність і безкоштовність отримання профорієнтаційних послуг; взаємозв'язок закладів загальної середньої освіти, сім'ї і громадськості в здійсненні профорієнтаційних заходів; конфіденційність; систематичність і послідовність у профорієнтації; доступність професійної та іншої інформації стосовно можливостей вибору чи зміни професії, форм навчання та працевлаштування.

Розгляд теоретичних аспектів соціально-педагогічної діяльності щодо профорієнтаційної роботи з учнями закладів загальної середньої освіти дозволив розглянути наступні завдання профорієнтації: в вузькому розумінні – визначення професійної спрямованості учня; в широкому розумінні – наукову і практичну діяльність, що проводиться закладом освіти (соціальним педагогом тощо) систематично та на регулярній основі з урахуванням динамізму змін економічного середовища і суспільних потреб.

Література:

1. Пономарьова Н. О., Білоусова Л. І. Співпраця педагогів загальноосвітніх та вищих навчальних закладів з професійної орієнтації школярів. *Професійна освіта: проблеми і перспективи*. 2016. Вип. 11. С. 65–70.

ЩОДО ПИТАННЯ ПРОВАДЖЕННЯ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ ЗІ ЗДОБУВАЧАМИ ЗСО

Деділова Т. В., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Сучасні соціально-економічні умови вимагають від кожної особистості вміння самостійно та усвідомлено приймати рішення щодо професійного визначення та вибору і нести за них відповідальність. Завдання розвитку цих

якостей покладається більшою мірою на систему освіти, що у свою чергу передбачає психологічну готовність соціальних працівників до профорієнтаційної діяльності, вимагає впровадження інноваційних профорієнтаційних засобів, розроблених на засадах сучасної науки та практики, враховуючи потреби, інтереси, мотиви як окремої особистості, так і вимоги суспільства. На сучасному етапі розвитку української держави особлива увага приділяється загальним питанням розробки змісту теоретичної і практичної підготовки соціальних працівників, соціальних педагогів, практичних психологів, визначенню провідних знань, умінь та функцій їх діяльності. Водночас, означені напрями підготовки фахівців на практиці практично не забезпечують реалізацію принципу гендерної рівності при формування компетенцій в означеній площині серед учнів закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО).

Важливе теоретичне і практичне значення мають праці, присвячені розкриттю особливостей побудови профільної школи, специфіці професійної орієнтації учнівської молоді в сучасних умовах Е. Зеєра, Л. Йовайши, О. Мельника, М. Піддячого, О. Пилипчука, В. Сидоренка, І. Уличного, М. Янцура та інших.

З огляду на вищезазначені напрями теоретико-прикладних досліджень провідних вчених проблемою дослідження визначено підготовку майбутніх соціальних педагогів до організації профорієнтаційної роботи з учнями закладів ЗЗСО з урахуванням гендерного аспекту.

Враховуючи результати аналізу педагогічної і психологічної літератури з проблеми, а також сучасної практики підготовки фахівців соціальної галузі у закладах вищої освіти, було визначено мету дослідження, що полягає в теоретичному обґрунтуванні, розробці та експериментальній перевірці комплексу засобів підготовки майбутніх соціальних педагогів до організації та провадження профорієнтаційної роботи зі здобувачами загальної середньої освіти з урахуванням гендерного аспекту в умовах закладів загальної середньої освіти.

Як зазначають О. Шапран та О. Симоненко, однією зі складових

професійної діяльності соціальних педагогів є оволодіння основами профорієнтаційної роботи та формування практичних умінь її здійснення. Профорієнтація є складною науково-практичною системою роботи, оволодіння якою дозволяє соціальному педагогу проводити професійно-інформаційну та професійно-консультаційну роботу. Завдання практичної профорієнтації визначають сьогодні значну потребу психологічного вивчення професій і особистісних якостей майбутнього фахівця, потребують відповідної підготовки кваліфікованих кадрів [1, с. 38]. При цьому одну з головних ролей повинна відігравати гендерна спрямованість профорієнтації.

В. Лозовецька розглядає поняття «професійна орієнтація» багатоаспектним та таким, що спрямоване на досягнення збалансованості між професійними інтересами та можливостями людини за гендерною спрямованістю і потребами суспільства в конкретних видах трудової діяльності та покликанням сприяти цілеспрямованому розвитку особистості, здібностей людини, зростанню її професіоналізму, працездатності, збереженню здоров'я [2, с. 50].

З метою удосконалення організації профорієнтаційної роботи зі здобувачами загальної середньої освіти з урахуванням гендерного аспекту було розроблено відповідну технологію профорієнтації старшокласників, що представляє собою сукупність методів, прийомів, певну програму дій соціального педагога, які використовуються в практичній діяльності для досягнення успіху у вирішенні завдань щодо формування їхньої професійної спрямованості.

Для впровадження технології було обрано здобувачів загальної середньої освіти, що навчаються у 9 та 11 класах Безлюдівського юридичного ліцею імені Героя Радянського Союзу І.Я. Підкопая Харківської районної ради Харківської області. Статистичні дані, які було отримано після впровадження технології, засвідчили позитивні зміни рівня професійної самовизначеності старшокласників. Отже, було доведено необхідність застосування ефективних методів і технологій профорієнтації на основі урахування гендерної

самоідентифікації учнів.

Для дослідження процесу підготовки майбутніх соціальних педагогів до здійснення діяльності з профорієнтаційної роботи здобувачів загальної середньої освіти на базі ХНПУ імені Г.С. Сковороди було проведено аналіз навчально-методичного забезпечення, зокрема дисципліни «Основи профорієнтаційної роботи» (у 7 семестрі 2018 - 2019 н.р. для студентів 4 курсу), в ході якого було встановлено, що цикл професійної підготовки бакалавра містить розгляд переважно теоретичних аспектів профорієнтації з урахуванням гендера, в той час, як практична підготовка фахівців структурою програм навчальних дисциплін не передбачається.

Для усунення виявлених недоліків було запропоновано доповнення лекційних та семінарських занять з означеної проблематики; проведено практичні заняття, спрямовані на формування у майбутніх соціальних педагогів професійних компетенцій з руйнування гендерних стереотипів; організовано позааудиторну діяльність студентів-бакалаврів із залученням їх до виховних заходів; проведено моніторинг обізнаності здобувачів вищої освіти з питань здійснення профорієнтації серед здобувачів загальної середньої освіти шляхом їхнього анкетування на тему «Хлопчики – направо, дівчинки – наліво або як я бачу сучасну професію?».

Ефективність розробленого комплексу засобів перевірялася в процесі проведення експериментального дослідження з залученням експериментальної групи здобувачів вищої освіти першого ступеню факультету психології та соціології ХНПУ імені Г.С. Сковороди, спеціальності 231 «Соціальна робота», гр. 42-СП, що містив три етапи. На констатувальному етапі було визначено рівень сформованості знань здобувачів вищої освіти про суть профорієнтації, гендерні стереотипи, гендерну рівність, тенденції сучасного ринку праці, тощо. На формувальному етапі було впроваджено комплекс засобів підготовки майбутніх соціальних педагогів до організації профорієнтаційної діяльності зі здобувачами загальної середньої освіти з урахуванням гендерного аспекту. Контрольний етап передбачав здійснення моніторингу й аналізу результатів

впровадження означеного комплексу засобів .

Діагностика рівня сформованості когнітивного, мотиваційно-особистісного та діяльнісного компонентів підготовки майбутніх соціальних педагогів до профорієнтаційної діяльності зі здобувачами загальної середньої освіти з урахуванням гендерного аспекту під час констатувального етапу дослідження дала змогу визначити, що здобувачі вищої освіти експериментальної та контрольної груп мають приблизно однаковий рівень підготовки, що дозволило розпочати формувальний етап експерименту.

Підвищення рівня підготовки майбутніх соціальних педагогів до організації профорієнтаційної роботи зі здобувачами загальної середньої освіти з урахуванням гендерного аспекту передбачало впровадження такого комплексу засобів: лекція з елементами використання мультимедійних технологій та ділової гри «Педагогічні умови використання ділових ігор у закладах вищої освіти»; бесіда з елементами використання мультимедійних технологій, економічна гра (бізнес-симулятор) «Використання ділових економічних ігор при формуванні підприємницької компетенції у майбутніх фахівців соціальної галузі». Під час реалізації елементів комплексу було акцентовано увагу на гендерній складовій у структурі соціальних підприємницьких компетенцій.

Також здобувачів освіти експериментальної групи було залучено до соціально-виховного заходу з елементами використання мультимедійних технологій «Вища освіта та сучасні університети», що проводився у листопаді 2018 н. р. для здобувачів загальної середньої освіти, що навчаються у 9 та 11 класах Безлюдівського юридичного ліцею імені Героя Радянського Союзу І.Я. Підкопая Харківської районної ради Харківської області.

Проведення повторного діагностування здобувачів вищої освіти контрольної та експериментальної груп, яке було здійснено під час контрольного етапу експериментального дослідження засвідчило, що впровадження розробленого комплексу засобів підготовки майбутніх соціальних педагогів до організації профорієнтаційної роботи зі здобувачами загальної середньої освіти з урахуванням гендерного аспекту вплинуло на підвищення рівня

підготовленості майбутніх соціальних педагогів до цієї діяльності. Відбулося зростання відсотку здобувачів вищої освіти з високим і достатнім рівнями сформованості готовності до відповідного виду професійної діяльності в експериментальній групі. Контрольні показники мали таку позитивну динаміку (62% студентів – високий рівень, 34% – середній, 4% – низький), що вказує на ефективність розробленого комплексу засобів.

Література:

1. Шапран О. І., Симоненко О. В. Науково-теоретичні підходи до професійної орієнтації сучасної молоді. *Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова. Наукова бібліотека* : веб-сайт. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/8471/1/ShapranSymonenko.pdf> (дата звернення: 10.10.2019).

2. Лозовецька В.Т. Професійна орієнтація молоді в умовах сучасного ринку праці : монографія. Київ : Інститут професійно-технічної освіти НАПН України, 2012. 157 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ГАЛУЗІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Євдокимова І. С., викладач

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Реалізація завдань щодо професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту потребує плекання особистості, яка здатна до плідної професійної праці в сучасних умовах, готової до професійної діяльності та володіє не лише системою спеціальних знань, професійних дій і соціальних відносин, а й сформованістю і зрілістю професійно значущих якостей, відповідною кваліфікацією.

Визначено, що основні напрями у сфері інформаційних технологій в галузі

фізичної культури і спорту перетинаються з саморозвитком і підвищенням якості життя людини в умовах сучасного суспільства, а також з вдосконаленням тренувального процесу, вправ, обміном досвідом, аналізом помилок та інше. Комп'ютерні технології використовуються як один з засобів навчання; для біомеханічного аналізу техніки руху спортсменів, обробки результатів змагань і наукових досліджень; для інформаційно-методичного забезпечення та управління навчально-виховним процесом в навчальних закладах, спортивних установах і організаціях; при організації моніторингу фізичного стану та здоров'я тих, хто займається [1]. В сучасному світі інформаційні технології займають одне з провідних місць в усіх сферах діяльності і фізична культура не виключення.

Суттєве завдання поліпшення всієї справи освіти молоді, її суспільного, трудового, морального, естетичного, фізичного виховання у відповідності з потребами суспільства і перспективною метою розвитку науково-технічного прогресу диктує необхідність підвищення якості освіти і виховання майбутніх громадян суспільства. При цьому необхідно забезпечити якомога більш високий рівень викладання кожного предмету і місце оволодіння основами науки, вдосконалити форми, методи і засоби навчання. В зв'язку з цим велика увага приділяється питанням використання сучасних інформаційних технологій навчання, в основі яких є використання комп'ютера та комп'ютерної техніки. До основних проблем застосування персональних комп'ютерів та комп'ютерної техніки в навчальному процесі відносять:

1. Визначення функції різних організаційних форм, методів і засобів навчання в досягненні освітніх, виховних і розвиваючих цілей.
2. Створення таких режимів занять, які забезпечать економне використання навчального часу.
3. Встановлення міжпредметних зв'язків.
4. Визначення методичних основ розробки навчально-методичної документації.
5. Впровадження нових методик навчання, котрі забезпечують оптимізацію навчального процесу і комплексне застосування обчислювальної техніки.

Перераховані проблеми є загальними і впливають із сутності навчально-виховної діяльності [2].

Дистанційна форма навчання у професійній підготовці фахівців з фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах спрямована на формування особистості, конкурентоспроможної (відповідно до вимог регіонального та європейського ринку праці), та здатної до безперервної дистанційної фізкультурної освіти в галузі фізичного виховання та спорту. Дистанційна форма навчання у професійній підготовці фахівців з фізичного виховання та спорту ґрунтується на поступовому і послідовному включенні елементів дистанційного навчання у процес підготовки фахівця, створенні комп'ютерного навчального середовища у дистанційному режимі з урахуванням вимог, які ставляться до якості підготовки фахівця найближчим зовнішнім середовищем, соціальним замовленням, науково-технічним прогресом.

Аналіз наукової та методичної літератури визначив необхідність упровадження сучасних інформаційних технологій в галузі фізичної культури і спорту. Комп'ютерні технології у сфері фізичного виховання та спорту доцільно використовувати як: для підвищення якості викладання, контролю знань з різних спортивно-педагогічних дисциплін; саморозвитку; програми для проведення тестів й контролю за тренувальним процесом; прикладні програмні продукти, призначені для оброблення інформації під час проведення різних змагань.

Визначено, що на сучасному етапі розвитку інформаційних технологій, проводяться роботи із впровадження сучасних інформаційних технологій у сферах спорту, фізичної культури в школах і спеціальної фізкультурної освіти у вищих навчальних закладах, адже для вільної орієнтації в інформаційних потоках сучасний фахівець із фізичної культури і спорту повинен уміти одержувати, обробляти і використовувати інформацію за допомогою комп'ютерних технологій. Безсумнівною перевагою інформаційної технології є те, що вона сама створює засоби для своєї еволюції. Формування системи, що саморозвивається – найважливіший підсумок, досягнутий у сфері інформаційної технології. Таким чином, усі вищевикладені риси інформаційної технології вказують на те, що вона

й у майбутньому залишиться самим перспективним видом технології, що допомагає людині впевнено крокувати шляхом прогресу. На основі аналізу застосування комп'ютера як засобу навчання стає зрозумілим, що застосування комп'ютера при вивченні різних дисциплін як у школах, так і у вузах на різних видах занять є дуже перспективним, хоча і потребує чимало зусиль науковців для створення методики використання комп'ютера при навчанні конкретних дисциплін, для конкретних видів занять, для певного контингенту учнів.

Література:

1. Сущенко Л. П. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : 13.00.04. Київ, 2004. 20 с.

2. Ахметов Р. Ф. Сучасні тенденції використання інформаційних технологій у технічній підготовці спортсменів. *Вісник Чернігівського державного пед. ун-ту*. 2011. № 86. С. 15–18.

МЕТОДИКА ПОРІВНЯННЯ РОЗВИТКУ СИЛОВИХ ЯКОСТЕЙ НА ПРИКЛАДІ СТУДЕНТІВ-СПОРТСМЕНІВ, ТА СТУДЕНТІВ, ЩО НЕ ЗАЙМАЮТЬСЯ СПОРТОМ

Євдокимова І. С., викладач

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Однією з основних задач, що вирішуються у процесі фізичного виховання є забезпечення оптимального розвитку фізичних якостей, які властиві людині.

Характер прояву силових якостей студентів нерозривно пов'язаний з віковими особливостями, бо у віці від 17 до 21 років їх розвиток досягає високого рівня.

У теорії й практиці фізичної культури проблема виховання силових якостей та їхнього впливу на спортивну діяльність актуальна на сьогоднішній

день, тому що дослідження розвитку силових якостей є однією з головних проблем в області фізичної культури й спорту.

Розвитку рухових здібностей та їхньому дослідженню приділяється багато уваги й присвячена достатня кількість досліджень у різних видах спорту. Але найменше ця проблема вивчена відносно студентів-спортсменів [1].

Усе це й обумовило мету нашого дослідження.

На підставі літературних джерел була складена програма досліджень силової підготовленості студентів. До змісту програми були включені наступні тести:

Динамометрія кисті (найсильнішої руки) – проводилася ручним динамометром. Положення досліджуваних – основна стійка, підняти пряму руку убік на рівні плеча.

Фіксація результату відбувається при максимальному стисненні динамометра, дається дві спроби.

Стрибок в довжину з місця. Початкове положення – полуприсід, стопи паралельні одна одній, руки назад. Виконуються три спроби підряд. Реєструється кращий результат (в сантиметрах).

Підтягування у висі. Виконується з вису на перекладині, хватом зверху. Студент згинає і розгинає руки в положенні вису на зігнутих руках, підборіддя випробовуваного повинне бути вищим за грифа перекладини, будь-які рухи тулубом або ногами забороняються. Реєструється візуально кількість правильних повторень.

Усі дослідження були проведені на студентах першокурсниках ХНАДУ, чоловічої статі, віком 17-19 років.

Розподіл студентів за групами відбувався наступним чином: 1 групу склали студенти що займаються у спортивних секція і мають спортивні розряди по видах спорту, усього 36 студентів. 2 групу склали студенти що відвідували заняття з фізичного виховання, але не займалися у спортивних секціях, 48 чоловік.

Для порівняння розвитку силових якостей нами було порівняно показники підготовленості студентів-спортсменів із показниками інших студентів.

Виявляється, що за рівнем розвитку швидкісно-силових якостей (стрибок

у довжину з місця) студенти-спортсмени мають вищі значення, в середньому на 16 см. ніж студенти-фізкультурники.

Значні відмінності між досліджуваними особами також спостерігалися і за рівнем розвитку силової витривалості (підтягування на перекладині). Так, студенти-спортсмени мали вірогідно більшу кількість підтягувань на перекладині, в середньому 6 разів, ніж студенти-фізкультурники.

Рівень сили у обстежуваних обох груп був майже однаковим, та становив у перших $69,8 \pm 2,6$ кг, а у других $68,3 \pm 2,7$ кг.

Студенти-спортсмени мали кращий рівень силової підготовленості, ніж студенти що займалися лише фізичним вихованням.

У подальшому нам необхідно дослідити, порівняти інші фізичні якості, та прослідити динаміку розвитку основних силових якостей протягом навчання.

Література:

1. Глазирін І. Д. Основи диференційованого фізичного виховання. Черкаси : Відлуння Плюс, 2003. 347 с.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА АДИКТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ ЯК ТЕХНОЛОГІЯ У СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ

Єсіна Н. О., к.пед.н., доцент

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

Останнім часом тема адиктивної поведінки підлітків набуває особливої актуальності у зв'язку із зростанням підліткової залежності, жорстокості у молодіжному середовищі та родині. Напружена, нестійка соціальна, економічна, екологічна обстановка, що склалася у даний час в нашому суспільстві породжує підвищену тривожність, духовну спустошеність підлітків, що тягнуть за собою різні прояви адиктивної поведінки.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив встановити, що проблемою адикцій займалися (О. Безпалько [1], В. Лютий [6], О. Сердюк[8]), адиктивної поведінки підлітків (М. Барамзіна [2], Н. Максимова[7]), соціально-педагогічної профілактики адиктивної поведінки (Р. Вайноли [3], Н. Заверико [4], Й Капської[5]).

У психолого-педагогічній науці немає єдиного підходу до визначення поняття «адиктивна поведінка».

М. Барамзіна розуміє під адиктивною поведінкою, таку поведінку, яка обумовлена шкідливими звичками підлітків та юнацтва [2, с.18].

На думку Н. Максимової, шкідливі звички у дітей і підлітків ще не існують як стійки психічні звички, а навпаки, відбувається тотальна ломка часових (отриманих від батьків та інших) норм поведінки, установлень, стереотипів [7, с.15].

В. Лютий вважає, адиктивну поведінку особи, спрямовану на задоволення невтримного і невгамовного потягу до певних видів активності, що надають людині особливе задоволення, дозволяють відчувати особливі переживання або змінити психічний стан (свідомість), проте наносять шкоду її фізичному або психічному здоров'ю, діяльності та взаємовідносинам [6, с.226].

О. Сердюк зауважує, що адиктивна поведінка – це хибна, негативна залежність, яка передує різним видам хімічної або нехімічної залежності [8, с.318].

Ми погоджуємося з О. Безпалько, яка розглядає адиктивну поведінку як поведінку людини, для якої притаманне прагнення відходу від реальності шляхом штучної зміни свого психічного стану завдяки прийому різноманітних хімічних речовин чи постійній фіксації уваги на певних видах діяльності з метою розвитку та підтримання інтенсивних емоцій» [1, с. 103].

У сучасній соціально-педагогічній літературі виділяють наступні форми адиктивної поведінки підлітків: хімічну залежність (паління, токсикоманію, наркоманію, алкоголізм), нехімічну залежність (піроманію, kleptomaniю, залежність від азартних ігор, комп'ютерну або інтернет-залежність, адикцію відносин, працеголізм, адикцію до витрачання грошей, спортивну адикція, потяг до

духовного пошуку, владолубство, залежність від ризикованого водіння автомобіля та інші), проміжні форми адиктивної поведінки (невротичну анорексію, булімію).

На основні аналізу наукових праць [8] виділяємо чинники, які сприяють виникненню та розвитку адиктивної поведінки підлітків:

1. Індивідуально-психологічні особливості підлітка (нервово-психічні аномалії особистості, низький опір емоційному навантаженню, підвищена тривожність, імпульсивність, схильність до ризикованої поведінки, недостатня соціальна адаптація);

2. Індивідуально-біологічні особливості підлітка (спадкова обтяженість у відношенні психологічних захворювань і алкоголізму, важкі соматичні захворювання у ранньому дитинстві, органічні ураження мозку);

3. Моральна незрілість особистості (негативне ставлення до навчання, відсутність соціально узгодженої активності та соціально значущих установок, вузьке коло й нестійкість інтересів, відсутність захоплень і духовних запитів);

4. Неприятливе мікросередовище (неповна сім'я, сильна зайнятість батьків, спотворені сімейні стосунки, що приводять до неправильного засвоєння соціальних ролей, неправильне виховання).

Для вирішення проблеми виникнення та розвитку адиктивної поведінки у підлітків застосовується технологія соціально-педагогічної профілактики як одного із пріоритетних напрямів у соціальній роботі. Адже лише відповідальне ставлення соціального фахівця до своїх професійних обов'язків, до інших учасників профілактичного процесу під час реалізації професійних функцій може привести до позитивних результатів.

Аналіз нормативно-правових джерел, положень наукових праць Р. Вайноли[3], Н. Заверико[4], Й Капської[4] дозволив визначити соціальну профілактику як сукупність конкретних соціальних заходів (соціально-педагогічних, психологічних, організаційних, управлінських, культурно-виховних), здійснюваних з метою попередження, виявлення та усунення негативних факторів, які призводять до відхилень у психологічному та соціальному розвитку дітей та підлітків, у їхній поведінці, стані здоров'я, а також

в організації життєдіяльності та дозвілля.

Метою соціальної профілактики є створення умов для уникнення проблем, повноцінної життєдіяльності людей і задоволення ними своїх потреб соціально прийнятним способом.

Під соціально-педагогічною профілактикою адиктивної поведінки підлітків розуміємо сукупність форм, методів, засобів, спрямованих на попередження негативних явищ у підлітковому середовищі, а також обмеження негативних наслідків вже існуючої проблеми.

Соціальна профілактика, зокрема адиктивної поведінки підлітків, здійснюється на таких рівнях: макрорівень (реалізується у вигляді комплексних профілактичних програм, кампаній у засобах масової інформації, масових заходах); мікрорівень (здійснюється у вигляді спеціальних програм, заходів та окремих дій у межах закладів, організацій та за місцем проживання); індивідуальний рівень (проводиться спеціалістами і волонтерами з окремими особами).

Таким чином, у рамках попередження адиктивних форм у поведінці дітей та підлітків, головною, найбільш дієвою та ефективною технологією у соціальній роботі є соціально-педагогічна профілактика.

Література:

1. Беспалько О. В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі: навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 208 с.
2. Барамзіна М. Адиктивна поведінка як соціально-психологічний феномен. *Здоров'я та фізична культура*. 2010. № 30. С.18–20.
3. Вайнола Р. Х. Класифікаційні підходи до характеристики технологій соціальної та соціально-педагогічної роботи. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2014. № 1. С. 12–18.
4. Заверико Н. В. Соціальна педагогіка : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Запоріжжя : Запорізький нац. ун-т, 2011. 260 с.

5. Капська А. Й. Соціальна педагогіка : підручник. Київ : Центр учбової л-ри, 2011. 488 с.
6. Лютий В. П. Профілактика соціально-прийнятних видів адиктивної поведінки підлітків та молоді. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. 2012. Вип. 16. С. 222–231.
7. Максимова Н. Ю. Психологія адиктивної поведінки : навч. посібник. Київ : Київський ун.-тет, 2002. 343 с.
8. Сердюк О. О. Соціальна робота з особами з наркотичною та алкогольною залежністю. Соціальна робота в органах внутрішніх справ України: навч. посіб. Харків: Нац. ун-т внутр. справ, 2006. С.303–324.

ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ УСПІШНОСТІ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Зайцев С. С., викладач

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

В даний час система вітчизняної освіти переживає точку біфуркації, пов'язану з загальносистемними змінами, зумовленими гіперболічним зростанням інформації, що спричинило трансформацію всієї освітньої парадигми до ідеї «навчити вчитися». Здійснено перехід на ФГОС ВПО - 3, активно впроваджуються компетентнісний підхід і суб'єкт-суб'єктні відносини. Всі ці інновації в організації системи освіти не можуть не відбитися на зміні освітнього середовища вищого навчального закладу. Мова йде, в першу чергу, про зміну змісту освіти, яке формально має з'явитися в появі авторських освітніх програм педагогів, а також в появі індивідуальних освітніх траєкторій для слухачів. У зв'язку з цим однією з першорядних завдань є визначення педагогічних умов успішності інноваційного процесу у вищому навчальному закладі. Слід зазначити, що в довідковій літературі «умова» розуміється як: «Та обставина, від якої що-

небудь залежить, правила, встановлені в якій-небудь області життя, діяльності, обставина, в якій будь-що відбувається». Виходячи з цього педагогічні умови, виступаючи як один з компонентів педагогічної системи, відображають сукупність можливостей інноваційного освітнього середовища, що впливають на суб'єкти системи, забезпечуючи її ефективне функціонування і розвиток.

В роботі Н. Іпполітової та Н. Стерховой справедливо зазначено, що «в сучасних педагогічних дослідженнях, пов'язаних з проблемами вдосконалення функціонування педагогічних систем, підвищення ефективності освітнього процесу, одним з аспектів, що викликають найбільший інтерес, є виявлення, обґрунтування і перевірка педагогічних умов, що забезпечують успішність здійснюваної діяльності» [1]. У зв'язку з цим необхідною умовою інноваційності освітнього середовища вищого навчального закладу є забезпечення процесу постійного зростання її складності, тому одним з неочевидних, але обов'язкових показників моніторингу повинен стати показник «перешкоди на шляху підвищення складності системи». Це, наприклад, такі категорії, як традиційно бажані професорсько-викладацьким складом авторитарні методи управління, низький рівень компетенцій окремих викладачів, відсутність інновацій в середовищі кафедральних педагогів, небажання впроваджувати інноваційний педагогічний досвід сусідніх кафедр і підрозділів і т.п.

Для оцінки показника «перешкоди на шляху підвищення складності системи» доцільно взяти за основу підхід, викладений в роботі Н. Рожкової. У своєму дослідженні вона оцінює внутрішній настрій колективу на успішне проведення інновацій. Для оцінки ступеня готовності до інновацій використовується порядкова шкала, де кожен порядок вказує на ступінь впевненості в успіху, одиниці відповідає мінімальний рівень впевненості, п'ятірці – максимальний. Як показано у роботі Н. Рожкової індекс має ряд властивостей. Він приймає максимальне значення, тоді, коли всі респонденти в групі впевнені в успішному виконанні завдання. Позитивне значення індексу говорить про те, що «впевнених» більше, ніж «невпевнених». І, відповідно, від'ємне значення з'явиться в ситуації, коли число «невпевнених» більше, ніж «впевнених». У групах з

однаковою різницею (відмінною від нуля) між числом «впевнених» і «невпевнених» значення індексу буде більше в тій групі, де менше нейтральних відповідей. Якщо в групі немає респондентів впевнених, нейтральних, не надто впевнених, зовсім неувпевнених, а всі респонденти скоріше впевнені, ніж ні.

Таким чином, використання даного підходу дозволяє виділити людей з числа співробітників, які впевнені в успішному виконанні поставленого завдання. Відповідно, надання їм більших можливостей для продуктивної роботи і професійного росту – одна з умов успішності інноваційного процесу. Також доцільно провести «оцінку кожного члена колективу з точки зору можливості і бажання працювати в нових умовах. Це можливо зробити за допомогою обчислення індексу його соціометричного статусу». Даний підхід передбачає оцінку співробітників з боку їхніх колег. Відповідно до цього пропонується відповісти на питання, в якому необхідно вказати, чи слід вносити свого колеги в інноваційну діяльність. Позитивне значення індексу соціального статусу дозволяє говорити про високу оцінку діяльності його власника. Слід також зазначити, що соціометричний рейтинг свідчить про авторитетність того чи іншого члена в колективі. Відповідно, надання співробітникам з високим рейтингом індексу соціального статусу великих можливостей для продуктивної роботи і професійного росту – є ще однією з умов успішності інноваційного процесу.

Таким чином, з метою оцінки успішності інноваційного процесу у вищому навчальному закладі пропонується провести оцінку перешкод на шляху підвищення складності системи, а також оцінку кожного члена колективу з точки зору можливості і бажання працювати в нових умовах. Визначені у статті педагогічні умови є реальними передумовами успішності інноваційного процесу у вищому навчальному закладі.

Література:

1. Ефімов П. П. Інтерактивні методи навчання – основа інноваційних педагогічних технологій. *Інноваційні педагогічні технології* : матеріали Міжнар. науч. конф. Казань : Бук, 2014. С. 286–290.

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДИКИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ЯК ЗАСОБУ ФОРМУВАННЯ У СТУДЕНТІВ ФАХОВОГО МИСЛЕННЯ

Касатанова І. А., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Розвиток сучасного суспільства ставить перед освітою питання, які потребують негайного вирішення. Так останніми роками в освіті спостерігається тенденція, яка обумовлена зміною орієнтирів на ринку праці. Багато роботодавців бажають отримати фахівця з сформованим певним світоглядом та компетенціями, практичними навичками та вміннями. Пошуки шляхів вирішення поставленої задачі змушують звертатися, як до традиційних та випробуваних методів навчання так і до сучасних з залученням інноваційних технологій. Популярні на сьогодні, дистанційні методи навчання у вузах застосовувались завжди, але використання сучасної техніки надає їм більшої ваги. Активні методи навчання передбачають діалог між викладачем і студентом, а дистанційні методи навчання – дискусію між студентами з обговоренням альтернативних позицій через комп'ютерні мережі Інтернет.

Структурні реформи в економіці, перетворення у галузі освіти, трансформація у сторону демократизації суспільства вимагають адекватних підходів до удосконалення методів і засобів навчально-педагогічної практики, методологій формування нових навчальних дисциплін у національних вищих закладах освіти. На наш погляд, важливим кроком для удосконалення всієї системи ступеневої освіти в транспортних вишах, особливо інженерно-економічної вищої її ланки в Україні, є запровадження самостійної та дистанційної роботи студентів. Особлива роль у цьому належить застосуванню інноваційних технологій в освіті.

Головною вимогою при навчанні будь-якої дисципліни стає задоволення пізнавального інтересу учнів при проектуванні і реалізації індивідуально-освітньої траєкторії. В якості одного з шляхів рішення поставленої задачі, можна

розглядати дистанційне навчання – як модель організації взаємодії студента і викладача з інформаційними технологіями. Для цього на сьогоднішній момент існує безліч ресурсів в мережі Інтернет. Об'єднавши усі ці ресурси, ми можемо говорити про освітній Інтернет-простір [1, с.148].

Нині у всьому світі набуває поширення дистанційне навчання, яке дає унікальну можливість отримувати нові знання в різних областях людської діяльності і при цьому самостійно планувати місце, час і форму навчання. Можливості індивідуальної освітньої траєкторії припускають, що студент самостійно визначає план і шляхи свого саморозвитку в певних освітніх областях. Таким чином, подальший розвиток вищої освіти неможливо без широкого розповсюдження нових інформаційних технологій. Від швидкості впровадження цих технологій залежить на скільки швидко студенти зможуть адаптуватися в суспільному освітньому просторі.

Дистанційне навчання – сукупність технологій, що забезпечують доставку тим, хто навчається, основного обсягу досліджуваного матеріалу; інтерактивна взаємодія студентів і викладачів в процесі навчання, надання студентам можливості самостійної роботи з освоєння досліджуваного матеріалу [2].

Питанням розвитку дистанційного навчання також присвячено Указ Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року», яким передбачено:

- «розвиток мережі електронних бібліотек на всіх рівнях освіти;
- створення системи дистанційного навчання, у тому числі для осіб з особливими освітніми потребами та дітей, які перебувають на довготривалому лікуванні;
- забезпечення навчально-виховного процесу засобами інформаційно-комунікаційних технологій, а також доступу навчальних закладів до світових інформаційних ресурсів» [3].

Слід визначити явні переваги системи дистанційного навчання, а саме:

- набуття навиків висловлювання своїх думок у письмовому вигляді;
- оволодіння можливостями сучасних інформаційних технологій на

високому рівні;

- подолання психологічного бар'єру перед новими інформаційними технологіями;

- освоєння сутності понять як «інформаційна грамотність» та «інформаційна культура» [4].

В силу інтерактивного стилю спілкування і оперативного зв'язку в дистанційному навчанні відкривається можливість більше індивідуалізувати процес навчання. Викладач залежно від успіхів студента може застосовувати індивідуальну методику навчання, пропонувати йому додаткові блоки учбових матеріалів, посилення на інформаційні ресурси. Чинник часу стає не обов'язковим, студент може також вибрати свій темп вивчення матеріалу, тобто може працювати за індивідуальною освітньою програмою.

Маючи хоча і невеликий досвід діяльності у рамках дистанційної моделі взаємодії викладача і студента з інформаційними технологіями, але спостерігаючи за результатами учнів на різних рівнях, можна вже зробити висновок, що займають лідируючі позиції ті студенти, які навчалися додатково дистанційно по якому-небудь напрямку. На цьому етапі ми виділяємо для себе проблему в грамотній постановці цілей і вибудовуванні позицій індивідуальних освітніх траєкторій студентів.

Дуже важливе застосування методики дистанційного навчання до формування завдань, оскільки він надає можливість постановки та вирішення сучасних задач та ситуацій, з використанням як традиційних технологій пошуку рішень, так і сучасних на основі використання комп'ютерних мереж. Такий підхід спонукає студентів до освоєння сучасних технологій використання комп'ютерної техніки, розширення знань з близьких дисциплін. Слід відзначити, що сьогодні фахову компетенцію визначають як можливість співробітника вирішувати задачі у відповідності до заданих стандартів. Фахова компетенція передбачає кваліфікацію та здібності фахівця, його фізичні та інтелектуальні якості, схильність виконувати роботу добре, вміти навчатися, визначати своє місце у складі команди.

Національна доктрина розвитку освіти передбачає формування у майбутніх фахівців готовності до роботи в умовах інформатизації суспільства. Інформаційна культура, компетентність стають сьогодні обов'язковою вимогою у підготовці спеціалістів з усіх дисциплін. На сучасному етапі провідним чинником входження України в європейський простір є ефективне використання майбутніми фахівцями світового інформаційного потенціалу у вигляді методики дистанційного навчання і викладанні дисциплін у вищому навчальному закладі.

Література:

1. Савич Д. В. Дистанційне навчання як засіб нової освітньої програми. *Управління якістю підготовки фахівців: матеріали XVIII міжнародної науково-методичної конференції*. 2013. Ч. 1. С. 120–121.
2. Дистанційне навчання. *Вікіпедія* : веб-сайт. URL: <http://uk.wikipedia.org> (дата звернення: 9.03.2020).
3. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : Указ Президента України від 25 черв. 2013 р. № 344/2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013> (дата звернення: 15.03.2020).
4. Касатонова І. А. Дистанційне навчання як засіб нової освітньої стратегії. *Розвиток освітньої системи: європейський вектор* : матеріали II Міжнар. наук.-метод. конф. Харків : ХНУБА, 2019. С.148–149.

СТУДЕНТСЬКА МОЛОДЬ ТА ЗДОРОВИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ

Кофанов І. В., викладач

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Поняття здоров'я трактується в наш час більш розширено, ніж відсутність захворювань. Це стан повного фізичного, психічного і соціального благополуччя. На жаль, в даний час в Україні у просвітницькій і практичній

роботі спостерігаються негативні тенденції стану фізичного, психічного, духовного і морального здоров'я. Рівень життя і доходів українців теж має велике значення на формування здорового образу життя.

В зв'язку з цим виникає необхідність удосконалювати цю діяльність як у системі освіти, так і в сім'ї. Значну роль при цьому має сформованість глибоких, міцних знань про здоровий спосіб життя і здоров'я взагалі у студентів, їх батьків, викладачів. Багато відсотків населення розуміють вплив спорту на організм людини, але брак вільного часу (більша частина часу приділяється заробітку грошей) є основною причиною. В ряду основних гуманістичних категорій в педагогіці, як ключовий термін, сьогодні виділяється – здоровий спосіб життя [1].

На основі узагальнюючого системно-логічного підходу встановлено, що вплив несприятливих соціально-гігієнічних чинників під час навчання призводить до негативних тенденцій у стані здоров'я студентів різних країн.

У студентському віці завершується фізичне дозрівання організму. Цей період характеризується розвитком фізіологічних потенціалів. До 17-18 років процес всебічного вдосконалення рухової функції близький до завершення. Також спостерігається збільшення максимальних показників сили, швидкості рухів та інших показників, що свідчить про розвиток організму вцілому.

Спосіб життя безпосередньо впливає на здоров'я нації, і в той же час умови життя. Від стану здоров'я студента залежить його успіх у навчанні, професійній та творчій діяльності. Той, хто має серйозні відхилення у стані здоров'я, а також веде неправильний спосіб життя, не може максимально реалізувати свої потенційні творчі, фізичні та інтелектуальні можливості. Нажаль наші підлітки не замислюються над проблемою здоров'я (немає потреби в його збереженні та зміцненні) і лише пізніше, втративши його, розпочинають відчувати велику потребу у ньому. Звідси зрозуміло, наскільки важливо, розпочинаючи із самого раннього дитинства, виховувати у дітей свідоме відношення до особистого здоров'я, розуміння того, що здоров'я – найбільша цінність. Встановлено, що лише 2.8% студентів мають чітке уявлення про стратегію виховання культури здоров'я у дітей та лише 11,9 % готові власним прикладом прищеплювати їм

здоровий спосіб життя [2].

Загальновідомо, що стан здоров'я залежить від: спадковості, умов навколишнього середовища, рівня розвитку галузі охорони здоров'я; способу життя людини, фінансових можливостей, пропаганди з боку держави.

Враховуючи відносно низький відсоток студентів, які регулярно займаються спортом у позанавчальний час, було проаналізовано ряд об'єктивних та суб'єктивних причин, які перешкоджають їм займатися, а це: – брак часу (67–88 % дівчат, 67–100 % юнаків); – відсутність матеріальної бази (12–18 % дівчат), (15–18 % юнаків); – слабкість мотивації (2–11 % дівчат), (1–5 % юнаків). Багато студентів намагаються знайти заробіток у вільний час, ставлячи заняття спортом на друге місце.

Проблема здорового способу життя серед студентської молоді має соціально-політичну значимість. Дослідження вчених в нашій країні і за кордоном свідчать про те, що на сьогоднішній день в умовах демократії молоді люди цілком можуть вибрати той спосіб життя, якому вони віддадуть більше переваги. Головне, щоб він був обраний правильно і не суперечив правилам і нормам моральності, максимально сприяв фізичному та духовному розвитку і самовдосконаленню, допомагав би кожній людині стати повноцінним громадянином своєї країни.

Необхідними рекомендаціями вважаємо: є скринінг населення з визначенням «груп ризику» серед практично здорових людей, пропаганда та впровадження здорового способу життя, поліпшення екологічної ситуації, умов праці та збільшення рівня життя людей. більшість з цих заходів вимагають вагомих матеріальних витрат і систематичної програми з боку держави.

Література:

1. Амонашвили Ш. А. Педагогика здоровья. Москва : Просвещение, 1989. 249 с.
2. Круцевич Т. Ю. Рекреация у фізичній культурі різних груп населення : навч. посіб. Київ : Олімпійська література, 2010. 248 с.

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ СПРИТНОСТІ ТА КООРДИНАЦІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ВНЗ

Кофанов І. В., викладач

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Поняття координованості та спритності як рухових якостей близькі за суттю, але не ідентичні, їх об'єднує спільність вимог, що пред'являються до рухової сфери людини, а різнить те, що спритності характерна раціональність і економічність рухів в ситуації, що виникає, а для координованості – швидкість і точність відтворення рухів.

Тобто, спритність можна розглядати як здібність вирішувати рухові завдання раціонально, економічно і кмітливо в миттєво виникаючих ситуаціях. Спритність і види складної реакції (реакції з вибором і на рухомий об'єкт) схожі за своєю суттю. В спритності, як і в складних рухових реакціях, фізичне і психічне є органічною єдністю. Різняться загальна спритність і спритність в окремому виді спорту чи виді діяльності, тобто специфічна спритність, що характеризується високим рівнем удосконалення у виконанні спортивної вправи або трудової операції. В структурі координаційних здібностей спортсмена, в першу чергу, слід виділити сприйняття та аналіз особистих рухів, наявність образів, динамічних, часових й просторових характеристик рухів свого тіла і різних його частин в складній взаємодії, розуміння поставленої рухової задачі, формування плану і конкретного способу виконання руху.

Важливим фактором, що визначає рівень координації, є також оперативний контроль за характеристикою виконуючих рухів і обробка їх результатів.

Рівень координаційних здібностей залежить і від моторної (рухової) пам'яті – здатності центральної нервової системи запам'ятовувати їх у випадку необхідності.

За даними спеціальних досліджень, можна виділити такі самостійні види

координаційних здібностей: здібність до оцінки і регулювання динамічних і просторово-часових параметрів рухів; здібність зберігати рівновагу пози; чуттєвість ритму; здібність до орієнтації в просторі; здібність довільно розслабляти м'язи; координованість рухів. В практичній діяльності людини розрізняється загальна координованість і координованість в дрібних рухах. Між ними не існує тісної залежності – можна володіти хорошою координацією в дрібних рухах і бути менш здібним в координації рухів за участю всього тіла і навпаки [1].

Ефективність розвитку спритності багато в чому залежить від методів, які використовуються при цьому. Можна навести такі рекомендації з методики розвитку спритності: основним завданням для розвитку спритності повинно бути оволодіння новими різноманітними руховими навичками та їх компонентами (вивчення їх розширює базу, на якій можуть утворюватись нові координаційні зв'язки); студент повинен безперервно засвоювати нові навички.

Це положення особливо відноситься до тих видів спорту, в яких одним з головних чинників є оволодіння складним і великим за обсягом матеріалу вправ (бокс, боротьба, гімнастика), в той час, як інші фізичні здібності можна розвивати за допомогою виконання відносно простих рухів, вправи для розвитку спритності повинні відзначатися складністю в координаційно-руховому розумінні. Для того, щоб навчатись швидко змінювати рухові дії, в тренування необхідно включати рухливі й спортивні ігри, біг з перешкодами тощо. Розвиток спритності стимулюється підвищенням координаційних утруднень (наприклад, зміна швидкості і темпу руху, зміна способів виконання вправ, ускладнення вправ додатковими рухами, зміна протидії тих, хто займається при групових або парних вправах, виконання знайомих рухів в нових комбінаціях, дзеркальне виконання вправ тощо). В тренуванні спортсменів, як правило, не плануються окремі заняття, які розвивають координаційні здібності [2].

Комплекси вправ, що сприяють їх вдосконаленню, повинні виконуватись практично щодня й органічно входити до програми тренувальних занять, ранкової гімнастики.

Вправи для розвитку спритності краще всього виконувати на початку основної частини тренувального заняття. Інтервали між ними повинні бути оптимальними. Обсяг вправ для розвитку спритності в рамках одного тренувального заняття повинен бути незначним, але заняття необхідно проводити частіше.

Найкращі умови для розвитку координаційних здібностей в дитячому та підлітковому віці, оскільки організм в цей час найбільш пластичний і тому можна рано закласти основи швидкого засвоєння нових складних рухових навичок.

Література:

1. Опанасюк Ф. Г., Грибан Г. П. Розвиток спритності та координаційних здібностей в процесі самостійних занять студентів : метод. розроб. для виклад. кафедр фіз. вих. і студентів. Житомир : ДАУ, 2004. 18 с.
2. Пехтль В. Основы и методы тренировки ловкости. *Учение о тренировке*. Москва : Физкультура и спорт, 1971. С. 210–215.

МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗПОДІЛУ ЧАСУ У СТУДЕНТСЬКОМУ ЖИТТІ

Кофанов І. В., викладач

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Найголовнішим завданням сучасних вищих навчальних закладів є підготовка кваліфікованих фахівців.

Одним з головних навичок, який необхідно придбати студенту, щоб успішно оволодіти професією, є ефективний розподіл часу роботи і відпочинку. Це вміння дає можливість отримати додатковий вільний час, дозволяє знизити стомлюваність, тривожність і підвищує мотивацію.

Організація навчального процесу є проблемою, від вирішення якої залежить успішність в навчанні і в подальшій кар'єрі майбутнього фахівця. Багато студентів не володіють абсолютно необхідними для навчання і життя методами і навичками самоорганізації.

Практика показує, що більшість молодих людей, що надійшли до вищих навчальних закладів, не вміють планувати власний час, а також раціонально використовувати його при підготовці до заліково-екзаменаційної сесії.

Освітній процес у вищому освіту: активізує зміна позиції студента (трансформація з об'єкта навчання в активного суб'єкта навчально-професійної діяльності), а також активізує самоврядну навчально пізнавальну діяльність студентів.

Студент повинен бути готовий самостійно здобувати знання, вміло застосовувати їх на практиці, організовувати свою навчальну діяльність і час.

У студентському житті є обов'язкові справи, які повинні бути чітко організовані, заплановані, а головне – своєчасно виконані. Недотримання планів і невиконання поставленої мети призводить до постійної нестачі часу і негативного результату майбутніх дій. Отже, правильна організація роботи веде до досягнення максимальних результатів.

Головним помічником в організації навчальної діяльності студента може стати тайм-менеджмент – окремий напрямок менеджменту, спрямоване саме на вирішення проблем організації часу [1].

Тайм-менеджмент – це цілісна система управління особистої діяльністю, що включає інструменти опрацювання особистої стратегії, підвищення особистої ефективності, управління особистими ресурсами (грошима, часом, інформацією). Тайм-менеджмент допомагає студенту визначити, що є для нього головним і потребує організації, плануванні, а що – другорядним, допомагає контролювати власний час, розпоряджатися їм, але в той же час мова не йде про жорсткий контроль.

Уміння ефективно організувати свій час – дуже актуальне завдання. Потрібно вчасно реагувати на всі зміни, укладатися в більш стислі терміни.

Незавершені вчорашні справи стають сьогоднішніми, а те, що не встигли зробити сьогодні, автоматично перекладається на завтра. Такі або подібні ситуації найчастіше відбуваються у людей, які неефективно організують свого часу [2].

Однією з головних причин, які ускладнюють адаптацію до умов навчання в вузі, більше 50% студентів вважають недостатню кількість часу, який відводиться для самостійної роботи при виконанні домашніх завдань. Тому до 20% студентів приходять на заняття практично непідготовленими, сподіваючись на те, що мінімальний обсяг необхідної інформації вони отримають від викладача на заняттях.

Подібна ситуація актуалізує завдання по роботі викладача вузу в напрямку розробки та впровадження методів раціоналізації.

Для досягнення цієї мети педагоги здійснюють постійний пошук прийомів, методів і технологій навчання, які дозволяють всебічно розкрити особистісний потенціал студентів.

Але перш, ніж навчати студентів, викладачі самі повинні оволодіти методом тайм-менеджменту. Викладачі можуть навчитися застосуванню вищезазначених технологій, пройшовши тренінгові програми, спрямовані на отримання досвіду ефективного планування та використання особистого часу, визначення пріоритетних життєвих цілей. Можливе проведення спільних тренінгів академічної групи і їх кураторів для підвищення ефективності використання технологій тайм-менеджменту в навчальному процесі.

Література:

1. Архангельский Г. Тайм-драйв. Как успевать жить и работать. Москва : Манн, Иванов и Фербер, 2014. 272 с.
2. Кучинская Н. Л. Тайм-менеджмент как основа успешного обучения в учреждении высшего образования. Минск : БГУ, 2015. 37 с.

ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ МЕТОДІВ В ТЕХНІЧНОМУ ПРОЕКТУВАННІ

Клітної В. В., к.т.н., професор

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

Приходько Д. О., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Сучасні вимоги науково-технічного прогресу, розвитку нових технологій та виробництв створюють об'єктивну необхідність вдосконалення системи освіти, підготовки якісно нових фахівців з урахуванням вимог завтрашнього дня. Зміст навчання, використання сучасних методів і форм покликані активізувати навчальний процес, наповнити його якісно новим науковим напрямком, який сприяє самовдосконалення випускників закладів вищої освіти.

У даному випадку мова буде йти про використання ігрових методів у навчанні студентів. Ігрова діяльність, як особливий вид психічної діяльності, в найбільшій мірі впливає на розвиток інтелектуальних процесів, лежить в основі розвитку творчих здібностей учнів [1]. Усвідомлено, або не усвідомлюють в розвитку людського суспільства здавна використовувалися технології ігрової змагальності [2]. Ігровий підхід у навчанні дітей дошкільного віку (навчити читати, рахувати, аналізувати та вивчати навколишній світ і т.п.) багато років використовувався бабусями, дідусями, як і сьогодні використовується в дошкільних закладах.

У процесі проведення ігор реалізуються такі психолого-дидактичні закономірності:

- принцип негайного застосування знань;
- зведення абстрактних знань і понять на рівень чуттєвого перетворення матеріалу;
- наближення до практичного розуміння економічних категорій і закономірностей;

- менша втомлюваність учасників гри;
- первісне абстрактне знання перетворюється на конкретне переживання [3-4].

Ігрові заняття, ігрове проектування є складовими ділової гри, оскільки вони мають загальні елементи в призначенні, базуються на використанні алгоритмів, загальних правил поведінки, а також спільності технології навчання. На відміну від традиційних способів навчання ігрові методи активізують навчальну діяльність, сприяють розвитку ініціативи, підприємливості, творчого сприйняття матеріалу, що вивчається. Ігрове навчання актуальне при виявленні конкретної ситуації, як правило, проблемної, що імітує певний вид діяльності. В такому випадку результатом може служити придбання розумово-фізичних знань, умінь і навичок поведінки в нестандартних ситуаціях. Грою можна завершити вивчення будь-якої дисципліни, виносити на обговорення розділи навчального курсу, найбільш важливі або важкі для сприйняття.

Для ігрових занять характерна різноманітність форм їх проведення, що дозволяє адаптувати гру до різних умов, дає можливість вибору того варіанту, який викладач вважає найбільш доцільним. При такому різноманітті форм і методів ігрових технологій слід користуватися правилом – «наступна гра пройде краще». Вся справа в тому, що ігрові технології включають три послідовних методів вивчення, починаючи з *аналітичного*, коли конструюється сама гра, в результаті чого формується сама задача, встановлюються фізичні, соціальні, гуманітарні зв'язки, визначається теоретико-фізичний масив гіпотез, теорем (фізико-математичне моделювання досліджуваних явищ). *Експертний* метод дає можливість оцінити повноту та зміст проведеного ігрового заняття, і на підставі результатів внести відповідні корективи. *Експериментальний* метод призводить до аналізу відповідності, що імітує ситуації з реально досліджуваною системою. Універсальність ділових ігор полягає в тому, що вони можуть бути наповнені, а в процесі впровадження – доповнені будь-яким навчальним матеріалом довільного змісту [5].

Ігрове проектування може бути застосовано як до однієї дисципліни та

проектування по ній, так і носити міждисциплінарний характер при розробці складних і багатокомпонентних об'єктів. Головною ознакою об'єкта для ігрового проектування є його цілісність та завершеність. Ігрове проектування спрямоване на розробку об'єктів нової техніки і новітніх технологій, відрізняється від звичайного проектування глибиною опрацювання, а також з урахуванням особливостей його проведення, які стосуються переваг властивих колективному способу його виконання в студентській проектній групі, дає позитивний ефект.

Слід зазначити стрижневу суть колективної праці в сформованих проектних групах, яка здійснюється з позиції пайової участі кожного учасника в ігровій взаємодії. Таке навчання дає зовсім інший погляд на об'єкт проектування, дозволяє побачити більш глобальні питання, що в кінцевому рахунку створює пізнавальний ефект. Рольова позиція учасників ігрового проектування формує сукупність цілей та інтересів, спрямованих на підвищення надійності та якості проектованого об'єкта. Обов'язковим елементом ігрового проектування є механізм узгодження різних інтересів учасників. Роль провідних викладачів і професіоналів даної галузі є стратегічною, що підвищує колективний досвід в студентській проектній групі [2, 5].

Дуже актуальним є питання впровадження ігрового проектування на спеціальностях автомобільного транспорту, дорожнього будівництва та ін.

Якщо взяти будь-який агрегат, або систему автотранспорту, то завдання в ігровому проектуванні зводяться до опрацювання різних конструкторських рішень, спрямованих в першу чергу на раціоналізацію основних його функцій, скорочення кількості та спрощення елементів, що реалізують ці функції [2]. Відомо поелементне відпрацьовування конструкцій на основі системного економічного аналізу. Суть його полягає в тому, що кожен елемент конструкції розглядається як окрема її частина, і в залежності від її функціональної приналежності до однієї з груп:

– *основної*, що задовольняє експлуатаційні вимоги, які забезпечують якість та надійність конструкції;

– *допоміжної*, що забезпечують функціонування основних.

Економічне обґрунтування рішень щодо вдосконалення, розробки якісно нових конструкцій виробів (об'єкт ігрового проектування) зводиться до визначення зміни їх собівартості при реалізації рішень, що забезпечують зниження собівартості. Крім конструктивних факторів на собівартість впливають чинники технології (спрощення конструкції деталей, скорочення обробки, зменшення маси, зміна матеріалу і т.п.), а також організації виробництва [2].

Для поліпшення якості об'єкта ігрового проектування доцільно використовувати міждисциплінарний спосіб комплектування ігрових проектних груп, залучати студентів інших спеціальностей (технологічних, економічних, технічного дизайну та ін.) на різних етапах розробки технічного проекту. Безперечно, що такий підхід наблизить навчання студентів різних курсів з окремих дисциплін до більш усвідомленого сприйняття матеріалу та практичного вивчення його предмету.

Література:

1. Игровое проектирование в строительном вузе / под ред. Е. А. Литвиненко, В. И. Рыбальского. Киев : Вища школа, 1985. 303 с.
2. Активизация обучения проектированию : учеб. пособие / А. В. Горелый и др. ; под ред. А. В. Горелого. Киев : УМК ВО, 1991. 262 с.
3. Аксьонова О. В. Методика викладання економічних дисциплін : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2006. 708 с.
4. Олійник Н. Ю. Ефективність ігрових моделей навчання в системі сучасної вищої освіти. *Наукові записки. Сер. Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти*. 2015. Вип. 7, том 2. С. 70–75.
5. Педагогика : учебник и практикум для академического бакалавриата / П. И. Пидкасистый и др. ; под редакцией П. И. Пидкасистого. Москва : Издательство Юрайт, 2019. 408 с.

СУТНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИКЛАДАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Кудрявцев В. М., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Вважається, що педагогічна технологія відрізняється від будь-якої авторської методики відтворюваністю алгоритму реалізації. Інакше кажучи, педагогічна технологія (ПТ) – це структурована в певній послідовності прийоми реалізації методу навчальної взаємодії, забезпечені необхідними засобами для досягнення освітньої мети [1].

ПТ не ширше і не вужче методики, так як її основне призначення – зробити дидактичні знахідки доступними для повторення третіми особами. Таким чином, педагогічна технологія – всього лише інструмент для поширення авторського методу. Наприклад, сьогодні ми використовуємо для закручування гвинта викрутку, завтра скористаємося сучасним шуруповертом, післязавтра створимо робота і розробимо програмне забезпечення для закручування гвинта. Однак весь час ми будемо прагнути до однієї мети – закрутити гвинт.

Як бачимо, алгоритм педагогічної технології повинен відтворюватися іншими суб'єктами і використовуватися в тому числі в міждисциплінарному контексті. Результати застосування алгоритму ПТ повинні бути вимірні і прогнозовані. У той же час педагогічна технологія тільки описує (окреслює) поле можливих результатів, її застосування не є гарантом абсолютної їх повторюваності. Це пов'язано з тим, що педагогічні технології по суті соціальні, спрямовані на взаємозв'язок між суб'єктами, що мають різний рівень психологічної та практичної готовності до включення в освітній процес.

Будь-яка педагогічна технологія є інтерактивною. У традиційному методі навчання, коли монолог лектора доповнюється діяльністю учнів навіть в чисто репродуктивному режимі на семінарських заняттях. Інше питання, що в сучасних умовах потрібно не тільки активну участь учнів у діалозі з викладачем,

однокурсниками, а й саморозвиток, націленість на максимальне сприйняття і використання одержуваної інформації, на розвиток індивідуальних навичок і вмінь для перспективної професійної діяльності.

Дослідження показують, що до 60% студентів – майбутніх бакалаврів – розцінюють час навчання як формальний «перехідний місток», відстрочений у часі процес отримання диплома. Вони «роблять вигляд, що навчаються», в той час як деякі викладачі «вдають, що навчають». І ті, і інші приймають пов'язані з подібною розстановкою інтелектуальних сил «правила гри». Такі нечисленні викладачі застосовують технічні засоби навчання як інструмент для наочного уявлення тексту підручника, який годі й зачитувати, не «диктувати» під запис, економлячи власні сили, а просто відображати на слайді для переписування в конспект. Семінарські заняття будуються на формальних заслуховування студентських доповідей, текст яких запозичується з численних сайтів, де розміщені чужі роботи, а потім просто транслюється аудиторії нудьгуючих однокурсників.

З формального боку використовуються інформаційні технології, що дозволяють віднести такий розподіл навчальних ролей до інтерактивної взаємодії. Але по суті це імітація, симуляція освітньої діяльності. Проблема в тому, що сьогодні багато форм, що відносяться в актуальній дидактиці до інтерактивних не активізують пізнавальний процес. Так, викладачі економічного циклу вказують на те, що до 60-70% першокурсників не хочуть формулювати відповіді на поставлені питання, пропонуючи педагогу дати їм як мінімум два варіанти відповіді для реалізації їх навичок роботи з тестами. В умовах компетентного підходу такі установки повинні бути відкориговані в бік уточнення цінності знання в його діяльнісному контексті.

До 40% учнів усвідомлено ставляться до процесу навчання. Але тільки 12% (3 з 25) освоюють вміння і навички, орієнтуючись на їх затребуваність у майбутній професійній діяльності. Решта 28% просто люблять вчитися, вміють це робити і націлені на саморозвиток в принципі. З такими студентами працювати цікаво, але і їх ентузіазм може бути знівельовано в умовах формального підходу до сутності педагогічних технологій.

Література:

1. Филипповская Т. В. Методика преподавания экономических дисциплин : учеб.-метод. пособие. Урал. гос. экон. ун-т. Екатеринбург : Изд-во УрГЭУ, 2014. 271 с.

СПОСОБИ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ІНФОГРАФІКИ В НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС

Кудрявцев В. М., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Візуалізація інформації, яка застосовується в навчальному процесі, що відображається за допомогою комп'ютерних технологій виступає, не окремо, а в комплексі функціонально пов'язаних компонентів системи придбання знань.

Виникла проблема сприйняття і обробки даних, що надходять, пов'язана з необхідністю створення умов повнішого і комфортного сприйняття і переробки користувачем інформації, передачі від викладача до студента ідей і вказівок в різних формах – явній/неявній, статичній/динамічній, вербальній/візуальній.

Застосування інфографіки як подачі навчальної інформації можливо на лекційних, лабораторних та практичних заняттях для створення проблемних ситуацій і організації ефективної пошукової діяльності [1].

При створенні інфографіки, яку планується застосовувати в навчальному процесі, необхідно стежити за тим, щоб інфографіка була точно співвіднесена зі змістом навчального матеріалу. Застосовуючи різноманітні види інфографічної візуалізації, не варто захоплюватися їх надмірним різноманітністю: це може привести до розсіювання уваги учнів і заважати сприйняттю інформації, що подається. Перш ніж почати створювати інфографіку на основі навчальної інформації, обов'язково змодельймо образ майбутньої інфографіки.

Після створення моделі необхідно визначитися з програмою, за допомогою

якої буде створюватися інфографіка. Опишемо особливості, на які необхідно звернути увагу при виборі програми необхідної для створення інфографіки. Застосовувана для створення інфографіки програма може бути, безкоштовної або умовно-безкоштовною, це обумовлено необхідністю, не порушувати авторські права розробників програми. Програма повинна мати в своєму складі інструментарій зрозумілий людині, що не володіє дизайнерськими навичками, функціонал програми повинен містити великий набір шаблонів, готових графічних елементів і т.п., мати по можливості підтримку кирилиці в різних шрифтах.

Існує безліч способів, як інтегрувати інфографіку в навчальний процес.

1. Освітня інфографіка може використовуватися як візуальне наочний посібник при вивченні навчального матеріалу. Можна її використовуватися на початку уроку при постановці проблемних питань, що відносяться до інфографіку (наприклад, пояснити, що навчаються бачать на картинці). Або може стати завершенням уроку, коли педагог узагальнює весь пройдений за урок матеріал, структурує його і навчаються бачать повну картину уроку.

2. Інфографіка використовується в якості домашнього завдання для учнів. Це допоможе їм не тільки більш вникнути в вивчений матеріал, але і збільшити навички роботи з комп'ютером. Створені роботи затребувані в подальшому навчанні учнями та педагогом.

3. Інфографіка використовуються для дискусії по конкретній темі для обговорення, необхідно дати коротку презентацію, яка допоможе навчаються обговорити вивчений матеріал.

4. Інфографіка може стати інструментом активності учнів.

5. Інфографіка використовується в якості комп'ютерної гри. Всі елементи гри представляються через інфографіку. Дизайн повинен показувати рівні, систему очок, досягнень, правил. Ті, що навчаються визначають на ряд питань, які приведуть їх до висновку гри в позитивну сторону. Можна використовувати інтерактивну інфографіку, яка дає можливість контролювати хід навчання.

6. Інфографіка – це інструмент для презентацій. Презентації є в учнів доповненням або допомогою для реферату чи доповіді, куди копіюється весь

текст роботи. Інфографіка допоможе уникнути складання великої презентації.

7. Інфографіка – інструмент для звітності. Звіт про виконану роботу можна представити у вигляді інфографіки.

8. Інфографіка може стати інструментом для оцінки. Вам необхідно оцінити ступінь володіння матеріалом навчаються? Нехай вони створять інтелект-карту за допомогою інфографіки.

9. Інфографіку можна використовувати при навчанні міркувати і давати аргументовані докази.

10. Розробка рішень з використанням інфографіки. Цей прийом можна використовувати, коли студентам необхідно знайти шляхи вирішення складної проблеми з реального світу.

Використання інфографіки як метод візуалізації інформації в освітньому процесі, дозволяє організувати цікаву спільну інтерактивну роботу на заняттях, а також сприяє зростанню кваліфікаційного рівня підготовки фахівців у ВНЗ.

Література:

1. Смикиклас М. Инфографика. Коммуникация и влияние при помощи изображений. СПб. : Питер, 2014. 152 с.

ІНФОГРАФІКА ЯК СПОСІБ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ СТУДЕНТІВ-ЕКОНОМІСТІВ

Кудрявцев В. М., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Поширення комп'ютерних технологій, загальна доступність глобальної мережі Internet, все це допомагає створенню нової середовища виробництва, бізнесу, спілкування та, звичайно освіти.

Інформаційні ресурси незалежно від розташування, стали доступними

широкому колу освітніх установ, стали застосовуватися нові засоби і методи навчання, які використовують в процесі навчання електронні наукові та навчальні комплекси. Використання високошвидкісних мереж для передачі інформації, створило умови для розширення областей застосування візуалізації даних і появи нових технологій візуалізації інформації.

Розвиток на сьогоднішній день процесу інформатизації освіти вказує на необхідність додавання в педагогічний процес нового елемента подання інформації, у вигляді візуальних об'єктів, створених за допомогою інфографіки. Інформація, яка надається в ході навчального процесу, має різнобічні спрямованість і підноситься за допомогою різних технічних засобів. Одним з основних способів передачі інформації задіяної в навчальному процесі є кошти комп'ютерних телекомунікацій, які розширюють змістовну сторону візуалізації навчання, дозволяють подавати інформацію в більш активній формі сприйняття.

Розробка інфографіки передбачає не тільки роботу з програмним продуктом. В першу чергу, це обробка масиву різного роду інформації, її аналіз, структурування, узагальнення. По суті, якісна інфографіка є візуалізований підсумок великої аналітичної роботи.

Інфографіка забезпечує передачу ідей і конкретної інформації за допомогою зорових форм, що включають знаки, символи, текст (з використанням різних прийомів форматування), елементи графічного дизайну, малюнки, мультимедійні ілюстрації та ін.

Так, характеристики візуального образу залежать від природи об'єкта зображення, яким може стати все, що завгодно: числові дані, фізичні предмети, явища, абстрактні поняття, процеси. Природа об'єктів визначає ступінь умовності зображення – чи буде воно абстрактним, символічним (передають лише суттєві характеристики) або об'єктивним (реалістичним). Виразні візуальні образи – це основа інфографіки, вони роблять її естетично привабливою і емоційною, дозволяють підключити образне і асоціативне мислення студента.

Вибір форми залежить безпосередньо від інформації, яку слід донести до аудиторії. Спектр її застосування величезний: географія, економіка, освіта,

статистика, технічні тексти. Інфографіка здатна не тільки організувати великі обсяги інформації, але і більш наочно показати співвідношення предметів і фактів в часі і просторі, а також продемонструвати тенденції. Засоби інфографіки крім зображень можуть включати в себе графіки, діаграми, блок-схеми, таблиці, карти, списки. Візуальний образ може взагалі не містити числових даних. Відмінність інфографіки від інших видів візуалізації інформації полягає в її метафоричність, тобто це не просто графік, діаграма, побудовані на основі великої кількості даних, це графік, в який вставлена візуальна інформація, пов'язана з конкретними прикладами з життя, предмети обговорення. Інфографіка одна з форм візуалізації інформації, що застосовується для спрощення сприйняття складної інформації, великих масивів даних і т.п. інформації.

Процес візуалізації полягає в перетворення розумових змістів в наочний образ; будучи сприйнятим, він може бути розгорнутий і може служити опорою адекватних розумових і практичних дій [1].

Останнім часом інфографіка знайшла застосування в освіті. Візуалізація складної навчальної інформації, здатність уявити інформацію ясно, змістовно, естетично привабливо, стає вимогою сучасного освітнього процесу. За способом відображення інфографіка підрозділяється на статичну і динамічну інфографіку.

У короткій формі опишемо способи відображення інфографіки. Статична найчастіше одиночний слайд без анімованих елементів. Найбільш простий і розповсюджений вид інфографіки. Динамічна інфографіка підрозділяється на кілька видів, відео інфографіка та інтерактивна інфографіка. Інтерактивна інфографіка містить анімовані елементи, користувачі можуть (в тій чи іншій мірі) взаємодіяти з динамічними даними. Цей вид інфографіки дозволяє візуалізувати великий обсяг інформації в одному інтерфейсі. Відео інфографіка представляє короткий відеоряд, в якому присутні візуальні образи даних, ілюстрації і динамічний текст.

Технічні науки 3 способів візуалізації навчальної інформації, застосування інфографіки як подачі навчальної інформації можливо на лекційних,

лабораторних та практичних заняттях для створення проблемних ситуацій і організації ефективної пошукової діяльності [2].

Інфографіка створюється викладачем/керівником для вирішення освітніх завдань, в першу чергу, для залучення уваги студента до теми. Навчальні плакати в більшості своїй можна віднести до інфографіку.

Студент-економіст, провівши власне дослідження по темі, аналізує матеріал, виділяє акценти і самостійно створює інфографіку. Робота над нею сприяє більш ретельному вивченню матеріалу, розвиває критичне мислення.

За допомогою окремих сервісів працювати над інфографікою можна колективно. У процесі створення інфографіки у студентів-економістів з'являються навички роботи в команді.

Існують різні жанри інфографіки: це може бути і інструкція, і інформаційний плакат, і пам'ятка, і статистичні дослідження, і путівники.

Завдання викладача при роботі з інфографікою:

- викликати емоції і передати суть через візуальний образ, тим самим привертаючи увагу студента до потрібного об'єкту, до важливої проблеми і т.д.
- допомогти творчо представити результати свого власного дослідження [3].

Виходячи з вищевикладеного, застосування інфографіки для візуалізації інформації в навчальному процесі, сучасний підхід, який дозволяє представляти складну інформацію в простій формі доступною для розуміння і допомагає учням засвоювати навчальну інформацію. Візуалізація інформації сприяє розвитку пошукової діяльності та формування позиційного мислення у осіб, задіяних в навчальному процесі.

Література:

1. Берулава Г. А. Методологические основания разработки новых технологий обучения в информационном обществе. *Гуманизация образования*. Сочи : МИУ. 2009. № 1. С. 10–25.
2. Власова Н. С. Значение инфографики как средства визуализации учебной информации. *Новые информационные технологии в образовании*.

материалы VII международной научно-практической конференции. Екатеринбург : Российский государственный профессионально-педагогический университет. 2014. С. 392–394.

3. Желязны Д. Говори на языке диаграмм. М. : Манн, Иванов и Фербер, 2012. 320 с.

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-СЕРВІСІВ ДЛЯ СТВОРЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ

Кудрявцева О. В., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

В сучасних умовах вищої професійної освіти, зроблений акцент на перерозподілі навчального навантаження викладача: зменшення годин аудиторних занять і збільшення частки самостійної роботи студентів. У зв'язку з цим викладач спрямовує студента в процесі пошуку нових знань і контролює рівень їх засвоєння. Тобто, роль викладача як суб'єкта передачі знань відходить на другий план, поступаючись місцем виконання ним функції формування у студента компетенції в області самоосвіти і саморозвитку. Для успішної реалізації даної функції, в умовах глобальної інформатизації суспільства, в вузі повинна бути створена інформаційно-методична база, яка включає в себе в достатній кількості електронні освітні ресурси, що забезпечують освоєння студентами освітніх програм в повному обсязі незалежно від місця їх знаходження.

Виділяють наступні види електронних освітніх ресурсів:

- Комп'ютерна навчальна система;
- Комп'ютерна система контролю знань;
- Комп'ютерна навчальна (розвиваюча) гра;
- Комп'ютерний задачник;

- Комп'ютерний лабораторний практикум;
- Комп'ютерний словник;
- Комп'ютерний довідник (енциклопедія);
- Комп'ютерний тренажер;
- Комп'ютерний підручник (посібник);
- Презентація (демонстрація);
- Навчальний посібник;
- Навчально-методичний посібник та ін.

В даний час існує велика кількість безкоштовних або частково платних інтернет-сервісів, які дозволяють створювати вище перелічені електронні освітні ресурси без участі програміста. Розглянемо деякі з них.

Інтернет-сервіси для створення електронних книг: Myebook, Zooburst, FlipSnack і ін.

Myebook дозволяє створювати електронну книгу в звичному для нас вигляді, з характерним перегортанням сторінок, надає можливість зберігати книгу в бібліотеці сервісу.

FlipSnack – онлайн сервіс, за допомогою якого можна створити електронну книгу й опублікувати її на сайті або форумі. Даний сервіс дозволяє конвертувати PDF документи в flash-формат.

Zooburst дозволяє створену книгу обертати в 3D-просторі, перетягуючи її мишею. У всіх випадках сторінки книги можуть містити відео-, аудіо-, фото, текстову інформацію.

Поряд з загальнодоступним програмним засобом для створення презентацій MS PowerPoint останнім часом викладачами ЗВО використовується такий інтернет-сервіс як Prezi.com, який призначений для створення інтерактивних мультимедійних презентацій з нелінійної структурою.

Крім сервісів для створення класичних презентацій існують сервіси, які допомагають уявити матеріал у вигляді стрічок часу (тимчасово-подієвих лінійок), ментальних карт. При створенні стрічки часу події розташовуються в певній хронологічній послідовності. Сервіси для створення стрічок часу

TimeRime, Dipity, Timetoast та ін.

Будь-яка подія може бути представлена у вигляді тексту, графічного зображення, посилання, відео. Сервіси дозволяють зберігати стрічки часу на самому сервісі, а також вбудовувати їх на інший сайт або робити на них посилання.

Ментальні карти (асоціативна карта) – спосіб зображення процесу загального системного мислення за допомогою схем. Також може розглядатися як зручна техніка альтернативної запису. Сервіси для створення ментальних карт – MAPMYself, WiseMapping, text2mindmap.com, mind42.com, xmind.net та ін.

До переваг ментальних карт перед звичайними методами подання інформації можна віднести наступне:

- матеріал чітко структурований і логічно вибудований;
- процес запам'ятовування матеріалу відбувається значно швидше;
- при використанні ментальних карт у людини розвивається мислення (творче і логічне), пам'ять і увага.

Сервіс ClassTools – призначений для створення інтерактивних дидактичних матеріалів у flash-форматі. Створені матеріали можна вставити в блог, розмістити на сайті, зберегти як веб-сторінку. Даний сервіс надає 24 шаблони для створення дидактичних матеріалів.

Сервіс для створення тестів, кросвордів, вікторин – HotPot. За допомогою програми HotPotatoes можна створювати тести, що включають 5 різних типів завдань з можливістю супроводу їх текстовою та іншою мультимедійною інформацією.

Електронні освітні ресурси, які створені за допомогою перерахованих вище сервісів, дозволяють не тільки викладачеві створювати їх, а й студентам брати активну участь в процесі створення програмного засобу.

До основних інноваційних якостей електронних освітніх ресурсів відносяться [1]:

1. Забезпечення всіх компонентів освітнього процесу.
2. Інтерактивність, яка забезпечує різке розширення сектора самостійної

навчальної роботи за рахунок використання активно-діяльних форм навчання.

3. Можливість віддаленого (дистанційного), повноцінного навчання.

Узагальнюючи вищесказане, слід зазначити, що розглянуті сервіси мають дружнім інтерфейсом, дозволяють студентам спільно редагувати матеріал, спілкуватися під час створення і використання електронного ресурсу, зберігати і розміщувати ресурс на самому сервісі, вбудовувати його на інший сайт або робити на нього посилання, прикріплювати в ресурс файли різних форматів. Електронні освітні ресурси, створені за допомогою інтернет-сервісів, відповідають тим інноваційним вимогам, які висуває до них сучасна система навчання.

Література:

1. Осин А. В. Электронные образовательные ресурсы нового поколения: открытые образовательные модульные мультимедиа системы. *Интернет-порталы: содержание и технологии. Сб. научн. ст.* 2007. Вып. 4. С. 12–29.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ

Кудрявцева О. В., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

У сучасних умовах модернізації системи освіти ключову роль відводять активному пізнанню, самоосвіті, дистанційному навчанню. Використання інформаційних технологій в освіті сприяло підвищенню рівня освіти і його ефективності. Стрімкий же розвиток засобів телекомунікацій вплинуло на вдосконалення освітніх технологій. Найбільш перспективною з них стала технологія дистанційного навчання.

Дидактична модель дистанційного навчання є сукупністю освітніх і

інформаційних технологій. При цьому інформаційні технології виступають в ролі нових інтерактивних засобів навчання, які мають широкий спектр дидактичних достоїнств і змінюють звичні методи, форму і зміст навчання.

Розглядаючи різні способи організації дистанційного навчання, не завжди можна побачити ефективний навчальний процес, в якому були б реалізовані диференційовані форми і методи навчання, якісний контроль знань, індивідуальний підхід в навчанні. Тобто, дистанційна освіта сьогодні потребує уточнення і конкретизації багатьох позицій.

Наприклад, дистанційне навчання забезпечує інтерактивну взаємодію учасників освітнього процесу один з одним і з інформаційним ресурсом, в якості якого може виступати web-сайт або web-портал.

У зв'язку з цим вважаємо корисним нагадати, що інтернет-технології дають оглядовий рівень знань, але не гарантують формування компетенції. Це відбувається лише в процесі освоєння дидактичних етапів.

Змістовну сторону дистанційного навчання складають компоненти навчального процесу, що функціонують в інформаційному середовищі. До таких компонентів можна віднести: комп'ютерну візуалізацію навчальної інформації; архівування великих обсягів даних, їх обробку і передачу; зворотний зв'язок між тими, хто навчається і засобами навчання; автоматизацію обчислювальних процесів, обробку результатів навчального експерименту; автоматизацію методичних процесів; управління навчальним процесом і контроль результатів навчання.

Методичні підходи до дистанційного навчання спираються на педагогічні та технологічні вимоги до інформаційного середовища, яке забезпечує інформаційну діяльність і взаємодія учасників.

До основних дистанційних освітніх технологій відносять:

- кейс-технології;
- телекомунікаційні технології;
- технології, що використовують інтегроване освітнє середовище;
- інтернет технології.

У кейс-технології реалізується самостійне вивчення навчальних матеріалів, які надаються студентам в формі кейса. Інформаційно-комунікаційні технології використовуються для листування зі студентами і для забезпечення їх навчальною інформацією, для надання консультативної допомоги, при проведенні конференцій.

Основу телекомунікаційних технологій складає модульний принцип, який гарантує динаміку навчання на основі алгоритму освоєння тематичних блоків.

По завершенні кожного тематичного блоку педагог проводить контрольні заходи. По кожній дисципліні розроблені стандартні набори занять, що відповідають вимогам державного освітнього стандарту.

В останні роки часто перевірка рівня засвоєння знань відбувається за допомогою електронного тестування. Однак багато студентів, особливо дорослі люди, які освоюють другу вищу освіту, вважають за краще відповідати усно педагогу, так як відбувається обмін думками і реалізується потреба студента в самовираженні своїх думок по темі предмета.

Технології, що використовують інтегроване освітнє середовище – є електронні енциклопедії з різних навчальних предметів, тести, медіатеку. Інтегроване інформаційне середовище успішно використовується як в традиційному, так і в дистанційному навчанні.

При використанні інтернет-технологій широко використовуються комп'ютерні навчальні програми, електронні підручники, які доступні всім хто навчається за допомогою Інтернету [1].

При використанні ефективність будь-якої технології дистанційного навчання буде залежати від таких факторів, як:

- взаємодія учасників освітнього процесу;
- використовувані педагогічні технології;
- ефективність методичних матеріалів;
- доставка навчальних матеріалів студентам.

Функціонування системи дистанційного навчання, забезпечує такі елементи.

1. Система доставки освітнього контенту, що використовує інформаційно-комунікаційні технології. Доставка здійснюється через Інтернет за допомогою електронної пошти, через локальну мережу навчального закладу.

2. Спеціально створений методичний комплекс, що забезпечує підтримку роботи викладача при навчанні в інформаційно-комунікаційному середовищі. Даний комплекс включає в себе електронну бібліотеку, медіатеку, електронний каталог бібліотеки навчального закладу.

3. Засоби взаємодії учасників освітнього процесу в інформаційно-комунікаційному середовищі. Такими засобами є інтернет-форум освітнього закладу, онлайн лекції, електронна пошта, відео-конференції та ін.

4. Засоби, які використовуються для ефективної діагностики та оцінювання рівня навченості (контрольні матеріали, комп'ютерне тестування).

5. Засоби оцінки результатів освітньої діяльності (електронна система обліку успішності).

Система дистанційного навчання є досить складним механізмом, який виконує різні завдання, такі як: контроль потоків даних; організація внутрішнього документообігу; забезпечення входу студентів в інтерактивну середу навчання; масштабування сервісів освітніх ресурсів.

Ефективність же системи дистанційного навчання буде залежати не тільки від програмного забезпечення, але і від якості розроблених інтерактивних електронних навчально-методичних комплексів.

При розробці системи дистанційного навчання виникає чимало труднощів. До них можна віднести комунікаційну взаємодію викладачів і учнів. Такі засоби зворотного зв'язку як електронна пошта, чат, форум вимагають певних тимчасових витрат з боку викладачів і не можуть замінити очну консультацію. Усунути цю проблему допоможе підсистема інтерактивної взаємодії, яка будується на основі інтернет-трансляцій та вебінарів.

Отже, дистанційне навчання являє собою комплекс технологій, які забезпечують: передачу студентам необхідного обсягу навчального матеріалу; можливість інтерактивної взаємодії учасників освітнього процесу; можливість

самостійної роботи студентів в процесі навчання. Саме самостійна навчальна діяльність студента покладена в основу дистанційного навчання. Виникає необхідність у більш гнучкої системи освіти, яка дасть можливість отримувати нові когнітивні знання в будь-якому місці і в будь-який час.

Література:

1. Зайнашева Г. Н. Применение системы Moodle для дистанционного обучения. *Современное образование: содержание, технологии, качество* : сборник материалов XX Междунар. научно-метод. конф. Т. 1. СПб : Издательство СПГЭТУ «ЛЭТИ», 2014. С. 111–118.

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ У СИСТЕМІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЗІ СТУДЕНТКАМИ ТЕХНІЧНИХ ВУЗІВ

Курилко М. Ф., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Фізичне виховання у ВНЗ є основною ланкою організації фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи серед студентів. У зв'язку з цим величезне значення набуває правильна організація занять на кафедрах фізичного виховання. Підростаюче покоління особливо потребує ефективних засобів оздоровлення. У молоді є величезна потреба в русі, у фізичних навантаженнях, в самоствердженні, спілкуванні і проведенні вільного часу в колі однолітків та друзів, потреба в рухових іграх, розвагах, відпочинку та емоційній розрядці.

У зв'язку з вищесказаним стає очевидною потреба внесення змін у процес фізичного виховання – вдосконалення навчального процесу засобами певного виду рухової активності (В. І. Платонов, 1990; Л. І. Лубишнва, 1993).

На сьогоднішній день популярністю користуються різні види гімнастики танцювальної спрямованості, що є одним з ефективних засобів залучення

студентської молоді в систематичні заняття фізичними вправами. Слід зазначити, що ставлення студенток до різних танцювальних напрямків характеризується позитивною мотивацією, помітно зростає інтерес до занять, задоволеність ними. Цю особливість навчального процесу підкреслюють багато авторів [1].

Але, незважаючи на ряд досліджень в області різних видів гімнастики танцювальної спрямованості, на думку Т. С. Лисицької та Л. В. Сідневой (2002), на сучасному етапі потрібно пошук нових методик, подальший розвиток і розширення науково-дослідних програм. Таким чином, при роботі зі студентками актуальними є дослідження, орієнтовані на вивчення привабливих, нових, нетрадиційних для технічних вузів, але досить популярних, доступних і ефективних видів рухової активності, що застосовуються в практиці фізичного виховання.

При аналізі та узагальненні даних науково-методичної літератури виявлено, що для створення освітнього середовища в галузі фізичного виховання необхідно здійснювати фізичне виховання у вузі з урахуванням рівня фізичного розвитку, фізичної та функціональної підготовленості студентів. Вибір засобів фізичного виховання повинен здійснюватися з урахуванням інтересів і потреб студенток, їх ціннісних орієнтацій. Також встановлено, що різні види гімнастики танцювальної спрямованості є найбільш привабливими і цікавими засобом фізичного виховання у студенток .

Аналіз показників відвідуваності занять студентками з 1 по 3-ій курси показав, що за період навчання в університеті від курсу до курсу інтерес до занять з фізичного виховання знижується. Так, наприкінці навчального року на 1-му курсі відвідуваність становила 89%, на 2-му курсі – 71% , на 3-му знизилася до 58%. Даний факт свідчить про нерозуміння студентами ролі фізичної культури в їх життєдіяльності. У той же час встановлено підвищений інтерес до занять гімнастичними видами танцювальної спрямованості серед молоді. Провідними мотивами до занять є: навчитися красиво рухатися, отримати видимий результат від занять, бажання змінити параметри своєї фігури.

Виявлені показники фізичного розвитку, фізичної підготовленості студенток першого курсу в цілому відповідають віковим нормам. Однак встановлено

зниження рівня швидкісно-силових здібностей (11,2 % , загальної витривалості (70%), розвитку м'язів верхнього плечового поясу (57%), м'язів черева (40 %), також було виявлено, що 63 % обстежуваних мають низький рівень працездатності [2].

У зв'язку з потребою підвищення рівня здоров'я у студентської молоді, формування у них усвідомлених потреб у заняттях фізичними вправами і підвищення рівня здоров'я рекомендується враховувати і формувати позитивну та стійку мотивацію до систематичних занять руховою активністю.

Література:

1. Афонская О. А. Эффективность методики формирования основных приемов оздоровительной аэробики у студентов в процессе физического воспитания : автореф. на соискание науч. степени канд. пед. наук : 13.00.04. Тула, 2004. 19 с.

2. Бальсевич В. К. Методические предпосылки повышения оздоровительной эффективности физического воспитания студентов. *Инновационные процессы в высшей школе* : материалы науч.-прак. конф. Краснодар: КУБГТУ, 1999. С.87–88.

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В КРАЇНАХ АЗІЇ

Курилко М. Ф., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Японія. Японські викладачі фізпідготовки володіють високою кваліфікацією, в тому числі медичною. Такий учитель – і тренер, і наставник, і лікар, і психолог. Якщо у дитини з'явилися проблеми зі здоров'ям вже в першому класі, вчитель фізкультури веде його на протязі всіх шкільних років, підбираючи учневі такі вправи, таку систему харчування і такий спосіб життя, щоб той закінчив школу здоровою людиною. Більш того, до кінця навчання японські

хлопці і дівчата фактично стають професіоналами в тих чи інших видах спорту.

У початковій школі (1-6-ті класи, вік учнів 6-12 років) передбачено не менше 3 годин занять фізичною культурою і спортом в тиждень. Програма початкової школи включає: загально фізичну підготовку, гімнастику, легку атлетику, плавання, ігри з м'ячем, танці, формування навичок здорового способу життя. Поряд з обов'язковими заняттями в 40% японських початкових шкіл є додаткова програма позаурочних занять в спортклубах (більше 5 годин на тиждень). Проводяться також Дні спортивних ігор, Дні любителів плавання, фізкультурно-оздоровчі екскурсії і шкільні спортивні змагання.

Обов'язкові заняття в середній школі складають не менше 3 годин на тиждень. За програмою додаткових занять спортом кожен учень зобов'язаний відвідувати заняття в спортивному клубі не менше одного разу на тиждень. Близько 60% учнів середньої школи займаються в спортивних клубах не менше 8 годин на тиждень.

У старших класах обов'язкові заняття фізичною підготовкою складають 4 години на тиждень для юнаків і 2 години для дівчат (10-ті класи), по 3 години для юнаків і дівчат 11-х класів. Кожному громадянину Японії з дитинства відомо слово «ундокай». Перекладається приблизно як «спортивна зустріч». Це може статися в будь-якому віці: японця можуть покликати бігати, стрибати і брати участь в змаганнях. «Ундокай» – це довгі показові виступи: змагання в бігу на різні дистанції, естафети, стрибки в мішках, рухливі ігри, різні конкурси. Ця подія проводиться щороку починаючи з дитячого садка, потім – в школі і в університеті. Починається «ундокай» з побудови, ходи з прапорами, нагадує парад. До організації заходу залучають батьків, які з семи ранку встановлюють обладнання, приносять з собою їжу і влаштовують пікніки. Команди дітей марширують, виконують комплекс ранкової гімнастики, танцюють груповий танець, кричать речівки. Ті, хто переміг в кожному регіоні (потрібно виграти п'ять матчів) їдуть на головний стадіон країни – Кошіен, префектура Хего. Там протягом кількох днів проходить головний чемпіонат шкільного бейсболу. Дівчаток на цей стадіон беруть уболівальницями, вони готують танець і кричали [1].

Азербайджан. Освітня програма (куррікулум) з навчальної дисципліни

«Фізична культура »в загальноосвітніх школах-це концептуальний, офіційний державний документ, що відображає в собі формування навичок і умінь, морально-вольових якостей учнів, розвиток рухових здібностей, діяльності з надання учням інформацій і знань по відновленню і зміцненню здоров'я, фізичному вихованні.

До кінця 11 класу учень:

- 1) пояснює застосування методів самостійного розвитку рухових здібностей, зміцнення організму;
- 2) пояснює надання першої медичної допомоги в різних умовах, застосування відновлювальних засобів;
- 3) застосовує доступні методи виконання при рухової діяльності;
- 4) демонструє певні рухові здібності, відповідно своїй віковій категорії;
- 5) оцінює етичні, правові, моральні норми.

А ось план одного з уроків у цій країні: естафети; спеціальний комплекс вправ і гри; прискорення на дистанції 30-35 м; біг на 60 м; біг на 100 м.

Вірменія. Школярів Вірменії почали знайомити з дзюдо. Цей вид єдиноборств викладають всім бажаючим замість уроку фізкультури. Програма складена так, що вікових обмежень немає: на тренування можуть приходити навіть першокласники. В рамках проекту японським спортивним єдиноборством вже займаються понад 600 школярів Вірменії. Хлопці самі вибирають: йти на фізкультуру або дзюдо. Спортивні заняття проводять три-чотири рази на тиждень. Тренери – професійні дзюдоїсти. Велику увагу приділяють заходам безпеки, щоб школярі не отримували травми. Спочатку навчають самостраховки, тільки потім прийомам [2].

Ірак. Однією з найважливіших завдань вдосконалення навчально-виховного процесу в школах Іраку є організація рухової активності школярів, що забезпечує їм відпочинок і задовольняє їх природну потребу в рухах. Так, в початковій школі (6-13 років) триває активне використання системи шведських вправ і рухливих ігор, велика увага приділяється здоров'ю суглобів і хребта, використовуються вправи для гнучкості, а також вправи на витривалість, силові вправи і вправи на швидкість руху. Діти навчаються також основам гри в гандбол, волейбол, футбол, баскетбол, пінг-понг. Вони займаються також плаванням, велоспортом, гімнастикою,

аеробікою (по 45 хвилин 4 рази на тиждень). Йде певна просвітницька робота по навичкам гігієни, як правило, у вигляді ігор. У середніх школах Іраку (13-16 років) використовуються тактичні ігри для різних видів спорту: гандболу, волейболу, футболу, баскетболу. А також тактичні ігри для боротьби та боксу (45 хвилин 4 рази на тиждень). Ця ж система представлена і в старшій школі (16-18 років), тобто техніко-тактичні ігри для різних видів спорту: гандболу, волейболу, футболу, баскетболу по 45 хвилин 4 рази на тиждень. У вищій школі ці заняття подовжуються до однієї години тридцяти хвилин. Пропонується також певна інформація по культурі здоров'я, в тому числі і через систему інтернет-ресурсів.

Китай. Деякі ВНЗ Китаю в якості експерименту ввели додатковий іспит з фізичної культури для вступу. Отримані досвідчені результати проходять аналіз для ще більшого вдосконалення та подальшого впровадження їх в інші вищі навчальні заклади. Крім традиційних уроків фізичного виховання в школі, де китайські діти займаються гімнастикою, легкою атлетикою, командними видами спорту існують заняття і з бойових мистецтв і вправ по системі китайської гімнастики Цигун.

Престижні вищі та середні навчальні заклади КНР не відстають від шкіл і ввели в програму в якості факультативів уроки гольфу і організували систему позаурочних занять спортом, що призводить до купівлі якісного спортивного взуття тут, так як необхідно виключити можливі дитячі травми від фізичних навантажень. Не залишаються без уваги і китайські діти інваліди. Шкільні програми, за якими займаються сліпі, глухонімі і розумово відсталі діти розроблені таким чином, що спортивне і фізичне виховання стало для них є і посилено.

Міністерство освіти КНР в нормативному документі «Положення про роботу шкільного спорту» розписала завдання, які повинні виконувати уроки фізкультури – це зміцнення здоров'я підростаючого покоління, розвиток традиційних видів спорту в основі, яких лежать місцеві культурні традиції. Урок фізичної культури в Китаї проводиться щодня, а на фізкультурно-спортивну діяльність в режимі дня відводиться 1 година в день. Крім того, наповнюваність навчальних груп в Китаї – 10-12 чол., система контролю – обов'язковий іспит, обов'язково включені народні оздоровчі системи та системи єдиноборств [3].

Література:

1. Голощапов Б. Р. История физической культуры и спорта : учеб. пособ. Москва : Академия, 2007. 263 с.
2. История физической культуры и спорта / под. ред. В. В. Столбова. Москва : ФиС, 1993. 200 с.
3. Кулинкович Е. К. Олимпизм и международное спортивное движение. Минск : БГЭУ, 1997. 198 с.

ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ ІНОЗЕМЦІВ ДО СПРИЙНЯТТЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Лисанова А. М., ст. викладач,

Пахомова Л. В., асистент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

На факультеті управління та бізнесу ХНАДУ поряд з вітчизняними студентами навчаються студенти з Монголії, Азербайджану, Кот-д'Івуар і інших зарубіжних країн. У зв'язку з цим процес взаємодії цих студентів з викладачами, а також зі студентами академічної групи, де вони навчаються, являє собою дуже складне і часто дуже високе за рівнем напруженості явище.

Процес оптимізації взаємодії студентів різних етносів є значущим як у формальній, так і в неформальній сфері їх взаємодії при проведенні всіх видів занять, а також при особистій взаємодії.

На нашу думку, успішна адаптація студентів іноземців обумовлена і визначається деякими значущими характеристиками, серед них особливого значення набувають індивідуальні заняття, які реалізуються через демографічні та особистісні характеристики. Як відомо, до демографії відносять стать, вік, соціальне походження, соціальний стан, належність до певного етносу –

національність. Особистісні характеристики обумовлені рівнем реалізації студентом знань, умінь, досвіду і навичок – і це є соціальний аспект кожної особистості. Крім соціального аспекту присутній ще і біологічний аспект, який реалізований за допомогою біологічного початку, тобто генний код (приналежність до певного раси).

Індивідуальні відмінності є базовою платформою для іншої важливої характеристики, необхідної для успішної адаптації студентів іноземців – це готовність до змін. Як правило, готовність до змін у студентів іноземців дуже висока і обумовлена вона перш за все високою мотивацією до адаптації, яка забезпечує досягнення мети: навчання у ВНЗ – отримання ступеня бакалавра (магістра).

Успішна адаптація студентів іноземців багато в чому залежить від індивідуального досвіду перебування в іншій культурній групі, а саме: знання в першу чергу мови, культури тієї країни, де відбувається навчання студента іноземця. Крім того, важливу роль відіграє такий фактор, як попередній досвід перебування даного студента за кордоном.

Слід також вказати такий фактор, що визначає успіх або неуспіх у плані адаптації студентів іноземців, як ступінь подібності або відмінності між культурами (релігія, мова, структура сім'ї, клімат, одяг і навіть їжа). Така культурна дистанція, безумовно спостерігається і її неодмінно слід враховувати при взаємодії зі студентами іноземцями.

Процес успішної адаптації немислимий без урахування особливостей країни перебування студентів іноземців, тобто країни, де відбувається процес їх навчання. У зв'язку з цим слід зазначити велику толерантність по відношенню до культурного розмаїття студентів іноземців, яка має місце в ХНАДУ при формальному і неформальному взаємодії зі студентами іноземцями. При цьому завданням студентів іноземців є синтез і подальша реалізація власної культури, а також оволодіння, облік і реалізація культури і цінностей країни перебування (навчання). Слід зазначити, що успішна адаптація студентів іноземців передбачає вивчення і реалізацію однієї культури без шкоди для цінностей власної культури.

ВИКЛАДАЧ ЯК МОДЕРАТОР ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ І МАГІСТРІВ З ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Лисанова А. М., ст. викладач,

Пахомова Л. В., асистент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Як відомо, процес підготовки бакалаврів і магістрів згідно з навчальним планом-графіком включає в себе різні види занять, а саме: лекції, практичні заняття, семінарські заняття та ін.

Цілковито безперечно значущим є те, що називають кваліфікацією викладача (його професійні знання, вміння, досвід і навички) для забезпечення якості підготовки студентів. Саме ця складова є пріоритетом у двосторонній комунікації викладача зі студентами. Інша складова цього комунікативного процесу - це рівень підготовки студентів на момент взаємодії з викладачем.

При цьому викладач зобов'язаний змоделювати, тобто повинен виступити в якості модератора проведеного ним заняття зі студентами в індивідуальній формі або у формі групової динаміки.

Досвід проведення занять, особливо це важливо для проведення практичних занять, показує, що викладач зобов'язаний вибрати деякі напрямки стратегії проведення практичних занять, а потім їх ефективно реалізувати.

Перший напрямок стратегії проведення практичного заняття – це вибір організації проведення практичного заняття в будь-якої з форм його проведення: індивідуального заняття, тренінгу та ін. Зазвичай більш затребуваною є групова дискусія, тому що саме вона дозволяє за короткий таймер забезпечити більш ефективний варіант прийняття господарського рішення. Крім того, саме колективний спосіб вибору ефективного варіанту господарського рішення дозволяє багаторазово посилити активність кожного студента на практичному занятті.

Другий напрямок стратегії проведення практичного заняття полягає в

забезпеченні стимулювання міжособистісних зв'язків сторін комунікації. При цьому сторонами комунікації виступає викладач-модератор проведеного заняття (він же суб'єкт управління) і студенти (вони ж об'єкт управління).

Друга стратегія реалізується через вертикальні зв'язки (як правило індивідуальна взаємодія суб'єкта й об'єкта управління) і горизонтальні зв'язки (як правило це є групова динаміка).

Завдання викладача як модератора процесу проведення заняття полягає в тому, щоб реалізувати будь-яку з вищевказаних стратегій або ж реалізувати їх синтез, так як ці стратегії є взаємопов'язаними і взаємозалежними, але ніяк взаємовиключними.

СПОСОБИ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ЯК ПРИЙОМИ СТВОРЕННЯ ТВОРЧОГО МІКРОКЛІМАТУ НА ЗАНЯТТЯХ ЗІ СВІТОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Немикіна С. В., вчитель, спец. І к.

Запорізький навчально-виховний комплекс №64

Котова К. В., вихователь, спец. І к.

КЗ «Новомиколаївський НРЦ «Паросток» ім. Польського В. А.»

Метою вивчення світової літератури є виховання особистості, а саме: зародження любові, гордості за українську літературу, поваги до видатних пам'яток минулого, до досягнень художньої культури. Збагачення духовного світу особистості відбувається завдяки осягненню ідеалів, через співпереживання і співчуття героям.

Сучасна література має безліч завдань, які передбачають вплив на почуття читача, дає оцінку сучасності, відкриває позитивні чи негативні відношення в соціумі, формує естетичний смак та філософські ідеї, впливає на погляди учнів, викликаючи переживання.

Освоєння учнями нових істин можливий лише на ґрунті партнерства та нових підходів. Таким чином, важливою темою в межах викладання світової літератури у старших класах є використання способів критичного мислення.

Щоб допомогти оволодіти нескінченним потоком інформації школярам, викладачеві необхідно сформувані уміння і навички для здобування цієї інформації, критично осмислювати, самостійно оволодівати нею. Безперечно, знання завжди підлягають постійному вдосконаленню, оновленню, поглибленню, тому викладач має вчити здобувати їх не шляхом накопичення, а з допомогою сприйняття, критичного мислення.

Актуальність визначеної проблеми полягає в завданні педагога – змінити практику своєї роботи, щоб сприяти активному навчанню учнів і розвитку в них позитивного мислення, адже насамкінець ми прагнемо, щоб учні не просто запам'ятовували навчальний матеріал, а запитували, досліджували, творили, вирішували, інтерпретували та дебатували за змістом. Отже, навчання за такою схемою буде вважатися якісним на цей час. Здатність до співпраці є найважливішою умовою критичного мислення, оскільки вона підтримує діалог, спільну мету і взаємне вивчення цінностей.

У рамках уроків із світової літератури, побудованих на засадах критичного мислення, вирішуємо завдання сучасного підходу до навчання, а так само й виховання школярів. Навчити дітей мислити критично – означає правильно поставити запитання, направити їх увагу в правильному напрямку, вчити самостійно робити висновки та знаходити рішення. Виникає необхідність у вихованні потреби передавати власне бачення світу, мати особисту позицію. Сучасні учні з цікавістю виконують ті види навчальної діяльності, що дають їм матеріал для роздумів, можливість виявляти ініціативу та самостійність, потребують розумового напруження, винахідливості та творчості, тому на уроках літератури відшукуються здібності у дітей, розвиваються найменші прояви їхнього таланту.

Навчання критичного мислення починається із усвідомлення питань і проблем, які необхідно розв'язати. Критичне мислення передбачає відчуття

контексту твору, вміння аналізувати його. У процесі аналізу учні мають навчитися усвідомлювати ідейно-тематичне багатство твору, бачити вираження ідей у системі угруповання персонажів, в особливостях розвитку сюжету. Аналіз тексту твору спрямований на те, щоб школярі могли відтворювати послідовність розгортання подій твору. Визначити головні та подібні епізоди, переказувати їх, встановлювати причино-наслідкові зв'язки, відображені в творі, давати характеристику образам твору, оцінювати їхні вчинки, давати самостійну критичну оцінку творчості митця, а також виявляти й аналізувати символи, наявні в творі. Ефективним є такий аналіз, який створює широкий простір для думки. Необхідно обирати найбільш ефективні форми, методи і прийоми роботи над текстом, а саме такі, які б забезпечували образне сприймання, а також розвивали творче і критичне мислення. Отже, діти мають не лише сприймати нову інформацію, а й ретельно, критично її досліджувати, виділяти в ній головне, мати змогу із численних перспектив продовжувати власні судження, оцінювати, узагальнювати. В цьому і є сутність критичного мислення [1].

Насамкінець зазначимо, що на кожному уроці вчитель має бачити перш за все особистість з її потребами та інтересами, вміннями та талантами, дослідженнями та оригінальністю. Окрім того, треба завжди нагадувати учням, що все у світі починається з любові: нове життя, нові стосунки, нова людина, нове ставлення до своєї справи; тільки закоханість у світ, людей, у мрію, у свою професію може стати тією життєдайною силою, що допомагає здолати всі життєві труднощі та негаразди й залишити по собі щось варте людської шани.

Література:

1. Немикіна С. В. Використання технологій критичного мислення як засобу створення творчого мікроклімату на уроці зарубіжної літератури. *Українські студії : зміст, сутність, освітній потенціал* : Всеукр. наук.-прак. інтернет-конф. Харків : ХНАДУ, 2018. С. 96–99.

АКСІОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

*Онищенко І. В., к.філол.н., доцент
Криворізький державний педагогічний університет*

В умовах реформування освіти, викликаній соціальними, інтеграційними та технологічними процесами, важливим завданням професійної підготовки фахівців освітньої галузі є формування в них мотивації до професійної діяльності. Якість та успішність діяльності педагога залежить не тільки від рівня компетентностей, якими він володіє, а й від сформованої мотивації до професійної діяльності, бажання навчатися впродовж життя, прагнення стати висококваліфікованим та конкурентоспроможним спеціалістом.

Мотивація до професійної діяльності є невід'ємною складовою в системі професійної підготовки майбутніх педагогів. У нашому дослідженні поняття «мотивація до професійної діяльності» трактується як дія конкретних спонукань (мотиви, потреби, інтереси, прагнення, стимули, настанови, ціннісні орієнтації), які зумовлюють вибір професії і тривале виконання обов'язків, пов'язаних з цією професією.

На нашу думку, процес формування мотивації до професійної діяльності в майбутніх педагогів ґрунтується на взаємопов'язаних методологічних підходах, з-поміж яких визначаємо такі: аксіологічний, особистісно-діяльнісний, суб'єктний, системний, синергетичний, компетентнісний, інформаційний. У контексті нашого дослідження поняття «методологічний підхід» розглядається як вихідне положення організації освітнього процесу, спрямованого на формування мотивації до професійної діяльності в майбутніх педагогів.

Важливе місце у формуванні мотивації до професійної діяльності майбутніх педагогів належить аксіологічному підходу. Питання реалізації

аксіологічного підходу до професійної підготовки майбутніх педагогів розглядалися в працях І. Д. Беха, В. О. Василенко, Р. В. Винничук, В. В. Денисенко, Л. О. Демінської, І. А. Зязюна, М. С. Кагана, З. С. Карпенко, І. П. Манохи, В. О. Огнев'юка, О. М. Отич, Н. С. Побірченко, В. А. Роменця, Н. В. Теличко, Т. М. Титаренко, Л. О. Хомич та ін. Аналіз досліджень учених дає підстави стверджувати, що ціннісні професійні орієнтації є важливим чинником професійного самовизначення та професіоналізації особистості.

Відповідно до аксіологічного підходу фахова підготовка майбутніх педагогів полягає в спрямуванні професійної освіти на формування системи загальнолюдських і професійних цінностей, що визначають їхнє ставлення до світу, діяльності, себе як спеціаліста. Реалізація аксіологічного підходу сприяє переведенню, трансформації певних соціально-значущих цінностей на рівень конкретних ціннісних пріоритетів особистості [1, с. 94].

Аксіологічний підхід в аспекті нашого дослідження передбачає:

- визнання кожного учасника освітнього процесу активним ціннісно-мотивованим суб'єктом діяльності;
- орієнтацію освітнього процесу на формування в майбутніх педагогів системи цінностей, що визначатиме їх ціннісне ставлення до обраної професії, майбутньої професійної діяльності та до себе як професіонала.

Процес формування ціннісних орієнтацій тісно пов'язаний із засвоєнням фундаментальних професійних цінностей та оволодінням майбутньою професією. Погоджуємося з Н. Шеминог, яка виділяє основні напрями розвитку ціннісних орієнтацій студентів у процесі фахової підготовки, зокрема: формування загального ціннісного ставлення до професії; формування професійного образу Я-педагога студента; розвиток ціннісних орієнтирів образу майбутньої діяльності [2, с. 47], що, у свою чергу, сприятиме формуванню цілісної системи професійно-ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців.

Застосування аксіологічного підходу сприятиме поступовому формуванню в майбутніх педагогів ціннісних орієнтацій на постійний професійний саморозвиток й самовдосконалення, прагнення стати

висококваліфікованим фахівцем, усвідомлення ними власної самоцінності. Спираючись на ідеї аксіологічного підходу, вважаємо, що формування у студентів позитивного емоційно-ціннісного ставлення до майбутньої професійно-педагогічної діяльності засноване на системі ціннісних орієнтацій, переконань, мотивів, професійній самосвідомості.

Аксіологічний підхід дозволяє спрямувати зміст, форми і методи формування мотивації до професійної діяльності майбутніх педагогів у площину ціннісних орієнтацій особистості педагога. Ціннісні ставлення студентів, поглиблюючись (за сприятливих умов), повинні перейти в ціннісні орієнтації, а ціннісні орієнтації повинні стати переконаннями особистості і характеризувати її спрямованість.

Отже, застосування аксіологічного підходу сприятиме формуванню ціннісного ставлення до обраної професії, майбутньої професійної діяльності та до себе як фахівця. Реалізація основних положень аксіологічного підходу в процесі формування мотивації до професійної діяльності педагогів дозволяє розв'язати важливе завдання – підготувати компетентних, успішних, вмотивованих, конкурентоспроможних фахівців, здатних до інноваційної педагогічної діяльності в умовах реформування освітньої галузі.

Література:

1. Винничук Р. В. Аксіологічний та культурологічний підходи як аспекти методології сучасної підготовки фахівців у вищій школі. *Молодий вчений*. 2018. № 2.2 (54.2). С. 93–96.
2. Шеминог Н. Проблема ціннісних орієнтацій у професійній підготовці майбутніх вчителів. *Дидактика професійної школи : зб. наук. пр.* 2005. Вип. 3. С. 45–48.

ОСОБЛИВОСТІ ДИСТАНЦІЙНОГО ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «МАКРОЕКОНОМІКА» ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ХНАДУ

Онiсіфорова В. Ю., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Навчальний план підготовки спеціалістів економічного напрямку в обов'язковому порядку передбачає вивчення дисципліни «Макроекономіка» як окремої навчальної дисципліни або у розрізі проходження курсу економічної теорії. Навчальними планами підготовки бакалаврів за спеціальностями 051 «Економіка», 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» та 071 «Облік і оподаткування» також передбачене вивчення дисципліни в обсязі 90 годин, серед яких 48 годин передбачається у вигляді аудиторної роботи і 42 години, як самостійна позааудиторна робота та підготовка до складання іспиту. Тобто в умовах стабільного навчального процесу перевага в опануванні дисципліни надається саме аудиторній роботі, що пов'язано з надзвичайною важливістю курсу для формування базових знань про особливості функціонування національної економіки, без яких не може бути якісної підготовки спеціаліста економічного профілю.

Однак 2019-2020 навчальний рік у зв'язку з пандемією COVID-19 та карантинними заходами отримав принципові відмінності в організації навчального процесу. Головним чином, відмінність полягає у обмеженні аудиторної роботи, а фактично у повній її відсутності протягом переважної частини весняного навчального семестру. Отже, єдиним виходом з ситуації, що склалася, особливо в умовах подальшого продовження карантинних заходів є використання засобів дистанційного навчання при вивченні дисциплін, і зокрема, дисципліни «Макроекономіка».

Для вирішення проблеми на навчальному сайті Харківського національного автомобільно-дорожнього університету створено відповідні

курси-ресурси з дисципліни «Макроекономіка» для кожної зі спеціальностей, які зазначені вище.

Курс-ресурс з макроекономіки містить наступні блоки інформації:

- робоча програма навчальної дисципліни, в якій студент має можливість ознайомитися з метою вивчення дисципліни, її структурою, переліком тем, навантаженням в годинах за різними видами робіт, формою поточного та підсумкового контролю та системою оцінювання результатів;

- конспект лекцій, в якому зібрані теоретичні матеріали, вивчення яких є необхідним для формування базових знань та виконання практичних завдань та завдань по самооцінюванню;

- методичні рекомендації до практичних занять, які можуть бути використані як альтернатива проходження курсу-ресурсу за окремими тижнями у разі більшої схильності студента до такого виду роботи;

- методичні рекомендації до самостійної роботи студентів, використання яких є обов'язковим, якщо студент обирає стандартний курс навчання за методичними матеріалами, а не дистанційний з використанням засобів курсу-ресурсу;

- тестові завдання, використання яких надає можливість студенту здійснювати поточне самооцінювання результатів та підготуватися до проходження підсумкового контролю;

- інструкція з визначення індивідуального варіанту вихідних даних практичних завдань, яка встановлює диференціацію варіантів відповідно до номеру залікової книжки студента;

- перелік літературних та інформаційних джерел.

Отже, всі вище зазначені блоки інформації надаються в курсі-ресурсі для можливості вибору альтернативного варіанту опанування курсу, якщо студент за своїми особистими вподобаннями або через технічні причини обирає стандартний алгоритм вивчення дисципліни, але в позааудиторних умовах.

Розглянемо специфіку реалізації дистанційної форми вивчення дисципліни «Макроекономіка» за допомогою засобів саме курсу-ресурсу. Такий вид роботи

передбачає виконання наступних умов:

- постійний доступ до мережі Інтернет;
- високий рівень самоорганізації;
- щотижнева робота за визначеною темою, яка має часові межі;
- розуміння сутності дистанційної форми навчання, її серйозності, а не розважального характеру.

Отже, в курсі-ресурсі з макроекономіки відповідно до навчального плану на кожний навчальний тиждень виокремлена вивчення певної теми.

Принциповий алгоритм роботи за темою наступний:

- опанування теоретичного матеріалу за допомогою конспекту лекцій та додаткових інформаційних ресурсів;

- перший рівень самоконтролю - самостійний розгляд категорій та понять теми за визначеним переліком. На цьому етапі дуже важлива особиста відповідальність студента, який має самостійно надати визначення, а не за допомогою дублювання інформації з літературних джерел, доступ до яких у випадку дистанційної форми навчання, звичайно, є необмеженим;

- другий рівень самоконтролю у вигляді виконання завдань двох типів: по-перше, студент має вірно співставити зазначені в завданні положення з відповідними термінами або поняттями за темою курсу; по-друге, студент має визначити вірність або помилковість перелічених в завданні стверджень. Виконання такого виду завдань вже вимагає від студента розуміння інформації та змісту теми, що опрацьовується, бо готових відповідей у конспекті лекцій дисципліни на такий вид завдань немає, тому студент має підключити логічне мислення та проявити ступінь його розуміння досліджуваної проблеми;

- отримання практичних навиків використання теоретичного матеріалу. На цьому етапі студент має за індивідуальним варіантом, відповідно до номеру залікової книжки, розв'язати практичні задачі. Цей етап за змістом є тотожним до аудиторних практичних занять;

- третій рівень самоконтролю – поточний тестовий контроль за темою. Цей етап є завершальним при опануванні теми курсу. На ньому студент має

обрати правильну відповідь з визначеного переліку відповідно до запитання. Такий етап є логічним завершенням систематизації отриманих при вивченні теми знань.

Поступове опанування за визначеним алгоритмом кожної теми курсу дозволить сформувати у студента весь спектр теоретичних знань, а також сформувати навички практичного використання отриманих знань та за допомогою трьох рівнів самоконтролю сформувати розуміння викладеного матеріалу, а не лише його завчання.

Кінцевим етапом опанування дисципліни є проведення підсумкового контролю у вигляді іспиту. Головною проблемою є те, що ця форма контролю має мати однаковий вигляд задля дотримання справедливості оцінювання як для тих студентів, які обрали традиційний шлях вивчення дисципліни за допомогою методичних матеріалів, так і для студентів, які опановували курс за допомогою дистанційних засобів курсу-ресурсу. Тому на даному етапі при проведенні підсумкового іспиту планується використання екзаменаційних білетів, які міститимуть у собі поєднання теоретичних завдань, практичних задач та тестового матеріалу різних видів.

Література:

1. Іщенко В. С. Педагогічні умови формування аналітичної компетентності майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності. *Народна освіта*. 2017. Вип. № 3 (33). С. 27–33.
2. Лаврук О. С., Білик Ю. І. Комуникативна підготовка менеджера як чинник його соціальної компетентності. Економічний дискурс. Тернопіль : Крок, 2014. 363 с.
3. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG). Київ: ТОВ «ЦС», 2015. С. 10–11.

ПЕДАГОГІЧНІ ЗАКОНОМІРНОСТІ ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Павленко Т. В., к.пед.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Павленко В.О., к.пед.н., доцент

Харківська державна академія фізичної культури

Закони та закономірності, природні явища та реальні процеси життєдіяльності мають певний порядок. Вивчаючи природні явища, аналізуючи процеси життєдіяльності та взаємозв'язок між ними можна стверджувати що процес фізичного виховання не є винятком. Вивчаючи природу цих закономірностей, наукові дослідження спрямовані на пізнання цих закономірностей з подальшим впровадженням в освітній процес. Фізичне виховання в закладах вищої освіти спирається на рівень пізнання законів природи, розробляючи та впроваджуючи в освітній процес вміння та навички використання цих процесів. Пізнання цих закономірностей, їх вивчення допомагає краще керувати процесом фізичного виховання.

Процес пізнання, виходячи з педагогічних закономірностей будується на принципах (від лат.principium – основа). Педагогічною основою фізичного виховання є система основних вимог до навчання та виховання. Дотримання вимог та законів, міждисциплінарних зв'язків має можливість ефективно використовувати накопичені знання що направлені на всебічний розвиток особистості [1].

Принципи та їх значення у сфері фізичного виховання. Навчально-виховний процес у закладі вищої освіти передбачає систему реалізації педагогічних принципів які спрямовані на підвищення ефективності усіх структурних компонентів фізичної культури. Структурні компоненти навчально-виховного процесу: фізичне виховання, спорт та фізична рекреації як складова частина змісту навчання визначає основні вимоги до побудови, змісту, методів і

організації процесу формування фізичної культури особистості. Педагог, викладач фізичного виховання як суб'єкта педагогічної дії, студент як об'єкта дії знаходяться у тісному взаємозв'язку спільної діяльності.

Загально-педагогічний підхід передбачає методологічні основи. Загально-педагогічний підхід реалізується через виховання та навчання особистості. Ці принципи, які базуються на свідомості й активності студента, використовуються в освітньому процесі у форматі наочності, доступності, систематичності та свою суттю відображають загальний стан сучасної педагогічної технології.

Другий підхід полягає у формуванні системи уніфікованих принципів у сфері фізичної культури ґрунтуючись на наукових знаннях у споріднених галузях.

Перша група принципів показує соціально-педагогічні детермінанти, виконуючи його соціальне замовлення. У сфері фізичної культури це система принципів оздоровчої спрямованості виховного процесу, гармонійного розвитку особистості, принципи цільової підготовки до трудової та оборонної діяльності.

Друга група базується на методичних принципах. Це означає сукупність принципів придбаних в період навчання, розвитку фізичних якостей у процесі тренувальної діяльності які відображає загальні закономірності навчально-виховної діяльності у процесі занять фізичними вправами. Принципи фізичного виховання конкретизуються відповідно до специфіки педагогічного процесу у сфері фізичної культури спрямовані на вивчення методології та особливостей навчання рухових дій.

Третя група принципів відображає специфічні закономірності побудови навчально-виховного процесу. Процес до якого входять основні тренувальні принципи: безперервність, послідовність, спрямованість на досягнення результатів, єдності загальної та спеціальної підготовки, єдності поступового збільшення навантаження, хвилеподібності, циклічності. Отже, уніфікована система принципів фізичної культури інтегрує усі три зазначені групи принципів у цілісний процес формування фізичної культури суспільства й особистості [2].

Педагогіка фізичної культури.

Педагогіка фізичної культури відноситься до категорії функціональної педагогіки яка вивчає проблеми навчання й виховання людей у різних сферах діяльності. Педагогіка фізичної культури має сприяти опануванню майбутніми вчителями, тренерами теоретичними основами педагогічної науки в сфері фізичної культури, готувати до осмисленого оволодіння професійними вміннями й навичками. Останнім часом займає провідне місце у системі спеціальної професійної підготовки студентів педагогічних вищих навчальних закладів, яка забезпечується вивченням специфічних аспектів педагогічної діяльності, наданням високоякісної освіти, яка ґрунтується на принципах гуманізації, толерантності, демократизації, неперервності й варіативності, адаптивності та оптимальності з метою підготовки висококваліфікованих фахівців з фізичної культури для органів освіти, науки і культури, організацій та установ.

Ковальчук Г.П., Присакар В.В. (2012) досліджували не лише виховання, але й навчання. Тому, у нашому розумінні, педагогіка – це сукупність теоретичних і прикладних наук, що вивчають процеси виховання, навчання і розвитку особистості людини [3].

Однією з провідних тенденцій розвитку сучасної педагогічної науки є подальша диференціація педагогічних знань, тому поява нової галузі – педагогіки фізичної культури – явище закономірне. Передумовами виокремлення педагогіки фізичної культури в самостійну галузь науки про виховання стали філософські і прогресивні педагогічні традиції в галузі фізичної культури та вихід знань про педагогічні закономірності фізкультурно-спортивної діяльності за межі фізичної культури [4].

Література:

1. Ковальчук Г. П., Присакар В. В. Педагогіка фізичної культури : навч. посіб. Кам'янець-Подільський : Зволейко Д. Г., 2012. 424 с.
2. Карпова І. Б., Корчинський В. Л., Зотов А. В. Фізична культура та

формування здорового способу життя : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2005. 104 с.

3. Павленко В. О. Значення зростання професійної свідомості освітнього рівня працівників галузі фізичної культури. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка*. 2019. Вип. 4 (160). С. 180–185.

4. Direction of teaching the subject of physical education by taking into account opportunities of institution of higher education and interests of student youth / O. Azhyppo and others. *Journal of Physical Education and Sport (JPES)*. 2018. № 18 (1), Art 29.

МІСЦЕ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Плотніков Є. К., ст. викладач

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

В кожному виді спорту головну роль грає фізична підготовка, яка створює сприятливі умови для вдосконалення усіх сторін підготовки. Вона ділиться на загальнофізичну і спеціальну підготовку. Ціль фізичної підготовки заключається в забезпеченні використання фізичної готовності до оволодіння технічним арсеналом, до ефективного його, до стійкому перенесенню фізичних нагрузок, нервово-психічних напруженнях і несприятливих факторів екстремальних ситуацій. Фізична підготовка також повинна сприяти вихованню дисциплінованності, відповідальності, підтянутості, а у разі колективних занять – товариської взаємодопомоги та взаємної поваги.

Процес фізичного виховання може дати бажані результати тільки в тому випадку, якщо він буде постійно вдосконалюватися, враховуючи теоретичний та практичний досвід. Одним із пріоритетів фізичного виховання є формування, якщо він буде постійно вдосконалюватися, враховуючи теоретичний та практичний досвід, формування культури здоров'я.

Фізична підготовка передбачає різносторонній розвиток фізичних якостей,

функціональних можливостей і систем організму людини, узгодженість їх проявлення в процесі м'язової діяльності. В сучасному спортивному тренуванні загальна фізична підготовленість пов'язує не з різностороннім фізичним удосконаленням взагалі, а з рівнем розвитку якостей і здібностей, що надають вплив на спортивні досягнення загально. Засобами загальної фізичної підготовки являються фізичні вправи, які впливають загальні дії на організм і особу спортсмена. До їх числа відносяться різноманітні пересування - біг, ходьба на лижах, плавання, рухливі та спортивні ігри та ін.

Загально фізична підготовка повинна проводитись протягом усього річного циклу тренування [1].

Спеціальна фізична підготовка характеризується рівнем розвитку фізичних здібностей, можливостей органів и функціональних систем, безпосередньо визначаючих досягнення, в обраному виді спорту. Основними засобами спеціальної фізичної підготовки являються змагальні вправи і спеціально підготовчі вправи.

Фізична підготовка – це педагогічний процес, направлений на виховання фізичних якостей і розвиток функціональних можливостей. Культура здоров'я або фізична культура – діяльність людини, направлена на укріплення здоров'я, розвиток фізичних здібностей є частиною загального виховання людини, а також частиною культури суспільства. Фізична культура і спорт – це один із засобів боротьби зі шкідливими звичками, курінням та вживанням алкоголю. Основні показники стану фізичного виховання в суспільстві: рівень здоров'я і фізичного розвитку людини; ступінь використання фізичного виховання в сфері виховання і освіти, виробництва, побуту, в організації вільного часу; характер системи фізичного виховання, розвиток масового спорту, великі спортивні досягнення та ін. Фізична культура і спорт в суспільстві нейтралізують негативні впливи на людину, підтримують його на оптимальному рівні психофізичного стану.

Основні елементи фізичного виховання: фізичні вправи, змагання, загартовування організму, гігієна праці і побуту, активно – рухові види туризму, фізична праця як форма активного відпочинку. Процес фізичного виховання

може дати бажані результати тільки в тому випадку, якщо він буде постійно вдосконалюватися, враховуючи теоретичний та практичний досвід.

Однозначної трактовки цих понять не існує, але вважається, що фізична культура – це систематичне та різноманітне удосконалення і укріплення людського тіла шляхом фізичних вправ; сприяє фізичному вихованню широких мас та росту спортивних досягнень. Іншими словами, під фізичною культурою у нас розуміється непрофесійний оздоровчий спорт та його інфраструктура, спортсменів-любителів. Для того щоб перевірити наскільки наше суспільство ознайомлене з користю фізичного виховання та спорту для розвитку здоров'я в нашому суспільстві, був застосований метод анкетування у спортсменів комплексної дитячо-юнацької спортивної школи №2 та їх батьків.

Аналізуючи відповіді на запитання анкети нами було встановлено, що 45% зовсім не орієнтується у цьому питанні, 30% наполовину розуміють про що йде мова, 25% достатньо усвідомлюють користь фізичного виховання та спорту в сучасному суспільстві. Після анкетування ми провели ознайомчу бесіду в якій зазначили, що шкідливі звички краще замінити фізичним вихованням та спортом. Людина, яка займається фізичною культурою та спортом зосереджена на самовдосконаленості.

В термін «спорт» вкладеться професійна і комерційна система, що надає ефективність спортсменів і тренерів, людей більш професійно підготовлених, чим спеціалістів з фізичної культури. Але протягом останніх років наблюдається зниження показників фізичного розвитку та фізичної підготовки, тривалості життя населення, підвищення показників захворювання, інвалідності. Це потребує необхідність рішення комплексу соціальних проблем в числі яких проблеми фізичної культури и спорту займають важливе місце. Особливу тривогу у суспільстві визиває спорт - все більше проникають у всі сфери сучасного суспільства, становить все більше значимою і невідмінною частиною життєдіяльності сучасного суспільства. В даний час формується активний інтерес до здорового образу життя. В теперішніх умовах спортивно-виховні послуги використовуються суспільством для різностороннього фізичного

і духовного розвитку, укріпленню здоров'я, профілактики захворювань, формування здорового образу життя, продовження довголіття, розумної та інтересної організації стан здоров'я дітей, підлітків і молоді.

Забезпечуючи гармонічний фізичний розвиток, фізкультура і спорт сприяє посиленню природної захисної сили організму підвищення його опірності більшості хвороб. Таким чином, в результаті занять фізкультурою і спортом збільшується кількість здорових працівників в різних сферах трудової діяльності.

Також немаловажний і зовнішній вид співробітників. Інколи це являється одним із визначальним фактором при прийомі на роботу. Здорові працівники більш працездатні, їхній зовнішній вид та внутрішнє здоров'я може позначатися на результатах діяльності підприємств, організацій або інших установ.

Спортивний рух набуває все більшої автономності із збереженням діалектичної взаємодії з різними складовими суспільної діяльності. Функціонування його інфраструктури залежить від рівня розвитку та координованості державного, громадського та приватного секторів. У світі існують різні національні моделі організації сфери фізичної культури і спорту – залежно від ролі держави в суспільстві. Стрімкий розвиток спорту для всіх залучення до нього всіх соціальних вікових верств населення будь-яких обмежень, поява нових організаційних форм та видів оздоровчої рухової активності, захоплення підлітків і молоді спортом. Відомо, що здоров'я – безцінне надбання не тільки кожної людини, але і всього суспільства. Здоров'я це – основна умова повноцінного і щасливого життя. Здоров'я допомагає людям виконувати їхні плани, успішно вирішувати життєві завдання, долати труднощі, а якщо доведеться, то і значні перевантаження. Добре здоров'я, повинно розумно зберігатися і змінюватися самою людиною, щоб забезпечити йому довге й активне життя.

Література:

1. Кузнецов А. К. Фізична культура в житті суспільства. Москва, 1995. 178 с.

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Плотніков О. І., ст. викладач

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Не випадково усі останні роки все частіше говориться про фізичну культуру не лише як про самостійний соціальний феномен, але і як про стійку якість особистості.

Проблема фізичного виховання завжди привертає до себе найпильнішу увагу фахівців різного профілю. Основною формою фізичного виховання є урок фізичної культури. Але за останнє десятиліття урок зазнав значних змін, які пов'язані з цілою низкою причин й основна з них – погіршення здоров'я дітей. Більшість дітей не в змозі виконати норми та вимоги, які передбачає комплексна програма з фізичної культури.

Отже, використання у навчальному процесі сучасних технологій – ефективний метод поліпшення навчального процесу з фізичної культури. Основне завдання інтерактивного навчання фізичної культури полягає в тому, щоб забезпечити максимально-продуктивну діяльність кожного, надати оптимальний руховий режим, повніше мобілізувати їх здібності. Урахування ступеня статевого дозрівання, фізичного розвитку, характеру адаптації до 84 м'язової діяльності дає змогу більшою мірою індивідуалізувати процес фізичного виховання [1].

Сучасна система фізкультурного виховання студентської молоді вузів є пріоритетною у формуванні фізичної культури як виду загальної культури молодої людини, здорового способу життя та спортивного стилю життєдіяльності майбутніх фахівців. Однак, випускники вузів, як свідчить практика, не є активними, самостійними носіями цінностей, накопичених у цій сфері культурного розвитку, що істотно обмежує перенесення отриманих знань, практичних умінь на культуру навчальної і професійної праці, побуту, відпочинку, стилю життя, ставлення до здоров'я, знижує в цілому гуманітарноособистісний розвиток.

Багато вчених і фахівців однак стійкі в тому, що зараз зростають вимоги до

фізичного виховання студентів обумовлюють необхідність модернізації навчально-виховного процесу за допомогою використання нових шляхів і організаційно-методичних рішень, що забезпечують підвищення якості рухової діяльності студентів, під якою розуміють діяльність індивідуума, спрямовану на досягнення фізичних кондицій, необхідних та достатніх для досягнення і підтримки високого здоров'я, фізичного розвитку рівня фізичної підготовленості [2].

Для сучасної педагогіки у сфері фізичного виховання актуальною є проблема поєднання масовості освіти в більшості навчальних закладів та необхідності індивідуалізації процесу навчання. Тому будь-які системи тоталитарного жорстко запрограмованого фізичного виховання можуть принести лише тимчасовий ефект завдяки вмілій організації, але ніколи не витримають перевірки часом через їх повну невідповідність його духу. Не знаходять також продовження проекти підвищення ефективності фізичного виховання за рахунок збільшення кількості навчальних годин.

Пристаюючи до роботи з підготовки проекту перетворень у фізичному вихованні студентів вузу, необхідно визначити ступінь готовності матеріально бази для забезпечення занять в новому режимі організації та інтенсивності експлуатації наявних спортивних баз, обладнання, інвентарю.

Необхідно вивчити ступінь соціально-психологічної готовності педагогічного колективу та студентів до намічуваних перетворень, провести роз'яснювальну роботу. Досвід проведення перетворень у фізичному вихованні, набутий і описаний іншими дослідниками переконує в тому, що вони зустрічають частіше протидію, ніж підтримку. Тому краще передбачити послідовний, поетапний розвиток процесу оновлення змістовної та організаційної структури фізичного виховання. Завдяки поетапному введенню нових форм організації скоро стане очевидною значно більш висока ефективність оновленої форми роботи з фізичного виховання в порівнянні з традиційною, що помітно поліпшить соціально-психологічну ситуацію навколо розпочатого процесу, і збільшить число його прихильників. У результаті запланованого нами експерименту будуть реалізовані наступні організаційно-методичні принципи: принцип створення

найбільших можливостей для освоєння кожним студентом цінностей фізичної культури і спорту відповідно до індивідуальних особливостей, потреб та інтересів, рівня фізичного розвитку і підготовленості; принцип обов'язковості використання технологій спортивного та оздоровчого тренування; принцип добровільного вибору форм занять фізкультурою і спортом; принцип об'єднання в навчально-тренувальні групи, що займаються поза рамками академічного розкладу з урахуванням інтересів та потреб студентів, а також рівня їх фізичної підготовленості і функціонального статусу.

Керуючись принципами, заняття з фізичного виховання планується проводити не потоками, а в навчально-тренувальних групах, що спеціалізуються в декількох видах спорту: волейбол, баскетбол, футбол, плавання, легка атлетика, настільний теніс, бадмінтон, загальна фізична підготовка, лікувальна фізична ін. У зв'язку з цим, необхідно культура та розробити нові експериментальні навчальні програми для цих видів спорту. Варіанти цих програм повинні ґрунтуватися на навчальних програмах з фізичного виховання для вузів і програмах ДЮСШ. Навчально-тренувальні заняття планується проводити за межами академічного розкладу 2-3 рази на тиждень по 2 години.

Метою навчально-тренувального заняття стане досягнення студентом фізичної досконалості як складової частини гармонійного розвитку особистості. Перетворення змісту і форми фізичного виховання студентів на основі конверсії елементів спортивної культури навчально-тренувального процесу в інтересах їх використання в навчанні дозволить покращити стан здоров'я та фізичну підготовленість студентів. Головним підсумком роботи стане зміна ставлення студентів до занять з фізичного виховання, і, як наслідок, підвищення рівня навчання в цілому. Це відобразиться на показниках відвідуваності, дисципліни на заняттях, емоційному підйомі, поліпшенні успішності з фахових предметів. У цьому випадку особистість сприйме освіту у сфері фізичної культури як складову власного стилю життя.

Як правило, інновації виникають в результаті спроб розв'язати традиційну проблему новим способом, в результаті тривалого процесу накопичення і

осмислення фактів, коли і народжується нова якість, що несе новаторський сенс. Більшість сучасних інновацій знаходяться в спадкоємному зв'язку з історичним досвідом і мають аналоги у минулому. Це дає основу стверджувати, що інноваційний процес – це мотивований, цілеспрямований і свідомий процес із створення, освоєння, використання і поширення сучасних ідей (теорій, методик, технологій тощо), актуальних і адаптованих для цих умов і відповідних певним критеріям. Він спрямований на якісне поліпшення системи, до якої вноситься нововведення, і припускає стимулювання його учасників і зміну їх поглядів з позиції нововведення.

Література:

1. Белая К. Ю. Инновационная деятельность в ДООУ : учеб.пособ. Москва : Эксмо, 2012. 190 с.
2. Горшкова В. В. Образование взрослых : формат опережения : учеб. пособ. Москва : Феникс, 2011. 25 с.

МЕТОДОЛОГІЯ РОЗРОБКИ ПАРАДИГМ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Приходько Д. О. к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Як доведено в сучасних дослідженнях з розробки нових парадигм економіки, менеджменту, маркетингу, вищої школи та інших, майбутня Постіндустрiальна епоха – це епоха підприємництва. Більш того, роль підприємництва буде постійно зростати і в перехідний від Індустріальної до Постіндустріальної епохи період. При розробці парадигм кардинально змінилося розуміння і самих парадигм. Тому ознайомлення викладацького корпусу закладів вищої освіти з еволюцією парадигм підприємництва вже зараз стає актуальною проблемою. Метою доповіді є ознайомлення з еволюцією трьох

парадигм підприємництва, як засобів підвищення ефективності методології педагогіки вищої школи. Завдання: коротка характеристика сучасного розуміння основних аспектів парадигм; розробка парадигм підприємництва; парадигми як найважливіший засіб підвищення ефективності методології педагогіки вищої школи; узагальнення отриманих результатів.

При вирішенні першого завдання доповіді було проведено огляд етапів еволюції поглядів на парадигми від античності до наших днів. Найбільш повна інформація була використана автором з [1]. На думку доповідача в еволюції поглядів на парадигму необхідно виділити три основні етапи: етап античності; парадигма в поданні Томаса Куна (1922-96); сучасне трактування парадигм.

На етапі античності «парадигма» (від грецького *παράδειγμα*, – приклад, модель, зразок) визначається як картина світу або як зразок зв'язку найважливіших факторів матеріальних і духовних процесів, усталений на якомусь історичному етапі, або як характерна і визнана модель, приклад для наслідування в різних областях життєдіяльності [1]. На думку доповідача це занадто приблизне, поверхнєве, позбавлене конкретики трактування парадигм. Другий етап у розвитку поглядів на парадигму пов'язаний з діяльністю американського історика науки Томаса Куна (1922-96), який вперше використав в 1962 році словосполучення «зміна парадигм» (англ. «Paradigm shift»). Він парадигму розуміє як «... визнані всіма науковими досягнення, які протягом певного часу дають модель постановки проблем і їх рішень ...» [1]. Тут теж трактування парадигми далеке від конкретики.

Справжній прорив у розумінні парадигм стався лише в 2015 році. Саме в [2] парадигма визначається вже конкретніше, як апробований основний закон; а потім в [3] – як четвертий, останній елемент змісту науки, як результат створення моделі розробки парадигм. В [4] парадигма набуває виключно конкретного і остаточного вираження, визначення, як глобальна стратегія поведінки всього людства в конкретній сфері діяльності, зокрема – в менеджменті.

Для вирішення другого завдання доповіді (розробки парадигм підприємництва) була використана універсальна модель розробки парадигм. Результат наведено в таблиці 1.

Таблиця 1 – Модель розробки парадигм підприємництва (розроблено автором за [5-6])

Результати рівнів ФД	Результати етапів фундаментального дослідження (ФД)		
	Об'єкт	Предмет (проблемна частина об'єкта)	Методика вирішення проблеми Результат вирішення проблеми
Ідея	Методологія	<i>Невідомість</i> якісного зв'язку підприємництва з нововведеннями	<i>Інтуїція</i>
			<i>Залежність</i> (якісний зв'язок підприємництва з організацією конкретних нововведень).
Гіпотеза	Ідея	<i>Невідомість</i> кількісної залежності	<i>Логіка дискретних фактів</i>
			<i>Закономірність</i> (дискретний якісний та кількісний зв'язок)
Концепція	Гіпотеза	<i>Невідомість</i> суцільної залежності	<i>Логіка доказу, розрахунку</i>
			<i>Закон</i> (доведена, розрахована суцільна закономірність): «Підприємництво – це організація впровадження конкретних нововведень»
Теорія	Концепція	Непідтверджений всією практикою закон	<i>Логіка фактів</i> (всієї практики)
			<i>Закон</i> підприємництва (будь-який окремий), підтверджений всією практикою
Основна теорія	Теорії окремі	Відсутність узагальнення окремих законів	Узагальнення окремих законів підприємництва
			<i>Основний закон</i> «Підприємництво – це організація впровадження будь-яких нововведень»
Наука	Основна теорія	Основний закон підприємництва, неапробований Часом	Апробація Часом Основного закону підприємництва
			<i>Парадигми</i> підприємництва (глобальні стратегії): в Доіндустріальну епохи переважало впровадження нововведень в ручні технології; в Індустріальну – в машинні технології; в Постіндустріальну – впровадження методологічних нововведень.

В результаті розроблено три парадигми, три глобальні стратегії підприємництва: в Доіндустріальну епоху – як глобальна стратегія впровадження нововведень в ручні технології; в Індустріальну – як глобальна стратегія впровадження нововведень в машинні технології; в Постіндустріальну – глобальна стратегія впровадження методологічних нововведень.

Висновки. Парадигми підприємництва є найважливішими поняттями і явищами: вони завершують формування науки підприємництва, поглиблюють її розуміння; визначають стратегію діяльності людства на цілу епоху; визначають

основний акцент в діяльності і педагогіки вищої школи, перш за все, обґрунтовують посилення методологічного аспекту підготовки студентів.

Література:

1. Бабайлов В., Васильковская О. Методология высшего образования: на пути к новой парадигме. *Новий колегіум*. 2013. № 1. С.3–7.
2. Бабайлов В. К. Новая парадигма экономики. *Новий колегіум*. 2015. № 1. С.53–57.
3. Бабайлов В. К. Организация модели разработки парадигм экономики. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва: Збірник наукових праць харківського національного автомобільно-дорожнього університету*. 2015. №3(10), том 2. С. 5–9.
4. Бабайлов В. К. Новая парадигма менеджмента. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва: Збірник наукових праць харківського національного автомобільно-дорожнього університету*. 2016. №3 (14), том 1. С. 72–76.
5. Бабайлов В. К. Модель разработки парадигм: важнейшие свойства. *Новий колегіум*. 2016. № 3. С. 48 – 53.
6. Бабайлов В. К. Анализ и синтез. *Бизнес-Информ*. 2012. № 4. С. 16 – 17.

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ – ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦЯ

Прохоренко Т. Г., к.с.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Глобальні тенденції розвитку інформаційної цивілізації, так само, як і загальнонаціональні потреби українського суспільства, пов'язані з його модернізацією та поступовою інтеграцією в єдину світову спільноту, пред'являють нові, незрівнянно більш високі вимоги до фахівців з вищою

освітою, які все більшою мірою виступають активними і свідомими суб'єктами суспільної перетворюючої практики. Відповідно зростають і вимоги до якості освіти, адже сучасний спеціаліст має не тільки володіти професійними знаннями, технологічними прийомами в тій або іншій сфері докладання своєї праці, але й бути здатним нестандартно, творчо мислити, якісно удосконалювати виробничі, організаційні, управлінські та інші процеси і види трудової діяльності, реконструювати їх за новими принципами, що відповідають вимогам часу.

Фактичним ядром розбудови сучасної цивілізації є становлення нового типу особистості, де центральною стає можливість самовиявлення її потенціалу та здібностей. Майбутній фахівець має отримати такі знання, вміння та навички, які дозволяють йому робити вибір між різними формами самовиявлення і, перш за все, в професійній діяльності, вибудовувати стратегії досягнення власного соціального успіху і культурного зростання, управляти процесом перетворення соціальних об'єктів на нових сучасних засадах. Така особистість вступає у соціальні відносини не під зовнішнім тиском, а за власним розсудом, праця для неї залишається сферою реалізації її здібностей, а освіта все більшою мірою виступає раціональною технологією розвитку професійної та загальної культури.

Сучасна орієнтація вищої освіти на формування компетенцій передбачає створення умов, за яких людина, яка навчається, може проявити не тільки інтелектуальну і пізнавальну активність, але і свою індивідуальність, проявити себе як суб'єкт навчання.

Основу цього процесу складають професійні компетенції і, перш за все, високий рівень професійних знань, володіння системою професійних прийомів і вміння ефективно їх використовувати для виконання будь-яких завдань у своїй професії. Освітні компетенції забезпечують готовність спеціаліста до наукового, системного пізнання світу, до оволодіння навичками самостійного освоєння знань і підвищення своєї кваліфікації, готовність спеціаліста підтримувати свій професійно-творчий і соціальний потенціал в умовах науково-технічного прогресу, до самоосвіти та самовдосконалення. Загальнонаукові компетенції забезпечують високий рівень базових знань за профілем спеціальності, здатність

адаптуватися до зміни змісту соціальної і професійної діяльності.

Важливу роль у підготовці сучасних спеціалістів відіграють також і соціальні компетенції. Сучасна людина, а тим більше спеціаліст з вищою освітою, не може сьогодні розраховувати на успішність своїх дій, не маючи певних знань про соціальне середовище, до якого він належить, без знання тих прихованих сил, які визначають вчинки і дії людей в різних суспільних ситуаціях. До соціальних компетенцій можна віднести наступні:

Соціально-комунікативні компетенції забезпечують готовність молодого спеціаліста до соціалізації в сучасному суспільстві, адаптуватися до нових ситуацій. Це здатність до колективних дій, до організації взаємодії в широкому сенсі; навички міжособового спілкування, вміння ефективно вирішувати конфлікти; орієнтація в соціальних ситуаціях, вміння вибрати ефективну стратегію поведінки і адекватні засоби спілкування, прагнення до соціальної взаємодії і здібність працювати в неоднорідній команді; відданість етичним цінностям.

Політична і соціально-економічна компетентність: орієнтація в політичній обстановці, в тенденціях світового і державного розвитку, в державних і світових соціально-економічних процесах; здібність до прийняття відповідальності, до участі у розробці групових рішень; наявність власного погляду на політичні і соціально-економічні процеси, прагнення приймати в них участь.

Полікультурна компетентність: здатність сприймати різноманітність і міжкультурні відмінності, взаємодіяти в багатокультурному (полі національному, поліконфесійному суспільстві, повага до інших культурних особливостей, звичаїв і традицій, інтерес до інших культур, здатність вбачати в них джерело збагачення особистого досвіду.

Ціннісно-сенсові і загальнокультурні компетенції забезпечують успішність ціннісних орієнтацій спеціаліста в оточуючому світі, готовність і прагнення пізнавати і вдосконалювати самого себе, до безперервної самоосвіти, постійної мотивації до навчання протягом свого життя.

Індивідуально-особистісна компетентність: здатність до самоосвіти та саморозвитку; прагнення до особистісного зростання, до підвищення

соціального статусу; здатність до творчої самореалізації в соціумі, прагнення проявити свої кращі якості, до успіху, здібність адаптуватися до нових ситуацій, прагнення здорового способу життя.

В цілому соціальні компетенції забезпечують адаптацію індивіда до умов швидких соціальних змін, успіх в його професійній діяльності, розширюють можливості розвитку духовних і матеріальних потреб особистості, формують у молодого покоління почуття відповідальності як за особисте благополуччя, так і за процвітання суспільства.

Вищим ступенем соціальної компетентності є соціальна культура спеціаліста, яка передбачає формування таких якостей, як прийняття і розуміння інтересів інших, переважання загальнолюдських цінностей, здатність до співчуття, висока толерантність. Нерозвиненість соціальної складової в професійній компетентності призводить до однобічного розвитку спеціаліста, у якого формується установка лише на інформаційне накопичення знань, слабо розвиваються творчі здібності, самостійність мислення. Великого значення набувають соціогуманітарні знання також у розвитку емоційної сфери, творчого уявлення, асоціативного мислення, що дозволяє гармонізувати професійно-творчий потенціал спеціаліста.

СУЧАСНЕ СУСПІЛЬСТВО ТА ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ

Семенов А. І., ст. викладач

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Процес фізичного виховання може дати бажані результати тільки результати тільки в тому випадку, якщо він буде постійно вдосконалюватися, враховуючи теоретичний та практичний досвід. Одним із пріоритетів фізичного виховання є формування, якщо він буде постійно вдосконалюватися, враховуючи теоретичний та практичний досвід, формування культури здоров'я.

В кожному виді спорту головну роль грає фізична підготовка, яка створює

сприятливі умови для вдосконалення усіх сторін підготовки. Вона ділиться на *загальнофізичну і спеціальну підготовку*. Ціль фізичної підготовки заключається в забезпеченні використання фізичної готовності до оволодіння технічним арсеналом, до ефективного його, до стійкому перенесенню фізичних нагрузок, нервово-психічних напруженнях і несприятливих факторів екстримальних ситуацій. Фізична підготовка також повинна сприяти вихованню дисциплінованості, відповідальності, підтянутості, а у разі колективних занять – товариської взаємодопомоги та взаємної поваги.

Процес фізичного виховання може дати бажані результати тільки в тому випадку, якщо він буде постійно вдосконалюватися, враховуючи теоретичний та практичний досвід. Одним із пріоритетів фізичного виховання є формування, якщо він буде постійно вдосконалюватися, враховуючи теоретичний та практичний досвід, формування культури здоров'я.

Фізична підготовка передбачає різносторонній розвиток фізичних якостей, функціональних можливостей і систем організму людини, узгодженість їх проявлення в процесі м'язової діяльності. В сучасному спортивному тренуванні загальна фізична підготовленість пов'язує не з різностороннім фізичним удосконаленням взагалі, а з рівнем розвитку якостей і здібностей, що надають вплив на спортивні досягнення загально. Засобами загальної фізичної підготовки являються фізичні вправи, які впливають загальні дії на організм і особу спортсмена. До їх числа відносяться різноманітні пересування – біг, ходьба на лижах, плавання, рухливі та спортивні ігри та ін. Загальнофізична підготовка повинна проводитись протягом усього річного циклу тренування [1].

Спеціальна фізична підготовка характеризується рівнем розвитку фізичних здібностей, можливостей органів и функціональних систем, безпосередньо визначаючих досягнення, в обраному виді спорту. Основними засобами спеціальної фізичної підготовки являються змагальні вправи: і спеціально підготовчі вправи. *Фізична підготовка* – це педагогічний процес, направлений на виховання фізичних якостей і розвиток функціональних можливостей.

Культура здоров'я або фізична культура – діяльність людини, направлена

на укріплення здоров'я, розвиток фізичних здібностей є частиною загального виховання людини, а також частиною культури суспільства. Фізична культура і спорт – це один із засобів боротьби зі шкідливими звичками, курінням та вживанням алкоголю. Основні показники стану фізичного виховання в суспільстві: рівень здоров'я і фізичного розвитку людини; ступінь використання фізичного виховання в сфері виховання і освіти, виробництва, побуту, в організації вільного часу; характер системи фізичного виховання, розвиток масового спорту, великі спортивні досягнення та ін. Фізична культура і спорт в суспільстві нейтралізують негативні впливи на людину, підтримують його на оптимальному рівні психофізичного стану.

Основні елементи фізичного виховання: фізичні вправи, змагання, загартовування організму, гігієна праці і побуту, активно – рухові види туризму, фізична праця як форма активного відпочинку. Процес фізичного виховання може дати бажані результати тільки в тому випадку, якщо він буде постійно вдосконалюватися, враховуючи теоретичний та практичний досвід.

Однозначної трактовки цих понять не існує, але вважається, що фізична культура – це систематичне та різноманітне удосконалення і укріплення людського тіла шляхом фізичних вправ; сприяє фізичному вихованню широких мас та росту спортивних досягнень. Іншими словами, під фізичною культурою у нас розуміється непрофесійний оздоровчий спорт та його інфраструктура, спортсменів-любителів. Для того щоб перевірити наскільки наше суспільство ознайомлене з користю фізичного виховання та спорту для розвитку здоров'я в нашому суспільстві, був застосований метод анкетування у спортсменів комплексної дитячо-юнацької спортивної школи №2 та їх батьків.

Аналізуючи відповіді на запитання анкети нами було встановлено, що 45% зовсім не орієнтується у цьому питанні, 30% наполовину розуміють про що йде мова, 25% достатньо усвідомлюють користь фізичного виховання та спорту в сучасному суспільстві. Після анкетування ми провели ознайомчу бесіду в якій зазначили, що шкідливі звички краще замінити фізичним вихованням та спортом. Людина, яка займається фізичною культурою та спортом зосереджена на самовдосконаленості.

В термін «спорт» вкладеться професійна і комерційна система, що надає ефективність спортсменів і тренерів, людей більш професійно підготовлених, чим спеціалістів з фізичної культури. Але протягом останніх років спостерігається зниження показників фізичного розвитку та фізичної підготовки, тривалості життя населення, підвищення показників захворювання, інвалідності. Це потребує необхідності рішення комплексу соціальних проблем в числі яких проблеми фізичної культури и спорту займають важливе місце. Особливу тривогу у суспільстві визиває спорт – все більше проникають у всі сфери сучасного суспільства, становить все більше значимою і невідмінною частиною життєдіяльності сучасного суспільства. В даний час формується активний інтерес до здорового образу життя. В теперішніх умовах спортивно-виховні послуги використовуються суспільством для різностороннього фізичного і духовного розвитку, укріпленню здоров'я, профілактики захворювань, формування здорового образу життя, продовження довголіття, розумної та інтересної організації стан здоров'я дітей, підлітків і молоді.

Забезпечуючи гармонічний фізичний розвиток, фізкультура і спорт сприяє посиленню природної захисної сили організму підвищення його опірності більшості хвороб. Таким чином, в результаті занять фізкультурою і спортом збільшується кількість здорових працівників в різних сферах трудової діяльності.

Також немаловажний і зовнішній вид співробітників. Інколи це являється одним із визначальним фактором при прийомі на роботу. Здорові працівники більш працездатні, їхній зовнішній вид та внутрішнє здоров'я може позначатися на результатах діяльності підприємств, організацій або інших установ [2].

Спортивний рух набуває все більшої автономності із збереженням діалектичної взаємодії з різними складовими суспільної діяльності. Функціонування його інфраструктури залежить від рівня розвитку та координованості державного, громадського та приватного секторів. У світі існують різні національні моделі організації сфери фізичної культури і спорту – залежно від ролі держави в суспільстві. Стрімкий розвиток спорту для всіх залучення до нього всіх соціальних вікових верств населення будь-яких обмежень,

поява нових організаційних форм та видів оздоровчої рухової активності, захоплення підлітків і молоді спортом. Відомо, що здоров'я – безцінне надбання не тільки кожної людини, але і всього суспільства. Здоров'я це – основна умова повноцінного і щасливого життя. Здоров'я допомагає людям виконувати їхні плани, успішно вирішувати життєві завдання, долати труднощі, а якщо доведеться, то і значні перевантаження. Добре здоров'я, повинно розумно зберігатися і змінюватися самою людиною, щоб забезпечити йому довге й активне життя.

Фізична культура – життєво необхідна кожній людині і всьому суспільству потреба. Під впливом систематичних занять фізичною культурою та спортом виникає високий ефект в збереженні і підвищенні розумової працездатності. Не менше ефективні щоденні самостійні заняття фізичними вправами в загальному режимі життя. В процесі їх виконання в корі мозку виникає «домінанта руху», яка робить сприятливий вплив на стан м'язовій, дихальної і серечно – судинної систем, активізує сенсомоторну зону кори, піднімає тонус всього організму.

Література:

1. Кузнецов А. К. Фізична культура в житті суспільства. Москва, 1995. 130 с.
2. Бех І. Д. Особистісно-зорієнтоване виховання : науково-метод. посібник. Київ : ІЗМН, 1998. 204 с.

МЕТОДИ ОВОЛОДІННЯ ТЕХНІКОЮ БІГУ

Ступак І. К., ст. викладач

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

При навчанні та вдосконаленні техніки бігу на короткі дистанції слід звернути увагу на ліквідацію найбільш характерних помилок, яких припускаються студенти, а також збільшити обсяг засобів при розв'язанні цих складних завдань.

В методиці розвитку швидкості можна виділити два напрямки: 1. цілісне

виховання швидкості у відповідному русі; 2. аналітичне вдосконалення окремих факторів, які впливають на максимальну швидкість руху. Тому до самостійних занять з розвитку швидкості можна переходити лише після оволодіння технікою бігу з середньою швидкістю, оскільки техніка спринтерського бігу має багато схожого з бігом на середні дистанції [1].

Починаючи підготовку з удосконалення спринтерського бігу, потрібно враховувати методичні поради, які суттєво впливають на ефективність тренувального процесу.

1. Головними засобами розвитку швидкості є короткочасні вправи, які виконуються з максимально можливою швидкістю і з граничною частотою рухів. Тобто інтенсивність є вирішальним фактором при розвитку швидкості. Однак потрібно знати, що темп рухів збільшується до тих пір, поки не виникає зайва напруженість. Тому підвищення швидкості повинно йти у відповідності до рівня оволодіння технікою. Тривалість таких вправ не повинна перевищувати 3-10 с, а довжина відрізка – 20-80 м. Заняття слід організовувати так, щоб швидкісним вправам не передувала будь-яка утомлива робота.

2. Відрізок часу між виконанням повторних навантажень повинен забезпечити оптимальне відновлення працездатності. Відрізок відпочинку не повинен бути тривалим, щоб збудження нервової системи не встигло згаснути. Всяка наступна вправа повинна виконуватись в період підвищеної працездатності. Встановлено, що цій фазі відповідає період відновлення ЧСС до 105-115 за 1 хв. Якщо підготовка знаходиться на достатньому рівні, то загальну кількість повторень треба виконувати серійно.

3. Загальний обсяг навантаження, як в одній вправі, так і в серії повинен бути невеликим і виконуватись до тих пір, поки сам темп виконання тренувальних вправ не почне знижуватися. Тобто, всі вправи повинні виконуватись при оптимальній працездатності центральної нервової системи. При цьому тренуватися потрібно лише доти, поки не настала втома.

4. В кожному наступному тренуванні, в кожній спробі, в кожному повторенні вправи за рахунок вольової мобілізації потрібно намагатись показати

найкращий результат, перевершити свою максимальну швидкість.

5. Вправи повинні бути настільки добре засвоєні, щоб під час руху основні вольові зусилля були направлені не на спосіб, а на швидкість виконання. Разом з тим, швидкість рухів можна значно покращити за рахунок розвитку сили м'язів. Цей показник буде підвищуватися лише тоді, коли більш продуктивно використовуватимуться еластичні якості м'язів, пам'ятаючи, що попередньо оптимально розтягнутий м'яз скорочується з більшою силою та швидкістю. В зв'язку з цим, корисним буде виконання вправ у поєднанні розтягування м'язів з наступним їх напруженням і скороченням. При цьому потрібно також навчити студентів розслабляти м'язиантагоністи, які не задіяні в активній роботі [2].

Розвиток швидкості потребує також правильного використання таких методів: 1. Багаторазового повторення вправ на заняттях в нормальних умовах (так званий основний метод розвитку швидкості). При його використанні розрізняють два варіанти: а) використання вправ з поступово наростаючою швидкістю, яка досягає до максимально можливої; б) збільшення максимальної інтенсивності робочих зусиль одразу ж на початку виконання вправ. 2. Виконання вправ в ускладнених умовах (біг вгору, біг з обтяженнями, біг по піску тощо). 3. Виконання вправ в полегшених умовах з більшою швидкістю, в більш високому темпі (біг скороченими і частішими кроками, біг за допомогою тяги, біг на місці в упорі, виконання бігу по доріжці з нахилом 2-3 тощо).

Техніка бігу на короткі дистанції має свої відмінності. Вона характеризується максимальною інтенсивністю, короткочасністю та потужністю роботи рухового апарату. Добра реакція на старті дозволяє одразу розвинути швидкість, а добра фізична підготовка – підтримати її на дистанції без уповільнення на фініші. Для цього застосовують ряд спеціальних підготовчих вправ, які за своїм характером і руховою структурою близькі до бігу, або ж відтворюють окремі елементи бігових рухів. Доступність, емоційність та практична цінність цих вправ робить їх незамінними засобами для більш правильного оволодіння технікою бігу. Тому основним завданням при вдосконаленні техніки спортивного бігу є правильний підбір, послідовність застосування спеціальнопідготовчих вправ.

Література:

1. Грибан Г. П. Волевая подготовка бегунов на средние и длинные дистанции. Киев : Здоров'я, 1993. 216 с.
2. Опанасюк Ф. Г., Грибан Г. П. Розвиток швидкості в процесі самостійних занять студентів : метод. розроб. для виклад. кафедр фіз. вих. і студентів. Житомир : ДАУ, 2004. 29 с.

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ ПІДГОТОВКИ ЮНИХ СПОРТСМЕНІВ

Ступак І. К., ст. викладач

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Важливою частиною проблеми сучасного спортивного тренування є необхідність вдосконалення методики технічної підготовки спортсменів, яка обумовлюється зростанням спортивних результатів, а також вдосконаленням засобів і методів тренувального процесу на різних етапах багатолітньої підготовки.

Високий рівень сучасного спорту вимагає поряд зі змінами в методах і засоби тренувального процесу більш поглиблено індивідуального підходу, заснованого на комплексному вивченні здібностей і можливостей спортсмена, виділення ознак і властивостей, розвиток яких в Найбільшою мірою сприяє досягненню високих спортивних результатів. Характерним при цьому є те, що в міру зростання спортивних результатів, вимоги до індивідуалізації тренувального процесу різко підвищуються.

Індивідуальний підхід передбачає виявлення індивідуальності, тобто того особливого, неповторного, що відрізняє одну людину від усіх інших і включає природні і соціальні, фізичні і психічні, вроджені та набуті властивості. Індивідуальний підхід, який розглядається в педагогіці як один з найважливіших принципів навчання і виховання, визначається як діяльність тренера, що припускає тимчасове зміна найближчих цілей щодо сторін змісту, методів і

організаційних форм навчально-виховної роботи з урахуванням індивідуальних особливостей особистості учня для реалізації найуспішнішого розвитку її соціальної типовості і індивідуального своєрідності [1, с. 16].

На підставі узагальнення досвіду передової спортивної практики, аналізу наукової методичної літератури доцільно виділити наступні етапи: попередньої підготовки (9-11 років, I); початкової спортивної спеціалізації (12-13 років, II); поглибленої тренування в обраному виді (юнаки 14-16 ,дівчата 14-15, III); спортивного вдосконалення (юнаки 17-20 років, дівчата 16-19 років, IV); вищої спортивної майстерності (чоловіки 21 -26 років, жінки 19-25 років, V).

Етап початкової спортивної спеціалізації. Включає перші два роки перебування дітей (12-13 років) в дитячо-юнацькій школі, в цьому віці добре вдосконалюється нервово-м'язова координація рухів, що обумовлює більш ефективне прояв швидкісно-силових якостей.

Основні завдання етапу – зміцнювати здоров'я і всебічно розвивати фізичні якості дітей, проводити різні види легкоатлетичної підготовки і поступово переходити до цілеспрямованого тренування в бігу на короткі дистанції.

Існують сприятливі передумови у дітей цього віку ефективно розвивати швидкість і швидкісно-силові якості. Швидкість підвищується за рахунок збільшення бігових кроків навіть при деякому зменшенні їх частоти.

Етап поглибленої тренування. В обраному виді (14-16 років) базовий для остаточного періоду майбутньої спеціалізації. У юнаків і дівчат в цьому віці в основному завершується функціональних систем, що забезпечують високу працездатність організму. Основні завдання – зміцнювати здоров'я і всебічно розвивати фізичні якості юних спортсменом, підвищувати рівень швидкісно-силової підготовленості з урахуванням формування основних рухових навичок, необхідних спринтер, швидкість бігу підвищується в основному за рахунок збільшення довжини кроків. На етапі поглибленої тренування підвищується обсяг і інтенсивність тренувальних навантажень, проводиться спеціалізована робота по вихованню фізичних якостей і вдосконалення спортивної техніки, зростає кількість змагань, тобто тренувальний процес, незважаючи на значну

частину загально-фізичної підготовки, набуває рис поглибленої спортивної спеціалізації. Навантаження на цьому етапі повинні бути, з одного боку адекватні віковим особливостям юних спортсменів, а з іншого - орієнтований на рівень характерний для вищої спортивної майстерності.

У порівнянні з етапом початкової спортивної спеціалізації обсяги тренувальних навантажень зростають на 100-150, спортивні результати поліпшуються на 5-9% силові якості різних м'язових груп збільшуються на 40-80%, швидкісно-силові – на 20 - 50%.

Розглядаючи тренувальний процес як розвивається динамічну систему, потрібно пам'ятати про те, що він являє собою сукупність компонентів, які виконують специфічні для кожного компонента завдання і є складною по організації структурою, яка представляє єдине ціле. За останні три десятиліття написано багато праць на предмет структурної організації тренувального процесу як вітчизняними, так і зарубіжними фахівцями в області теорії і методики фізичної культури і спорту. У той же час багато авторів постійно знаходяться в пошуку шляхів подальшого розвитку теорії спортивного тренування. Тренувальний процес являє собою єдину структуру супідрядних ланок і в залежності від часу його реалізації може являти собою мікро, мезо, і макроструктуру.

Структурна організація тренувального процесу не є постійною ланцюжок з одних і тих же послідовних ланок. Крім мікро, мезо і макроциклів існують такі елементи, як період і етап, тренувальне заняття і його елементи, тренувальні вимоги. У річному циклі підготовки виділяють 3 періоди: а) підготовчий період, б) змагальний період; в) перехідний період. [2, с. 87-90].

Організм спортсмена також як і сам тренувальний процес являє собою систему, що складається з елементів. Використовуючи дедуктивний метод виділення приватного на основі загального, можна як зруйнувати систему, так і домогтися більш ретельного вивчення окремих ланок, підвищення ефективності функціонування всередині динамічної системи, будь то організм спортсмена, або сам тренувальний процес.

На основі аналізу науково-методичної літератури визначені сучасні

тенденції розвитку теорії і методики підготовки юних спортсменів. При підготовці юних спортсменів в даний час використовується єдина програма для всіх займаються. Хоча, займаючись в групах діти зазвичай мають різний рівень розвитку фізичних якостей, функціональної підготовленості. У той же час при підготовці висококваліфікованих спортсменів в більшості випадків використовується індивідуальний підхід [3, с. 48].

Література:

1. Волков Л. В. Вікова періодизація тренувальних навантажень в спортивній підготовці дітей і підлітків : навч. посіб. Переяслав-Хмельницький, 1990. 25 с.
2. Платонов В. Н. Професійний спорт : навч. посіб. Київ : Олімпійський спорт, 2001. 253 с.
3. Фомін Н. А., Філін В. П. Вікові особливості фізичного виховання : Москва, ФК і спорт, 1972. 176 с.

ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД З ОРГАНІЗАЦІЇ ДОЗВІЛЛЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗІ ЗДОБУВАЧАМИ ЗВО

Токар І. І., асистент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Соціально-педагогічна діяльність щодо організації дозвіллевої діяльності та самореалізації студентів у закладах вищої освіти – це безперервний процес, що охоплює усі етапи та сфери їх студентського життя, забезпечує становлення та формування у студентів мотиваційно-ціннісної, когнітивної й діяльнісно-практичної складової, а також сприяє їх майбутньому професійному саморозвитку.

Останнім часом особлива увага дослідників приділяється інформаційно-комунікативній функції соціального педагога у закладах вищої освіти, що обумовлено інтеграцією України до європейського інформаційно-освітнього

простору. Розширення обсягів та вимог до якості інформаційно-дозвіллевих потреб студентів призводить до необхідності набуття соціальним педагогом компетенцій в сфері нових Інтернет-технологій (дистанційного навчання, соціальних мереж, інтерактивних форм дозвіллевої діяльності із залучення мультимедійних технологій тощо). Отже відбувається розширення віртуальної сфери дозвілля поряд з традиційними видами дозвіллевої діяльності студентів.

На важливому соціальному та педагогічному змісті дозвіллевої діяльності наголошують зарубіжні науковці Д. Нейулінгер, К. Роджек, А. Вілл, К. Робертс, С. Фріф, С. Майлз, Дж. Кларк, К. Крітчер, Л. Гендрі, Ф. Коффілд. Праці українських дослідників (Л. Аза, В. Воловик, А. Воловик, І. Зязюн, І. Бех, І. Зверєва, В. Піча, В. Кірсанов, В. Перебенесюк, І. Бебешкіна, І. Петрова, М. Поплавський, Н. Цимбалюк, Л. Гордієнко, А. Капська та ін.) присвячені вивченню психолого-педагогічних та соціально-педагогічних аспектів, функцій та принципів дозвілля, дослідженню основних засад його організації.

Враховуючи результати аналізу психолого-педагогічної літератури з проблеми, а також сучасної практики підготовки фахівців соціальної галузі у вищих закладах освіти, було визначено мету дослідження, що полягає у висвітленні практичних аспектів організації дозвіллевої діяльності та самореалізації здобувачів закладів вищої освіти на засадах формування компетенцій в сфері сучасних інформаційних технологій.

Правильно організоване дозвілля студентів є важливим фактором формування в них демократичних цінностей і духовності, без яких не можна досягти високої якості та ефективності вищої освіти. Міністерство освіти та науки України наголошує на необхідності вжити всіх можливих заходів щодо радикальної зміни соціально-психологічного клімату навчальних закладів [1].

Як свідчить аналіз практики, поширеними формами дозвіллевої діяльності студентів в Україні є: клубна робота за інтересами, спортивно-масовий туризм, художня самодіяльність, аматорські об'єднання, драматичні гуртки тощо [2]. Водночас, результати проведеного анкетування серед студентів факультету психології та соціології ХНПУ імені Г.С. Сковороди свідчать, що в сучасних

умовах спостерігається підвищення бажання студентів до користування сучасними інформаційними технологіями (соціальними мережами, месенджерами та іншими каналами комунікацій), котрі є адекватними інтересам та настроям молодих людей.

З метою удосконалення організації дозвілєвої діяльності та самореалізації студентів у закладах вищої освіти було розроблено відповідний практичний комплекс заходів, що передбачав використання певної сукупності методів, прийомів та дій соціального педагога, які використовуються в практичній діяльності для досягнення успіху у вирішенні завдань в площині дозвілєвої діяльності на засадах використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Впровадження відбувалося на базі факультету управління та бізнесу Харківського національного автомобільно-дорожнього університету (ХНАДУ) для студентів 2 курсу спеціальностей «Економіка» та «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність». Отримані статистичні дані засвідчили позитивні зміни рівня організації дозвілєвої діяльності студентів. Таким чином, було доведено необхідність застосування соціальним педагогом ефективних методів і технологій організації дозвілля на основі використання студентами сучасних інформаційних технологій.

Для дослідження процесу підготовки майбутніх соціальних педагогів до здійснення діяльності з організації дозвілєвої діяльності та самореалізації студентів ЗВО на базі ХНПУ імені Г.С. Сковороди було проведено аналіз навчально-методичного забезпечення, зокрема для дисципліни «Педагогіка інтелектуально-дозвілєвої діяльності», в ході якого було встановлено, що цикл професійної підготовки бакалавра містить розгляд переважно теоретичних аспектів організації дозвілєвої діяльності та самореалізації студентів, в той час, як практична підготовка фахівців структурою програми навчальної дисципліни з цілеспрямованим отриманням інформаційно-комунікаційних компетенцій не передбачається.

Для усунення виявлених недоліків було: запропоновано доповнення лекційних та семінарських занять з означеної проблематики; проведено

практичні заняття, спрямовані на формування у майбутнього соціального педагога професійних інформаційно-комунікаційних компетенцій в галузі організації дозвілля; організовано позааудиторну діяльність студентів-бакалаврів із залученням їх до виховних заходів; проведено моніторинг обізнаності студентів щодо показників й інструментів використання сучасних комунікаційних Інтернет-технологій серед студентської молоді шляхом анкетування на тему «Алло, ми шукаємо таланти».

Ефективність розробленого комплексу заходів для майбутніх соціальних педагогів перевірялась в процесі проведення експерименту (з залученням експериментальної групи студентів-бакалаврів факультету психології та соціології ХНПУ імені Г.С. Сковороди, спеціальності 231 «Соціальна робота», гр. 32-СР), що містив констатувальний, формувальний та контрольний етапи.

Діагностика рівня сформованості когнітивного, мотиваційно-особистісного та діяльнісного компонентів дала змогу визначити, що студенти експериментальної та контрольної групи мають приблизно однаковий рівень підготовки щодо організації дозвіллевої діяльності та самореалізації студентів на засадах використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

Підвищення рівня підготовки майбутніх соціальних педагогів до організації дозвіллевої діяльності та самореалізації студентів ЗВО на засадах використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій передбачав впровадження наступного комплексу засобів:

- доповнення до лекції з елементами використання мультимедійних та комунікаційних технологій «Роль соціальних мереж та месенджерів у формуванні професійних компетенцій майбутнього соціального педагога при організації дозвіллевої діяльності студентів закладів вищої освіти»;

- лекційне заняття на тему «Дозвіллева діяльність як фактор самореалізації студентів в освітньо-інформаційному середовищі закладу вищої освіти»;

- семінарське заняття з елементами використання мультимедійних технологій на тему «Формування Інтернет-спільноти майбутніх соціальних педагогів»;

– практичне заняття з елементами використання інтерактивних технологій на тему «Go! And Check-in Ukraine!»;

– практичне заняття з елементами використання мультимедійних технологій та з елементами використання ділової Інтернет-гри «Фінансова грамотність та планування дозвіллевої діяльності».

Під час реалізації елементів комплексу було акцентовано увагу на інформаційно-комунікаційній складовій у структурі соціальних компетенцій соціального педагога. Повторна діагностика проводилася для експериментальної 32-CP групи. Також студентів групи було залучено до соціально-виховного заходу з елементами використання бізнес-Інтернет стимулятора фінансової гри «Cash Flow», який проводився зі студентами 3-4 курсів ФУБ ХНАДУ у березні 2019 н. р.

Проведення повторної діагностики на контрольному етапі експерименту підтвердило, що впровадження розробленого комплексу заходів з підготовки майбутніх соціальних педагогів до організації дозвіллевої діяльності та самореалізації студентів на засадах використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій вплинуло на підвищення рівня готовності соціальних педагогів до цієї діяльності. Відбулося зростання відсотку студентів з високим і достатнім рівнем сформованості у експериментальній групі. Контрольні показники також мали позитивну динаміку (61% студентів мають високий рівень готовності до організації дозвіллевої діяльності студентів, 32% – середній, 7% – низький), що вказує на важливість діяльності у вирішенні означеної проблематики.

Література:

1. Сидор І. П. Проблеми та перспективи організації дозвілля студентів у вищих навчальних закладах України : *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер. «Педагогіка, соціальна робота»*. 2011. Вип. 20. С. 128–131.

2. Ірхіна Ю. Організація дозвілля студентів у вищих навчальних закладах України як проблема 21 століття : *Науковий вісник МНУ імені В.О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2019. №2 (65). С. 107–111.

МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПЕДАГОГІЧНОЇ КОНЦЕПЦІЇ В. Г. ТАБАЧКОВСЬКОГО ТА ЙОГО РЕАЛІЗАЦІЯ У ПРАКТИЧНІЙ РОБОТІ

Чаплигін О. К., д.ф.н., професор,

Сук О. Є., ст. викладач

Харківський національний автомобільно дорожній університет

Зміна освітньої парадигми є надзвичайно важливою в сучасних українських реаліях. Спрямування нової університетської педагогіки на особистість, ставить питання про ідеал особистості та досягнення цього ідеалу. Йдеться про зміну не лише парадигми освіти, а й парадигми педагогічної науки, про мистецтво введення студента в світ цінностей і суспільно важливих стандартів моральної поведінки, які сьогодні піддалися трансформації.

В науковій літературі має місце великий обсяг досліджень з проблем університетської педагогіки. Однак, справжній прорив у цьому відношенні здійснив відомий український філософ Віталій Георгійович Табачковський (1944-2006), який у своїй останній монографії «Полісутнісне Номо: філософсько-мистецька думка в пошуках «неевклідової рефлексивності» дав розгорнутий аналіз становлення в європейській філософії ідеї полісутності людини в минулому та в сучасну добу.

В. Табачковський пише: «На зламі століть і тисячоліть не просто переглядаються, а радикально переосмислюються усталені погляди на людину, культуру, соціум, особливо на способи їх взаємодії» [1; с.397]. Переглядається «антропологія проповідників», яка стосується радше бажаного, ніж реально існуючого образу людини, а також «антропологія нормативізму та ригоризму та відповідна їм нормативістсько – репресивна педагогіка. У цьому ряду також має бути подолане утопічно-нормативістське бачення соціуму. Натомість їм на заміну має прийти розуміння людини як полісутнісної істоти, а антропологічна рефлексія гуманістичного спрямування має переорієнтуватися з гучних слів на

спроби зарадити стражденній, часто беспорядній істоті у розв'язанні повсякденних проблем існування – до того ж тоді, коли Номо перебуває у кризовому стані [1 ;с.397].

Першоосновою виховання має бути, на думку В. Табачковського, теорія суб'єктивності, а не об'єктивістський підхід, який панував у теорії виховання радянського зразка. При цьому потрібно спиратися не тільки на розумово-раціоналістичні компоненти свідомості, але й враховувати, так звані сили «антропологічного підпілля» (відчуття, потяги, тощо).

Одним з найважливіших принципів сучасної педагогіки є принцип турботи про себе. За таких умов самовладання людини постає не як насильство, а як злагода з собою [1; с. 397]. Автор проводить паралель з вченням Григорія Сковороди, який також намагався оволодіти своєю «внутрішньою людиною», виробити уміння поводитися із самим собою. При цьому Г.С. Сковорода вимушений був приборкувати власні пориви (тугу, журбу, невдоволеність, осоружність, мерзотність), котрі як іржа точать душу, і навпаки, плекати в собі позитивні чесноти, високі духовні пориви. А це потребувало від нього неабияких внутрішніх, у першу чергу, духовних, зусиль.

Значну увагу В. Табачковський приділяє розвитку в молодій людини ідеалу людської терпимості та самотерпимості. Взагалі, як уже зазначалося, для сьогодення небачено зросла значущість особистісної неповторності, що викликає необхідність як зміни напрямків і параметрів виховання й самовиховання, так і висуває нові вимоги до вихователя і до тих, кого виховують.

Нова педагогіка – це, перш за все, педагогіка діалогу, коли вчитель, вихователь перетворюється з авторитетного всезнаючого суб'єкта на співрозмовника, «повивальника думки» (у сократівському сенсі), сприяє формуванню в кожного учня самопочування, завершеності, повновартості. Все має сприяти тому, щоб цей процес відбувався найбільш ефективно. Для цього необхідно, щоб учень відчув уроки вчителя не як щось формальне, а як повновісну «зустріч». Це поняття, яке у В. Табачковського є одним

з найважливіших, автор пояснює, спираючись на значний історико-філософський і педагогічний матеріал. Поняття зустрічі не обмежується тільки фактом комунікації з іншими людьми, а розширюється до загально світоглядного діапазону зустрічі із ситуацією. У такому разі згадувана екзистенція постає як сутнісна властивість людини. Перефразовуючи Р. Декарта з його «Cogito ergo sum», пропонується відповідне «Я існую в зустрічі» [2; с. 165]. Це може відбуватися, пише В. Табачковський, у конкретному, відповідальному, творчому факті зустрічі, що можливо не тільки з окремою людиною чи групою людей, але й з минулим, культурою, з політичними образами та духовною реальністю взагалі [1; с. 410] . За таких умов зростає необхідність, щоб педагог сьогодні ставав постаттю свого роду персон-арбітра такої комунікації. Автор намічує п'ять антрополого-педагогічних іпостасей вчителя, що вимальовується в контексті зустрічей і роблять його постать доленосно-унікальною для кожної людини. «Учитель є свого роду повпредом:

- а) типу соціуму;
- б) типу культури;
- в) світу дорослих;
- г) людства;
- д) світу загалом [1; с. 410] .

У цілому розроблена автором концепція педагогіки, що спирається на засади сучасних уявлень про людину, її сутність, природу, заслуговує на більш пильну й глибоку увагу, щоб стати основою практичних заходів у навчально-виховному процесі у вищій школі.

Література:

1. Табачковський В. Полісутнісне homo: філософсько-мистецька думка в пошуках «неевклідової рефлексивності». Київ : Парапан, 2005. 432 с.
2. Больнов О. Ф. Зустріч [Текст] // Л. А. Ситниченко. Першоджерела комунікативної філософії : навч. посібник. Київ : Либідь, 1996. С. 157–170.

КЛІПОВЕ МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ФЕНОМЕН СУЧАСНОЇ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Шевченко І. Ю., д.е.н, доцент,

Сопельник В. О., здобувач вищої освіти

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Глобальна інформатизація та комп'ютеризація повсякденного життя призвела до формування нової генерації молоді – покоління з кліповим мисленням.

Кліпове мислення – це процес відображення великої кількості властивостей об'єктів, без врахування конкретних зв'язків між ними, що характеризуються фрагментарністю інформаційного потоку, алогічністю, повною різнобічністю інформації, високою швидкістю переключення між частинами, фрагментами сприйнятої інформації, відсутністю цілісної картини оточуючого світу [1].

Ставлення вчених і педагогів до кліпового мислення є неоднозначним. Подекуди звучать думки андрагогів щодо того, що кліпове мислення – це масова «хвороба» сучасної молоді, з якою потрібно всіляко боротися через обмеження доступу до Інтернет-ресурсів, примусового залучення дітей до читання чи настільних ігор тощо. Але при цьому фахівці забувають, що формування особистості (в тому числі мислення) відбувається головним чином у сім'ї. Коли ж надходить черга до отримання фахової підготовки, викладач має справу зі вже сформованою особистістю з власним унікальним мисленням.

Звичайно, вище зазначене не означає, що не слід навіть робити спроби щодо гармонізації мислення здобувача вищої освіти. Але й не слід сприймати кліпове мислення як деяке «зло», нездоланну перепону якісній підготовці фахівця в ЗВО. Кліпове мислення здобувачів вищої освіти – це об'єктивна реальність, яка потребує врахування при організації освітнього процесу.

Орієнтованість здобувачів вищої освіти на кліпове сприйняття дійсності

актуалізує необхідність повсякчасного застосування інтерактивних методів навчання – презентацій, імітаційних моделей, навчальних відео у лекційних заняттях, ігрових методів у практичних і семінарських заняттях, творчих завдань у самостійній роботі студентів тощо.

Лекційний матеріал слід презентувати стисло з виділенням найбільш вагомих положень. З урахуванням того, що носії кліпового мислення здатні зберігати концентрацію на предметі розмови не більше 15 хвилин, слід комбінувати подачу лекційного матеріалу з навчальними відео або приведенням прикладів з реального життя.

До речі, як не дивно, молодь, яка більшу частину свого вільного часу проводить в Інтернеті, виявляє жваву цікавість до «реального життя». Здобувачі вищої освіти з цікавістю сприймають зустрічі з представниками підприємств, установ, організацій, де спікери розповідають про особливості практичної діяльності. Взаємозв'язок з «реальністю» також ефективно забезпечується через організацію екскурсій здобувачів вищої освіти до підприємств, установ, організацій, де вони на власні очі можуть побачити ті процеси, про які викладачі розповідали під час аудиторних занять. Нарешті ілюзійність сприйняття дійсності як традиційний елемент кліпового мислення здобувачів вищої освіти успішно замінюється на практикоорієнтованість під час проходження планових виробничих стажувань і здобуття фахової підготовки на засадах дуального навчання.

Замість того, щоб намагатися викоринити кліпове мислення на користь формування лінійного мислення здобувачів вищої освіти, слід створити умови, в яких досліджуваний феномен мислення сучасної молоді буде перевагою та сприятиме більш якісній фаховій підготовці.

Література:

1. Семеновских Т. В. «Клиповое мышление» – феномен современности. *Оптимальные коммуникации (OK)* : веб-сайт. URL: <https://cutt.ly/AtZslcp> (дата обращения: 28.03.2020).

ВОРКШОП ЯК ІННОВАЦІЙНА ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Шеплякова І. О., к.пед.н., доцент

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

У сучасних умовах розвитку вищої освіти (насамперед, дуальної її форми) актуалізованою є потреба у популяризації досвіду використання інноваційних практико-орієнтованих форм організації освітнього процесу загалом та видів навчальних занять зокрема. У визначеному контексті інноваційною практикою, започаткування та поширення якої здатне суттєво підвищити ефективність процесу професійної підготовки майбутніх фахівців (у тому числі соціальної галузі), є організація навчальної діяльності у формі «воркшопу».

Аналіз наукових джерел засвідчив, що поняття «воркшоп» (з англ. workshop – цех, майстерня) у сучасній педагогіці (зокрема, вищої школи) є новим і чітке його визначення наразі відсутнє. Також з'ясовано, що окремі аспекти застосування воркшопу в системі професійної освіти розкрито в розвідках О. Зімовіна, Н. Зінчук, І. Карабази, С. Литвиненко, Л. Рудніцької, К. Фопеля та ін. При цьому найбільш повно підходить до визначення поняття «воркшоп» узагальнено в працях Клауса Фопеля, де зазначено, що цей термін тлумачать як: «інтенсивний навчальний захід, на якому учасники навчаються завдяки власній активній роботі; навчальну групу, яка допомагає всім учасникам стати по закінченні навчання більш компетентними, ніж на початку; навчальний процес, у якому кожен бере активну участь та під час якого учасники багато дізнаються один від одного; тренінг, результати якого залежать, насамперед, від внеску учасників і меншою мірою – від знань ведучого; навчальний процес, що зосереджується на переживаннях і враженнях учасників; можливість відкрити для себе те, що знаєш і вмєєш більше, ніж уявляв до цього, та навчитися чогось від осіб, від яких цього не очікував» [1, 15-16].

У вітчизняних науці та практиці поширеним є розуміння воршопу як: «особливої форми й технології роботи з групою дорослих, у якій переважають

інтерактивні форми роботи та провідна роль у здобутті знань і прийнятті рішень належить активності самих учасників навчальної групи» (С. Литвиненко) [2]; «технології навчання, що передбачає самостійне навчання та інтенсивну групову взаємодію учасників навчальної групи» (С. Зінчук) [3]; «форми організації навчальної діяльності, учасники якої отримують нові знання і навички в процесі динамічної групової роботи, і для якої характерним є мінімум або навіть повна відсутність теорії та максимум практики» (Л. Рудницька) [4]; «методу навчання» та «івент-заходу» (з використанням цього методу), «у якому основний акцент робиться на практичному аспекті окремої проблеми та обміні інформацією між учасниками» (І. Карабаза) [5].

Зазвичай воркшоп є практичним семінаром або тренінгом, що може проходити у формі лекції, практикуму, круглого столу. Як зазначає С. Литвиненко, це «своєрідна майстерня, на якій професіонал ділиться своїми думками та здобутим досвідом, але також ініціює дискусії та обмін думками з допомогою залучення учасників до обговорення пропонованої проблематики» [2].

Специфічною особливістю воркшопу (як навчального заходу), на думку О. Зімовіна, є те, що навчання відбувається завдяки власній активній роботі учасників. При цьому активність воркшопу означає «активність його учасників у постановці цілей навчання; у виборі його форм і методів; у створенні знання (адже на воркшопі знання не транслюються, але обговорюються та народжуються); у випробуванні нових способів поведінки, а отже, у здобутті досвіду, його усвідомленні і застосуванні на практиці» [6].

На думку Л. Рудницької, воркшоп «допомагає актуалізувати досвід учасників групи і інтегрувати на основі наявних ресурсів новий погляд на розуміння заданої теми» [7]. А завдяки тому, що знання, отримані в процесі воркшопу, є продуктом активної діяльності самих учасників, це набагато підвищує ефективність їх засвоєння. Отже, основними характеристиками (особливостями) цієї форми навчання є також актуалізація, використання особистого досвіду учасників та висока інтенсивність, ефективність групової взаємодії.

Відмінність воркшопу від багатьох інших форм проведення занять (семінару, дискусії, форуму, конференції тощо), на думку А. Толкачова, полягає в тому, що, по-перше, ця форма «вимагає значної віддачі від усіх учасників... на воркшоп збираються ті, хто має мотивацію самовираження та націлений на розкриття своїх здібностей, удосконалення навичок...»; по-друге, воркшоп «завжди практико-орієнтований, це, по суті, обмін досвідом професіоналів, детальне опрацювання окремого питання, систематизація різних позицій ... за виділеною проблемою» [8].

Щодо ролі викладача воркшопу, то, за С. Литвиненко, вона «полягає не тільки у викладанні матеріалу, а радше в активізації групи та посередництві між учасниками, оптимізації процесу здобуття знань й пошуку рішень, що відповідно відбивається в англійських термінах «фасилітатор» або «модератор»; його головне завдання – турбуватися про те, щоб учасники могли навчатися та бути продуктивними членами групи, і щоб група в цілому змогла стати середовищем інтенсивного навчання» [2]. При цьому кожен учасник, будучи активним творцем навчального процесу, поділяє із ведучим-викладачем відповідальність за його (навчальний процес) результати.

Узагальнюючи, зазначимо, що специфічними особливостями воркшопу, окрім активності, є поєднання самостійного навчання учасників з інтенсивною груповою взаємодією, а також практична зорієнтованість. Окрім того, навчання на воркшопах здійснюється за допомогою одержання актуального досвіду та його особистого переживання в процесі групової взаємодії. Організація навчальних занять у формі «воркшоп» у процесі професійної підготовки майбутніх соціальних працівників здатна активізувати процес засвоєння ними знань й сформувати навички продуктивних, творчих підходів й креативного мислення у вирішенні пропонованих професійних завдань.

Література:

1. Фопель К. Эффективный воркшоп. Динамическое обучение; пер. с нем. Москва : Генезис, 2003. 368 с.

2. Литвиненко С. А. Використання воркшопів у підготовці майбутніх психологів до професійної діяльності. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти : збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету*. Вип. 9 (52). 2014. URL: <https://cutt.ly/WtZa8S3> (дата звернення: 18.03.2020).

3. Зінчук Н. Воркшоп як сучасна форма розвитку фінансово-економічної компетентності керівних кадрів освіти на курсах підвищення кваліфікації. *Державний заклад вищої освіти Університет менеджменту освіти Національної академії педагогічних наук України* : веб-сайт. URL: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/pislya_dyplom_osvina/1_2016/%D0%97%D0%98%D0%9D%D0%A7%D0%A3%D0%9A.pdf (дата звернення: 30.03.2020).

4. Рудніцька Л. Інноваційні форми організації освітнього процесу. *Актуальні питання вивчення германських, романських і слов'янських мов і літератур та методики викладання іноземних мов* : веб-сайт. URL: <http://jarv.donnu.edu.ua/article/view/4910/4940> (дата звернення: 30.03.2020).

5. Карабаза І. А. Формування професійних компетентностей у магістрів спеціальності «Публічне управління та адміністрування» із застосуванням методу «воркшоп». *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Вип. 21. С. 159–163. URL: <http://global-national.in.ua/archive/21-2018/32.pdf> (дата звернення: 30.03.2020).

6. Зімовін О. Воркшоп як формат професійного навчання. Оплата праці. Лютий, 2017. № 4/1. *iFactor* : веб-сайт. URL: <https://cutt.ly/rt052xZ> (дата звернення: 30.03.2020).

7. Рудніцька Л. Інноваційні форми організації освітнього процесу. *Актуальні питання вивчення германських, романських і слов'янських мов і літератур та методики викладання іноземних мов* : веб-сайт. URL: <http://jarv.donnu.edu.ua/article/view/4910/4940> (дата звернення: 30.03.2020).

8. Толкачев А. Н. Workshop как новый эффективный способ работы над студенческими проектами. *B&D Институт бизнеса и финансов* : веб-сайт. URL: <https://cutt.ly/mt056zf> (дата звернення: 30.03.2020).

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО ОБҐРУНТУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ЗА ДИСЦИПЛІНОЮ «СТАТИСТИКА»

Шинкаренко В. Г., д.е.н., професор

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Невід’ємною частиною підготовки робочих програм навчальних дисциплін є обґрунтування результатів навчання. Пропонується наступний алгоритм вирішення цієї задачі: перелік компетенцій випускника за дисципліною → результати навчання.

Завданнями навчальної дисципліни є оволодіння студентами наступних компетенцій (табл. 1):

Таблиця 1 – Компетенції випускників за спеціальністю «Менеджмент»
(складено автором)

Інтегральна компетенція (ІК)	Здатність розв’язувати складні задачі і проблеми у сфері управління або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог
1	2
Загальні компетенції (ЗК)	<p>ЗК 1. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні</p> <p>ЗК 2. Здатність спілкуватися з представниками різних професійних груп та у міжнародному контексті;</p> <p>ЗК 3. Навички використання інформаційно - комунікаційних технологій для пошуку, оброблення, аналізу інформації з різних джерел та прийняття рішень;</p> <p>ЗК 4. Здатність організувати та мотивувати людей рухатися до спільної мети, працювати в команді;</p> <p>ЗК 5. Здатність діяти на основі етичних міркувань, соціально відповідально і свідомо;</p> <p>ЗК 6. Вміння виявляти та вирішувати проблеми, генерувати нові ідеї.</p> <p>ЗК 7. Вміння виявляти ініціативу та підприємливість; застосовувати вміння щодо підвищення ефективності роботи підприємства.</p> <p>ЗК 8. Здатність до абстрактного мислення, аналізу, синтезу та встановлення взаємозв’язків між явищами та процесами.</p>

Закінчення таблиці 1

1	2
<p>Спеціальні (фахові) компетентності (ФК)</p>	<p>ФК 1. Вміння обирати та використовувати концепції, методи та інструментарій менеджменту, у тому числі у відповідності до міжнародних стандартів</p> <p>ФК 2. Встановлювати критерії, за якими організація визначає подальший напрямки розвитку, розробляти і реалізовувати відповідні стратегії та плани</p> <p>ФК 3. Здатність до саморозвитку, навчання впродовж життя та ефективного самоменеджменту</p> <p>ФК 4. Здатність до ефективного використання та розвитку людських ресурсів в організації</p> <p>ФК 5. Вміння створювати та організовувати ефективні комунікації в процесі управління</p> <p>ФК 6. Навички формування та демонстрації лідерських якостей</p> <p>ФК 7. Здатність розробляти проекти та управляти ними, виявляти ініціативу та підприємливість</p> <p>ФК 8. Здатність використовувати психологічні технології роботи з персоналом</p> <p>ФК 9. Здатність аналізувати й структурувати проблеми організації, ухвалювати управлінські рішення та забезпечувати умови їх реалізації</p> <p>ФК 10. Здатність до управління організацією, її змінами</p> <p>ФК 11. Здатність розуміти основні поняття теорії процесного управління, створювати моделі бізнес-процесів з використанням найпоширеніших стандартів моделювання, аналізувати і контролювати перебіг бізнес-процесів АТП, проводити їх реінжиніринг</p> <p>ФК 12. Здатність до ефективної побудови схем фінансового управління, побудови довгострокової й короткострокової фінансової політики на підприємстві, оцінки підприємницьких, інвестиційних і фінансових ризиків; вміння розробляти бюджети та різних інших форм фінансових планів, оцінювати ефективність фінансової діяльності господарюючого суб'єкта.</p> <p>ФК 13. Здатність розробляти (вдосконалювати) проекти статутів та внутрішніх положень корпоративних підприємств з урахуванням національного корпоративного законодавства; планувати етапи створення корпоративного підприємства; обґрунтовувати плани трансформації корпоративних підприємств, реалізовувати їх в межах національного законодавства</p> <p>ФК 14. Здатність виявляти та вирішувати комплексні проблеми в логістиці, розв'язувати складні задачі, пов'язані зі сферою логістичної діяльності транспортного підприємства та управлінням ланцюгами достачань</p> <p>ФК 15. Здатність організувати систему електронного документообігу в організації; організувати інформаційно - аналітичне забезпечення управлінських процесів із використанням сучасних інформаційних ресурсів та технологій</p> <p>ФК 16. Здатність організувати діяльність органів публічного управління та організацій різних форм власності; організувати та розробляти заходи щодо впровадження електронного урядування в різних сферах публічного управління та адміністрування. Здатність представляти органи публічного управління та налагоджувати ефективні комунікації</p> <p>ФК 17. Навички організації управління господарською діяльністю підприємства та здійснення управлінського консультування</p>

Результати навчання – сукупність знань, умінь, навичок, інших компетенцій, набутих особою у процесі навчання за певною освітньо-професійною програмою, які можна ідентифікувати, кількісно оцінити та виміряти.

За результатами навчання з дисципліни «Статистика» студент має можливість отримати наступні результати (табл. 2):

Таблиця 2 – Результати навчання студентів спеціальності «Менеджмент» за дисципліною «Статистика» (складено автором)

№ п/п	Результати навчання	Форміруємі компетенції		
		ІК	ЗК	ФК
1	2	3	4	5
0	<i>Здатність знати, розуміти, застосовувати, аналізувати, синтезувати та оцінювати окремі елементи та в цілому статистичну методологію щодо цифр, що характеризують економічну дійсність, їх збору, обробки та застосування, отримання наукових результатів;</i>	+		
1	<i>Знати методи</i>			
1.1.	• збирання, перевірка та оцінювання статистичної інформації, розробки статистичних формулярів;		3	1
1.2	• зведення та групування матеріалів статистичного спостереження;		1	10
1.3	• обчислювання узагальнюючих статистичних показників – абсолютних, відносних та середніх величин;			1,2
1.4	• виявлення зв'язків між окремими явищами та процесами;		7	3
1.5	• встановлення та оцінка динаміки факторів наявності, стану та їх змін;		6	14
1.6	• встановлення статистичного взаємозв'язку між економічними процесами та явищами;			3
1.7	• організації статистичних робіт взагалі, в тому числі на автомобільному транспорті, системи звітності статистичних показників;		3	7
2	<i>Розуміти</i>			
2.1	• процеси функціонування економічних систем та підсистем підприємства;		6	1,7
2.2	• явища економічної дійсності та процеси їх формування, використання та змін;			1,10
2.3	• економічну сутність системи звітних статистичних показників;		7	1,15

Закінчення таблиці 2

1	2	3	4	5
3	<i>Вміти</i>			
3.1	<ul style="list-style-type: none"> спілкуватися усно і письмово українською мовою, використовувати іноземну мову для забезпечення результатів професійної діяльності; 		4	4
3.2	<ul style="list-style-type: none"> самостійно використовувати статистичну звітність і первинну облікову документацію підприємств для статистичного вивчення результатів його виробничої діяльності; виявлення причин, що викликали відхилення від плану, узагальнення передового досвіту; 		3	8
3.3	<ul style="list-style-type: none"> реалізувати в практичній діяльності етапи статистичної методології: збирання статистичних даних, роботи їх первинну обробку, визначення узагальнюючих показників, встановлювати між ними взаємозв'язок за допомогою статистичних методів; 		1	2
3.4	<ul style="list-style-type: none"> працювати в міждисциплінарній команді та організувати ефективну взаємодію членів групи у робочому процесі та неформальній ситуації; 		4	8
3.5	<ul style="list-style-type: none"> самостійно проводити наукові дослідження статистичними методами: класифікації, угруповання, встановлення розподілу, кореляційним і регресійним аналізом, вибірковим та індексним методами, встановлення динаміки; 		1	1
4	<i>Аналізувати</i>			
4.1	<ul style="list-style-type: none"> зміни в просторі та часу явищ і процесів функціонування підприємств і їх підрозділів; 		8	17
4.2	<ul style="list-style-type: none"> взаємозв'язки між економічними явищами і процесами, показниками наявності, стану їх використання ресурсів підприємства та результатами його функціонування – конкурентоспроможністю, фінансовими та комерційними; 		6	2,5
5	<i>Синтезувати</i>			
5.1	<ul style="list-style-type: none"> класифікувати об'єкти економічної діяльності на групи та підгрупи; 		8	17
5.2	<ul style="list-style-type: none"> будувати статистичні моделі формування показників ефективності функціонування підприємства; 		8	1
6	<i>Оцінювати</i>			
6.1	<ul style="list-style-type: none"> якість зібраних статистичних даних; 			2
6.2	<ul style="list-style-type: none"> тенденції і закономірності розвитку економічних явищ; 		8	10,17
6.3	<ul style="list-style-type: none"> вплив окремих факторів на зміну показників функціонування економічних процесів і явищ; 			10,17
6.4	<ul style="list-style-type: none"> рівень показників наявності, стану та використання ресурсів підприємства та підприємства в цілому. 			4,10,17

ЗНАЧЕННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ У ФОРМУВАННІ МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ

Маліков В. В., д.н. з держ. упр., професор,

Вербицька В. І., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

В сучасних умовах, враховуючи зміни, що відбуваються в суспільстві, особливо важко доводиться молоді з її ще не усталеним світоглядом та рухливою системою цінностей. В молодості людина досить легко набуває основні знання, вміння та навички, ставить перед собою цілі, будує життєві плани на отримання освіти і отримання професії, на створення своєї сім'ї, на власну кар'єру. Слід зазначити, що нова ціннісна система українського суспільства тільки починає своє становлення.

З визначення громадянського суспільства як суспільства, що характеризується як самокероване індивідами та асоціаціями громадян, захищених від безпосереднього втручання та довільної регламентації їх діяльності з боку державної влади, логічно слідує ключове значення ціннісних орієнтацій в якості регуляторів соціальної поведінки індивідів. Саме цінності, як стабільні, об'єктивовані, суб'єктивно-психологічні регулятивні відносини особистості, визначають її світогляд, світосприйняття, націленість та характер діяльності. Свобода особистості, як основа громадянського суспільства, передбачає наявність зовнішніх, регульованих державою, внутрішніх, соціальних детермінантів поведінки, в якості яких виступають цінності.

Ще у 1767 році шотландський філософ-етик А. Фергюсон у «Есе з історії громадянського суспільства» [1] визначав останнє як стан цивілізованості, протиставляючи західний тип державного управління східному деспотизму. Економічну основу цивілізованості громадянського суспільства вчений вбачав у наявності приватної власності. Закономірним доповненням до неї виступає федеративна політична система. В основі ідеологічної системи знаходиться

субсидіарність, яка розглядає інтереси та права особистості в якості пріоритетних цінностей. Східний тип державного управління характеризується відсутністю приватної власності, унітарною політичною системою, комунітарним характером ідеологічної системи, заснованої на пріоритеті інтересів соціальних колективів та суспільства в цілому. Таким чином, в основі визначення громадянського суспільства майже до другої половини 20 століття є протиставлення двох систем ціннісних орієнтацій, які корінним чином відрізняються одна від одної.

Бурхливий економічний розвиток держав південно-східної Азії, що розпочався у 50-х роках минулого століття, супроводжувався стрімкою демократизацією суспільного життя. Її основу складає гармонічна інтеграція цінностей економіки ринкового типу з цінностями традиційної культури. Відбуваються зміни як у самих системах цінностей, так і в уявленнях щодо сутності та механізмів функціонування громадянського суспільства.

Географічне положення та історична доля зумовили поєднання в менталітеті нашого народу ціннісних орієнтацій, які властиві обома типам цивілізаційного розвитку. Все це обумовлює необхідність вивчення, дослідження та творчого переосмислення в процесі формування майбутніх спеціалістів в Україні досвіду, накопиченого як у країнах Європи, так і в державах інших регіонів, які мають економіки, що швидко розвиваються. При цьому першочергове завдання зводиться до дослідження системи ціннісних відносин, особливостей ціннісних орієнтацій українського народу, можливостей та шляхів їх трансформації у відповідності з соціально-економічними умовами, яким властиві часті зміни.

Ціннісні орієнтації являють собою ієрархічну систему, складовими частинами якої є працінності первісної громади як основа етосних цінностей, індивідуальні естетичні, особистісно-колективні моральні, групові правові, політичні та релігійні, інтегративні екзистенційні та художні цінності, своєрідним проявом яких в умовах сучасного господарського життя виступають «віртуальні цінності».

Ціннісна система особистості носить інтегративний, комплексний, компліментарний, цілісний, динамічний характер. «Економічні цінності» є інтегрованим проявом всього комплексу ціннісних відношень в господарській сфері.

Саме працінності знаходяться в основі описаних К. Юнгом архетипів [2], що складають зміст колективного несвідомого. Працінності формують структуроутворюючу основу етосних цінностей. Етосні цінності надають, можливо, найбільш суттєвий вплив на сприйняття індивідом критично значущих для нього ціннісних суджень. Виявлення етосних цінностей можливе лише непрямым шляхом, за допомогою аналізу таких елементів національної культури як міфи, легенди, вірування, обряди, традиції. Структура етосних цінностей залишається стабільною та незмінною протягом життя суб'єкта, а сформовані вони під впливом природного середовища. В менталітеті українського народу цей вплив знаходить своє відображення в прагненні до гармонійного поєднання індивідуалізму та колективізму, відкритості, доброзичливому ставленні до навколишнього середовища, працьовитості.

В екзистенціальних цінностях фіксується духовне ядро суб'єкта, і водночас вони виступають в якості центральної категорії самосвідомості, сенсу існування та значення самого життя. На родовому рівні актуалізація екзистенціальних цінностей відбулась у зв'язку з наголошенням незалежності нашої держави. У роздумах Заратустри знайдено наступне пояснення того, що сталося. «Ні один народ не зміг би жити, не зробивши по-перше оцінки, якщо прагне він зберегти себе, не повинен оцінювати так, як оцінює сусід» [3].

Хто ми є? В чому наша сутність? Які наша місія та місце в цьому світі? Куди ми йдемо? Постанова таких та подібних до них запитань відображує потяг народу до самовизначення, само ідентифікації. Екзистенціальні цінності формуються під впливом соціально-економічного середовища, і вони є найбільш динамічні. Зміна ідеологічних парадигм розвитку суспільства неминуче породжує конфлікт між динамічно змінючимися екзистенціальними та значно більш консервативними правовими, політичними та релігійними цінностями.

Політичні цінності породжуються на соціально-психологічному рівні суспільної свідомості як загальні для мікрогруп риси характеру, станової психології, класової самосвідомості. Вони знаходять втілення у відповідних світоглядних установках. На рівні соціально-економічного устрою вони знаходять своє конкретне втілення в уявленнях індивіда щодо оптимального суспільного порядку, міри свободи, стабільності та дисципліни, рівності та соціальної справедливості припустимому рівні реформізму, радикалізму чи консерватизму.

На рівні регулювання соціально-економічних відносин політичні цінності визначають відношення особистості до проблем експлуатації, конкуренції, власності, підходи до розуміння проблем справедливості, винагороди можливостей та зусиль. На цьому рівні політичні цінності знаходять своє відображення в уявленнях про оптимальні принципи економічної влади та розподілу, націленості особистості на боротьбу за групові економічні інтереси, компроміси, соціальний мир та співробітництво, рівні державного втручання у сферу економіки, відношенні до багатства та бідності.

Визначальний вплив на формування політичних цінностей здійснюють засоби масової інформації. Суттєве значення мають характер та інтенсивність соціальних зв'язків суб'єкта, його станово-класова приналежність. Політичні цінності, що не зачіпають екзистенціальні, не входять в протиріччя з етосними та релігійними, можуть бути достатньо рухливими та мінливими. Вони обумовлюються властивостями матеріально-технічного середовища, їх кардинальний перегляд є досить тривалим процесом, охоплюючим життя декількох поколінь. Широкий розкид думок щодо шляхів розвитку політичної системи в Україні, безліч карликових партій свідчать, що процес формування загальнозначущих політичних цінностей триває.

Уявлення будь-якої віри щодо цінностей претендують на абсолютну істинність та всеосяжність. Особливістю православної течії в християнському віровченні є пріоритет духовного над мирським, общинного над індивідуальним. У підсумку корисність будь-якої діяльності розглядається не за утилітарним

результатом, а за її духовною мотивацією. Прагнення до багатства, підприємливість не визнається бажаною Богом діяльністю. В повсякденному житті господарчі справи регулюються традиційними нерелігійними цінностями. Підвалини віри мають прояв в системі інститутів обрядів і звичаїв. Релігійні цінності закладаються у свідомість індивіда в дитинстві, під впливом сім'ї, навколишнього середовища, суттєвий вплив на інтенсивність їх прояву здійснюють колізії життєвого шляху людини.

Отже, процес формування системи ціннісних відносин особистості має свої особливості, їх врахування в ході побудови громадянського суспільства в Україні сприятиме прискоренню його ціннісного базису. Значний потенціал по формуванню ціннісних відносин належить навчальному процесу вищих закладів, оскільки цінність отримання освіти молоддю в сучасному світі збільшується і в зв'язку з розширенням термінів освіти, професійної підготовки, необхідної в сучасних умовах.

Література:

1. Фергюсон А. Опыт истории гражданского общества. *Книжный архив klex.ru* : веб-сайт. URL: https://www.koob.ru/ferguson_a/opyt_istorii (дата обращения: 31.03.2020).
2. Юнг К. Г. Архетипы и коллективное бессознательное. *Электронная библиотека Литмир* : веб-сайт. URL: <https://www.litmir.me/br/?b=668439&p=1> (дата обращения: 31.03.2020).
3. Ницше Ф. Так говорил Заратустра. *Электронная библиотека librebook.me*. URL: https://librebook.me/thus_spoke_zarathustra (дата обращения: 31.03.2020).

СЕКЦІЯ 5

СТАН, ПЕРСПЕКТИВИ ТА ЗНАЧЕННЯ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

САМОСТІЙНА РОБОТА З НАУКОВОЮ ІНФОРМАЦІЄЮ ТА ЇЇ ОСМИСЛЕННЯ – НЕОБХІДНИЙ НАВИЧОК ВИПУСКНИКІВ ЗВО

Блага В. В., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Коронавірус привів до великих збитків у значній частині галузей, найбільше постраждав туристичний та готельний бізнес, а також транспортна галузь [1]. Паніка суттєво вдарила по економіці, тому що каталізатором кризи став саме коронавірус. Карантин може тривати не кілька тижнів, як передбачалося, а кілька місяців, це означає, що сотні тисяч українців залишаться без роботи, або їх бізнес буде на межі банкрутства [2]. Особливо важливо в цей час урядам вживати оперативних заходів для захисту працівників, підтримувати робочі місця та доходи, а також стимулювати економіку, Україна теж повинна проводити міжнародну відповідальну координовану політику аби не спричинити негативний вплив на глобальне безробіття [3].

Які зі свого боку пропозиції ми можемо запропонувати у нинішній ситуації? На наш погляд, вихід економіки України з цього стану неможливий без активної участі в цих процесах молоді як основного провідника інноваційних ідей в соціальній та економічній сфері суспільного життя. Від інтелектуального, соціально-мобілізаційного і креативного потенціалу нового покоління залежить дуже багато, в тому числі відбудова постраждалих від пандемії підприємств.

Сучасна молодь – це перше покоління, чий менталітет сформувався в новій, демократичній Україні. Зараз ринок праці потребує не дипломів, а навичок

та вмінь. Молоді спеціалісти дуже затребувані в креативних сферах професійної діяльності. Характерною особливістю трудової поведінки сучасної молоді є те, що більша її частина, як правило, мотивована на отримання від своєї професійної діяльності швидкого економічного результату (високий рівень матеріальних винагород за результати своєї праці). У зв'язку з цим перспектива працевлаштування після отримання професійної освіти в такі сфери, як наука, сфера високих технологій та вищу освіту, де має місце досить великий часовий лаг професійного розвитку, не виглядає для неї досить привабливо. Вони не будуть працювати на довгострокову перспективу, писати дисертаційні роботи, сподіваючись на гідну оплату праці згодом, як ми в свій час, їм потрібно жити гарно вже зараз, вони є мобільнішими за наше покоління, більш гнучкими на ринку праці та мають креативний підхід стосовно своєї професійної діяльності, при цьому наявне лише їх бачення ситуації, яке не залежить якихось авторитетних думок.

Серед випускників ЗВО часто зустрічаються люди, яким певною мірою нецікава фундаментальна і прикладна наука. Вступ до ЗВО для молодих людей, часто є можливістю вирішення різного роду проблем: переїхати з села в місто, знайти високооплачувану роботу, не піти в армію і т. п. Мотивація навчання більшості студентів не націлена на успішне працевлаштування за спеціальністю. Паралельна робота не за фахом, сімейні обставини та необхідність самофінансування навчання також ускладнюють і істотно гальмують процес навчання та успішне набуття необхідних навичок та знань у обраній сфері.

Що може слугувати мотивуючим чинником для залучення молоді у сферу освіти та науки? Може таким чинником є можливість займатися креативної діяльністю? Ні, це виглядає фантастичним. А от зручне розташування місця роботи, гнучкий графік роботи, гарантована відпустка у літній період – все це дуже схоже на правду. Отже, молоді фахівці часто розглядають роботу в досліджуваних сферах професійної діяльності. як тимчасову або як можливість оформитися на постійну роботу і, маючи гнучкий графік роботи, отримувати більш гідні матеріальні винагороди на основі зовнішнього сумісництва або

фрілансерства.

Труднощі у працевлаштуванні молодих спеціалістів, випускників ЗВО, виникають, тому що є завищені зарплатні очікування, слабкий рівень професійної підготовки і небажання, в принципі, працювати відповідно до функціональних обов'язків займаної посади. Іншими словами, багато молодих фахівців розглядають сферу науки та подібні робочі місця в ній як такий собі тимчасовий майданчик, де можна більш легким способом одержати вчений ступінь, потрібний їм для подальшої кар'єри, подорожувати з метою зарубіжного стажування. Далі частина з них починають замислюватися про перехід в комерційні організації, на державну службу, або бачать себе в якості наукових співробітників в зарубіжних організаціях.

Все вищевикладене свідчить про те, що одними заходами економічного або адміністративного характеру, що намагаються зараз використовувати і реалізувати на практиці в нашій країні, залучити молодь до працевлаштування в сферах науки, вищої освіти та високих технологій неможливо. Потрібні глибокі зміни у свідомості суспільства, що роблять ці сфери соціально престижними, а не тимчасово вигідними для молодих фахівців, що мріяли влаштуватися в органи державної служби та у престижні корпорації.

Що вкладають сьогоднішні випускники ЗВО у поняття «престижна і популярна професія»? У більшості з них це асоціюється із високою заробітною платою, націленість сучасної молоді на реалізацію в процесі трудової діяльності мотивів, пов'язаних з отриманням матеріальних благ вже не підлягає сумніву, ступені та звання без підкріплення грошовою винагородою для молоді виглядають непривабливими.

А що стосується диплому престижного навчального закладу, він нічого не вартий? Вартий, коли випускник ЗВО ще має навички ефективної взаємодії з іншими людьми і самопрезентації. А ось тут у пригоді стає участь студентів у науковій діяльності в закладах освіти. Науковцем після цього стати ти не зобов'язаний, але необхідні навички у професійній сфері отримаєш обов'язково. Саме вони дозволяють пов'язувати успішне працевлаштування в організації не

тільки з професійними, але і з соціально-психологічними успіхами працівника, що забезпечують йому повагу колективу і прихильність клієнтів.

Єдиним варіантом омолодження наукових кадрів, на наш погляд, є підвищення соціальної престижності роботи в креативних сферах діяльності (подібна успішна кампанія вже була реалізована по відношенню до військової службі у зоні АТО) і зовсім інша політика матеріальних винагород в сфері науки, високих технологій та вищої освіти не тільки для молодих фахівців, але для всіх зайнятих тут працівників, що дозволить стратегічно утримувати обдарованих людей в цій сфері професійної діяльності.

Непідготовленість студентів до самостійної роботи з науковою інформацією та її осмисленням є темою для роздумів для викладачів ЗВО. Креативна економіка не можлива без креативних науковців, джерела розвитку яких потрібно шукати під час наукової праці у наукових школах та кружках. Основним завданням креативної економіки є забезпечення сталого розвитку економіки шляхом створення конкурентних переваг як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках за рахунок провідної ролі науково-технічного процесу та інтелектуалізації основного чинника виробництва – людського потенціалу.

Реалізовувати креативні ідеї на практиці може тільки креативна особистість, яка представляє собою унікальний соціальний тип особистості, якій притаманні такі характеристики: створення інновацій, компетентність, допитливість, висока стійкість до стресів, певна ступінь свободи, прагнення до нових знань, прийняття на себе відповідальності за здійснення рішень і контролю результатів. Ця людина повинна бути готова до постійних змін, як у власному житті, так і в економічному та науково-технічному розвитку. Підготувати таку людину, на нашу думку, може тільки участь у наукових заходах, що проводяться у ЗВО.

Швидко адаптуватися креативній особистості до змін, що відбуваються в сьогоденному кризовому світі, навчитися вчитися, легко орієнтуватися серед великого обсягу інформації покликана насамперед вища школа. Саме вона повинна прищеплювати професійні вміння, знання та навички. Саме в цій сфері

відбувається розкриття можливостей і індивідуальної природи людини.

У епоху світової економічної кризи, спричиненої пандемією коронавірусу, саме освіта є рушійною силою розвитку людського потенціалу і формує майбутнє нації, тільки освіта може допомогти людству усвідомити і відповісти на виклик майбутнього століття. Тільки освіта, на нашу думку, в змозі переломити ті негативні явища, що захопили міжнародну економіку.

Українська система освіти переживає зараз важкі часи і зазнає глобальних змін, які пов'язані, в першу чергу, з негативними процесами в економіці держави. Дані процеси поширилися на всі сфери суспільного життя і несуть в собі негативні тенденції. В сформованих умовах освіти відводиться роль чинника, який дозволив би вписатися в процеси, що відбуваються, і в новий світ, який незабаром з'явиться. Наступною причиною, що викликає зміни в освіті, є той факт, що в сучасних умовах освіта виступає одним з найпотужніших чинників сталого соціально-економічного процвітання країни. Отже, економічне зростання сьогодні є в такій же мірі процесом накопичення знань, як і процесом накопичення капіталу, і ще не доведено, що є найважливішим.

Література:

1. Світова криза-2020 і коронавірус: що буде з економікою? *Вголос*: web-сайт URL : https://vgolos.com.ua/news/svitova-kryza-2020-i-koronavirus-shho-bude-z-ekonomikoju_1191896.html (дата звернення: 23.03.20).

2. Без роботи ризикують залишитись 132 000 українців. Проте цього можна уникнути. *Економічна правда*: web-сайт URL : <https://www.epravda.com.ua/publications/2020/03/18/658234/> (дата звернення: 23.03.20).

3. Через коронавірус роботу можуть втратити 25 мільйонів людей. *УНІАН*: web-сайт URL : <https://www.unian.ua/economics/finance/10921196-cherez-koronavirus-robotu-mozhut-vtratiti-25-milyoniv-lyudey.html> (дата звернення: 23.03.20).

ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ ШЛЯХОМ АКТИВІЗАЦІЇ УЧАСТІ СТУДЕНТІВ У КОНФЕРЕНЦІЯХ

Догадайло Я. В., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Сучасна система освіти досі базується на цінностях індустріальної епохи, коли «три кити» освіти – читання, письмо і рахунок – розвивали професійні навички, шкодячи при цьому креативності, уяві і емоційного інтелекту. Дослідження зроблене Всесвітнім економічним форумом виділяє наступні актуальні навички 2025 року: комплексне розв’язання проблем; критичне мислення; креативність; управління людьми; координація дій з іншими; емоційний інтелект; складання суджень і ухвалення рішень; сервіс-орієнтування; взаємодія, ведення перемовин; когнітивна гнучкість [1]. Для їх розвитку доцільно активно додатково впроваджувати в навчальний процес технології активного навчання, однією з яких є участь студентів у науково-практичних конференціях. Участь в них дозволить здобувачам вищої освіти розвинути їм наступні навички та вміння: критичне мислення; емоційний інтелект; складання суджень; когнітивна гнучкість; орієнтуватися в ситуації, що змінюється; діяти при відсутності вказівок; спілкуватися, взаємодіяти, переконувати, впливати на людей; гнучко адаптуватися в мінливих життєвих ситуаціях [2].

Здобувачі вищої освіти кафедри менеджменту щорічно приймають активну участь у різноманітних науково-практичних конференціях, на більшості з яких їх роботи висока оцінюються, та доповідачі нагороджуються дипломами з першого по третій ступінь. В 2019 році це були такі конференції: IV Міжнародна науково-практична конференція «Scientific achievements of modern society» (м. Ліверпуль, Об’єднане Королівство), XI Міжнародна науково-практична конференція «Європейський вектор модернізації економіки: креативність, прозорість та сталий розвиток» (м. Харків), XXV Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Сучасні напрямки розвитку економіки і менеджменту на

підприємствах України» (м. Переяслав), Всеукраїнська студентська наукова конференція «Фінансовий бізнес: теоретичні засади» (м. Київ), Міжнародна науково-практична конференція «Высокие научные цели 2019,» (м. Мінськ, Біларусь), IV Міжнародна науково-практична конференція «Perspectives of world science and education» (м. Осака, Японія) та багато інших.

Окрім того кафедрою менеджменту п'ятий рік поспіль проводиться Всеукраїнська науково-практична конференція здобувачів вищої освіти та молодих вчених «Сучасні напрямки розвитку економіки і менеджменту на підприємствах України». Конференція здійснювалася за чотирма тематичними напрямками: Мета конференції полягає в обговоренні здобувачами вищої освіти, молодими ученими, науковцями і практичними працівниками з різних регіонів України сучасних тенденцій і нагальних проблем розвитку економіки і менеджменту країни, її регіонів та окремих підприємств, а також у спілкуванні учасників, налагодженні контактів між вищими навчальними закладами і науковими організаціями різних регіонів України, в обміні досвідом. В роботі конференції прийняли участь 329 учасників з 20 областей України та з республіки Білорусь, серед яких найактивнішу участь прийняли п'ять: Харківська, Київська, Дніпропетровська, Львівська області та Республіка Білорусь. В цілому на конференцію подано 290 теза доповідей (в т.ч. сторонніми організаціями – 227 тез).

У доповідях сучасних дослідників досить ґрунтовно розглянуто та проаналізовано сучасні тенденції розвитку економіки та підприємництва в умовах фінансово-економічної кризи. В дослідженнях проаналізовано поточні тенденції розвитку економіки України, здійснено аналіз потенціалу підприємств, рівня їх економічної безпеки, питання підвищення конкурентоспроможності та зміцнення потенціалу підприємства. Для підвищення конкурентоспроможності підприємства розглянуто питання формування та оцінки потенціалу підприємства, визначення конкурентних переваг та розробка механізму щодо їх стійкого формування. В доповідях показано сучасні тенденції розвитку підприємництва, управління бізнес-процесами підприємств, напрямки соціальної відповідальності бізнесу. Було зроблено висновок, що основними сферами впливу

на підприємництво є необхідність впровадження управління інноваціями, нововведеннями та змінами підприємств, модернізація державної підтримки середнього та малого бізнесу, формування системи податкового планування, формування системи корпоративного страхування, управління доходами та витратами підприємства, впровадження системи управління якістю, моделювання попиту на продукцію, а також приділено особливу увагу розвитку соціально-відповідального бізнесу за рахунок впровадження корпоративної соціальної відповідальності, екологічного аудиту, а також використання релевантної управлінської звітності та застосування мотивованого механізму стимулювання праці персоналу.

Певну увагу у доповідях приділено питанням управління маркетингом та логістикою, формування транспортно-логістичних систем та виявленню взаємозв'язку маркетингу та логістики. В доповідях обґрунтовано, що нинішні умови транспортування вимагають об'єднання промислових, торгівельних, транспортно-експедиторських компаній в інтегровані транспортно-логістичні системи, в свою чергу маркетингу та логістичного менеджменту в загальну систему маркетинг-логістики підприємства, а логістики та контролінгу в систему логістичного контролінгу. В результаті рекомендовано поліпшувати управління маркетинговою та логістичною діяльністю за рахунок розробки маркетингових та логістичних стратегій, логістичних систем, гнучкої політики ціноутворення, впровадження інтегрованих маркетингових комунікацій, прогнозування попиту на основі використання пошукових ресурсів мережі інтернет, формування іміджу, моделювання поведінки та оцінки лояльності споживачів, формування каналів реалізації, використання інструментів маркетингу, формування системи маркетингу персоналу та кадрової логістики, впровадження логістичного контролінгу, інтернет маркетингу, реалізації електронної комерції, здійснення логістичного аудиту, розвитку DIGITAL-маркетингу та застосування SRM-систем. Також при проведенні дискусії розглянуто проблеми і перспективи проектного менеджменту та ефективного управління фінансовими ресурсами і результатами, підвищення капіталізації вітчизняних підприємств, організації

бухгалтерського та управлінського обліку, управління кредитоспроможністю підприємства, оцінки фінансового стану та фінансової стійкості підприємств і оптимізації фінансових ресурсів підприємства. В доповідях рекомендовано впроваджувати управлінський облік, поліпшувати управління за рахунок оптимізації витрат, всебічної діагностики фінансового стану, бюджетування, управління грошовими потоками, формування системи управління витратами, запасами, фінансовими ресурсами підприємства, а також особливу увагу приділити питанням підвищення ефективності діяльності, формування кредитної політики підприємства, захисту інформації в комп'ютерних бухгалтерських системах, розвитку інформаційних технологій для реалізації завдань фінансового та проектного менеджменту, управління дебіторською заборгованістю, впровадження системи внутрішнього контролю.

У галузі дослідження актуальних напрямів розвитку економіки та підприємництва, управління підприємством, проектного менеджменту, маркетингу, логістики, запропоновано пропозиції та науково-методичні рекомендації, спрямовані на вирішення таких актуальних проблем: удосконалення бюджетної політики України, аналізу інноваційно-інвестиційних процесів в Україні, її регіонах і підприємствах різних галузей та інноваційно-інвестиційної діяльності; визначення напрямків екологічної діяльності, екотуризму, санаторно-курортної та туристичної діяльності підприємств та України в цілому; визначення та обґрунтування пріоритетних напрямків розвитку підприємництва, виявлення перешкод, проблем стосовно їх здійснення та розробка шляхів щодо їх подолання; дослідження основних чинників економічної та соціальної нестабільності економіки України, проблем розвитку підприємництва, виникнення кризових явищ та формування пропозицій щодо детінізації економіки, підвищення економічної безпеки держави та її підприємств; формування та забезпечення якості в бізнес-процесах підприємства, удосконалення якості товару та обслуговування споживачів; удосконалення управління персоналом підприємств, розробка шляхів мотивації праці, формування корпоративної соціальної відповідальності; підвищення

конкурентоспроможності підприємств, ефективності діяльності, використання елементів інтегрованих маркетингових комунікацій, дослідження взаємодії підприємств з різними партнерами, взаємозв'язку маркетингу та логістики у сучасних умовах розвитку; впровадження нових концепцій управління підприємством за рахунок використання реструктуризації, реінжинірингу, бюджетування, управлінського обліку та контролінгу; впровадження діджиталізації, інтернет-технологій в діяльність, розвитку інформаційних технологій та електронної комерції в Україні, забезпечення кібербезпеки; аналізу та оцінки фінансових результатів діяльності підприємства, особливостей оподаткування, формування активів та капіталу підприємств, управління грошовими потоками, підвищення ефективності бізнесу в цілому; дослідження механізму інноваційної діяльності підприємства, трансферу технологій, нових форм фінансування інноваційних та інвестиційних проектів; управління логістичною діяльністю різних видів за всіма функціями управління використовуючи принципи системного підходу та управління організаційними змінами та проектного менеджменту в сучасних умовах господарювання підприємств різних форм власності.

Участь здобувачів вищої освіти у конференціях заохочується кафедрою менеджменту під час підсумкової оцінки з дисципліни «Основи наукових досліджень» на четвертому та п'ятому роках навчання та іншими заходами.

Література:

1. Топ-25 навичок, востребованных в 2025 году. *Освіторія* : веб-сайт. URL: <https://osvitoria.media/ru/experience/top-25-navychok-zatrebuemyh-u-2025-rotsi-2/> (дата звернення: 12.03.2020).

2. Догадайло Я. В. Федотова І.В., Величко Я. І. Участь у науково-практичних конференціях як один з шляхів підготовки менеджерів за сучасними вимогам. *Методологічні засади розвитку сучасних систем вищої освіти*: матеріали Всеукр. наук.-метод. інтерн.-конф., 26 квіт. 2019 р. Харків : ХНАДУ, 2019. С. 14–16.

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА РОБОТА МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ

Догадайло Я. В., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Фахівці кажуть, що ми вже зараз живемо в VUCA-світі, тобто в світі нестабільності (Volatility), невизначеності (Uncertainty), складності (Complexity) і неоднозначності (Ambiguity). На сьогодні невідомо яким саме буде 2025 рік, а значить, в першу чергу від людини вимагається адаптивність. Як і тисячу років тому, майбутнє – річ непередбачувана, і досягне успіху в ньому той, хто зможе вчасно підлаштуватися під актуальні потреби людства і всієї планети в цілому. В таких умовах гнучкість і вміння вчитися мають принципове значення для кожного. У цьому світлі головна порада, яку можна дати поколінню майбутнього, укладається в два слова: «Вчіться вчитися» [1]. Також вважається, що зараз конкурентну боротьбу виграють менеджери, які зможуть перетворити свої підприємства в ті, що створюють та використовують знання. Все це вимагає привити майбутньому фахівцю з управління інтерес до накопичення знань, безперервної самоосвіти. Випускник вищого навчального закладу, має бути підготовленим до виробничої, організаційно-управлінської або науково-дослідної роботи на підприємстві. До всього іншого, йому необхідно бути готовим до постійного підвищення своїх знань, до можливої перекваліфікації, відчувати потребу в безперервній освіті, тобто мати стійкі навички самовдосконалення. На кафедрі менеджменту майбутнього менеджера застосовувати та створювати знання, придбати навички постійного самовдосконалення навчить науково-дослідна робота. Тому особливого значення набуває правильна організація науково-дослідницької роботи здобувачів вищої освіти.

На кафедрі менеджменту ХНАДУ здобувачі вищої освіти спочатку прослуховують лекційний курс з дисципліни «Основи наукових досліджень» на третьому році навчання, наприкінці якого складають залік. Далі у наступному семестрі вони закріплюються за науковими керівниками, викладачами які

спрямовують та консультують здобувачів під час їх наукових досліджень, що тривають на протязі наступних трьох семестрів. Саме науковий керівник видає здобувачу індивідуальне завдання на розробку теми дослідження, яка обирається здобувачем самостійно. Тематика наукових робіт розглядається та затверджується на засіданні кафедри, на ньому ж також періодичного розглядається питання про стан виконання науково-дослідницьких робіт здобувачами. Контроль ходу виконання наукового дослідження здійснюється керівниками НДР на семінарах, при складанні звітів, заліків. Наприкінці науково-дослідження у кожному семестрі здобувач складає та захищає звіт з науково-дослідницької роботи з презентацією отриманих наукових результатів дослідження. Повний звіт з науково-дослідницької роботи включає три розділи з обраної тематики: теоретичний, методичний та експериментально-рекомендаційний. При здійсненні науково-дослідницької діяльності здобувачі приймають участь у виконанні робіт по бюджетній та госпдоговірній тематиці кафедри. Результати найкращих наукових робіт рекомендуються для оприлюднення на науково-практичних конференціях та у вигляді публікації статті. Також кращі роботи рекомендуються для участі у Всеукраїнському та міжнародних конкурсах студентських наукових робіт. Щорічно студенти кафедри приймають участь у міжнародній конференції здобувачів освіти, що проводиться ХНАДУ (таблиця 1).

Таблиця 1 – Динаміка доповідей здобувачів вищої освіти на студентській конференції в ХНАДУ (складено автором)

Назва показника	Кількість за роками				
	2015	2016	2017	2018	2019
Зроблено доповідей	62	64	51	68	30
в тому числі: здобувачів вищої освіти-іноземців	6	12	4	12	4

Кількість доповідей в 2019 році значно зменшилися (38 доповідей). В 2019 році в конференції прийняло участь 4 іноземних студенти, що на 8 студентів менше ніж у 2018 році, все це можна пояснити падінням загальної кількості здобувачів вищої освіти.

В 2019 році здобувачами вищої освіти кафедри менеджменту було взято

участь у двох конкурсах студентських наукових робіт, що відбувалися в Україні, в результаті в конкурсах прийняло участь 31 студентів, з яких 13 були визнані переможцями, в тому числі:

- Всеукраїнський конкурс студентських наукових робіт – надано на конкурс 17 робіт, переможцями визнано 8 робіт (10 студентів-переможців);

- XIII Харківський регіональний конкурс студентських наукових робіт з природничих, технічних та гуманітарних наук – надано на конкурс 9 робіт, переможцями визнано 2 роботи (3 студенти).

Також у 2019 році у конференціях прийняло участь 118 здобувачів кафедри менеджменту, серед яких 12 студентів були нагороджені дипломами першого, другого або третього ступенів. В інших наукових конкурсах в 2019 році прийняло участь 14 студентів, дев'ять з яких стали переможцям отримав дипломи відзнаки (таблиця 2).

Таблиця 2 – Результати участі у інших наукових конкурсах (складено автором)

№	Диплом переможця	Повна назва регіонального конкурсу, дата та місце проведення
1	Диплом в номінації «Соціальна значимість для стейкхолдерів» студентська команда «Get2Success» Харківського національного автомобільно-дорожнього університету	Всеукраїнський конкурс «LoNG - 2019 (Look of New Generation / Погляд нового покоління), 16 грудня, 2019, м.Київ
2	Диплом лауреата	IV всеукраїнський бізнес-турнір «Стратегія фірми-2019» I міжнародний бізнес-турнір для учнів 8-11 класів, для студентів ВНЗ і всіх бажаючих, 20.02-19.04.2019, 2019, м. Київ
3	Диплом II ступеню	Український студентський фестиваль реклами, 19 квітня 2019, м. Харків, Український державний університет залізничного транспорту

У 2019 році всього здобувачами опубліковано: 55 статей (47 статей самостійно та 8 статей у співавторстві з викладачем, у тому числі у наукових фахових виданнях та зарубіжних виданнях) та 40 тез доповідей матеріалів конференцій (38 тез самостійно та 2 тези у співавторстві з викладачем).

Протягом року на кафедрі працювали наукові гуртки за напрямком «Менеджмент організацій і адміністрування» (таблиця 3).

Таблиця 3 – Тематика засідань наукових гуртків в 2019 році (складено автором)

Семестр	Тема доповіді
другий семестр 2018/2019 навчального року	Формування фінансових потоків в логістичних системах
	Оцінка задоволеності споживачів транспортною послугою
	Оцінка загальної стійкості підприємства
	Оцінка економічної результативності діяльності підприємства
	Розробка системи управління логістичною діяльністю підприємства
	Розвиток логістичного менеджменту на АТП
	Формування логістичної стратегії обслуговування споживачів
	Формування інформаційних потоків в логістичних системах
перший семестр 2019/2020 навчального року	Розвиток логістичного менеджменту на АТП
	Оцінка задоволеності споживачів транспортною послугою
	Формування фінансових потоків в логістичних системах
	Оцінка економічної результативності діяльності підприємства
	Оцінка загальної стійкості підприємства
	Формування логістичної стратегії обслуговування споживачів
	Впровадження антикризового менеджменту на підприємствах автомобільного транспорту

Гуртки працювали 1 раз на тиждень. На них вирішувались та обговорювались актуальні питання менеджменту, фінансів, маркетингу, аналізу результатів діяльності, управління інноваційно-інвестиційною діяльністю та економіки автотранспортного підприємства.

Наведена висока результативність науково-дослідницької роботи здобувачів вищої освіти в 2019 році свідчить про ефективну комплексну організацію науково-дослідницької роботи здобувачів вищої освіти кафедри менеджменту, що надає здобувачам навички використання та створення знань, а це є запорукою якісної підготовки менеджера згідно сучасним вимогам суспільства.

Література:

1. Профессии и сферы деятельности, которые могут стать актуальными после 2025 года. *ВТБ* : веб-сайт. URL: <https://vtbrussia.ru/tech/komu-v-budushchem-zhit-khorosho/> (дата звернення: 13.03.2020).

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ХНАДУ

Зайцев С. С., викладач

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Наукова діяльність володіє низкою особливостей проти інших видів діяльності. Наукові знання становлять певну систему, яка підпорядкована поняттям, які знаходяться у взаємозалежності. Безпосередня мета науки – опис, пояснення та передбачення процесів та явищ дійсності на основі відкритих нею законів. Науці властиві певні особливості: універсальність, фрагментарність, загальна значущість, безособовість, систематичність, незавершеність, наступність, критичність, достовірність, поза моральність, раціональність, чуттєвість [1]. Ці ознаки ми поклали в основу організації і завдань науково-дослідної діяльності майбутніх інженерів проектування доріг. Тому метою статті ми обрали розгляд теоретичних основ організації науково-дослідної діяльності у вищих навчальних закладах.

Рушійною силою науки є пізнання. Впровадження Болонського процесу стимулювало актуальність взаємозв'язків наукового та навчально-виховного аспектів діяльності вищого навчального закладу. Цей зв'язок є складним процесом, тому для зближення науки і освіти необхідні зусилля всіх інститутів державної і світової спільноти. Розвиток науки підпорядкований певним закономірностям моделювання такого процесу: загальні (існують об'єктивно, доведені теоретично і підтверджені практично) і часткові закономірності (розвиток системи наукової діяльності вищого навчального закладу, організації наукової діяльності, інтеграції наукових знань) [2].

Наявність теоретично отриманих знань про розвиток об'єктів дозволяє передбачати результати і наслідки нових практичних дій, які спрямовані на наукові пошуки способів і методів, які забезпечують пізнання об'єкта. Відмінність між емпіричним і теоретичним рівнями досліджень не співпадає з

відмінністю між чуттєвим і раціональним пізнанням, хоч емпіричний рівень переважно чуттєвий. Мабуть тому у науковій діяльності вищого навчального закладу не завжди спостерігається оптимальне співвідношення теоретичного і раціонального, що часто утруднює організацію наукової діяльності як викладачів, так і студентів.

Особливе місце в науковій діяльності відведено прогностичному підходу. Прогностика є науковою дисципліною про закономірності розробки прогнозів, предметом яких є закони і методи прогнозування, яке є початковим етапом процесу управління. У загальну структуру такого процесу входять: ціле покладання, планування, програмування, проектування.

За різними формами управління виділяють такі підтипи прогнозів: цільовий прогноз власне бажаних станів; плановий прогноз, що показує як і в якому напрямі орієнтувати планування; програмний прогноз, який стосується конкретної необхідності досягнення бажаного; проектний прогноз, який підказує яким чином це можна досягти і як це буде виглядати; організаційний прогноз дає можливість виявити, в якому напрямі потрібно рухатись для досягнення мети.

У наукових дослідженнях В.Кутьєва виділяються чотири типи прогнозування: соціально-педагогічне, теоретико-методологічне, дослідно-експериментальне і особистісно орієнтоване. У своїй практичній діяльності найкращі результати дало використання особистісно орієнтованого і дослідно-експериментального типу прогнозування. Це ми пояснюємо тим, що особистісно орієнтоване прогнозування дозволяє врахувати особистісні уподобання до тих чи інших прогнозів, які стосуються проблеми, яку найбільше знає студент і викладач. Такі прогнози є найбільш передбачуваними і, як правило, справджуються. А використання дослідно-експериментального прогнозування викликає у студентів і викладачів інтерес тому, що дозволяє довільно експериментувати і шукати вирішення поданого прогнозу. Для подання прогнозів ми використовували метод проектів. А головне завдання нашої лабораторії пролягає саме в тому, щоб організувати науково-дослідну роботу в такий спосіб, який сприяв би розвитку творчих здібностей. Адже,

проектувальник доріг повинен вміти прийняти правильне рішення за короткий проміжок часу. Саме під час виконання творчих робіт, народжуються нові ідеї, які заслуговують на увагу. Творчі завдання розвивають швидкість прийняття рішень, якість виконання завдань із охорони державного кордону. Нині для реалізації прогнозів використовуються різноманітні методи дослідження.

Методи, які ми використовували в роботі нашої науково-дослідної лабораторії можна поділити на три групи: анкетування (опитування студентів, викладачів, експертів з метою упорядкування суспільної думки про те або інше явище); екстраполювання і інтерполювання (виявлення проміжного значення між двома відомими моментами процесу з метою побудови рядів динаміки розвитку показників, що характеризують дане явище протягом деякого періоду; моделювання (побудова моделей пошукових і нормативних процесів, які досліджуються); метод експертних оцінок (шляхом спеціальної обробки думок фахівців); метод екстраполяції (розповсюдження закономірностей або тенденцій, що спостерігається у певному часовому інтервалі). Ми ознайомили студентів з методикою використання цих методів, допомагали їх використовувати, обробляти результати дослідження.

Процес прогнозування володіє і деякими недоліками, які пов'язані з такими факторами: надзвичайно швидкий темп поширення наукової інформації; негативний ефект від все більш поширеної вузької спеціалізації науковців; необхідність постійного подовження термінів навчання людей, які готуються до активної наукової діяльності (докторантура, здобувачі наукових ступенів); досягнення певних розумових обмежень у здатності людського мозку до узагальнення; завершення наукової теми у зв'язку з її дослідженістю.

Наступний підхід – інформаційний. Він значно підсилює роль суб'єктивного фактора у науковому дослідженні. Наявний досвід показує, що використання інформаційного підходу визначається логічними межами такого підходу. При використанні цього підходу в соціумі можна говорити про розумні системи, що само організуються і розвиваються на основі збору, переробки, використанні знань, отриманні та реалізації оптимальних рішень [3].

Розв'язання проблем людської цивілізації неможливе без достатньої поінформованості, що забезпечується максимальним використанням Інтернету. Інформаційна парадигма викликає новий інтерес до науки, наукових досліджень, адже збільшується обсяг знань, які можна одержати за невеликий проміжок часу. Це призводить до когнітивного повороту в усіх соціальних науках. Звідси з'являється знанневий компонент наукових досліджень, який часто використовується у наукових дослідженнях аспірантів, докторантів, здобувачів наукового ступеня. Саме цей компонент зазнає найбільших змін завдяки інформаційним технологіям (полегшується доступ до одержання знань в усіх галузях науки). Все більшого значення набуває цільова, конфіденційна, релевантна інформація. Її можна поділити на дві категорії: науково-технічна і науково-дослідна.

Оскільки наша діяльність пов'язана з підготовкою майбутніх офіцерів-прикордонників, то нас більше цікавить науково-дослідна інформація. Усуспільнення інформації на основі персональних комп'ютерів в формі інтелектуальних систем дозволило виявити не тільки відмінність між навчанням і інформацією, але й виробити підходи до їх інтерпретації: інформації у формі баз даних, а знання у формі баз знань. В інформаційно розвинутих країнах інформаційний підхід вже давно застосовується як один з основних, але практичний досвід ще не до кінця опрацьований і недостатньо популяризований. Комп'ютерна інтелектуальна обробка знання привела до втрати людиною монополії на продукування знання, але не забрала монополію на прийняття рішення та використання знань. Тобто, інформаційний прогрес володіє як позитивом, так і негативом. Таким чином, проведення і організація науково-дослідної роботи у вищих навчальних закладах потребує досліджень особливостей її проведення і підвищення її якості.

Література:

1. Берулава М. Н. Теоретические основы интеграции образования. Москва : Совершенство, 1998. 256 с.

2. Горелов А. Концепции современного естествознания. Москва : ВЛАДОС, 1998 106 с.

3. Кинг А. Грядущее информационное общество. *Компьютеризация общества и человеческий фактор : реферативный сборник*. Москва : Институт информации по общественным наукам, 1988.

НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ У РЕАЛІЯХ ВИСШОЇ ТЕХНІЧНОЇ ШКОЛИ

Касатанова І. А., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Потенціал розвитку науки у вищих технічних навчальних закладах України досить високий. У ВНЗ є ініціативні викладачі, які бажають передавати свій досвід і студенти, які бажають привносити в науку нове. Справа за малим - забезпечити умови для проведення наукових досліджень. В першу чергу, заохочувати учнів молодших курсів писати огляди на різні теми і частіше висловлювати свою власну думку до тих чи інших здобутків, а викладачам виділити більше годин саме на наукову діяльність та освоєння нових технологій. Такий підхід в належній мірі забезпечить процвітання науки у ВНЗ.

При підготовці студентів економічних спеціальностей абсолютно справедливо велику увагу видається практичним навичкам. Однак необхідно пам'ятати, що вищий навчальний заклад дає базову підготовку. Основний багаж знань хороший фахівець набуває самостійно, навчаючись в процесі практичної діяльності і займаючись самоосвітою. На сьогоднішній день самонавчання є одним з найбільш ефективних методів підвищення освітнього рівня серед фахівців. Однак прищепити здатність до самонавчання, прищепити розуміння необхідності самонавчання слід ще при навчанні у вищих навчальних закладах. Саме залучення студентів до наукових досліджень дає можливість навчити їх самостійно працювати з великою кількістю матеріалу, виробити навички роботи

з літературою, прищепити здатність підвищувати свій професійний рівень, звертаючись до спеціалізованої сучасній літературі, спеціалізованим Інтернет ресурсам, періодичним виданням. Уміння проводити наукові дослідження розвиває аналітичні здібності, дозволяє логічно вибудовувати алгоритм будь-якої роботи, що є необхідними якостями для економіста [1].

Науково-дослідна робота студентів (НДРС) є одним з найважливіших засобів формування висококваліфікованого спеціаліста. Вона передбачає участь у роботі предметних наукових гуртків; секцій; проведення досліджень у межах творчої співпраці кафедр, факультетів; роботу в студентських інформаційно-аналітичних і культурологічних центрах; рекламну, лекторську діяльність; написання статей, тез доповідей, інших публікацій.

Організація науково-дослідної роботи студентів є важливим чинником підвищення ефективної професійної підготовки майбутнього фахівця у вищому навчальному закладі передусім тому, що передбачає індивідуалізацію навчання, дає змогу реалізовувати особистісне навчання, розширює обсяг знань, умінь та навичок студентів, сприяє формуванню активності, ініціативи, допитливості, розвиває творче мислення, спонукає до самостійних пошуків [2].

Основними завданнями НДРС є:

- навчання методиці та засобам самостійного рішення наукових та технічних задач і навичкам праці в науковому колективі;
- ознайомлення з методиками наукових досліджень в позаурочний час, обробка наукової інформації та її систематизація.

Таким чином, наукові дослідження в навчальному процесі допоможуть майбутнім фахівцям виробити навички та прищепити розуміння в необхідності самонавчання, розвинути аналітичні здібності, підвищити ораторську майстерність, тобто закласти фундамент для розвитку успішної кар'єри.

Література:

1. Гольдфарб А. Г. Научные исследования в учебном процессе при подготовке специалистов экономических специальностей. *Управління якістю*

підготовки фахівців : матеріали XVIII Міжнар. наук.-метод. конф. Одеса: ОДАБА., 2013. Ч. 1. С. 193.

2. Касатонова І. А. Науково-дослідницький процес у ВНЗ. *Методологічні засади розвитку сучасних систем вищої освіти* : Збірник матеріалів Всеукр. наук.-метод. Інтернет-конф. Харків: ХНАДУ, 2019. С. 60–61.

АНАЛІЗ ДОРОЖНЬО-БУДІВЕЛЬНИХ ТЕРМІНІВ У СЛОВНИКУ В. ЖУРКОВСЬКОГО

*Книшенко Н. П., к.філол.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Часовий проміжок від 1921 до 1934 рр. в історії української мови називають «золотим десятиріччям» розвитку національної наукової термінології. Безпосереднє відношення до цього процесу мав Інститут української наукової мови (ІУНМ). Завдяки внормувальній діяльності учених цього товариства було видано близько 40 термінологічних словників у період із 1921 до 1932 року.

На особливу увагу заслуговує видання «Російсько-український транспортний словник. Південна округа шляхів» (1926 р.), укладач В. Журковський [1]. У цій праці поряд із термінологічними сполуками автомобілебудування побіжно подається й термінолексика дорожнього будівництва. Під час комплексного аналізу зазначеного словника було виявлено такі його особливості:

1. Фіксація різної родової належності російських і подібних до них українських термінів, наприклад: *балка* – *балок*, *бензин* – *бензина*, *бусоль* – *бусоля*, *вольт* – *вольта*, *выемка* – *вріз*, *контроль* – *контроля*, *мостовая* – *брук*, *набережная* – *надбережжя*, *ответвление* – *одвилок*, *илюз* – *илюза* та ін.

2. Подання інтернаціональних термінів: *борт* (*бордюр*) (фр. *bord*, нім. *Bord* та *Borte*), *декстрин* (лат. *dexter*), *тама* (нідерл. *dem*, ісп. *damta*), *дренаж* (фр.

drainage, англ. *drainage*), *кронштейн* (нім. *Kragstein*), *рампа* (фр. *rampe*), *тигель* (нім. *Tiegel*), *ферма* (фр. *ferme*), *фільтр* (фр. *filtre*), *цемент* (нім. *Zement*, лат. *caementum*), *фундамент* (лат. *fundamentum*), *шоце* (фр. *chausse*) тощо.

3. Орфографічне відбиття іншомовних термінів із такими фонетичними відмінностями, які наближали їх до української фонетики, як от: *каучук* – *кавчук*, *шлагбаум* – *шлагбавм*, *шлифование* – *шліхування*. Це було виправдано правилами, зафіксованими в тогочасних правописних нормах. Так, стосовно слів на зразок *шлагбавм* в «Українському правописі (проект 1926 р.)» знаходимо правило: «дифтонги *ai* й *oi* передаємо через *ав*, *ов*: *авдиторія*, *авдієнція*» [2, с. 83].

4. Подання багатьох термінів із синонімами:

4.1. Іншомовним відповідником та українським аналогом, узятим із народної мови: *басейн* – *басейн*, *водозбір*; *балка* – *балок*, *брус*; *маркировка* – *маркування*, *значення*; *прокатка* – *вальцювання*, *штабування*; *соединение* – *з'єднання*, *злучення*; *борт* – *борт*, *облавок*; *гуж* – *гуж*, *тягло*; *карьер* – *кар'єр*, *копня*; *копер* – *капар*, *баба*; *масштаб* – *масштаб*, *міриво*; *пресс* – *прес*, *гніт*; *фундамент* – *фундамент*, *підвалина*; *штабель* – *штабель*, *стіс*.

4.2. Українськими відповідниками: *баба* – *баба*, *довбня*; *башмак* – *гніздо*, *клин*; *гужевой* – *тягловий*, *возовий*; *долбежник* – *довбар*, *довбач*; *жидкость* – *рідина*, *течиво*, *плин*; *изнашивание*, *износ* – *спрацьованість*, *зуживання*; *канава* – *рів*, *рівчак*; *лента* – *бинда*, *стрічка*; *отводка* – *відведення*, *відводження*; *передвижение* – *пересування*, *переїзд*; *починка* – *направа*, *полагодження*; *примесь* – *домішка*, *примішка*; *разметка* – *розмічення*, *значення*; *раскладка* – *розкладання*, *розклад*; *расстояние* – *відстань*, *віддаль*; *свайный* – *пальовий*, *на палях*; *сварка* – *зварювання*, *спогрівання*; *устой* – *підпора*, *стоян*; *чеканка* – *карбівка*, *вибивання* та ін.

5. Нечасте подання абрєвіатур: *ДБН* – *Дорожнє бюро нормування*; *ТСТ* – *Транспортне споживче товариство*; *НКШ* – *Народний комісаріат шляхів*; *ПОШ* – *Південна округа шляхів*.

6. Фіксація лексем зі словотворчими суфіксами *-уванн(я)* та *-ованн(я)* на розмежування позначення дії та результату дії: *замазка* – *кітовання* (предмет),

кітування (процес); *запайка* – *лютовання* (предмет), *лютування* (процес); *оборудование* – *устаткування* (предмет), *устаткування* (процес). Відбиття подібних лексем цілком відповідало правилам тогочасного українського правопису. На жаль, (починаючи із середини 1960-х рр.) з української термінологічної моделі було вилучено розмежування значень суфіксів *-уванн(я)* на позначення дії й суфікса *-ованн(я)* на позначення наслідку дії.

Загальна кількість номінацій схарактеризованого словника – більше 1 600 одиниць. Ця термінологічна розробка була створена з метою допомогти фахівцям перш за все залізничного транспорту та водних шляхів. За приблизними підрахунками термінів, що стосуються галузі автомобільно-дорожнього будівництва, лише 11 %, хоча й таку кількість можна вважати певним кроком на шляху розвитку української дорожньо-будівельної термінології.

Література:

1. Журковський В. Російсько-український транспортний словник. Харків : Південна округа шляхів, 1926. 95 с.
2. Український правопис (проект). Харків : Держ. вид-во України, 1926. 122 с.

МІСЦЕ ТА РОЛЬ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ІСТОРИКІВ У ТЕХНІЧНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Олешко Н. П., к.іст.н.

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Із початку свого існування заклади вищої освіти стали центрами освітньої, культурної та наукової діяльності. Однією з вагомих і невід’ємних складових діяльності закладів вищої освіти є наукова діяльність. Це стосується як науково-педагогічних працівників, так і студентів, як випускових кафедр, так і не профільних. Рівень розвитку науки та впровадження її досягнень у повсякденне

життя для підвищення його якості, є, безперечно, з одного боку, показником рівня розвитку країни, її суспільства. З іншого боку – відповідальність перед майбутнім за те, як розумно використовуються ці наукові знання та результати досліджень.

Це, звичайно, стосується і гуманітарних наук. Хоча, останнім часом дана сфера заслуговує на більшу увагу, оскільки перевага віддається природничим і технічним наукам. Можна дуже багато говорити про те, в яких складних умовах війни, державотворчих і реформаційних процесах живе наша держава та українці. Як у наші складні, але дуже важливі, часи для державотворення та відстоювання незалежності важливі такі дисципліни як «Історія та культура України», що недооцінюються у технічних закладах вищої освіти.

Ми поговоримо про наукову діяльність істориків. Звичайно, наші колеги технічного напрямку можуть скептично ставитись до історичних розвідок. Так, це не лабораторні дослідження, що використовують експериментальні методи, методи обрахування і вихід на практичне впровадження у виробництво та інше. Але для того, щоб історичне дослідження перетворилося навіть у статтю на сім сторінок, щоб зробити хоча б один висновок, фахівцям з історії, археології та культури необхідно дослідити, проаналізувати, порівняти, обрахувати дані іноді до сотні різних джерел, особливо архівних матеріалів. На сучасному етапі достовірні археологічні, історичні дослідження та розвідки з культури, зокрема на території України, перевертають і спростовують загальноприйняті впродовж останніх двох століть уявлення. Це стосується уявлень і знань про історію та культуру нашої країни не лише у межах загальнодержавного значення, але й ролі наших територій, держави, особистостей та населення у загальносвітовому значенні. Так, наприклад, унікальна Трипільська цивілізація, що існувала на території України, віднедавна визнана найдавнішою цивілізацією на нашій планеті.

Таким чином, наукові історичні дослідження мають дуже велике місцеве, державне, світове значення і відіграють важливу роль у формуванні світосприйняття людей.

Пропонуємо звернути увагу на історичні дослідження щодо держбюджетної тематики кафедри українознавства. Вже протягом десяти років викладачі кафедри

займаються підготовкою та виданням біографічних нарисів про видатних науковців нашого університету. І це потребує багато часу кропіткої роботи. Необхідно опрацювати основні джерела – архівні матеріали ХНАДУ. У хронологічній послідовності вибудувати всі біографічні дані та події із життя вченого, охарактеризувати його науково-педагогічну діяльність, показати основний напрям наукових досліджень та досягнень. Поряд із тим, використовуються матеріали з інших джерел: листування, спогади колег та рідних, різні друквані матеріали, фото. За їх допомоги можна розширити інформацію, уточнити і додати дані, що відсутні в архівних джерелах. А також дізнатись про інші види діяльності науковця, його хобі, викладацькі та людські якості.

Таким чином, результати дослідження викладачів-істориків мають важливе наукове значення не тільки для кафедри українознавства, а й для престижу та рівня всього університету, оскільки науковці та їх досягнення є візитівкою нашого університету. І, безперечно, дана тематика має перспективу.

Отже, необхідно поважати всі наукові галузі. Це важливо як для самих науковців, для кожного закладу освіти, так і для всієї країни.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІ НАУКОВОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ- БАКАЛАВРІВ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ 051 «ЕКОНОМІКА» ТА 076 «ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА БІРЖОВА ДІЯЛЬНІСТЬ»

Онiсiфорова В. Ю., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Навчальними планами підготовки бакалаврів за спеціальностями 051 «Економіка» та 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» на сьогодні передбачена підготовка підсумкової бакалаврської дипломної роботи, написання якої, безумовно, вимагає від студента тривалої наукової роботи протягом, як мінімум, останніх двох років навчання.

Якісна наукова робота студента передбачає декілька обов'язкових форм, до яких відносяться участь у конференціях, написання наукових статей, участь у всеукраїнських конкурсах наукових робіт студентів. Для реалізації їх на належному рівні така робота студента має бути чітко організована та носити тривалий характер.

Важливим питанням організації наукової роботи студентів є визначення строку початку такої роботи. Він має визначатися готовністю студента до початку наукової діяльності, тобто передбачає наявність в нього певних фахових знань та навиків, які ще не притаманні більшості студентів перших курсів навчання. Тому ефективним терміном початку дослідницької роботи за певним напрямком та темою є третій курс навчання, бо саме до цього терміну в студента формуються певні професійні знання та бачення цікавих для нього аспектів спеціальності та майбутньої професії.

Наступним важливим аспектом ефективної організації наукової роботи студента задля написання якісної дипломної бакалаврської роботи є забезпечення поступовості отриманих результатів, формування цілісного наукового напрямку його діяльності, поступове нарощування результату до необхідного якісного рівня. Це може бути досягнуте під контролем наукового керівника, який чітко організує зміст, терміни та види роботи студента та направить їх до визначеного результату.

Однак слід відзначити, що наукова робота повинна мати місце і на перших курсах навчання. Однак метою цієї роботи є творчий пошук цікавого наукового напрямку, знайомство з практикою написання тез доповідей та участі у наукових конференціях, підготовки наукових статей. Такі дослідження можуть не мати цілісного наукового напрямку та стосуватися зовсім різних аспектів майбутньої професійної діяльності та економічної науки.

Отже, обов'язковими умовами підготовки бакалаврських дипломних робіт відповідного якісного рівня є:

- наукова робота студента за певним тематичним напрямком протягом тривалого часу, яка знаходить своє відображення у наукових публікаціях;

- обов'язкова очна участь студента у наукових конференціях, яка дозволить йому отримати навички подання інформації та захисту своїх наукових результатів;

- написання конкурсних наукових робіт, які фактично є скороченою формою майбутньої дипломної роботи та надають можливість навчитися послідовно викладати отримані результати та оформлювати їх відповідно до нормативних вимог.

Слід також зауважити, що в сучасних умовах відбувається поступовий перехід від точки зору, що отримання вищої освіти передбачає обов'язкове отримання кваліфікаційного рівня магістра, до розуміння сутності освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра в системі вищої освіти. Це матиме свій вплив і на реалізацію наукової діяльності студентів, що отримують рівень бакалаврів. Ведення наукової діяльності цими студентами фактично надає можливість зрозуміти потенціальну можливість студента до якісної, самостійної, організованої наукової діяльності при отриманні кваліфікаційного рівня магістра, бо на цьому рівні якісна наукова діяльність є головним інструментом навчання. Отже, вже на останніх курсах бакалавріату можливо отримати уявлення про спроможність студента до наукової діяльності, присутність в нього необхідних якостей для отримання в майбутньому рівня кваліфікації магістра, бо, без сумніву, не кожен студент має достатні особисті якості, і більшості для подальшої суцільно професійної діяльності достатньо кваліфікаційних характеристик рівня бакалавра. Тобто ефективність та якість наукової діяльності при бакалавріаті є індикатором спроможності та необхідності вступу студента в подальшому до магістратури.

Наступним важливим аспектом організації ефективної наукової діяльності студентів-бакалаврів є розуміння та адаптація до особливостей їх сучасного світосприйняття під час навчання:

- легкий доступ до інформації призводить до зниження рівня критичного мислення студента, бо не вимагає від нього значних зусиль при формуванні висновків певного дослідження, бо значно легше отримати вже готовий результат, використовуючи велику кількість відкритих джерел в інтернет-мережі;

- побудова алгоритму реалізації наукового дослідження має бути максимально докладною та чіткою, повинні формулюватися дуже чіткі послідовні задачі та етапи з обов'язковим встановленням часових меж, бо, знову ж таки, легкий доступ до інформації створює передумови до затягування виконання, з одного боку, та бажання використати чужий доступний в мережі результат, з іншого боку. Тому лише постійний контроль на проміжних етапах дозволить знизити рівень плагіату в наукових дослідженнях студентів;

- постійне підтримання рівня мотивації студента, що на сьогодні є дуже важкою задачею для викладача при організації позааудиторної діяльності, бо фактично дієвих інструментів в ціннісній системі сучасного студента, які є доступними для викладача, досить мало. Для певної частини студентів таким важелем може бути можливість оприлюднення отриманих результатів у вигляді друкованих матеріалів у збірках наукових студентських робіт. Для іншої частини – можливість подорожувати, яку отримує студент у разі участі у наукових студентських конференціях та при захисті своєї наукової роботи на відповідних конкурсах. Дієвим інструментом мотивації, звичайно, є і матеріальний фактор, бо сучасний розвиток науки відкриває доступ студента до участі у грантових дослідженнях, а також у виконанні певних досліджень на замовлення підприємств. Важливим фактором при побудові системи мотивації є також чітке означення строків отримання певних заохочень відповідно до чітких отриманих результатів, бо дисциплінарні та нематеріальні стимули не є ефективними для сучасного студента – він повинен отримувати чітку відповідь на запитання, для чого він виконує певну роботу та прикладає свої зусилля.

Отже, аналізуючи усе вище сказане, можна сказати, що наукова діяльність є обов'язковою складовою процесу підготовки кваліфікованого спеціаліста, вона створює передумови для отримання навиків систематизації інформації, логічного мислення, самоорганізації. Однак легкий доступ до інформації, який мав би позитивно вплинути на ефективність наукової діяльності студентів, в результаті спричинив негативний вплив на самостійність виконаних досліджень. Що, в свою чергу, вимагає від сучасного викладача підвищеного контролю та

додаткових зусиль у пошуку ефективних засобів мотивації самостійної наукової діяльності студентів.

Література:

1. Безносюк О. О., Прохоров О. А., Уліч В. Л. Педагогічні умови запровадження кредитно-трансфертної системи організації навчального процесу. Київ : ТОВ «Інфодрук», 2015. 200 с.
2. Уйсімбаєва Н. Науково-дослідна діяльність майбутнього фахівця. *Наукові записки КДПУ ім. В. Винниченка*. Вип. 88. 2007. С. 243–246.
3. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. 2-ге вид., доп. Київ : Академвидав, 2014. 456 с.
4. Яковенко Р. В. Наукова робота студентів : методичні поради та рекомендації. Кіровоград : ПіК, 2009. 40 с.

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ КОРОНАВІРУСУ (COVID-19)

Стрельнікова О. О., к.соц.н.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

Сучасне українське суспільство перебуває у досить важких умовах функціонування, пов'язаних не лише з проявами системної кризи в усіх сферах його існування (соціально-політичній, соціально-економічній, соціально-культурній тощо), а й зі швидким розповсюдженням нового небезпечного захворювання COVID-19. З моменту оголошення Всесвітньою організацією здоров'я пандемії коронавірусу у світі Україна зазнала ще одного виклику в організації власних процесів функціонування та розвитку. Дані обставини вплинули на усі сфери життєдіяльності громадян через запровадження жорсткого карантину, зокрема й на організацію та реалізацію освітнього

процесу. Виходячи з епідеміологічної ситуації, Міністерством освіти і науки України було розроблено рекомендації щодо особливостей організації освітнього процесу в закладах освіти під час карантину [3].

Згідно з наказом МОН України «Про організаційні заходи для запобігання поширенню коронавірусу COVID-19» процес набуття освіти відбувається «...шляхом використання технологій дистанційного навчання з урахуванням матеріально-технічних можливостей закладу освіти...» [2]. На думку О.Г. Корбут, «дистанційне навчання – це сукупність технологій, що забезпечують доставку студентам основного обсягу навчального матеріалу, інтерактивна взаємодія студентів і викладачів у процесі навчання, надання студентам можливості самостійної роботи з навчальними матеріалами, а також у процесі навчання» [1]. Дистанційна форма принципово відрізняється від заочної (що вимагає обов'язкового неодноразового перебування у закладах освіти), оскільки передбачає можливість отримання нових знань та умінь, перебуваючи на будь-якій відстані від закладу освіти, й майже не потребує особистої присутності там особи, котра навчається. Взаємодія «викладач-студент» відбувається у віртуальному просторі за допомогою мережі Інтернет та використання персональних комп'ютерів або будь-яких інших інструментів та пристроїв тощо. Зокрема, наказом МОН України «Про організаційні заходи для запобігання поширенню коронавірусу COVID-19» встановлено, що «для здійснення обміну навчальними матеріалами можуть застосовуватися будь-які пристрої та інструменти, зокрема мобільний телефон, за допомогою якого можна організувати спільноту в соціальних мережах, мобільних додатках. Матеріали можна надсилати електронною поштою, розміщувати на вебсайті закладу освіти...» [2].

На сьогоднішній день дистанційна освіта розвивається швидкими темпами, обумовленими розвитком мережі Інтернет та поширенням й удосконаленням інформаційних і комунікаційних технологій, а також епідеміологічною ситуацією у світі, що характеризується колосальним поширенням коронавірусу COVID-19. Незважаючи на це, дистанційна форма навчання вимагає ретельнішого відбору методики, що використовується під час передачі знання, та підвищення

ефективності взаємодії «викладач-студент» у віртуальному середовищі.

Отже, на сьогоднішній день система дистанційної освіти набуває можливості повною мірою задовольнити потребу у навчанні, оскільки за умови раціональної організації й відповідного впровадження цілком відповідає вимогам сучасного суспільства, зокрема й українського.

Література:

1. Корбут О. Г. Дистанційне навчання: моделі, технології, перспективи. *Науково-практична конференція «Новітні освітні технології»* : веб-сайт. URL: <http://confesp.fl.kpi.ua/ru/node/1123> (дата звернення: 20.03.2020).
2. Про організаційні заходи для запобігання поширенню коронавірусу COVID-19 : наказ Міністерства освіти і науки України від 16 бер. 2020 р. N 18-а. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/GK45626. (дата звернення: 29.03.2020).
3. Щодо організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти під час карантину : лист Міністерства освіти і науки України від 23 березня 2020 р. № 1/9-173. URL: http://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/71997/ (дата звернення: 28.03. 2020).

КРИТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОЄКТУ ПОРЯДКУ ПРИСУДЖЕННЯ НАУКОВИХ СТУПЕНІВ ДОКТОРА НАУК І ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ

Шевченко І. Ю., д.е.н, доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Нещодавно Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО) було презентовано до громадського обговорення проект Порядку присудження наукових ступенів доктора наук і доктора філософії спеціалізованими вченими радами закладів вищої освіти (наукових установ).

Пропозиції та зауваження до зазначеного проєкту приймалися НАЗЯВО до 6 березня 2020 року [1-2].

Поки відбувається агрегація рекомендацій наукової спільноти й аналізується доцільність їх урахування та, відповідно, внесення коректив до тексту зазначеного проєкту, здійснимо його критичний аналіз і визначимо, які ж найбільш суттєві зміни вірогідно очікуються в найближчий час у системі атестації кадрів вищої кваліфікації в Україні.

Кількісний склад спеціалізованої вченої ради. Кількість членів спеціалізованої вченої ради зменшено до 5 осіб (голова ради та чотири рецензенти), які працюють у закладі вищої освіти (ЗВО) за основним місцем роботи. Також для захисту дисертації на здобуття наукового ступеня доктора наук призначаються 4 (раніше – 3) опоненти – доктори наук, які працюють за основним місцем роботи в інших ЗВО. Для захисту дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії, як і раніше, призначаються 2 опоненти, з яких 1 має бути доктором наук. Захист дисертації на здобуття наукового ступеня доктора наук має проводитися в постійно діючій спеціалізованій вченій раді. Захист дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії може проводитися як у постійно діючій, так і в разовій спеціалізованій вченій раді. До речі, вперше з'явилася вимога щодо того, що науковець не може бути включеним до складу спеціалізованої вченої ради раніше, ніж через п'ять років після здобуття відповідного наукового ступеня. Чим викликана необхідність введення такої вимоги та яким чином її дотримання буде сприяти підвищенню якості атестації кадрів вищої кваліфікації в Україні – поки не зрозуміло.

Якісний склад спеціалізованої вченої ради. Кваліфікація членів спеціалізованої вченої ради для участі в захисті наукового доробку конкретного здобувача, окрім наявності відповідного наукового ступеня в рамках спеціальності або спеціалізації, за якою подане до захисту дослідження, має бути підтверджена опублікуванням тематичних наукових статей у фахових виданнях (зокрема, у тих, що індексуються в провідних міжнародних наукометричних базах даних (МНБД), рекомендованих Міністерством освіти і науки (МОН)

України) і визнана (акредитована) НАЗЯВО.

Мінімальна кількість публікацій для допуску до захисту наукового досягнення. Мінімальну кількість публікацій здобувачів наукових ступенів зменшено: для допуску до захисту наукового досягнення (дисертації чи монографії) на здобуття наукового ступеня доктора наук достатньо 12 наукових статей (раніше – не менше 20 наукових статей); для допуску до захисту наукової доповіді (за сукупністю статей) на здобуття наукового ступеня доктора наук – 15 наукових статей (раніше – не менше 20 наукових статей); для допуску до захисту дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії – 3 наукові статті (раніше – не менше 5 наукових статей). Щоправда, поки не уточняється пріоритетне розподілення кількості публікацій за їх видами – наукові статті в фахових виданнях або виданнях, що індексуються в МНБД. Також передбачається можливість додаткової диференціації НАЗЯВО вимог до мінімальної кількості публікацій здобувачів наукових ступенів за галузями.

Процедура захисту наукового досягнення. Захист здобувачем наукового досягнення транслюється онлайн і в подальшому зберігається на сайті ЗВО. Рішення про присудження здобувачеві наукового ступеня приймається відкритим поіменним (раніше – таємним) голосуванням членів спеціалізованої вченої ради. Рішення вважається позитивним, якщо за нього проголосувало не менше $\frac{4}{5}$ (раніше – $\frac{2}{3}$ присутніх) членів спеціалізованої вченої ради. Правомочність засідання спеціалізованої вченої ради забезпечується участю в ньому всіх акредитованих членів (раніше – $\frac{2}{3}$), з яких допускається участь 1 опонента в режимі онлайн відеозв'язку. Нововведення щодо можливої дистанційної онлайн участі 1 опонента в процедурі захисту наукового доробку здобувача буде сприяти залученню іноземних науковців до атестації кадрів вищої кваліфікації в Україні, звичайно, за умови належної кваліфікації закордонних фахівців відповідно до вимог НАЗЯВО.

Атестація здобувача наукового ступеня. Присудження наукового ступеня здобувачеві здійснюється на підставі рішення спеціалізованої вченої ради ЗВО та не потребує подальшого затвердження НАЗЯВО. Виготовлення та видача

диплома доктора наук/доктора філософії здійснюється ЗВО (раніше – МОН України), в якому функціонує спеціалізована вчена рада, яка прийняла рішення про присудження здобувачеві наукового ступеня.

Дотримання принципів академічної доброчесності. Порушення принципів академічної доброчесності (в будь-яких проявах) здобувачем наукового ступеня доктора наук/доктора філософії є підставою для зняття представленого наукового доробку із захисту або скасування рішення спеціалізованої вченої ради без права повторного подання/захисту означеної кваліфікаційної праці. Раніше подібні наслідки академічної недоброчесності науковців носили скоріше декларативний характер і зазвичай не отримували практичної реалізації.

Література:

1. Громадське обговорення. *Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти* : веб-сайт. URL: <https://naqa.gov.ua/2020/02/громадське-обговорення-2> (дата звернення: 28.03.2020).

2. Порядок присудження наукових ступенів доктора наук і доктора філософії спеціалізованими вченими радами закладів вищої освіти (наукових установ): проєкт. *Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти* : веб-сайт. URL: https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2020/02/проєкт_Порядок-присудження-наукових-ступенів.pdf (дата звернення: 28.03.2020).

СЕКЦІЯ 6

ДУАЛЬНА ОСВІТА: ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ, ДОСВІД

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Ачкасова Л. М., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Дуальна система освіти вже давно користується популярністю країнах Європи. Вона полягає в балансі теорії і практики під час навчання в університеті або коледжі. Вона була введена в педагогічну термінологію в Німеччині в середині 60 років минулого століття. На сьогоднішній час ця система впроваджена в понад 60 країнах світу [1].

Доречність впровадження цієї системи пояснюється зменшенням ефективності традиційних методик навчання, що викликано збільшенням мобільності, допитливості студентів та їх бажанням самостійно заробляти кошти.

Досвід вищих навчальних заходів, в яких впроваджена така система показує багато позитивних моментів як для підприємства, так і для студента: підприємство отримує, практично, індивідуально підготовленого фахівця, а студент – робоче місце і налагоджені стосунки в робочому колективі.

Навчання за дуальною системою відбувається за принципом «30/70» [2]. При цьому 30% – це вивчення теорії, а 70% – практична підготовка. Цей підхід доречний ще і тому, що багато студентів пропускають заняття в університеті, а така система дає змогу студенту зануритися в робочу атмосферу підприємства і мотивує до глибокого вивчення особливостей професії. Тим більше, що зі зростанням навичок і вмінь буде зростати і заробітна плата. Для підприємства такий підхід дає змогу більш детально побачити психологічний портрет студента-працівника.

Впровадження дуальної системи освіти передбачає ретельну підготовку. Досвід країн Європейського Союзу з цього питання показує, що для цього необхідно укладання 3-стороннього договору про професійне навчання (підприємство-студент-університет); організацію навчання студентів на виробництві (3-4 дні на тиждень); вирішення фінансових питань щодо професійного навчання (досвід показує, що основні витрати несе підприємство, в тому числі компенсація інструкторам за наставництво, зарплатня студенту, яка становить 80% від зарплати кваліфікованого співробітника); впровадження державних субсидій для підприємств за навчання студентів; підготовка до проведення підсумкового контролю знань студентів незалежними комісіями; підготовка законодавчої бази; отримання випускниками документів про освіту університету, підприємства і державно визнаного документа з професії від незалежної комісії, яка проводила підсумковий контроль знань [2].

При дуальній системі освіти дипломні і курсові роботи мають стати реальними дослідженнями, що потрібні підприємству.

Досвід Німеччини показує, що існує обмежений вибір дуальних програм. Це пов'язано з недостатністю фахівців в окремих галузях економіки. Чим більша недостатність, тим більше дуальних спеціальностей по цьому напрямку.

Крім того, існує висока конкуренція на отримання дуальної освіти (наприклад, в 2016 році в фірмі Аدیدас на одне дуальне місце претендувало 113 здобувачів [3]). Швидко отримати місце можливо лише на маленьких і середніх підприємствах.

Студенти, що навчаються за дуальною системою в Німеччині отримують зарплатню з першого робочого дня, як під час теоретичного, так і під час практичного навчання. Це викликано тим, що дуальні студенти навчаються і працюють одночасно. Замість стандартних канікул у студентів є лише відпустка, яка складає 24-30 робочих днів.

Безумовно, така система дозволяє студенту отримати відмінні кар'єрні перспективи. Саме тому, від студента, який бажає навчатися за дуальною системою, потребується дуже висока ступінь ціленаправленості, гнучкості і

організованості.

В Україні у вересні 2018 року Кабінетом Міністрів було схвалено Концепцію підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти. Поступово перелік спеціальностей, де може використовуватися дуальна форма освіти розширюється. В 2020 році планується розробка моделей дуальної форми освіти, впровадження проектів і оцінка ефективності.

Серед вищих навчальних закладів в експерименті по впровадженню дуальної освіти приймають участь в м. Київ і м. Харків. Серед них Київський національний університет культури і мистецтв за спеціальностями «Інвент-менеджмент» та «Шоу-бізнес», Харківський національний університет ім. Каразіна за спеціальністю «Цифрові медіа», Механіко-машинобудівний інститут Національного технічного університету імені Ігоря Сікорського; НТУ «ХП» за спеціальністю «Автомобіле- і тракторобудування» та інші [4].

Отриманий досвід показав, що дуальна освіта - це логічний та омріяний формат для споживачів навчальних послуг. Вона усуває розрив між теорією і практикою в процесі підготовки майбутніх кваліфікованих робітників і дозволяє враховувати вимоги роботодавців щодо формування професійних компетенцій, підвищує мотивацію для отримання знань і набуття професійних навичок студентів, забезпечує високу ступінь соціалізації, адаптації у виробничих умовах наближених до реальності.

Для підприємств – це вихід з зони комфорту, тому що потребує вкладання зусиль в українську освіту, який пов'язаний з ризиками інвестування в обмін на можливість отримати якісно підготовленого робітника.

Від освітян дуальна освіта потребує глобальної переробки навчальних програм і самої системи надання освітніх послуг, ретельної роботи щодо складання договорів на співпрацю з підприємствами і організаціями, визначення найбільш ефективного формату викладання дисциплін, вирішення проблем зайнятості педагогічних працівників, навчально-виробничих приміщень.

Експеримент з впровадження дуальної освіти показав, що деякі її елементи в Україні були успішно реалізовані: можливість навчання під час робочого

процесу за схемою «70/30», вироблені єдині стандарти професійної освіти, визначені професійні компетенції, укладені договори на професійне навчання між навчальним закладом і підприємством, удосконалені навчальні плани за вимогами роботодавців.

Подальшого впровадження потребують наступні елементи дуальної освіти: доопрацювання законодавства про професійну освіту, вирішення питань щодо оплати праці студентам та доплати інструкторам, організація і проведення незалежної оцінки результатів навчання, забезпечення на державному рівні оновлення змісту професійної освіти.

Перспективами реалізації експерименту щодо дуальної освіти в Україні фахівці вважають: розширення переліку спеціальностей для впровадження досвіду дуальної освіти; концептуальний, методичний та нормативно-правовий супровід організації дуальної освіти; цільова підготовка кадрів та налагодження партнерських взаємовигідних відносин з роботодавцями; економія коштів державного бюджету на освіту [2].

Таким чином, впровадження дуальної освіти в Україні є перспективним і багатогранним напрямком покращення якості освіти, який, на етапі впровадження, має багато проблемних питань. Але мировий досвід показує доцільність і ефективність такого впровадження. Визначені проблемні питання з цього приводу дозволяють сконцентрувати увагу і зусилля всіх учасників на їх вирішення.

Література:

1. Дуальная система образования: о принципах и возможностях реализации в Украине. *Buki* : веб-сайт. URL: <https://cutt.ly/StZ1008> (дата звернення: 31.03.2020).

2. Савченко І. Методологічні підходи і організаційні особливості підготовки кваліфікованих робітників в умовах дуальної системи професійної освіти: досвід країн Євросоюзу та перші етапи реалізації в Україні. *Міністерство освіти і науки України* : веб-сайт. URL: <https://cutt.ly/FtZ1MEw> (дата звернення: 31.03.2020).

3. Куделя Н. Дуальное образование в Германии: плюсы и минусы. *Партнер-информ*. 2017. № 9 (240). URL: <https://www.partner-inform.de/partner/detail/2017/9/269/8706/dualnoe-obrazovanie-pljusy-i-minusy?lang=ru> (дата звернення: 31.03.2020).

4. Нікітіна Г. Що таке дуальна освіта і чи справді це «добре забуте старе»? *Портал в непревывное образование* : веб-сайт. URL: <https://sukhari.com.ua/shho-take-dualna-osvita-i-chi-spravdi-tse-dobre-zabute-stare.html> (дата звернення: 31.03.2020).

ДУАЛЬНА ОСВІТА: ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ ТА ДОСВІД

Влад С. В., студентка,

Янченко Н. В., к.е.н., доцент

Харківський національний університет будівництва та архітектури

Основоположником такого напрямку, як дуальна освіта, прийнято рахувати Німеччину. Потім таку систему освіти перейняли такі країни, як Австрія, Швейцарія, Канада та багато інших країн.

Така система, це не лише навчання та отримання теоретичних знань, але й робота, тобто отримання практичних навичок, молоді спеціалісти різних навчальних закладів вчать і готують не лише університети та технікуми, але й підприємства. Компанії та підприємці аналізують які їм потрібні спеціалісти(з якими навичками) та замовляють такі вакансії для вищих навчальних закладів.

«Ми опираємося на потреби ринку», – говорить представник підприємства комунальних послуг міста Ерфурт (Німеччина) Удо Бауер.

«Ми повинні на три-чотири роки дивитися у майбутнє, визначити які спеціальності будуть користуватися більшим попитом, а потім даємо робочі місця за певною кваліфікацією. Наш прями́й обов'язок перед суспільством – не залишити студентів без роботи» [1].

Студент водночас навчається і стажується на підприємстві. При цьому він отримує стипендію, яка за ціновою політикою подібна до заробітної плати.

Індекс конкурентної спроможності в Україні знаходиться на 11 місці, а рівень якості та підготовленості персоналу в організаціях – на 94-му.

Володимир Ковтунець (заступник міністра освіти) говорить нам про те, що: *«Вища освіта в Україні на грані повного провалу. Проте випускників з дипломами – досхоchu. Вищі заклади при розробці навчальної програми досі тримають орієнтир на те, щоб забезпечити роботою свої кафедри»* [1].

У вересні 2018 року Кабінетом Міністрів України було узгоджено упровадження нової Концепції фахової підготовки за допомогою дуальної форми здобуття освіти. У ній зазначено, що таке дуальна освіта, етапи впровадження її в Україні, які матимуть права, та які візьмуть на себе обов'язки заклади освіти та підприємства, а також бажанні результати. Ця концепція, це результат 2,5 років обговорень експертів, закладів освіти, органів влади та роботодавців.

Суть цієї системи полягає у тому, що підприємства та навчальні заклади будуть тісно взаємодіяти на основі соціального партнерства. Вони розроблятимуть та контролюватимуть процес навчання, та наглядують за результатами.

МОН вважає, що дуальна освіта є підходящою формою навчання для тих спеціальностей, які пов'язані з виробництвом [2].

Яких саме професій може торкнутися дуальна освіта. Більш ймовірно, що дуальна освіта буде не для всіх професій. Річ йде вірогідніше про прикладні спеціальності, тобто про ті, які тісно пов'язані з різними виробництвами:

«Не можу уявити собі дуальну освіту для фізиків чи математиків, бо усі потрібні знання вони отримують в університеті. В педагогічній освіті теж достатньо практичних навичок» [1], – слова заступника міністра освіти В. Ковтунця.

Європейський зразком дуальної освіти – це не про реформи та паперову документацію, а насамперед про реальне життя. Та чим масштабніший та складніший задум, тим більша вірогідність ризику. Не зрозуміло, чи стануть

підприємці інвестувати сили та ресурси для покращення української освіти, та яких гарантій вимагатимуть у відповідь. Та з точки зору тих, хт отримує навчальні послуги дуальна освіта виглядає логічним та омріяним форматом [2].

Література:

1. Що таке дуальна освіта і навіщо вона українцям. *Українська правда*: веб-сайт. URL: <http://surl.li/bguv> (дата звернення: 25.03.2020).

2. Що таке дуальна освіта і чи справді це «добре забуте старе»? *Портал в непрерывное образование*: веб-сайт. URL: <http://surl.li/bguw> (дата звернення: 25.03.2020).

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ: ЗВОЛІКАТИ НЕМОЖНА

*Левченко Я. С., доктор філософії з галузі
«Соціальні та поведінкові науки», доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Забезпечення якості вищої освіти є сучасною вимогою, принциповим ключем Болонської декларації й винятковою можливістю для академічного суспільства та освітньої політики держав Європи та інших розвинених країн світу. Проте, Україна не займає лікуючі позиції у сфері забезпечення якості вищої освіти. У країні зафіксовані та продовжують проявлятися процеси деградації окремих вищих навчальних закладів, надання неякісних освітніх послуг, відсутність взаємодії й довіри між стейкхолдерами, прояви академічної недоброчесності [1].

Авторитетна політологічна експертиза вважає, що саме зараз державі «необхідно визначитися і дотримуватися чітких пріоритетів. В умовах війни – це сектор безпеки і оборони, регулювання економіки та охорону здоров'я. Всього цього неможливо досягти без створення якісної освіти» [2].

Національне Агентство із забезпечення якості вищої освіти, як було

передбачено в 2015 році, повинно було стати рушійним чинником забезпечення якості освіти. Також його передбачено, як постійно діючий орган, легітимність якого визначено Законом України «Про вищу освіту» 2014 року.

Основною місією Національного агентства є здатність реалізовувати державну політику в сфері вищої освіти, перешкоджати сучасним викликам і стати чинником позитивних змін у вищій освіті України та формуванні культури її якості. Стратегія Агентства є показником вищезазначених змін, визначає місію та цінності, декларує стратегічні цілі та напрямки їх реалізації.

Таким чином, проблема забезпечення якості освіти досягла свого апогею. Але проблема забезпечення якості освіти не є відокремленою проблемою. Вона є складовою частиною «величезної національної проблеми». Так, цікавими є результати дослідження [3], в якому доведено пряму залежність інвестиційної привабливості від якості освіти. У тому ж дослідженні представлено узагальнення шляхів поліпшення інвестиційного клімату (рис.1).

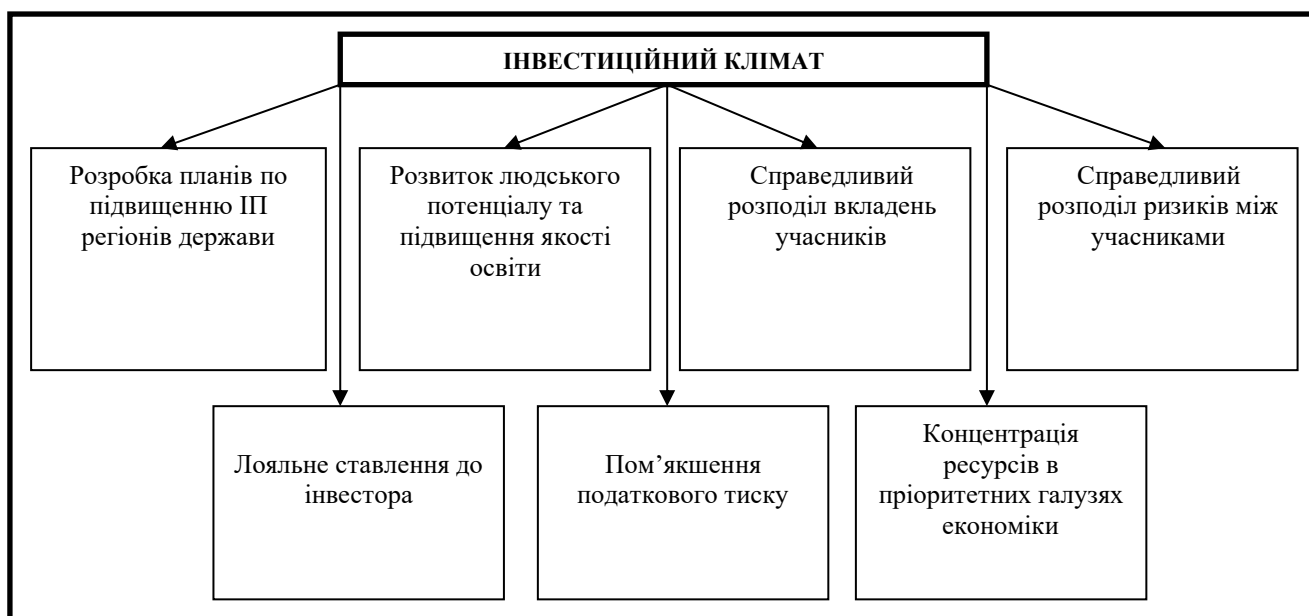

Рисунок 1 – Шляхи покращення інвестиційного клімату [2]

У тому ж дослідженні [3], з метою поліпшення інвестиційної привабливості і, відповідно, стимулювання інвестицій запропоновано комплекс першочергових заходів, для реалізації в Україні. А також проведено аналіз виконання визначених заходів станом на 2020 рік (табл. 1).

Таблиця 1 – Заходи стимулювання інвестицій в Україну [3]

№	Заходи	Рівень виконання*
1	Зниження рівня державного регулювання бізнесу	1
2	Завершення судової реформи	1
3	Удосконалення законодавчої і нормативної бази прав власності	1
4	Подолання бюрократії і корупції	1
5	Сприяння розвитку ринків капіталу	1
6	Зниження податкового тиску	1
7	Забезпечення стабільності політичного середовища	1
8	Активізація діяльності щодо поліпшення інвестиційної діяльності держави	0
9	Забезпечення якісної освіти населення	0

* критеріями оцінки являються: 0 – не виконано; 1 – виконано частково; 2 – виконано повністю.

У зв'язку з тим, що виконання заходів потребує активізації, необхідно впроваджувати зарубіжний досвід функціонування дуального навчання (як фактора забезпечення якості освіти) і розкрити чинники, що впливають на функціонування системи і стимулювання компаній в наданні місць учнівства (рис. 2).

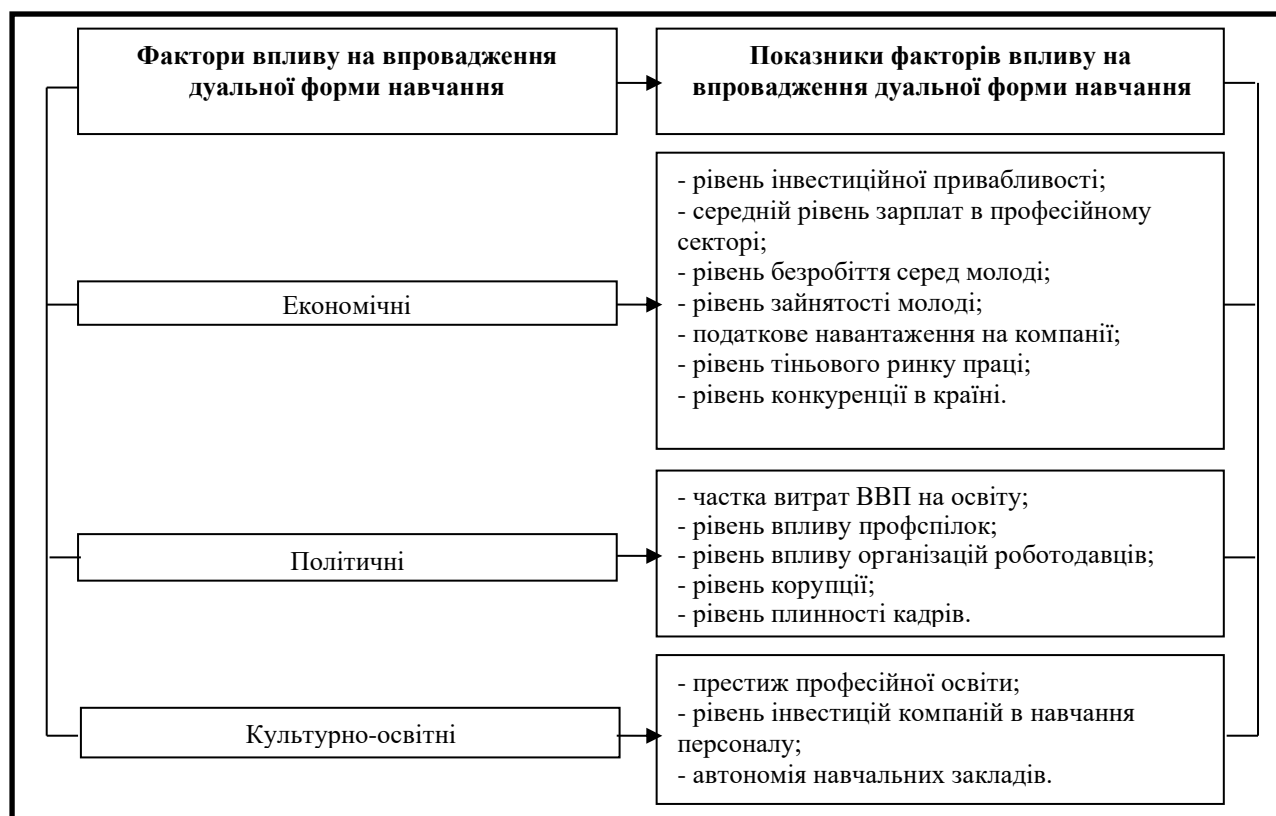

Рисунок 2 – Фактори впливу на впровадження дуальної форми навчання [4]

Варто також відзначити, що відсутні приклади комплексного кількісного дослідження і оцінки потенціалу впровадження дуального навчання. Тому

результати даного дослідження є хорошою основою в контексті проведення кількісних досліджень в напрямку оцінки потенціалу впровадження дуального навчання.

Література:

1. Місія та стратегія Агентства. *Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти* : веб-сайт. URL: <https://cutt.ly/GtZ7qqK> (дата звернення: 22.03.2020).
2. Брітченко І. Г. Прогнозування тенденцій розвитку ринку освітніх послуг в Україні. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнічного університету (економічні науки)*. 2013. № 3(23). С. 146–152.
3. Левченко Я. С. Теоретико-методологические основы финансового обеспечения мостостроения Украины в рамках государственно-частного партнерства : монография. София : Издательство ВУЗФ «Св. Григорий Богослов», 2020. 272 с.
4. Левченко Я. С. Дуальное обучение для Украины: факторы влияния и потенциальные возможности его имплементации. *Herald pedagogiki. Nauka i Praktyka*. 2020. № 52 (02). С. 14–17.

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДУАЛЬНОГО НАВЧАННЯ: ДОСВІД НІМЕЧЧИНИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ УКРАЇНИ

*Левченко Я. С., доктор філософії з галузі
«Соціальні та поведінкові науки», доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Уся система дуальної освіти базується на рівноправному партнерстві між державним (урядовим, шкільним) і приватним секторами.

Розвиток і поширення дуального навчання визначають стейкхолдери

процесу. Серед основних зацікавлених сторін можна виділити організації профспілок, роботодавців, навчальних закладів. Домінуюча сторона взаємодії визначає модель функціонування дуального навчання. Держава в процесі діалогу зацікавлених сторін виступає гарантом забезпечення життєдіяльності системи, враховуючи інтереси стейкхолдерів.

Обов'язковим є залучення соціальних партнерів: торгівельно-промислових підприємств, профспілок і роботодавців. Відповідальність за систему професійної освіти та забезпечення її якості має лежати, в такому випадку, не тільки на закладах освіти, а й на всіх стейкхолдерах процесу. Це забезпечить високий рівень прийняття дуальної системи в індустріях і суспільстві. В ухваленні рішень домінує солідарності і, водночас – культура автономії та незалежності.

Управління такою системою спрямоване на досягнення наступних цілей:

- покращення взаємодії ринку праці з системою освіти;
- зниження безробіття серед молоді;
- гарантування зміцнення компаній через забезпечення останніх новим поколінням висококваліфікованих співробітників, які мають досвід.

Що дуже істотно, адже поставлені цілі досягаються. Це підтверджує досвід Німеччини. Рівень безробіття серед молоді у Німеччині один з найнижчих у Європі і склав 7,2 % станом на 2017 р. в системі дуальної освіти навчаються і працюють 1,32 мільйонів осіб за 326 професіями. Загалом це приблизно 55,7% від усіх студентів віком 18-20 років; із них 89,5 % цілком задоволені своїм навчанням [1].

Досвід Німеччини вже повторили Канада, Австрія, Швейцарія і багато інших розвинених країн. Там близько половини всіх студентів користуються саме такою формою навчання. У Великобританії в 2020 році на підприємствах планують створити три мільйони робочих місць в підтримку дуальної програми навчання. У Лондоні вирахували, що це дуже вигідно: кожен вкладений в студента фунт стерлінгів обертається прибутком в 18 фунтів [2].

Залежно від державного регулювання виділяють три системи організації

професійного навчання (рис. 1):

- 1) ринкова модель;
- 2) модель державного контролю;
- 3) кооперативна модель [3].

Ефективність дуальної освіти очевидна. Процес впровадження дуальної освіти можна розглядати як інвестиції в близьке та далеке майбутнє. Стрімкий розвиток технологій у всіх сферах виробництва та побуту вимагає нових знань і досвіду їх застосування цих технологій.

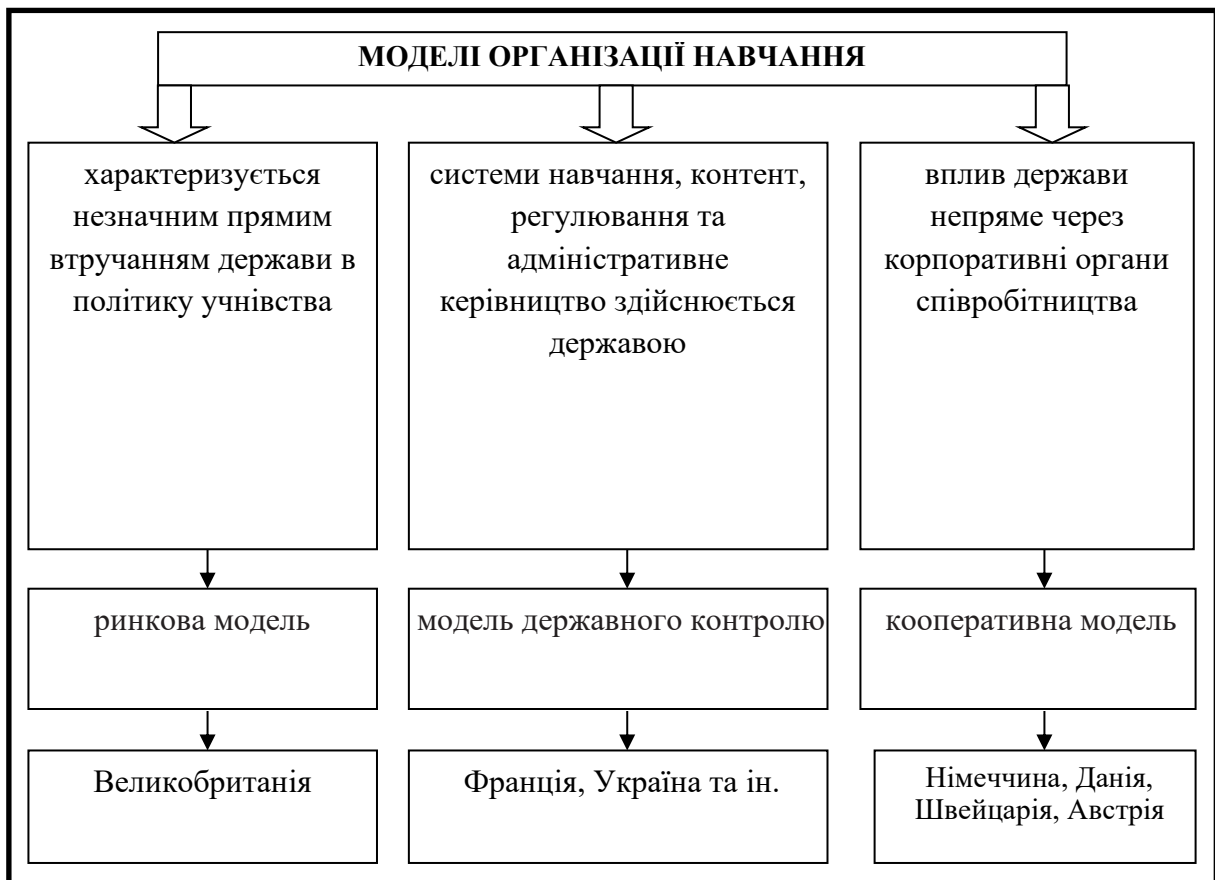

Рисунок 1 – Моделі організації навчання (розроблено автором)

Завданням держави є надати поштовх для розвитку дуальної освіти. Частина витрат має взяти на себе держава чи регіон. Вони також можуть сприяти видачі пільгових кредитів для розвитку тих підприємств, які будуть залучені до дуально-освітньої програми регіону.

Освітньою базою виступає профтехнічне училище, ЗВО або інший навчальний заклад, що є на території регіону або створена школа дуальної освіти.

Практичною базою для застосування набутих теоретичних знань є підприємства цього та сусідніх регіонів. Чому саме так? Це початок. Не всі вірять в позитивний результат, не всі можуть мати достатню кількість коштів, не потрібно відразу так багато спеціалістів.

Якщо говорити про практичну реалізацію на території України, то можна запропонувати наступну задачу.

Підходимо до задачі. Наприклад, запропонуємо програму та назвемо її «План підготовки висококваліфікованих спеціалістів для регіону через систему дуальної освіти».

Об'єктами інвестування виступають нові освітні програми по спеціальностях та спеціалізаціях.

Об'єктами фінансування будуть роботодавці, що зацікавлені в висококваліфікованих спеціалістах. Термін дії програми дуального навчання можна вибрати 2.5 – 3 роки або 5 чи 6 семестрів. Можна надати пріоритети навчальним програмам. Ще можна ввести ризики, які притаманні при реалізації такої програми.

Якщо підходити до реалізації програми з такого боку, то можливо математично розрахувати потенційний ефект від її впровадження, задля оцінки доцільності та обґрунтування.

Література:

1. Дуальна освіта: як пересадити німецький досвід на український ґрунт? *ЛІГАБлоги* : веб-сайт. URL: <https://blog.liga.net/user/mskyba/article/33178> (дата звернення: 23.03.2020).
2. Вчитися на роботі: як працюватиме дуальна освіта в Україні. *Український інтерес* : веб-сайт. URL: <https://uain.press/articles/vchytysya-na-roboti-yak-zapratsyuue-dualna-osvita-v-ukrayini-943921> (дата звернення: 20.10.2019).
3. Zadeh L. A. Fuzzy sets. *Information and Control*. 1965. 8 (3). P. 338–353. doi: [http://doi.org/10.1016/s0019-9958\(65\)90241-x](http://doi.org/10.1016/s0019-9958(65)90241-x).

ДУАЛЬНА ОСВІТА ЯК ПОТЕНЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ ПРИСКОРЕНОЇ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТА НА МАЙБУТНЬОМУ РОБОЧОМУ МІСЦІ

Онiсiфорова В. Ю., к.е.н., доцент

Харкiвський нацiональний автомобiльно-дорожнiй унiверситет

Останнiм часом в освiтнiх колах все частiше висловлюються думки про необхiднiсть дуальної освiти при пiдготовцi фахiвцiв з вищою освiтою. При цьому проблему можна розглядати i як нове вiяння в українськiй освiтi, так i як повернення до таких характеристик освiти минулих часiв, при яких був значно тiснiший зв'язок мiж освiтою та виробництвом.

Розглянемо, що саме розумiється пiд дуальною освiтою на сьогодні в освiтньому товариствi. Термiн «дуальна система» (вiд лат. dualis – подвiйний) був введений у педагогiчну термiнологiю в серединi 60-х рокiв минулого столiття у ФРН – як нова, бiльш гнучка форма органiзацiї професiйного навчання. Дуальнiсть як методологiчна характеристика професiйної освiти передбачає узгоджену взаємодiю освiтньої та виробничої сфери з пiдготовки квалiфiкованих кадрiв певного профiлю в рамках органiзацiйно-вiдмiнних форм навчання [1].

Виходячи з означеної сутностi дуальної освiти, можна зробити висновок, що в своєму первинному виглядi вона передбачалася для поширення та використання на середнiх рiвнях професiйної пiдготовки, в яких надзвичайно важливою є практична пiдготовка фахiвцiв та їх можливiсть швидко приступити до роботи пiсля закінчення навчання без довгого перiоду адаптацiї на робочому мiсцi.

Однак на сьогодні принципи дуальної освiти мають потенцiал поширення i на вищiй рiвень освiти. На сьогодні однiєю з головних проблем вищої освiти є значний розрив мiж теоретичними навиками та практичними завданнями, якi має виконувати майбутнiй фахiвець на своєму робочому мiсцi. Така ситуацiя склалася через низку причин:

- скорочення термінів різних видів практики, які проходять студенти під час навчання у закладах вищої освіти;

- незацікавленість підприємств в ефективній організації проходження практики студентами – відсутня матеріальна мотивація, фахівці підприємств переважно не отримують відшкодувань за час, який вони приділяють студентам, а саме підприємство не отримує плати за проведення практичного навчання студентів.

Але ці проблеми цілком можуть бути вирішені навіть в умовах існуючої системи проходження практики студентами, якщо надати цьому процесу мотивації:

- робота фахівців підприємства, які працюють зі студентами, повинна оплачуватися, джерелом оплати не має бути підприємство, яке і так надає свою матеріально-технічну базу для проходження студентами практики;

- матеріальним інтересом підприємства у випадку тісної співпраці з закладами освіти може стати працевлаштування майбутніх випускників, заробітна плата яких, відповідно до ринку праці, є нижчою за спеціалістів з більшим практичним досвідом. Однак при цьому підприємство має отримати працівника необхідного йому рівня кваліфікації, тобто підприємство повинно мати можливість впливати на зміст освітнього процесу відповідно до його конкретних потреб;

- студент повинен бути зобов'язаним до працевлаштування на умовах спільного договору підприємства та закладу освіти.

Отже, дуальна освіта є необхідною умовою підготовки якісних фахівців на рівні вищої освіти. Вона може мати різні форми, однак головною проблемою є пошук ефективної мотивації тісної співпраці підприємств та закладів освіти.

Література:

1. Дуальна освіта. *Міністерство освіти і науки України* : веб-сайт. URL: <https://cutt.ly/RtZ58tr> (дата звернення: 30.03.2020).

ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ, ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКІСНОЇ ОСВІТИ

Птиця Н. В., асистент,

Птиця Г. Г., к.т.н.

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Сучасні умови функціонування закладів вищої освіти формують необхідність до реструктуризації навчального процесу. Основою сучасних вимог ринку праці до фахівця є, переважно, його досвід виконання певних функцій, а не його теоретична обізнаність та ерудиція. Ще однією причиною змін є реформи, які пропонує і впроваджує центральний орган влади, наприклад – дуальні освіта, яка є способом здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації [1]. Основною метою такого підходу є подолати розрив між теорією і практикою, освітою й виробництвом і підвищити якість підготовки кваліфікованих кадрів, ураховуючи вимоги роботодавців у межах нових організаційно-відмінних форм навчання [2]. Перехід акценту від теоретичної до практичної підготовки фахівця підсилює забезпечення компетентності практичного спрямування (що дуже цінується на ринку праці) і, водночас, зменшує якість решти компетентностей: інтегральні, загальні та спеціальні.

Переважне здобуття практичних навичок і компетентностей є характерним для професійних освітніх ступенів «молодшого спеціаліста», «фахового молодшого бакалавра», «кваліфікованого робітника». Здобуття ж бакалаврського освітнього ступеня, а особливо магістерського та освітньо-наукового рівня вищої освіти повинно передбачати переважний розвиток аналітичних, системних, комунікативних, наукових, дослідницьких та інших компетентностей. Тож постає проблема формування фундаменту теоретичної підготовки та аналізу сучасних тенденцій розвитку відповідного напрямку, що вивчається в межах дисципліни.

Компенсація вказаних недоліків можлива за умов застосування змішаного

навчання. Особливого поширення змішане навчання набуває в умовах розвитку сучасних ІТ технологій, оскільки у викладача з'являються нові сучасні та впливові інструменти надання інформації здобувачу вищої освіти. Одним з основних методів змішаного навчання, що застосовуються під час навчання студентів за спеціальністю 275 в ХНАДУ є активне використання електронних курсів-ресурсів та дистанційних курсів.

Зміст та підходи до формування дистанційних курсів нормовані загальноуніверситетськими вимогами, але кожен автор курсу може застосовувати індивідуальні засоби представлення інформації, надання завдань, проведення контролю. Найпоширенішим засобом представлення теоретичного матеріалу в дистанційних курсах є авторська ілюстрація тексту лекційного матеріалу в формі презентації певної теми. Така форма є легкою для візуального сприйняття та має високу концентрацію необхідного (основного) матеріалу, який не завжди може бути сприйнятий здобувачем освіти самостійно, без коментарів викладача. Більш ефективним засобом є організація вебінарів або запис відео-презентацій матеріалу, в якому поєднується і візуалізація матеріалу і конкретні уточнення і коментарі викладача. Однак, всі коментарі і уточнення в off-line режимі викладач формує без врахування рівня підготовленості до вивчення матеріалу здобувачами освіти, що може також бути не ефективним для різних груп студентів (які своєчасно або не своєчасно виконують всі завдання курсу). При такій формі організації взаємодії здобувача та викладача важливим є постійний контроль за виконанням завдань і формування конкретної та зрозумілої відповідальності здобувача за їх невиконання.

Організація такої змішаної системи освіти дозволяє забезпечувати безперервність навчання (зокрема за умов карантину в навчальному закладі), створювати активну професійну спільноту (смарт-середовище), знизити витрати на організацію освітнього процесу (особливо важливо за умов підвищення вартості навчання). Серед переваг застосування електронних дистанційних курсів виділяють [3]:

– максимально спрощена процедура доступу до навчання;

- свобода вибору здобувачем освіти часу та місця навчання;
- індивідуалізація навчання; відкритість змісту навчального процесу;
- мобільність навчання;
- зняття територіальних обмежень;
- інтерактивність надання інформації;
- здійснення дистанційного контролю навчальної діяльності;
- формування модульності вивчення матеріалу.

Однак, на нашу думку та думку багатьох колег і здобувачів освіти, суттєвий вплив на формування не лише професійних, а особливо моральних, етичних, організаційних, управлінських, дослідницьких, комунікаційних вмінь фахової діяльності здійснює безпосередній контакт викладача та здобувача освіти. Також слід відмітити, що ефективна реалізація дистанційного навчання можлива лише при наявності у здобувача освіти високої особистої мотивації до навчання, що за відсутності очного контакту з викладачем (фахівцем) складно своєчасно виявити та мотивувати. Лекція, як засіб очної комунікації залишається на сьогодні найпопулярнішим засобом організації навчального процесу. На думку багатьох педагогів [4] лекційна система використовує різні інструменти надання інформації та володіє певними перевагами: дає можливість організувати творчу співпрацю педагога зі студентами; досягти спільної емоційної взаємодії; дозволяє активізувати розумову діяльність здобувачів освіти; концентрує великий обсяг наукової та науково-технічної інформації з урахуванням новітніх досягнень тієї чи іншої науки; дозволяє врахувати специфіку професійної спрямованості (застосування загальних принципів для вирішення конкретних завдань); виступає корисною практикою для тих здобувачів, які планують займатися науково-педагогічною діяльністю; виступає в ролі своєрідного навігатора для здобувачів у світі наукової інформації.

Як підсумок слід зазначити:

1. Подальший розвиток електронних дистанційних курсів повинен враховувати необхідність організації контакту викладача та здобувача освіти в on-line режимі з можливістю організації зворотнього зв'язку для забезпечення реалізації повного переліку педагогічних підходів (інструментів) під час

викладання матеріалу.

2. При організації змішаного (дуального, дистанційного) навчання активізувати організацію очного спілкування викладача та здобувача більше не для організації контролю вивчення матеріалу, а для організації та формування необхідних мотивацій та виділення головних акцентів тем що вивчаються. А набуття певних методологічних навичок, проведення контролю, ознайомлення з певними виробничими функціями може (більшою мірою) бути організовано дистанційно (на електронному курсі, на виробництві тощо).

Література:

1. Про освіту : закон України від 18 грудня 2019 р. № 392-ІХ. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 38-39. 380 с.
2. Бойчевська І. Б. Роль системи дуальної освіти у професійній підготовці молоді у Німеччині. *Порівняльно-педагогічні студії*. 2009. № 2. С. 68–74.
3. Теорія та практика змішаного навчання: монографія / В. М. Кухаренко, та ін.; за ред. В. М. Кухаренка. Харків : Міськдрук, 2016. 284 с.
4. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. Київ: Знання, 2005. 486 с.

ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН У СТВОРЕННІ СИСТЕМИ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Солопун Н. М., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Дуальна освіта – явище у освітньому просторі не нове. Теорія та практика цього важливого питання вже значний період часу перебуває у фокусі науковців, що розробляють методичні підходи до навчання та формування професійних кадрів для народного господарства. Сучасна система вищої освіти вимагає від

університетів підготовку та випуск висококваліфікованих та конкурентоспроможних фахівців.

Дуальна форма здобуття освіти – це спосіб здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації, як правило, на основі договору про здійснення навчання за дуальною формою здобуття освіти [1].

Але саме сьогодні виникає нагальна потреба у новому етапі впровадження аспектів дуальної освіти через наявність розриву між теоретичними знаннями студентів та практичною діяльністю. Існуючі елементи практичного навчання у вигляді практик різного роду (виробнича переддипломна тощо), що є елементами навчального плану студентів, не даремні, але не достатні. Тому необхідним є подальше активне імплементація існуючих нормативних актів щодо дуальної освіти у практику вищих навчальних закладів.

В сучасних умовах жорсткої конкуренції в еру високих цифрових технологій освіта не має бути лише академічною. Сучасна вища освіта поряд з високим рівнем теоретичної підготовки має впроваджувати практико-орієнтований підхід до навчання. Тому, серед іншого, метою впровадження дуальної форми освіти сьогодні є максимально підготувати студентів до реальних практичних вимог роботодавців. Це забезпечить високий рівень кваліфікації випускника, заощадить кошти підприємству і одночасно вирішить кадрові питання. У той же час дуальна освіта повинна дотримуватися балансу інтересів вищого навчального закладу, роботодавця і студента. Обидві установи (навчальний заклад та виробниче підприємство) виступають по відношенню один до одного незалежними партнерами. Навчальні плани та програми формуються на замовлення та за участю роботодавців, які також мають можливість розподіляти обсяг навчального матеріалу з дисциплін в рамках однієї спеціальності. У ролі викладачів на виробництві виступають співробітники виробничого підприємства.

В механізмі дуальної системи підготовки закладено вплив на особистість

фахівця, створення нової психології майбутнього працівника;

Яскравим прикладом застосування ефективної практики дуальної освіти може представляти система професійної освіти Німеччини. Система дуальної освіти Німеччини перевірена життям і є зразком для всього Європейського Союзу. Одночасно з навчанням студенти у Німеччині опановують обрану професію безпосередньо на виробництві, тобто вчаться відразу в двох місцях: в навчальному закладі та на підприємстві [2].

Навчання на виробництві сприяє придбанню професійних компетентностей.

Придбанню професійних компетентностей сприяють:

- прикладне і систематичне навчання;
- вивчення дисциплін відповідно до потреб виробництва;
- отримання соціальних компетенцій для роботи в сучасному організаційному середовищі;
- використання отриманих знань на практиці;
- придбання і подальший розвиток фахових компетенцій, комунікативних навичок та їх практичне застосування тощо.

Висока ефективність дуальної системи зумовлена тим, що вона зумовлює дотримання пріоритетів як вищих навчальних закладів, так і підприємств, працівників, студентів, держави тощо. Для представників бізнесу впровадження дуальної системи освіти надає можливість отримати персонал, який вже відповідає запитам підприємства та одразу ж долучити працівника до роботи без витрат часу на навчання та адаптацію колишнього студента. В свою чергу такий підхід мотивує молодих людей до навчання.

Література:

1. Про схвалення Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти : розпорядження від 19 вересня 2018 р. № 660-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2018-%D1%80#n9> (дата звернення: 21.03.2020).

2. Воробьева И. М. Опыт дуального образования как возможный путь повышения эффективности профориентации будущих абитуриентов и профессиональной подготовки студентов технических вузов. *Молодой ученый*. 2015. №11. С. 1310–1313. URL: <https://moluch.ru/archive/91/19810/> (дата звернення: 21.03.2020).

ДУАЛЬНА ОСВІТА: ОСНОВНІ ПЕРЕВАГИ ТА РИЗИКИ ВПРОВАДЖЕННЯ

Федорова В.О., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Шуляк М.Л., д.т.н., професор

*Харківський національний технічний університет сільського господарства
імені Петра Василенка*

Дуальна освіта (*від лат. dualis – «подвійний»*) – це форма здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях (у співвідношенні 30% на 70%) для набуття певної кваліфікації на основі договору [1-3]. При цьому навчальний час розподіляється у такому співвідношенні: на теоретичне навчання відводиться 30% навчальних годин, а на виробниче навчання та виробничу практику – 70%.

Головною метою впровадження дуальної форми навчання є усунення недоліків традиційних форм і методів навчання, зменшення розриву між теорією і практикою, а також підвищення якості підготовки кваліфікованих кадрів із урахуванням вимог роботодавців. Впровадження дуальної освіти передбачає укладання трьохстороннього договору між роботодавцем, здобувачем та закладом освіти, а також рівноправне партнерство між ними з метою розвитку освіти.

Одним із головних аргументів на користь впровадження дуальної форми навчання є можливість використання матеріально-технічної бази підприємств для навчання студентів на сучасному виробничому обладнанні з урахуванням інноваційних змін у виробничих технологіях. На перший погляд можливість використовувати базу та виробничі потужності є значною перевагою перед застарілими базами ЗВО, але необхідно зважати, що проведення навчання на підприємствах є додатковим навантаженням на всіх стейкхолдерів. Для викладачів це необхідність суттєвої зміни методів навчання та оцінювання, наявність логістичних складнощів при переїздах. Для здобувачів це збільшення видатків на транспорт, необхідність вирішувати питання проживання та харчування. Для підприємств це складнощі в організації навчання, забезпечення необхідних умов перебування здобувачів та викладача, переривання робочого процесу або необхідність обладнання окремих кімнат для навчання. Тому застосування дуальної освіти потребує попереднього узгодження серед зацікавлених сторін та обґрунтування чітких умов взаємодії.

При підготовці освітньої компоненти викладач повинен забезпечити можливість для здобувача набути результати навчання та проконтролювати їх засвоєння. Тому необхідно чітко визначити, які результати навчання потрібно забезпечити за допомогою дуальної форми освіти, терміни для їх набуття та відповідне матеріально-технічне обладнання.

Здобувач, у свою чергу, спираючись на принципи студентоцентрованого підходу, має нести відповідальність за результат свого навчання, тобто набути відповідні результати та сформувати компетентності. Його необхідно залучити до обговорення результатів навчання та часових меж їх отримання, за допомогою презентації або екскурсії познайомити з конкретним підприємством та його персоналом.

Підприємство як приймаюча сторона бере на себе зобов'язання дати доступ до необхідного матеріально-технічного обладнання, ознайомити здобувача з процесом виробництва, закріпити здобувачів за провідними фахівцями та створити умови для якісного засвоєння результатів навчання, які

необхідні для подальшого працевлаштування.

Розглянемо детальніше основні позитивні моменти впровадження дуальної освіти для кожної зі сторін.

Переваги для викладача та ЗВО в цілому полягають у наявності прямого контакту з підприємствами-роботодавцями, постійним розвитком викладача в професійному напрямі, застосування прогресивних методів навчання та оцінювання, розширення матеріально-технічної бази, а також підвищення мотивації студентів до навчання. Окреслені переваги покращують рівень конкурентоспроможності ЗВО та освітньої програми, як наслідок, збільшується привабливість такої форми навчання для усіх зацікавлених сторін.

Що стосується здобувача, то дуальна форма освіти вирішує одну з основних проблем сучасної освіти – набуття практичних результатів навчання, що необхідні для отримання престижної роботи з достойною оплатою. Складнощі у навчанні перекидає можливість отримання першого робочого місця без досвіду роботи та, можливо, оплати роботи здобувача під час навчання на базі підприємства. Також позитивним моментом буде наявність практичного досвіду роботи, який зазвичай вимагають роботодавці при прийомі на роботу, на момент отримання диплому про вищу освіту. Слід також зазначити, що дуальна освіта надає змогу зрозуміти студенту, чи правильно було здійснено вибір спеціальності, чи дійсно він бажає працювати у обраному напрямі. Адже за результатами спільних досліджень МакДональдз в Україні та онлайн-платформи «OLX Робота» лише 37% випускників ЗВО одразу починають набувати досвід за фахом, для 12% перша робота частково відповідає обраній професії, а 51% влаштовуються на першу роботу не за фахом [4].

Загалом не секрет, що як внутрішній, так і зовнішній ринки праці відчувають нестачу фахівців з достатньою кваліфікацією, тому перша і головна перевага для підприємств, що задіяні у дуальній формі освіти, це можливість отримати кращих. Навчання на конкретному підприємстві дозволяє отримати фахівця з відповідними його посаді компетентностями на момент отримання диплому про вищу освіту без витрачання часу на додаткове навчання вже під час

роботи. Крім того, підприємство має змогу здійснювати вплив на формування елементів освітньої програми, з урахуванням інтересів роботодавця при виборі наповнення освітніх компонент. Ще однією перевагою для роботодавця є можливість перевірити майбутнього співробітника на етапі навчання та у разі виявлення невідповідності майбутній посаді, звернутися до ЗВО та обрати нового кандидата в короткий термін часу.

В той же час використання дуальної освіти викликає ряд ризиків для кожного зі стейкхолдерів.

Для викладача, як відповідального за забезпечення якості навчання, виникає проблема контролю здобувача за межами ЗВО. Аналіз ринку роботодавців показав, що підприємства зацікавлені у отриманні фахівців з набором певних компетентностей, що дозволяють ефективно виконувати свої посадові обов'язки. Але цей набір може бути дещо вужчим або не відповідати затвердженому стандарту вищої освіти. Цього можна уникнути, чітко визначивши межі відповідальності та застосувавши методи оцінювання, що дозволяють спостерігати за прогресом здобувача на відстані.

Для здобувача ця форма навчання є більш складною, бо є достатня кількість невизначених факторів, але натомість результати її використання суттєво збільшують шанси на подальше працевлаштування. Тому здобувачеві, обов'язково потрібно надати вибір стосовно форми навчання, підприємства, на базі якого буде проводитися навчання, методів та форм оцінювання та подальших умов працевлаштування, бо саме він повинен формувати свою індивідуальну освітню траєкторію. Адже існує ризик того, що роботодавець запропонує студенту низькокваліфіковану роботу, яка не дозволить отримати необхідні компетентності.

В умовах постійної конкурентної боротьби для підприємства основна причина погодження на навчання здобувачів на своїй базі – це необхідність постійного оновлення та покращення кадрового потенціалу. Тому найбільшим ризиком є не отримання фахівця відповідної якості або його працевлаштування у конкурентів. Для зниження рівня цього ризику, по-перше, представників

підприємства необхідно залучити до відбору потенційних здобувачів, що бажають навчатися за дуальною формою освіти, за допомогою співбесід або тестування. По-друге, в договірній формі закріпити бажання здобувача працевлаштуватися саме на цьому підприємстві та, можливо, визначити термін, який необхідно пропрацювати після завершення навчання. При укладанні такого договору ЗВО повинен забезпечити усі права здобувача, бо саме на нього покладається відповідальність за його підготовку та відповідність результатів навчання диплому про вищу освіту.

На кожній освітній програмі та кожному рівні вищої освіти слід обґрунтувати необхідність застосування дуальної форми освіти з ґрунтовним аналізом ризиків та переваг.

Зазначені переваги дуальної форми навчання здебільшого перекривають наявні ризики, тому її застосування в реаліях сучасної освіти є одним з найперспективніших напрямів покращення конкурентоспроможності здобувачів як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках праці.

Література:

1. Про вищу освіту: Закон України від 2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 10.02.2020).
2. Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 квітня 2019 р. № 214-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214-2019-%D1%80> (дата звернення: 10.02.2020).
3. Дуальна освіта. *Міністерство освіти і науки України*: веб-сайт. URL: <https://mon.gov.ua/ua> (дата звернення: 10.02.2020).
4. Перша робота: дві третини українців починають працювати до 20 років – дослідження. *Економічна правда*: веб-сайт. URL: <https://www.epravda.com.ua/> (дата звернення: 10.02.2020).

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ПАРТНЕРСТВА ЗВО І БІЗНЕС-СТРУКТУР В ДУАЛЬНІЙ СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ

Шевченко І. Ю., д.е.н, доцент,

Хорова М.О., магістрант

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Правовий статус дуальної форми навчання у вітчизняній нормативній базі був окреслений нещодавно Розпорядженням Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти», згідно якого «дуальна форма здобуття освіти – це спосіб здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації, як правило, на основі договору про здійснення навчання за дуальною формою здобуття освіти» [1].

Значною перевагою дуальної системи підготовки фахівців є те, що переважна більшість таких випускників працевлаштовуються на тих підприємствах, де вони отримували практичну підготовку. Така ситуація є взаємовигідною для тріади учасників дуальної системи підготовки фахівців: молодий фахівець отримує робоче місце після закінчення вишу; підприємство отримує фахівця, що вже адаптований до змісту та умов праці; заклад вищої освіти отримує високі показники працевлаштування випускників.

Однак, не слід забувати, що певна частина здобувачів вищої освіти отримують первісну підготовку за бюджетні кошти. Зазначене вводить до тріади «здобувач – ЗВО – підприємство» Міністерство освіти і науки, яким формується державне замовлення на підготовку фахівців і всіляко підтримуються ініціативи щодо впровадження дуальної системи підготовки фахівців.

Система підготовки фахівців за дуальною формою в цілому має всі передумови, щоб стати системою цільової практикоорієнтованої підготовки

фахівців в межах регіонів (рис. 1).

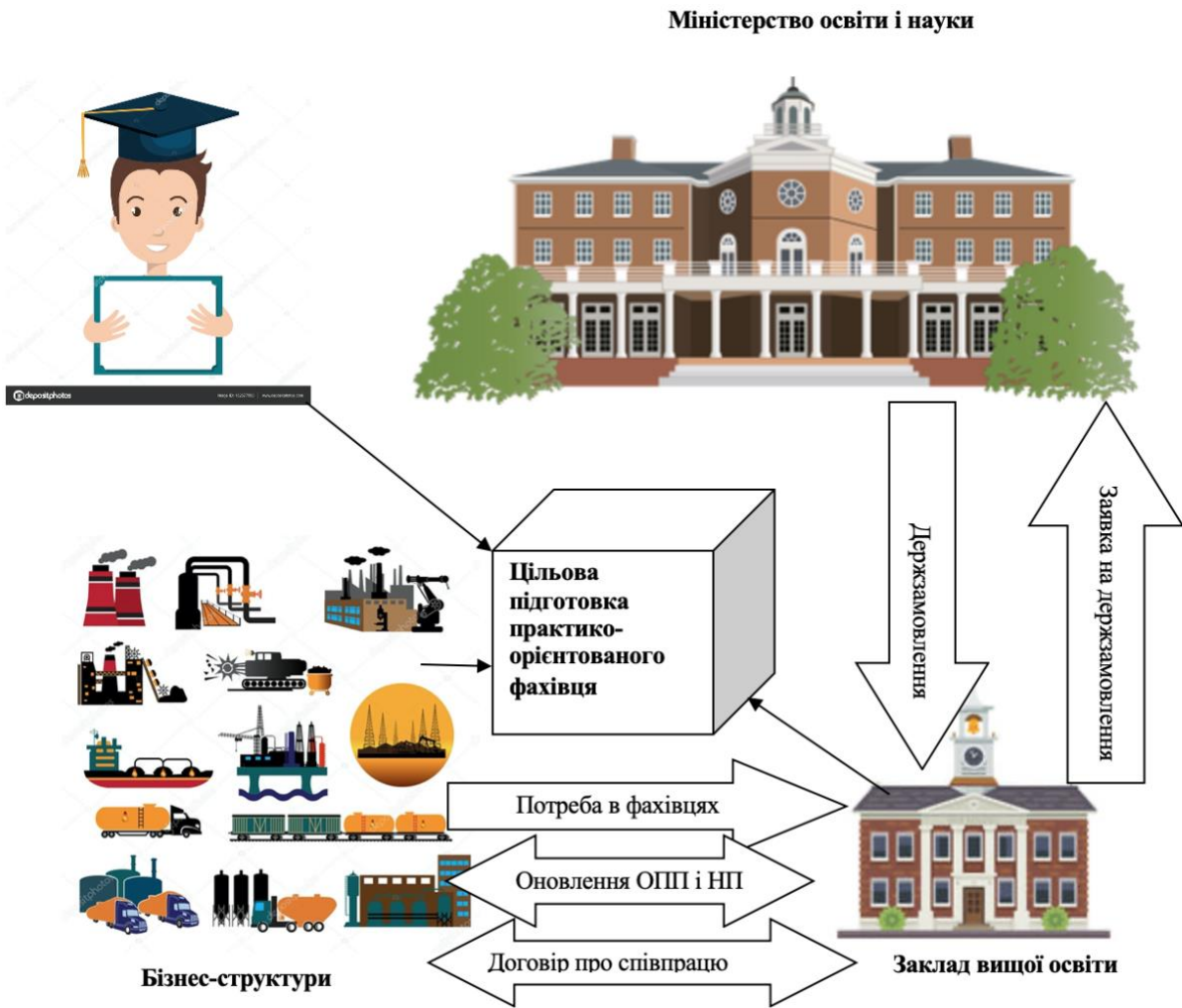

Рисунок 1 – Внутрішньорегіональна система практикоорієнтованої підготовки фахівців на дуальних засадах (авторська розробка)

З рис. 1 бачимо, що первісним етапом формування внутрішньорегіональної системи практикоорієнтованої підготовки фахівців на дуальних засадах є формування стійких взаємозв'язків між закладами вищої освіти та бізнес-структурами. Співробітництво ЗВО і підприємства в сфері спільного надання освітніх послуг за дуальною формою має бути закріплено довгостроковим договором про співробітництво.

На момент укладення договору про здійснення навчання за дуальною формою здобуття освіти, договір про співробітництво між ЗВО і підприємством має діяти не менше часу, ніж планується до закінчення терміну підготовки

фахівця відповідно до договору про здійснення навчання за дуальною формою здобуття освіти.

Після укладення договору про співробітництво в сфері надання освітніх послуг за дуальною формою навчання між ЗВО, що буде забезпечувати теоретичну підготовку фахівців, та бізнес-структурою, якою буде забезпечуватися практична підготовка здобувачів вищої освіти, учасники починають розробляти або коригувати освітньо-професійну програму та навчальні плани.

Слід зазначити, що застосування дуальної форми навчання призведе до зменшення навчального навантаження викладачів ЗВО та, тим самим, забезпечить економію фонду заробітної плати.

Але на цьому етапі закономірно виникає питання: чи мають бізнес-структури достатньо кваліфікованих працівників, здатних забезпечити ефективне наставництво майбутніх молодих фахівців? Звичайно, дуальною системою підготовки фахівців передбачено звільнення працівника від безпосередніх обов'язків на час надання освітніх послуг та додаткову оплату його праці за наставництво. Але ризики неякісного виконання новоспеченими коучами своїх обов'язків в системі підготовки фахівців за дуальною формою залишаються. Задля запобігання таким ризикам на даному етапі формування внутрішньорегіональної системи практикоорієнтованої підготовки фахівців на дуальних засадах рекомендується спільне проведення тренінгів із залученням експертів-андрагогів, що забезпечить взаємну адаптацію ЗВО і бізнес-структур в навчальному процесі, взаємне розуміння та прийняття ними пріоритетів і підходів у підготовці фахівців.

Наступним етапом пропонуємо реалізацію потенціалу системи дуальної освіти як перспективної системи цільової підготовки практикоорієнтованих фахівців в регіонах.

Тобто мається на увазі, що завдяки дуальній системі підготовки фахівців роботодавці мають змогу самостійно готувати для себе кадри та вже на етапі навчання відбирати найбільш талановитих і перспективних молодих фахівців.

Приємним бонусом у цьому випадку виступає можливість отримання коштів бізнес-структурою за провадження такої підготовки та можливість здійснення попереднього «замовлення» на підготовку певних фахівців за бюджетні кошти. Налагодження в ЗВО ефективно діючої системи дуальної підготовки фахівців є підставою для збільшення державного замовлення. Для цього у відповідності до укладеного довгострокового договору про співпрацю підприємство надає до ЗВО відомості про перспективну потребу в фахівцях певних спеціальностей і кваліфікації за формою (табл. 1).

Таблиця 1 – Форма надання відомостей підприємствами до ЗВО щодо перспективної потреби в фахівцях (авторська розробка)

Перспективна потреба в фахівцях				
Потреба в фахівцях осіб, у т.ч.: - із них таких професій: професія 1 ... професія n - із них таких спеціальностей: спеціальність 1 ... спеціальність n - із них таких спеціалізацій: спеціалізація 1 ... спеціалізація n - із них з такою освітою: базовою вищою (бакалаврат) повною вищою (магістратура)	$n+t$ квартал, де n – номер поточного кварталу (потім – року); t – кількість кварталів до кінця поточного року (потім – кількість прогнозних років).	$n+1$ р.	...	$n+t$ р.

Надання розробленої форми як додатку до довгострокового договору про співпрацю між ЗВО і бізнес-структурами в сфері дуальної освіти забезпечує:

- для ЗВО – можливість претендувати на збільшення державного

замовлення на підготовку фахівців і підтримки високих показників ефективності дуальної системи підготовки фахівців, яка, перш за все, отримує відображення в працевлаштуванні випускників;

- для бізнес-структур – залучити найбільш талановитих і перспективних фахівців, адже, як відомо, показники якості навчання здобувачів вищої освіти за бюджетною формою значно перевищують показники якості навчання здобувачів, що отримують первісну фахову підготовку на контрактній основі.

Нарешті дуальна система підготовки фахівців є вигідною й для тих, заради кого вона створена, – для здобувачів вищої освіти, які отримують збалансовану освітньо-професійну програму та практикоорієнтовану підготовку з високою ймовірністю подальшого працевлаштування.

Співробітництво ЗВО і бізнес-структур у сфері підготовки фахівців має на меті отримання не лише соціального, а й економічного ефекту. Яким же може бути потенційний економічний ефект від застосування дуальної системи підготовки фахівців? Наявний вітчизняний досвід свідчить: Львівським вищим професійним художнім училищем було отримано від запровадження дуальної системи підготовки фахівців економічний ефект у розмірі 13940,12 грн. внаслідок скорочення обсягу теоретичного навчання на 269 годин; Вищим професійним училищем № 33 м. Києва – у розмірі 14717,51 грн. внаслідок скорочення обсягу теоретичного навчання на 284 години [2].

Література:

1. Про схвалення Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2018 року № 660-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2018-p> (дата звернення: 28.03.2020).

2. Шевченко І. Ю. Вітчизняний досвід впровадження дуальної форми підготовки фахівців. *Методологічні засади розвитку сучасних систем вищої освіти*: Збірник матеріалів Всеукр. наук.-метод. Інтернет-конф., 26 квітня 2019 р. Харків: ХНАДУ, 2019. С. 142–144.

СЕКЦІЯ 7
ОРГАНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ВЗАЄМОДІЇ
«ВИЩА ОСВІТА – РИНОК ПРАЦІ»

ЕКОНОМІЧНА РОЛЬ ОСВІТИ ТА ПЕРСПЕКТИВА
КЛАСТЕРИЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Блага В. В., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Мінімум 10 % річних забезпечують інвестиції в освіту, строк окупності вкладених у освіту коштів у середньому складає п'ять років [1]. Дохідність інвестицій в знання доцільно оцінювати не тільки з позиції матеріальної винагороди, а й нематеріальної. Гідна освіта дозволяє приймати більш правильні рішення в сфері здоров'я, виховання дітей, партнерських відносин. Бонусами також є надбання статусу, престижу, влади. Безперечно, економічна роль освіти реалізується, перш за все, по відношенню до економічного зростання. Тому постає завдання консолідації науки, освіти і виробництва, а також перспектива кластеризації економіки, що зумовлює створення складних механізмів взаємодії університетів один з одним, з науковими і виробничими одиницями.

Економісти з Британії і США підраховали внесок ЗВО в економічне зростання: кожен новий відкритий університет підвищує ВВП на душу населення країни в середньому на 0,05% [2]. Як саме ЗВО сприяють розвитку економіки?

Університети випускають висококваліфікованих працівників, які згодом підвищують продуктивність праці. Це важливо не стільки для країни і світу, скільки для конкретного регіону, тому що випускники часто виходять на роботу саме в тому місті, де закінчили ЗВО.

Як центри наукового знання, університети спілкуються з локальним бізнесом, обмінюються знаннями та досвідом, що сприяє впровадженню інновацій.

Університетська традиція відрізняється демократизмом і свободою висловлювання. Різні конференції, конкурси, публікації, круглі столи, платформи обміну думками і так далі – все це створює передумови для появи нових інститутів-носіїв прогресивного початку, які самі починають рухати економіку вперед.

Нарешті, деякі університети – це ціле «місто в місті», яке забезпечує додатковий попит на товари і послуги високої якості в конкретному регіоні.

Тому не зрозумілим є те, чому все частіше в нашій країні гучно звучать заклики, що треба закрити частину ЗВО, мовляв, стільки спеціалістів з вищою освітою ринку не потрібно. Варто зазначити, що ефективність влади вимірюється кількістю університетів і якістю університетської освіти. Так, безумовно, реформи потрібні, але вони не можуть передбачати скорочення кількості вчителів, викладачів вищої школи та закриття вищих навчальних закладів. Замість цього необхідно зробити невеликі класи в школі (не більше 10-15 учнів), студентські групи по 5-9 чоловік. В Кембриджському університеті кількість студентів, які відвідують заняття одного викладача, не може перевищувати 9 осіб, а в коледжах може бути і ще менше. Це – запорука якості освіти. Так робиться в усьому цивілізованому світі [3].

В умовах економічної кризи, спричиненої пандемією коронавірусу, коли всі країни на собі відчули цей величезний економічний шок, дослідження кластерів особливо актуально. Сьогодні необхідний пошук нових форм організації і самоорганізації підприємств, що сприятимуть підвищенню їх конкурентоспроможності. Кластерний підхід дозволяє розглянути і дати характеристику галузей відносно конкретної території, зокрема регіону, особливостей її функціонування і розвитку, що значно розширює і доповнює галузевий підхід. Для розвитку конкурентного потенціалу територій необхідно створення і ефективне функціонування кластерів, спрямованих на інноваційний

розвиток. Територіальні кластери відіграють важливу роль в економічному розвитку провідних країн і регіонів світу.

Розвиток кластерів стимулює підвищення продуктивності праці, формування нових компаній і створення нових робочих місць, сприяє зростанню інноваційного потенціалу територій, формуванню конкурентних переваг і унікального вигляду регіону або території, що сприяє залученню інвестицій в регіони. Зараз настали саме ті часи, коли потрібно зосередити увагу на розвитку регіонів, орієнтуватись на регіональний ринок, підтримувати регіональні навчальні та медичні заклади, наукові установи, потрібна зміна орієнтиру з глобалізації на регіоналізацію.

Приклади успішної кластерної політики можна знайти у розвинених країнах. США є однією з передових держав в області проведення успішної кластерної політики. Велика частина кластерних утворень Америки є досить самостійними і мають «технологічні мережі» – систему накопичення і поширення знань і технологій; учасники кластера мають спільну наукову базу, що дозволяє здійснювати внутрішню «спеціалізацію» і «стандартизацію». Ще однією особливістю американських інноваційно-промислових центрів є гнучка система малого бізнесу, що дозволяє формувати «інноваційні точки зростання» всередині кластера. Що стосується ролі держави в кластеризації економіки США, то підтримка і розвиток кластерів є її пріоритетним напрямом.

Німеччина є однією з країн, що мають кластери зі світовим ім'ям, такі як автомобільний кластер Східної Німеччини, інноваційний центр «Фенікс», «Саксонська кремнієва долина» (Дрезден) та ін. Німецькі технопарки і бізнесінкубатори створені як спільні підприємства з ініціативи наступних груп учасників: місцева адміністрація, університет, банки і промислові компанії. Вони займаються підтримкою нових інноваційних фірм (консультації, приміщення, бази контактів та ін.), тобто виступають такими собі центрами інноваційного розвитку (інкубаторами). У разі вдалого розвитку нової фірми вона частіше за все включається до складу технопарку. Найбільш успішні технопарки Німеччини об'єднуються у, так звані, технологічні ареали – інноваційні кластери, що

працюють в пов'язаних галузях одного регіону країни. З вищевикладеного можна зробити висновок, що кластери Німеччини мають чітку структуру і систему цілей, засновану на пошуку нових корисних для країни ідей. Роль уряду полягає у розробці федеральних програм (які є найбільш ефективними з урахуванням державного устрою країни) і спрямуванні зусиль наявних успішних суб'єктів на допомогу і залучення до співпраці фірм і регіонів, що розвиваються.

Великобританія використовує ліберальні методи державного управління кластерами. Так, основна роль уряду на федеральному рівні зводиться лише до загальної координації процесів, що відбуваються, а також участі в їх фінансуванні. У країні поширена концепція локального розвитку – організовані місцеві центри прийняття рішень – тобто управління основною частиною інноваційних проектів і організація діяльності інноваційних суб'єктів проводиться регіональною владою. Цікавим моментом є й те, що в британській економіці унікальна роль, в тому числі і в формуванні інноваційних кластерів, відведена підприємництву. Також варто відзначити, що історично країна відома найсильнішою системою академічних університетів, що позначилося і на характері кластеризації.

У Великобританії ще з 1980 року активно розвивається взаємодія бізнесу і вищої освіти – при англійських університетах під контролем уряду організована мережа агентств і парків, які займаються розповсюдженням технологій і передачею їх виробничим фірмам. Варто відзначити такі інноваційні кластери, центральне місце в структурі яких займають університети, як Единбурзький центр трансферу технологій, Центр Технологій Стокбридж (сільське господарство), Центр по оцінці забруднення території та дослідженню можливості відновлення (створений спільно з Університетом Единбургу, Університетом Нап'єр і Університетом Шотландії) та ін.

Японія також встала на шлях кластеризації. У 2001 році було створено 19 кластерних утворень, в тому числі японський наукоград у місті Цукуба і інтелектуальний кластер у місті Кітакюсю (автомобілебудування, робототехніка і т. д.), відповідно до програми формування інноваційних кластерів, ініційованої

Міністерством освіти, науки і технологій Японії. В основу структур нових кластерів були взяті приклади зарубіжних інноваційних кластерів, куди входили, перш за все, університети та науково-дослідні лабораторії, велика компанія (якій належить основна роль), а також кілька середніх і дрібних підприємств. В країні за прикладом США основна роль в розвитку кластерів відводилася науці – фінансова підтримка зводилася до видачі науково-дослідних грантів і будівництва необхідної інфраструктури. При цьому японським урядом практично проігнорована така найважливіша сторона розвитку кластерів (якої в інших країнах, наприклад в США, приділяється достатньо уваги), як підготовка персоналу і робота з інтелектуальним капіталом формованого кластера (роль ЗВО).

Отже, аналіз зарубіжної практики взаємодії університетів та бізнесу довів ефективність та доцільність залучення ЗВО до формування інноваційних кластерів. В умовах кризових явищ потрібні негайні дії, тому використання зарубіжного досвіду для підвищення конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості українських регіонів стане у пригоді. Пріоритетне питання держави відповідно до її національних інтересів – це безпека, а саме: безпека здоров'я, території, економіки. Треба спільними зусиллями рятувати економіку країни, нам тут залишатися, нам всім тут разом жити, розвиватись, кластеризація економіки потрібна та на часі, тому розвиток та виживання регіональних ЗВО можливе в контексті реалізації інноваційного розвитку регіонів.

Література:

1. Как окупаются инвестиции в знания. *Delo.ua* : веб-сайт. URL: <https://investgazeta.delo.ua/finansy/kak-okupajutsja-investicii-v-z-273992/> (дата обращения: 27.03.2020).
2. Сколько нужно университетов для экономического роста. *Образование* : веб-сайт. URL: <http://surl.li/bjem> (дата обращения: 27.03.2020).
3. Нужно ли сократить количество вузов в Украине: за и против. *Сегодня* : веб-сайт. URL: <https://www.segodnya.ua/ukraine/nuzhno-li-sokratit-kolichestvo-vuzov-v-strane-za-i-protiv-1365976.html> (дата обращения: 27.03.2020).

ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ВЗАЄМОДІЇ «ВИЩА ОСВІТА – РИНОК ПРАЦІ»

Вербицька В. І., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Тривалий час ринок праці України був працenasиченим і вимагав дій з боку держави щодо стимулювання попиту на робочу силу, зокрема, активізації виробничої діяльності, зростання економіки, створення нових робочих місць і вдосконалення їх якості. Ситуація поступово змінювалась, і сьогоднішній ринок праці характеризується зростанням попиту на робочу силу і зниженням внаслідок цього демографічних і соціальних причин пропозиції робочої сили, посиленням міжрегіональних диспропорцій, зростаючим подвійним дисбалансом, тобто наявністю незаповнених вакансій при існуванні безробіття. Спостерігаються також всі передумови до переходу на наступну фазу розвитку національного ринку праці, яка буде характеризуватися браком робочої сили. Подібні зміни потребують вироблення принципово нових регулюючих та стимулюючих важелів з боку держави, внаслідок чого більш пріоритетними стають проблеми формування пропозиції робочої сили, а не регулювання попиту на неї.

Питаннями формування пропозиції робочої сили, визначення якісних і кількісних особливостей трудового потенціалу і капіталу, демографічному і міграційного аспектам формування пропозиції робочої сили присвячені роботи ряду вітчизняних і зарубіжних вчених, серед яких можна виділити таких як М. Долішній, Є. Лібанова, Т. Петрова, О. Павловська, О. Пазюк, О. Пономарьова, В. Приймак, М. Баранкевич, В. Цицак, В. Герасимчук, О. Старовіров, І. Кабанова, А. Гончаренко та ін. Незважаючи на велику кількість публікацій, присвячених питанням формування пропозиції робочої сили на ринку праці, питання, пов'язані з державним регулюванням даного процесу, вирішено не в повній мірі. Зокрема, недостатньо досліджені питання взаємозв'язку системи навчання і підготовки робочої сили та ринку праці, хоча в роботах багатьох

вчених підкреслюється як відсутність, так і необхідність узгодженості в функціонуванні і розвитку даних систем.

Так, Г. Ярошенко і І. Заюков відзначають загострення проблеми взаємодії ринку праці та ринку освітніх послуг внаслідок невідповідності структури підготовки спеціалістів і робочих існуючому попиту [1]. Т. Петрова підкреслює автономність функціонування ринку освітніх послуг в даний час [2].

Структура і чисельність активної частини населення залежать від особливостей протікання демографічних процесів і процесів переміщення населення, тобто професійної і територіальної міграції. Першоосновою існуючих і майбутніх проблем на ринку праці є демографічна криза, що торкнулася всіх регіонів України. Зниження чисельності населення відбувається в основному за рахунок вікової групи молоді, що веде до скорочення числа осіб, які поповнюють ринок праці. Вже зараз можна прогнозувати появу в скорому майбутньому ситуації, коли зростання попиту на робочу силу буде супроводжуватися відсутністю резервів для заміщення вакансій.

Демографічні втрати робочої сили посилюються за рахунок зовнішньої трудової міграції. За оцінками експертів, за кордоном працює від 7 до 12 млн. українців [3]. Це реальні резерви зростання пропозиції робочої сили, але поки не розроблені механізми і стимули залучення даних груп населення для роботи на території країни, хоча повернення заробітчан додому наголошувалось в багатьох промовах Президента України.

Проблеми, пов'язані з вимиранням населення, погіршенням його вікової структури, зниженням загальної тривалості життя, в тому числі трудової, піддаються регулюванню з працею та можуть коригуватися тільки в довгостроковому періоді. Проблеми, пов'язані з відповідністю попиту і пропозиції робочої сили за рівнем підготовки і спеціальностей, піддаються регулюванню і в короткостроковому, і середньостроковому періодах, і легко можуть бути вирішені при деякій корекції з боку керуючої системи.

Важливим елементом системи формування пропозиції робочої сили є система навчання і підготовки, яка включає підсистеми початкового, середньої

та вищої освіти. Шкільна освіта в нашій країні є обов'язковою і гарантується державою для всіх громадян. Середня, середня спеціальна і вища освіта формують "професійну" структуру пропозиції робочої сили.

В теперішній час на поточному ринку праці збільшується невідповідність між кількістю фахівців, що випускаються системою освіти в розрізі спеціальностей, і кількістю фахівців, необхідних ринку.

У доповідях робітників міністерства освіти і науки наводяться наступні дані: в перерахунку на 10 тисяч населення України в середньому 100 учнів навчаються в ПТНЗ, 108 – технікумах і коледжах, 470 – вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації. В той самий час як ринок, за різними оцінками, характеризується наступним розподілом вакансій:

- 80-85% – робочих вакансій,
- 10-12% – вакансій фахівців середньої ланки,
- близько 8% – фахівців-інженерів [4].

Отже, спостерігається перевиробництво фахівців з ряду гуманітарних спеціальностей, в той час як існує потреба у висококваліфікованих фахівцях технічних спеціальностей.

Сьогодні значна кількість підприємств відчуває потребу в кваліфікованих робітниках і фахівцях інженерних спеціальностей. Разом з тим, щорічно майже 80 тисяч випускників вищих і професійно-технічних навчальних закладів не знаходять застосування своїм знанням та вмінням на ринку праці. За умови невжиття відповідних дієвих заходів дисбаланс на ринку праці буде загострюватися, буде зростати дефіцит одних і перевиробництво інших кадрів, що з часом може привести до необоротних наслідків для виробництва і економіки країни в цілому.

Не є секретом та обставина, що існуюча структура набору до вищих навчальних закладів II-IV рівнів акредитації орієнтується зараз не на потреби економіки, а на необґрунтований попит з боку молоді на деякі спеціальності. Визначення обсягів і структури набору студентів і учнів в розрізі напрямів діяльності практично покладено на навчальні заклади, які є в даному процесі

зацікавленою стороною і не зменшують набори за незатребуваними спеціальностями. Результатом даного процесу є дивна для держави, яка активно втручається в ринкові процеси, ситуація, при якій через невідповідність напрямів навчання спеціальностям, необхідним ринком, на ньому спостерігається одночасно безробіття і наявність вакансій, зростає безробіття серед випускників.

Одним з найбільш дієвих в ситуації, що склалася, важелів впливу на поточний і перспективний стан ринку праці з боку держави є регулювання кількості і якості студентів в розрізі спеціальностей, що навчаються у вищих навчальних закладах країни. Так вважають деякі фахівці і навіть экс-міністр освіти України, а для контролю за якістю освіти навіть створене спеціальне агентство (НАЗЯВО), головною метою якого, вочевидь, є якомога масове скорочення закладів вищої освіти.

Власна думка автора зводиться до наступного. Насичення вакантних і таких потрібних українському ринку праці місць не досягається скороченням будь-якого напрямку навчання, а, скоріше навпаки, подальше слідування стратегії скорочення освітніх закладів, сприятиме тільки відтоку молоді у вищі навчальні заклади інших країн, які вже і так досить успішно відвойовують увагу майбутніх абітурієнтів. Здавна відомо, що престижність тієї або іншої професії тісно пов'язана з рівнем винагороди за працю, тобто із заробітною платою. Отже, престижність отримання робочих та інженерних спеціальностей криється саме в невисокому рівні заробітної плати випускника означеного профілю, відсутності високого іміджу професії та соціального визнання. Звісно, впровадження такої стратегії повинно супроводжуватись і високими, у порівнянні з іншими спеціальностями, стипендіями під час навчання та практик, якість яких, в свою чергу, слід так ретельно перевіряти, як це зараз здійснюється Національним агентством. Крім того, держава може впливати на структуру ринку праці за допомогою встановлення чисельності студентів бюджетної форми навчання на ті або інші спеціальності.

Автор також погоджується з думкою, що для вирішення ситуації, що склалася, слід рекомендувати посилити і зробити обов'язковою

профорієнтаційну роз'яснювальну роботу зі школярами старших, не тільки випускних класів, що дозволить скорегувати хибні уявлення майбутніх працівників про важливість, перспективи оплати праці та престижності обраних ними спеціальностей. Для підтримки престижності спеціальностей використовувати соціально-психологічні методи управління, проводити соціальну рекламу, роз'яснюючи, що всі професії є потрібними і гідними. Перейти від загальнодержавного замовлення на підготовку фахівців до регіонального замовлення, що дозволить усунути міжрегіональні диспропорції на ринку праці, пов'язані з відсутністю фахівців певного напрямку в одному регіоні при їх перевиробництві в іншому. Регіональне замовлення дозволить вирішити проблему нестачі робочої сили певної кваліфікації за рахунок власних ресурсів регіону. Підвищити обґрунтованість прогнозів необхідної чисельності студентів в розрізі спеціальностей.

Література:

1. Ярошенко Г., Заюков І. Розвиток механізму взаємодії ринку праці і професійної освіти України. *Україна: аспекти праці*. № 6. 2007.

2. Петрова Т. Ринок освітніх послуг і ринок праці: проблеми взаємозв'язку та взаємодії. *Україна: аспекти праці*. № 4. 2006.

Диденко В. Заробитчане стали головними інвесторами в економіку України. *Україна-ру.* : веб-сайт. URL: <https://cutt.ly/QtCoWQu> (дата звернення: 25.03.2020).

4. Морозова Е. Как изменился рынок труда Украины и кого ждут на работу. *Информатор* : веб-сайт. URL: <https://dengi.informator.ua/2019/03/15/kak-izmenilsya-rynok-truda-ukrainy-i-kogo-zhdut-na-rabotu/> (дата звернення: 25.03.2020).

БЕЗРОБІТТЯ ЯК ОСНОВНА ПРОБЛЕМА ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ

Виниченко К. Д., студентка,

Янченко Н. В., к.е.н., доцент

Харківський національний університет будівництва та архітектури

Економічна політика держави мають декілька цілей. Наприклад, зростання економічної ефективності, ефективна зайнятість, досягнення високого рівня зайнятості населення, соціальна безпека і стабільність та інше. Очікувана економічна система ставить для себе завдання: створювання нових робочих місць, збільшення кількості виготовленої продукції і, як наслідок, задовольнити матеріальні потреби населення. Безробіття впливає на багато життєвих аспектів життєдіяльності населення, створюючи обмеження в роді діяльності людини, тим самим, не даючи розвитку і просування в певній сфері його життя, що як наслідок несе психологічний стрес і незадоволеність життєвої ситуації.

Показник безробіття є основним аспектом у визначенні стану економіки країни. Для того, щоб змінити масштаб безробіття потрібно використовувати показник рівня безробіття і вимірюється від відносно зареєстрованих безробітних до чисельності зайнятих у виробництві [1].

Слід розрізняти два поняття: «безробітний» та «нездатний знайти роботу». На перший погляд вони ідентичні, але це не так. Наприклад, безробітні це ті, хто тимчасово був звільнений з місця служби, та також це ті, хто знайшов місце роботи та працює лише протягом місяця. Та інше поняття, як «нездатність знайти роботу», не можна прирівнювати іншому, бо це той, хто залишив своє місце роботи, щоб знайти кращий варіант.

Для аналізу причин безробіття існують різні економічні школи. Велика їх частина заснована на історичному досвіді, який склався протягом декількох століть. Одне з найперших аналізів причин були в праці англійського економіста-священника Т. Мальтуса (1798 рік) «Досвід про закон народонаселення».

Концепція Мальтуса складається з трьох положень:

- 1) біологічна здатність людини, щодо продовження роду, стоїть перед здатністю, щодо збільшення своїх роботоздатних ресурсів;
- 2) завжди існують межі приросту населення;
- 3) кінцеве обмеження відтворювальної здатності населення обмежується продовольничими ресурсами.

Отже, демографічні причини мають наслідки у вигляді безробіття. Але є і недолік цієї теорії: вона не може пояснити виникнення безробіття у високорозвинених країнах з низькою народжуваністю [2].

У світі накопичено чималий теоретичний і практичний досвід по регулюванню ринку праці. Україна ж потребує особливого, комплексного підходу. Основна мета економічної стратегії на сьогодні – це зниження безробіття вже якщо не в середньостроковому, то в довгостроковому періоді.

Міграційний відтік населення так само формує причину економічної нестабільності трудових ресурсів України. Він сформувався через низьку спроможність, щодо купівлі-продажі, відсутністю достатньої кількості потрібних робочих місць, та падіння рівня життя працюючого населення, який залишає негативний слід на економічній ситуації України.

І як висновок можна сказати, що рішення проблем трудових ресурсів українська політика зайнятості повинна гарантувати умови для сприятливого життя населення: тобто регулювати заробітні плати, стимулювання нових місць і виплати допомоги з безробіття. Звичайно, для повного регулювання зайнятості необхідно вирішити протиріччя законодавчо-правового, економічного, організаційного та соціального характеру і розробити систему забезпечення кадрового потенціалу. Ці умови повинні знизити міграційний відтік населення, створити сприятливі умови життя населення, у якого рівень стресу буде знижений до допустимих норм і як наслідок держава отримає позитивно налаштоване населення, яке сформує сприятливий економічний стан.

Література:

1. Безробіття: причини, форми, наслідки. *Економіка и экономическая теория* : веб-сайт. URL: https://otherreferats.allbest.ru/economy/00040325_0.html (дата звернення: 15.03.2020).
2. Томас Мальтус. Закон народонаселення. Теорії стоимості і реалізації. *Історія економічних учень* : веб-сайт. URL: <https://konspekts.ru/ekonomika-2/istoriya-ekonomicheskix-uchenij/tomas-maltus-zakon-narodonaseleniya-teorii-stoimosti-i-realizacii> (дата звернення: 15.03.2020).
3. Безробіття в Україні ,причини ,види ,наслідки. *Економіка* : веб-сайт. URL: <https://cutt.ly/FtCo2AW> (дата звернення 15.03.2020).

ДО ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ АРХІВНОЇ ГАЛУЗІ

Дідух Л. В., к.іст.н.

*Український науково-дослідний інститут
архівної справи та документознавства*

Серед основних завдань розвитку архівної справи задля реалізації законних прав та інтересів громадян щодо удоступнення і використання ретроспективної документної інформації на сьогодні залишається удосконалення системи підготовки кадрів, а також підвищення кваліфікації архівістів з метою посилення кадрового потенціалу архівної галузі.

Модернізація галузевого ринку праці, сучасні зміни в архівних технологіях, умовах праці та вимогах до професійно-кваліфікаційних рівнів працівників архівних установ, а також особливості змісту існуючих та нових видів робіт (професій) працівників архівної сфери мають безпосередній вплив на підготовку кадрів у тому числі у закладах вищої освіти. Важливим напрямом системи взаємодії профільного ринку праці та вищої освіти вбачаємо інтеграцію галузевої науки та галузевої вищої освіти шляхом розроблення й реалізації

спільних програм і проектів щодо підготовки навчальних посібників, міждисциплінарних наукових досліджень і прикладних розробок у галузі архівознавства та архівної справи, документознавства і діловодства, спеціальних історичних дисциплін та археографії, магістерських і докторських програм, захисту дисертацій, використання у навчальному процесі результатів науково-дослідних робіт, виконаних у наукових і архівних установах галузі [1].

Основні показники фаховості, які мають забезпечуватися освітніми закладами, при підготовці кадрів для архівної справи, повинні мати чіткий прикладний характер. Зазвичай конкретні показники відображені у ключових нормативних актах та інших документах з питань організації праці й управління в архівних установах України [2], де зазначено кваліфікаційні характеристики професій працівників, що визначають перелік основних робіт, які властиві тій або іншій посаді (професії). Серед таких спеціальних нормативних документів основним на тепер є Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників (ДКХП); Випуск 81 «Культура та мистецтво»; Розділ «Діяльність архівів», затверджений наказом Державного комітету архівів України від 28 січня 2008 р. № 15 [3].

Кожна професійно-кваліфікаційна характеристика у цьому довіднику складається з таких розділів: «Завдання та обов'язки», «Повинен знати», «Кваліфікаційні вимоги». У розділі «Завдання та обов'язки» наведено типові професійні завдання та обов'язки для певної посади, містяться перелік основних робіт, які найчастіше трапляються, виходячи з розподілу і кооперації праці, що склалися у галузі. У розділі «Повинен знати» наводяться основні вимоги до спеціальних знань, необхідних працівникам архівних установ для виконання відповідних завдань та обов'язків, а також знання законодавчих актів, положень, інструкцій та інших нормативних документів, методів і засобів, які працівник повинен уміти застосовувати під час виконання посадових обов'язків. У розділі «Кваліфікаційні вимоги» для кожної посади визначено вимоги до освітньо-кваліфікаційного рівня працівника архівів, необхідні для виконання покладених

на нього завдань та обов'язків, мінімальні вимоги до освіти, кваліфікації та стажу роботи.

У 2018 р. на замовлення Державної архівної служби України Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства (УНІДАСД) уклав нову редакцію ДКХП Випуск 81 «Культура та мистецтво» Розділ «Діяльність архівів» (Видання друге, доопрацьоване), який став основним науковим результатом виконуваної прикладної науково-дослідної роботи [4]. Розроблений документ наразі проходить процедуру погодження та затвердження відповідними центральними органами виконавчої влади.

Нова редакція ДКХП підготовлена з урахуванням змін до завдань та обов'язків, кваліфікаційних вимог до персоналу в сучасних умовах господарювання і одночасно зберігає наступність, послідовність, відповідні галузеві традиції. За результатами дослідження сучасних зміни в архівних технологіях, умовах організації праці та вимогах до професійно-кваліфікаційних рівнів працівників визначено застарілі види робіт, що не проводяться в архівах. Укладено перелік нових видів архівної діяльності, продиктованих змінами в підходах до організації роботи та використання робочого часу, продуктивнішої співпраці архівістів та користувачів архівів, ефективного захисту електронних та оцифрованих архівних документів (знання основ використання комп'ютерної техніки, однієї чи кількох іноземних мов, володіння знаннями з права, економіки, адміністрування, фінансів, використання новітнього вітчизняного та зарубіжного досвіду). Визначено особливості змісту існуючих та нових видів робіт (професій) працівників архівної сфери. Сформовано оновлений перелік основних кваліфікаційних характеристик професій працівників, зайнятих в архівній справі, та встановлено, що їхнє застосування є обов'язковим у визначенні кваліфікаційних вимог до певних посад (професій). Запропоновано власне бачення завдань і обов'язків, кваліфікаційних вимог та вимог до рівня знань та освіти для посад (професій) працівників архівних установ.

Кваліфікаційні характеристики професій працівників є обов'язковими для встановлення кваліфікаційних категорій під час тарифікації робіт в архівних

установах усіх галузей економіки, а сам довідник слугує основою, зокрема, і для формування та регулювання ринку праці, а також організації навчально-виховного процесу в закладах освіти, які готують працівників за професіями відповідних освітньо-кваліфікаційних рівнів.

Розроблений та ще діючий нормативний документ та проведене прикладне наукове дослідження спрямовані у тому числі на вдосконалення галузевої освіти, що здійснюється насамперед у закладах вищої освіти, аби спробувати змінити формат звичного державного замовлення фахівців для роботи в установах архівної галузі, що може вже не відповідати нинішнім потребам існуючого ринку праці.

Література:

1. Стратегічна програма розвитку архівної справи України на середньострокову перспективу (2019–2023 рр.) / Держ. арх. служба України, УНДІАСД ; Приходько Л. Ф., Бездрабко В. В., Бандура М. В., Зворський С. Л. Київ, 2018. URL: <http://surl.li/bkzh> (дата звернення: 30.03.2020).

2. Дідух Л., Гула О. Основні документальні джерела дослідження організації праці й управління в архівних установах України. *Шевченківська весна-2019* : матеріали XVII Міжнар. конф. студ., аспірант. та молод. вчених (секц. «Історія»), 15 берез. 2019 р. Київ, 2019. С. 33–35

3. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. Вип. 81 : «Культура і мистецтво», розділ: «Діяльність архівів» / М-во праці та соц. політики України, Центр продуктивності, Держкомархів України, УНДІАСД. Київ, 2008. 56 с.

4. Дідух Л., Гула О. Дослідження особливостей організації праці й управління в архівних установах України: теоретичні засади та практичне втілення. *Соціум. Документ. Комунікація: зб. наук. ст. Сер.: Іст. науки*. 2019. Вип. 7. С. 47–67.

НАВИЧКИ МЕНЕДЖЕРІВ, НАЙБІЛЬШ ЗАТРЕБУВАНІ У 2025 РОЦІ РИНКОМ ПРАЦІ

Догадайло Я. В., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Згідно з дослідженнями McKinsey, технічний прогрес може залишити 375 млн осіб без роботи до 2030 року через хвилю нової автоматизації. Щоб не залишитися за бортом, буде необхідно мати адекватну і затребувану кваліфікацію, тим більше що деякі навички не втратять актуальності ще довго [1].

Як у всьому світі, так і в Україні збільшується число людей, які отримують післядипломну освіту – фахівці стають більш мобільними і відкритими нових знань, постійно проходять онлайн-курси підвищення кваліфікації і перепідготовки. В майбутньому фахівцям потрібно буде все частіше поповнювати запас своїх особистих компетенцій, отримувати нові навички, які будуть актуальні і затребувані в стрімко розвивається. Серед прогнозованих актуальних навичок: системне мислення; екологічне мислення; програмування, робототехніка, штучний інтелект; робота в умовах невизначеності; міжгалузева комунікація; клієнтоорієнтованість і робота з людьми; управління проектами; мультикультурність і багатомовність Знання англійської мови перестає бути конкурентною перевагою на ринку праці, а стає необхідністю для будь-якого фахівця [2].

Зроблене Всесвітнім економічним форумом у Давосі дослідження «Майбутні професії» дозволило виділити актуальні навички в 2025 році: комплексне розв'язання проблем; критичне мислення; креативність; управління людьми; координація дій з іншими; емоційний інтелект; складання суджень і ухвалення рішень; сервіс-орієнтування; взаємодія, ведення перемовин; когнітивна гнучкість [3]. Навички розташовані у порядку за важливістю.

За міжнародними прогнозами соціологів, основними базовими навичками людини 2025 року, які необхідно розвивати вже сьогодні, мають стати:

1) вміння працювати з великими обсягами інформації: навичка формування запиту пошуковим системам, навичка побудови «ментальних карт»;

2) комунікативні навички (95% роботи будуть пов'язані з комунікацією з іншими людьми): структурована «екологічна» комунікація, що призводить до позитивних змін, навички використання невербальної комунікації (70-80% інформації в повсякденному спілкуванні);

3) креативність – керована індивідуальна креативність, методи творчих груп: «фабрики думки», «реактори знання»;

4) здатність до перенавчання: розвиток здібностей «вчитися вчитися» – передумова безперервного навчання протягом життя в логіці освітнього процесу [4-5].

Також зазначається що, по-перше, у суспільстві успішним є той хто більш всього стійкий до змін та несподіванок, здатний активно діяти в умовах невизначеності та тривожності, а не той хто більше знає та краще організований; по-друге, сьогодні кожен повинен бути готовий до того, що за своє трудове життя він побудує дві-три кар'єри [5,6]

Опитування видатних менеджерів США, Європи, Японії показали, що найважливішими чинниками успіху в діяльності менеджера є:

1) бажання й інтерес людини займатися діяльністю менеджера;

2) вміння працювати з людьми, вміння спілкуватися, взаємодіяти, переконувати, впливати на людей (комунікативні якості);

3) гнучкість, нестандартність, оригінальність мислення, здатність знаходити нетривіальні рішення;

4) оптимальне поєднання ризикованості та відповідальності в характері;

5) здатність передбачати майбутнє розвиток подій, передбачити наслідки рішень, інтуїція;

6) висока професійна компетентність і спеціальна управлінська підготовка [5].

За результатами досліджень соціологів в галузі претензій роботодавців та випускників вищих навчальних закладів щодо якості навчання виявлено, що

певних навичок випускник не зможе побудувати свою кар'єру, серед них: самостійність, вміння роботи в команді та добре розвиті комунікаційні навички.

Автором на підставі проведених раніше досліджень був сформований перелік вимог до випускників вітчизняних вищих навчальних закладів по спеціальності «Менеджмент», згідно якому випускник повинен мати наступні навички: орієнтуватися в ситуації, що змінюється; діяти при відсутності вказівок; приймати усвідомлені відповідальні рішення в умовах невизначеного майбутнього; працювати в команді; працювати з великими обсягами інформації; самостійно здобувати та застосовувати знання на практиці для вирішення проблем; гнучко адаптуватися в мінливих життєвих ситуаціях; спілкуватися, взаємодіяти, переконувати, впливати на людей та саморозвитку, безперервного навчання та інших, що визначені наведеними результатами соціологічних досліджень [5]. Але раніш викладений матеріал, щодо потреб суспільства у майбутніх фахівцях, потребує доопрацювання цього переліку, для надання відповідності сучасним умовам VUCA-світу, тобто світу нестабільності (Volatility), невизначеності (Uncertainty), складності (Complexity) і неоднозначності (Ambiguity). Це вперш за все стосується найбільш актуальних навичок 2025 року. Оскільки у порівнянні з 2015 роком якісний склад та пріоритетність навичок у 2025 році змінилася (таблиця 1). В таблиці навички, які співпадають виділені курсивом, нові у 2025 році жирним шрифтом.

Таблиця 1 – ТОП-10 навичок майбутнього [3]

№ з/п	ТОП-10 навичок 2015 року	ТОП-10 навичок 2025 року
1	<i>Комплексне вирішення проблем</i>	<i>Комплексне вирішення проблем</i>
2	<i>Співпраця з іншими</i>	<i>Критичне мислення</i>
3	<i>Управління людьми</i>	<i>Креативність</i>
4	<i>Критичне мислення</i>	<i>Управління людьми</i>
5	<i>Переговори</i>	<i>Співпраця з іншими</i>
6	Контроль якості	Емоційний інтелект
7	<i>Сервісна спрямованість</i>	<i>Винесення суджень і прийняття рішень</i>
8	<i>Винесення суджень і прийняття рішень</i>	<i>Сервісна спрямованість</i>
9	Активне слухання	<i>Переговори</i>
10	<i>Креативність</i>	Когнітивна гнучкість

Як видно з таблиці, важливість навичок у 2025 році в порівнянні з 2015 роком змінилася, окрім того навички з контролю якості та активного слухання вийшли з ТОП-переліку, зате з'явилися дві нові актуальні навички: емоційний інтелект та когнітивна гнучкість. Згідно Вікіпедії:

- емоційний інтелект це сума навичок і здібностей людини розпізнавати емоції, розуміти наміри, мотивацію і бажання інших людей і свої власні, а також здатність керувати своїми емоціями та емоціями інших людей з метою вирішення практичних задач;

- когнітивна гнучкість – розумова здатність перемикатися з однієї думки на іншу, а також обмірковувати кілька речей одночасно.

Загально прийнятих визначень цих понять не існує, тому розгляд їх сутності може стати напрямком подальших досліджень автора.

На підставі викладеного матеріалу, представлений в роботі [5] перелік навичок сучасного менеджера випускника необхідно поширити, додаванням до нього наступних навичок: емоційний інтелект; когнітивна гнучкість, мультикультурність, багатомовність, критичне мислення та висока здатність до перенавчання та самовдосконалення. Всі ці навички необхідно обов'язково розвивати у майбутніх фахівців менеджерів під час навчання це забезпечить ефективну організацію взаємодії «вища освіта-ринок праці» та підготовку конкурентоспроможного фахівця у майбутньому, який зможе побудувати власну успішну кар'єру. Тому існує висока актуальність розробки заходів щодо розвитку всіх названих навичок у комплексі під час всього періоду навчання.

Література:

1. Профессии и сферы деятельности, которые могут стать актуальными после 2025 года. *ВТБ* : веб-сайт. URL: <https://vtbrussia.ru/tech/komu-v-budushchem-zhit-khorosho/> (дата звернення: 16.03.2020).

2. Какие профессии будут востребованы через 5–7 лет. *IQ Consultancy* : веб-сайт. URL: <https://www.iqconsultancy.com.ua/articles/kakie-professii-budut-vostrebovany-cherez-5-7-let/> (дата звернення: 16.03.2020).

3. Топ-25 навичок, востребованих в 2025 році. *Освіторія* : веб-сайт. URL: <https://osvitoria.media/ru/experience/top-25-navychok-zatrebuvanih-u-2025-gotsi-2/> (дата звернення: 16.03.2020).

4. Євтушенко Г.І., Вітренко Л.О. Шляхи формування професійної компетентності майбутнього менеджера. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2013. № 1. С. 69–78.

5. Догадайло Я. В. Сучасні потреби суспільства до підготовки менеджерів у вищих навчальних закладах. *Проблеми і шляхи забезпечення якості вищої освіти щодо підготовки фахівців з економіки і підприємництва в умовах Євроінтеграції* : матеріали Всеукр. наук.-метод. конф., 06 лист. 2015 р. Харків : ХНАДУ, 2015. С. 45–46.

6. Человеческие ресурсы: капитал будущего. *Ведомости* : веб-сайт. URL: <https://www.vedomosti.ru/salesdepartment/2019/06/25/chelovecheskie-resursi-kapital-budushego> (дата звернення: 16.03.2020).

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ЕКОНОМІЧНО КОМПЕТЕНТНИХ СПЕЦІАЛІСТІВ ЯК ПОКАЗНИК КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Кирчата І. М., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Розвиток ринкових відносин ставить перед системою освіти сучасної України, особливо вищою, відповідальну задачу – виховати в країні сучасне покоління економічно грамотних, здатних і готових проявляти креативні підприємницькі здібності, успішно розвивати економіку, в цивілізованій формі та проявах регулювати ринкові відносини.

Ринок освітніх послуг, маючи характерні відмінності від інших секторів ринку, що виявляються в особливостях змісту, технологій і умов реалізації

освітніх послуг, має забезпечувати набуття такого рівня професійних компетенцій який би задовольнив всі зацікавлені сторони (виробники, продавці, прямі і непрямі споживачі освітніх послуг, посередники).

Кожен з учасників ринку має свій інтерес до сфери освіти, а тому виступаючи зацікавленою стороною має підпорядковувати їх дії раціональній послідовності ринкової поведінки.

Одночасно, особливості набуття професійних компетенцій фахівцями обумовлюють необхідність розвитку таких особливих якостей, які безпосередньо і багато в чому визначатимуть успішність їх діяльності саме у сфері ведення підприємницької діяльності, ефективність ведення якої лежить в основі розвитку економіки.

В основі особливих підприємницьких здібностей особи лежить заповзятливість, яку сучасна наука визначає як важливу особистісну передумову успішної професійної діяльності, оскільки вона виступає характерним способом досягнення конкретних цілей соціальної і економічної діяльності через самодостатність в пошуку нестандартних рішень, пов'язаних з господарським ризиком.

Сьогодні економічне мислення можна визначити як процес пізнання (окремою особою, соціальною групою, суспільством, і в цілому економічною системою) та усвідомлення свого місця в економічних відносинах, а також вироблення на цій основі принципів і способів забезпечення ефективної діяльності. Необхідною умовою усвідомленої участі суб'єктів господарювання в ухваленні раціональних рішень в їх економічній діяльності і практичній реалізації лежить осмислення економічних реалій сьогодення.

Динамічні ринкові відносини вимагають від сучасної освітньої системи відповідної роботи по підготовці і вихованню ділової людини – особистості з розвиненим культурно-етичним, креативним творчим початком і прогресивним економічним мисленням. Поняття «ділова особа» виступає при цьому як перспективна модель готовності людини до нового типу професійно-трудової, підприємницької діяльності в умовах ринку. Проте вирішення цієї

важливої задачі істотно ускладняється відсутністю достатнього практичного досвіду ефективного функціонування ринкової економіки, а також наукової обґрунтованості змісту відповідної підготовки майбутніх фахівців, що відповідали б сучасним вимогам суспільного виробництва.

Одним з основних засобів формування сучасного ринкового мислення є такий рівень економічної освіти, орієнтований на все населення, що підкріплений цілою системою інститутів, форм і методів отримання громадянами економічних знань, умінь і навичок, необхідних для їх ефективної суспільної діяльності.

Визначення якості підготовки фахівця є однією з основних задач системи освітнього процесу. Причому поняття «якість» об'єднує комплекс якісних ознак, що характеризують головні кількісні показники, а саме: оволодіння системою знань і умінь їх використовувати в майбутній науковій і професійній діяльності, в головне практичній діяльності. Зазначені вище ознаки і показники в процесі розвитку економічного мислення розподілилися по чотирьом напрямам (науково-пізнавальний, науково-методичний, психологічний і організаційний) та забезпечують якість формування майбутнього фахівця впродовж всього терміну його навчання у вищій школі.

З цією метою використовується цілий набір форм і методів як організації учбово-виховного процесу, так і контролю за його результатами. Це – консультації, поточні проміжні контролю, заліки та екзамени, контрольні роботи і практичні доклади, конспекти, звіти, поточна оцінка лабораторних, практичних та наукових робіт і семінарів, прийом і захист курсових, дипломних робіт і проектів, державні іспити та ін.

Така різноманітність засобів впливу на того, хто навчається і виховується вимагає чіткої координації діяльності, з одного боку, всього професорсько-викладацького складу, а з другого боку, самостійної праці студентів за наявності взаємної зацікавленості в досягненні бажаних результатів.

Саме тому зараз наявні всі передумови для співпраці всіх зацікавлених сторін ринку освітніх послуг, а також для модернізації сфери національної

освіти, задля подальшого формування нового покоління державних освітніх стандартів і формування професійних компетенцій випускників. Разом з тим, співпраця зацікавлених сторін ринку освітніх послуг не виключає суперництва, а, навпаки, оскільки на даному ринку взаємодіє одночасно велика кількість споживачів освітніх послуг, платників за освітні послуги, роботодавців (непрямі користувачі результатів освітньої діяльності), установ і працівників сфери освітніх послуг, компаній (наприклад, ІТ-компанії, видавництва, виробники контенту і технологій), держава.

Держава, виступаючи носієм специфічного державного інтересу до сфери освітніх послуг, одночасно виступає як розробник і провідник політики в сфері освітніх послуг. Адміністративна влада стає адміністративним ресурсом, який дозволяє державі формулювати і успішно задовольняти свої державні інтереси. Всі сторони ринку зацікавлені в підвищенні конкурентоспроможності своїх партнерів, при цьому потенційні роботодавці очікують конкурентоспроможних працівників і охоче зближуються з вузами, роблячи ставку на рівень їх конкурентоспроможності і на якісних фахівців. Абітурієнти, в свою чергу, також обирають якісні та рейтингові вузи, конкурентоспроможність яких визнається академічними колами, бізнес-спільнотою і т.п.

Споживачі освітніх послуг набувають від цього суперництва очевидну користь: свободу вибору місця отримання освіти. Таким чином, поступово матеріалізується і поняття конкуренції на даному ринку, на якому ще зовсім недавно про конкуренцію можна було б згадувати хіба що під час обговорення конкурсів абітурієнтів, а розмови про конкуренцію вузів вважалися неприпустимими.

Конкурентоспроможність – це властивість товару, послуги, суб'єкта ринкових відносин виступати на ринку нарівні з присутніми там аналогічними товарами, послугами або конкуруючими суб'єктами ринкових відносин.

Р. А. Фатхутдінов зазначає, що конкурентоспроможність вузу: «це його здатність:

- 1) готувати фахівців, що витримують конкурентну боротьбу на

конкретному зовнішньому або внутрішньому ринку праці;

2) розробляти конкурентоспроможні нововведення в цій області;

3) вести ефективну відтворювальну політику в усіх сферах своєї діяльності» [2].

У роботі «Конкурентоспроможність ВНЗ як об'єкт управління» автор пропонує визначати конкурентоспроможність вузу як комплексну характеристику вузу за певний період часу в умовах конкретного ринку, що відображає перевагу перед конкурентами по ряду визначальних показників - фінансово-економічних, маркетингових, матеріально-технічних, кадрових та соціально політичних, а також здатність вузу до безкризового функціонування і своєчасної адаптації до постійно змінюваних умов оточення [2].

Висока конкурентоспроможність навчального закладу передбачає ефективне управління його ресурсами при забезпеченні якості в основних сферах діяльності (освітній, науково-дослідній, виробничій). Необхідно враховувати ще й те, що національні вузи сьогодні працюють в умовах ретельного планування і жорсткого контролю за витрачанням коштів, що обумовлено скороченням частки державного фінансування вищих навчальних закладів, зменшенням числа абітурієнтів, скороченням законодавчо встановлених пільг для освітніх установ, переходом вузів в статус автономних установ [3-5]. За таких обставин істотно має змінитися й система управління вузом, потрібен постійний аналіз та оцінка нових факторів, що впливають на результат роботи.

Тому очевидним є те, що на основне місце потрібно ставити саме питання якості та доступності вищої освіти, оскільки перехід в автономний стан передбачає нові, більш високі вимоги до рівня якості роботи у вузі.

Одночасно складається новий образ викладача: це вихователь, дослідник, консультант, керівник наукових проектів, крім того визначаються передумови цього становлення: зниження частки «герметичних» навчальних закладів, викладачі яких ніде не працюють; серед викладачів зростає частка сумісників з інших сфер діяльності (наука, бізнес, громадські організації, ЗМІ, держуправління); творчі компетенції в праці викладачів починають переважати

над дидактикою; формується нова модель ринку викладачів: він втрачає свою колишню замкнутість, долучається до ринку інтелектуальних працівників інших професій; різко зростає ефективна зарплата викладача; невідповідність реального винагороди веде до відтоку кваліфікованих кадрів [3-5].

Таким чином, представляється можливою пропозиція впровадження інноваційно-орієнтованої системи якості ВНЗ, відмінною рисою якої буде виступати реалізація підходу, заснованого на модульно-ієрархічній моделі, що включає наступні модулі: «система якості ректорату», «система якості факультету (інституту)», «система якості підрозділу (кафедри)». Модулі функціонують дотримуючись процесного підходу, інтегруючи дії своїх підрозділів: ректорату, деканатів, кафедр, викладачів. Вони є уніфікованими за формою, а модулі аналогічні за своїм змістом і відображають специфіку процесів, що протікають на різних рівнях.

Використання пропонованої моделі дозволить забезпечити необхідну глибину впровадження інноваційно-орієнтованої системи якості по всіх підрозділах вузу та має залучити практично всіх його працівників в даний процес.

Модель спрямована на реалізацію внутрівузівського ланцюжка «постачальник-споживач» і може бути, невід'ємною частиною загальної системи управління освітньою, науковою, виробничою і господарською діяльністю вищого навчального закладу в умовах переходу до автономних установ, забезпечуючи вузу конкурентні переваги.

Література:

1. Петухова Е. П. Качество подготовки специалиста в вузе на современном этапе : материалы Междунар. науч.-практ. конф. 4–5 окт. 2012 г. Брянск : ООО Радомир, 2012 . С. 116–119.
2. Фатхутдинов Р. А. Управление конкурентоспособностью вуза. *Высшее образование в России*. 2006. № 9. С. 37–38.
3. Лазарев В. А., Мохначев С. А. Конкурентоспособность вуза как объект

управления : монография. Екатеринбург : Пригородные вести, 2003. 160 с.

4. Лиман И. А. Проблемы финансирования высшего образования в Российской Федерации. *Университетское управление*. 2005. № 5 (38). С. 31–39.

5. Система финансирования образования : анализ эффективности / Под ред. С. А. Белякова. Москва : Технопечать, 2005. 182 с.

МОЖЛИВОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА СПОРТУ НА РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ

Кірсанов М. В., викладач

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Довгий час в спорті панували непрофесійні ідеали, які обмежували його економічне використання.

Зараз спорт і фізична культура стали важливою частиною економіки будь-якої країни, в тому числі і України. Так постійно розробляються й удосконалюються нові моделі управління спортом і його фінансування. Посилюється тенденції комерціалізації та професіоналізації спорту, значно зростає конкуренція навколо бюджетних коштів. Все це свідчить про те, що спорт повинен самостійно навчитися отримувати прибуток з наявних у нього в розпорядженні ресурсів [1].

Оскільки спорт у багатьох своїх проявах дуже чітко класифікується з економічної та управлінської сторін, то дуже багато чого з економічної теорії та теорії управління може бути застосовано в спорті.

Можна виділити наступні стрімко розвиваються сьогодні спортивні ринки:

- ринок орієнтованих на прибуток продавців спорту, представлений численними оздоровчими, танцювальними, гімнастичними студіями і спортивними школами;

- ринок товарів для спортивного туризму, тобто туризму з використанням

технічних приладів та пристроїв за наявності відповідної інфраструктури (гірські лижі, серфінг, гольф);

- ринок продавців спортивних тренажерів, обладнання, одягу. Цей ринок розвивається не тому, що збільшується інтерес до спорту, а тому, що спортивність, спортивний стиль – невід’ємні складові сучасного життя;

- ринок спортивних заходів; програм в засобах масової інформації;

- ринок комерційно організованих спортивних подій, що проводяться клубами, федераціями, Олімпійським комітетом (Олімпійські ігри, чемпіонати, турніри, меморіали і т. п.);

- ринок спортивного спонсорства і реклами;

Так можна спостерігати, як відбувається стрімке проникнення законів ринку в спорт, і одночасне збільшення пропозиції спорту як товару.

Внаслідок цих процесів починаєш розуміти, що спорт потребує не тільки в професійних спортсменів і тренерів, але і в професійних економістів, управлінців, юристів, соціологів. І це стосується всіх його сфер: спорту для глядачів, масового спорту, професійного, спортивних спілок і клубів, і т.д. [2].

Зацікавленість українців фітнес-послугами і здоровим способом життя з року в рік все більше зростає. На жаль, попит на фітнес-послуги в Україні, особливо у менших містах, поки є значно більшим за пропозиції. Фітнес-індустрія зростає не такими швидкими темпами, як це сьогодні потрібно українцям. Тому держава має докласти усіх зусиль для того, щоб бізнес значно охочіше інвестував у фітнес-галузь, в тому числі і малий та середній бізнес, який може охопити фітнес-послугами райони та менші міста. Йдеться і про скасування ПДВ, і про пільги на комунальні послуги, і про нижчі ставки на оренду земельних ділянок. Зі свого боку, гравці ринку мають зробити усе для того, аби надавати фітнес-послуги відповідно до найкращих світових стандартів.

Література:

1. Галкин В. В. Экономика спорта и спортивный бизнес : учебное пособие. Москва, 2006. 320 с.

2. Любимов С. В., Любимова Г. И. Экономическая эффективность занятий оздоровительной физической культурой. Теория и практика физической культуры. 1999, № 4. С. 6–7.

ВИЗНАЧЕННЯ КОМПЕТЕНЦІЙ ФАХІВЦІВ З ЛОГІСТИЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

*Криворучко О. М., д.е.н., професор
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

На сучасному ринку праці найбільшу популярність та затребуваність мають фахівці з логістики, логістичного менеджменту. Це пов'язано зі стрімким розвитком ринку логістики, збільшенням кількості логістичних операторів, появою нових вітчизняних та іноземних провайдерів. За результатами дослідження сайтів роботодавців (<https://job.morion.ua>, <https://rabota.ua>, <https://jobs.ua>, <https://talent.ua>, <https://robotainua.com>) виявлено, що більшість вакансій складають: менеджер (управитель) з логістики; логіст; спеціаліст (фахівець) з логістики; помічник фахівця з логістики. Разом з цим, слід відмітити, що вимоги ринку праці до професійних менеджерів з логістики досить чітко не сформульовані. Різні роботодавці висувають досить широке їх коло. Одні вимоги стосуються безпосередньо знань логістики, інші - особистих якостей здобувачів. Так, наприклад, у вакансії [<https://www.work.ua/ru/jobs/3857044/>], що стосується менеджерів-логістів транспортно-експедиційної компанії вказані наступні вимоги: молоді, енергійні, перспективні до зростання співробітництва з (без) вищої освіти, випускники; впевнене володіння Microsoft Office (Excel, Word), електронною поштою, координація повного циклу перевезення, врегулювання виникаючих спірних ситуацій з контрагентами. В іншій вакансії [<https://www.work.ua/ru/jobs/3834202/>] досить великий наголос зроблено на особистих якостях (soft skills): комунікабельність, цілеспрямованість.

ініціативність, знання англійської мови (від intermediate і вище); готовність вчитись і розвиватись.

Отже, розвиток ринку логістики вимагає розвитку професіоналізму логістичного персоналу, відповідної підготовки та передачу необхідних компетенцій, оволодіння якими дозволило б випускникам цього напрямку (спеціальностей «Менеджмент» освітньо-професійних програм «Логістика», «Логістичний менеджмент» та ін.) бути конкурентоспроможними на ринку праці.

В Україні та у світі формуванню компетентностей випускників приділяють у цей час достатньо багато уваги. Так, найбільш ефективним підходом, що реалізується в системі вищої освіти, є компетентнісний. Державними стандартами нового покоління на різних рівнях підготовки (бакалавр, магістр, доктор філософії) передбачено три групи компетенцій: інтегральна, загальні та спеціальні (професійні, предметні). Так, наприклад на бакалаврському рівні спеціальності «Менеджмент» інтегральна компетентність сформульована як здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми, які характеризуються комплексністю і невизначеністю умов, у сфері менеджменту або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів соціальних та поведінкових наук. До загальних компетентностей віднесено: здатність до абстрактного мислення, аналізу, синтезу; здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях та ін. До спеціальних (професійних) відповідно здатність визначати та описувати характеристики організації; здатність визначати перспективи розвитку організації та ін. Впровадження цих стандартів передбачає доповнення в конкретних освітньо-професійних програмах з врахуванням вимог професійних ринків праці спеціальних компетентностей, які будуть відображати відповідні посади, на які буде претендувати випускник відповідної програми.

Питання щодо визначення компетенцій фахівців з логістичного менеджменту потребує подальшого дослідження та удосконалення в зв'язку з тим, що рекомендації стосовно формування переліку компетенцій працівника цієї сфери відсутні. Має місце деяка неузгодженість між практичними вимогами

роботодавців та теоретичними напрацюваннями, що містяться в освітньо-професійних програмах підготовки фахівців.

До цього слід додати, що необхідно розрізняти посади за Державним класифікатором професій (КП) «менеджер (управитель) з логістики» і «логіст». В компетентності менеджера (управителя) з логістики входить координація діяльності різних підрозділів підприємства та інших підприємств і організацій щодо забезпечення ефективного просування товарів і послуг у сферах виробництва та обігу, розв'язання конфліктних ситуацій, пошук компромісів для погодження інтересів різних ланок логістичної системи з метою досягнення загальносистемних цілей. Логіст же є фахівцем, в обов'язки якого входить доставка товару, його складування та розробка оптимальної схеми поставки. Посада логіста відносить до споріднених за сферою діяльності посад, але не менеджерського спрямування.

Все це вказує на необхідність розроблення науково-методичних рекомендацій щодо визначення компетенцій фахівців з логістичного менеджменту.

В цілому компетентність (від лат. *competens* (*competentis*) – належний, відповідний) означає поінформованість, обізнаність, авторитетність [1, с. 282]. У тлумачному словнику української мови [2, с. 250] компетентність розглядається як властивість за значенням компетентний, тобто: 1) такий, що має достатні знання в якій-небудь галузі; який з чим-небудь добре обізнаний; тямущий; який ґрунтується на знанні; кваліфікований; 2) який має певні повноваження; повноправний, повновладний.

Отже, компетентність слід розглядати як властивість, що притаманна людині, яка має знання і досвід, авторитет у певній галузі, добре поінформована, здатна ефективно та якісно розв'язувати професійні завдання. Компетентність, як і будь-яка інша якість особистості, завжди формується і проявляється тільки у процесі відповідної діяльності.

В глосарії освітнього європейського проекту «Тьюнінг» відображено акцент на поєднання різних складових компетентності: компетентності є

«динамічним поєднанням когнітивних та метакогнітивних умінь та навичок, знань і розуміння, міжособистісних, розумових та практичних умінь і навичок, а також етичних цінностей» [3]. При цьому окремі компетентності можуть бути предметними (специфічними для навчальної галузі), інші є загальними (спільними для всіх курсів програми).

Для визначення компетенцій фахівця з логістичного менеджменту доцільно обґрунтувати певну модель. Модель компетенцій є набором ключових характеристик, що дають працівнику змогу якісно виконувати функції на конкретній посаді для успішного досягнення стратегічних цілей організації. Така модель повинна мати просту структуру, бути конкретною та легкою для розуміння; містити від п'яти до дев'яти якостей.

За найбільш розповсюдженим підходом модель компетенцій включає:

1) корпоративні (ключові, базові), що застосовуються до будь-якої посади в організації та фіксуються в таких корпоративних документах, як стратегія, кодекс корпоративної етики тощо; 2) управлінські (функціональні, менеджерські), необхідні керівникам для успішного досягнення бізнес-цілей у різних сферах їхньої діяльності, що описуються у кваліфікаційних довідниках і визначають майстерність у виконанні певної діяльності (знання й досвід керівника). 3) професійні (технічні), що застосовуються до певної групи посад.

2) Скористаємось таким підходом, доповнюючи модель особистісними компетенціями та сформуємо модель компетенцій фахівця з логістичного менеджменту (таблиця 1).

Таблиця 1 – Модель компетенцій фахівця з логістичного менеджменту

Вид компетенцій	Назва компетенції	Значення
1	2	3
1. Корпоративні	1.1 лояльність до компанії	доброзичливість, привітність, відкритість щодо компанії в цілому, так і по відношенню до інших співробітників
	1.2 повага до корпоративних цінностей	робота в команді; бездоганне виконання своїх обов'язків; порядність
	1.3 прагнення до підвищення компетентності	постійна самоосвіта та прагнення до самовдосконалення професіоналізму

Закінчення таблиці 1

1	2	3
2. Управлінські	2.1 управлінські навички (спроможність до планування, організації, оцінки мотивації роботи персоналу)	оптимально планує роботу та координує ресурси. Керує іншими людьми, забезпечує досягнення цілей організації. Мотивує підлеглих, знає їхні індивідуальні особливості та потреби
	2.1 спроможність до професійного розвитку	розширення, збагачення та постійне наповнення новим змістом професійної та фахової спрямованості особистості
	2.3 комунікабельність	вміння встановити з людьми теплі довірчі відносини, заслужити в них повагу й навіть підняти власну самооцінку
	2.4 стресостійкість	здатність до соціальної адаптації, збереження значимих міжособистісних стосунків, успішної самореалізації, досягнення важливих цілей, збереження працездатності і здоров'я
3. Професійні	3.1 професійні знання і навички	організації навантажувально-розвантажувальних робіт, порядок приймання і здавання вантажів, умови перевезення та зберігання вантажів під час транспортування, нормативи простою рухомого складу і контейнерів під навантажувально-розвантажувальними операціями, навантажувально-розвантажувальні операції, маршрути перевезення вантажів, існуючі форми документів на приймання і відправлення вантажів та правила їх оформлення
	3.2 навички роботи на комп'ютері (програми, рівень користування)	впевнений користувач ПК, MS Office; 1С: Підприємство (Продаж, склад)
	3.3 знання іноземних мов (рівень володіння)	знання розмовної англійської мови та логістичної термінології англійською мовою
4. Особистісні	4.1 самоменеджмент 4.2 самоконтроль; 4.3 віра в себе 4.4 гнучкість, спроможність до ефективної роботи в умовах змін	адаптується до змін, самостійно оптимізує методи роботи, інтегрує новий досвід у практику

Цей перелік компетенцій не є повним та може бути конкретизований, розширений стосовно певної посади, специфіки підприємства та завдань, що стоять перед ним та конкретним співробітником та ін.

Література:

1. Словник іншомовних слів / Уклад.: С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. Київ : Наукова думка, 2000. 680 с.
2. Словник української мови : в 11 т. / [ред. колег. І. К. Білодід (голова) та ін.]. К.: Наукова думка, 1970 – 1980. Т. 4: І – М. Київ : Наукова думка, 1973. 840 с.
3. Вступне слово до проекту ТЬЮНІНГ – гармонізація освітніх структур у Європі. Внесок університетів у Болонський процес. *Tuning Educational Structures* : веб-сайт. URL: http://www.unideusto.org/tuningeu/images/stories/documents/General_Brochure_Ukrainian_version.pdf (дата звернення: 24.03.2020).

ПРОБЛЕМА ВІДПОВІДНОСТІ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ ПОТРЕБАМ РИНКУ

Лисенко А. О., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

В сучасних умовах реформування освітньої системи виникає завдання підвищення якості підготовки спеціалістів та розробки методів її оцінки шляхом визначення задоволеності потреб ринку праці необхідними спеціалістами. На сьогодні при виборі майбутньої професії, абітурієнти перш за все спираються на популярність тієї чи іншої спеціальності, а не на її реальний попит на ринку праці. Відсутність чітко сформованих ринкових потреб щодо контингенту випускників призводить до негативного стану працевлаштування молодих спеціалістів, що в свою чергу знижує результативність витрат на освіту.

Термін «освітня послуга» можна визначити як процес передачі певного обсягу відповідних знань та навичок від виробника (той, хто навчає) до споживача (той, хто навчається), тому якщо говорити про ринок освітніх послуг, необхідне чітке розуміння того, як відбувається формування попиту та

пропозиції на освітні послуги. Продавцями на такому ринку можуть бути всі освітні заклади не залежно від форми власності, а покупцями виступають люди, що мають на меті придбати освітню послугу. Особливістю такого ринку є можливість неспівпадіння між тим, що хоче отримати покупець, і тим, що на даний момент пропонує продавець, тобто може відбутися невідповідність між попитом і пропозицією, це відбувається тому що освітня послуга є досить специфічним товаром, тому що він є одночасно і приватним і громадським благом, за який може розраховуватися держава, підприємства або самі громадяни.

З метою контролю і регулювання ринку освітніх послуг, держава повинна застосовувати різноманітні методи впливу. У зв'язку з цим, відповідно до Закону України «Про вищу освіту» (2984-14) та з метою виконання розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 року N 1726 (1726-2010-р) «Про підвищення рівня працевлаштування випускників вищих навчальних закладів», 27.04 2011 № 404 було затверджено Типове положення про підрозділ вищого навчального закладу щодо сприяння працевлаштуванню студентів і випускників. Основними завданнями підрозділу є:

- сприяння працевлаштуванню студентів та випускників;
- для фахівців, підготовку яких здійснює навчальний заклад проводиться аналіз попиту і пропозиції на ринку праці;
- співпраця з державною службою зайнятості, підприємствами та організаціями, що можуть бути потенційними роботодавцями для студентів і випускників;
- інформування випускників щодо наявності вакантних посад на підприємствах та організаціях, що відповідають їх фаховій підготовці [1].

Не дивлячись на широкий спектр обов'язків створеного підрозділу, необхідно розуміти, що самотійно, без допомоги державних органів праці та центрів зайнятості, він не зможе виконати всі поставлені завдання, тому потрібне чітке розмежування повноважень. Маркетинговим дослідженням ринку праці в регіоні та визначенням потреби в кадрах повинні займатися центри зайнятості

спільно з управліннями праці та економіки, в свою чергу, обласні держадміністрації на основі отриманих даних повинні спільно з роботодавцями та вишами визначити кількість замовлень на підготовку фахівців відповідно до потреб економіки.

Навчальні заклади можуть зіткнутися з проблемою працевлаштування випускників з ряду причин:

- відсутність у випускника бажання працювати за спеціальністю або відсутність самої посади на ринку праці у необхідному регіоні;
- дискримінація за статевою ознакою;
- висока конкуренція серед претендентів на зайняття вакантної посади;
- низька конкурентоспроможність фахівця на ринку праці у порівнянні з іншими (слабка якість підготовки);
- відсутність можливості територіальної мобільності.

Звичайно не всі причини низького рівня працевлаштування перебувають під державним впливом, але головним важелем впливу є державне замовлення на підготовку необхідних спеціалістів. В такому випадку нести відповідальність за працевлаштування випускників повинен замовник, тобто держава. Так, 26 червня 2019 року Кабінет Міністрів затвердив обсяги державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, на підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів у 2019 році, а також проектні обсяги державного замовлення на 2020 та 2021 роки. Згідно затвердженого документу в 2019 році загальний обсяг підготовки фахівців складає 182567 чоловік, з них 161794 особи – денна форма навчання, що на 1,3% та 2,3% відповідно менше ніж було затверджено у 2018 році. На 2020 рік проектне значення показників підготовки фахівців, наукових та науково-педагогічних працівників складає 241000 чоловік, з них денна форма навчання – 222000 чоловік; на 2021 рік – 312500 чоловік, з них за денною формою навчання – 298000 чоловік [2].

Для забезпечення збалансованості ринку праці та освітніх послуг, з боку держави можуть застосовуватись такі необхідні заходи:

1. Прогнозування розвитку економіки країни та галузей. На підставі

таких даних відбувається формування показників прийому на навчання згідно до методичних рекомендацій щодо визначення потреби у фахівцях. За допомогою визначення майбутніх потреб ринку праці, відбувається обґрунтування структури та необхідного обсягу державного замовлення на підготовку кваліфікованих фахівців.

2. Підвищувати статус професій, що користуються попитом на ринку праці. Такі заходи повинні проводитись спільними зусиллями наступних організацій: державним центром зайнятості, управлінням з праці та соціальної політики а також за допомогою засобів масової інформації для популяризації таких професій, що визначаються як непривабливі, але ті, що на поточний час необхідні для держави та мають великий попит на ринку праці. В умовах дефіциту необхідних категорій працівників, держава зі свого боку повинна створювати максимально позитивний імідж навколо працівників таких професій та застосовувати всі можливі стимулюючі засоби, як матеріального так і нематеріального характеру.

3. Необхідність моніторингу працевлаштування випускників. За допомогою моніторингу відбувається:

- формування державного замовлення на підготовку фахівців;
- виявлення працевлаштованих випускників, що навчалися за державний кошт,
- аналіз шляхів неефективного працевлаштування та визначення із загальної кількості випускників що закінчили ВНЗ – кількості працевлаштованих;
- визначення кількості випускників, що працюють за спеціальністю та ін.

Тобто, застосовуючи систему моніторингу можна досягнути максимальної узгодженості ринку праці та освітніх послуг, це також дозволить підтримувати зворотній зв'язок між освітою та економікою, а основним показником ефективності управління у сфері освіти та державного стратегічного управління є рівень працевлаштування випускників

Таким чином, державне мовлення на підготовку кадрів формується на

основі потреби держави у відповідних фахівцях, а вже за підсумками працевлаштування випускників розглядається питання держзамовлення на наступний рік.

Література:

1. Про затвердження Типового положення про підрозділ вищого навчального закладу щодо сприяння працевлаштуванню студентів і випускників : Наказ М-ва освіти і науки, молоді та спорту України від 27 квіт. 2011 р. N 404. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0596-11> (дата звернення: 31.03.2020).

2. Мінекономрозвитку : Уряд затвердив обсяг держзамовлення на підготовку фахівців у 2019 році. *Урядовий портал* : веб-сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news> (дата звернення: 31.03.2020).

РИНОК ПРАЦІ У СФЕРІ ПРОФЕСІЙНОГО СПОРТУ

Плотніков Є. К., викладач

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Ринок праці – є одним з динамічніших елементів економіки кожної країни. Він має особливі характеристики та складності у своєму врегулюванні, тому що товаром на ньому є робоча сила живою людиною. Ще більш специфічним є ринок праці професіональних спортсменів, тому що вимоги до кандидатів є дуже і дуже жорсткими.

Ринок праці є найбільш точним детектором соціального стану населення тієї чи іншої країни, що відображається в географії та кількості проведених турнірів [1]. Розглядаючи економічні відносини у сфері професійного спорту, необхідно відзначити особливу систему трудових відносин, існуючих на ринках праці спортсменів-професіоналів. Подібна система відносин «роботодавець–спортсмен» не має близьких аналогів для інших професій і ринків. [2] Структуру

ринку характеризує число організацій, контролюючих проведення турнірів у гольфі – PGA; тенісі – ITF, ATP, WTA і організатори чотирьох турнірів «Великого шолома»; у легкій атлетиці – IAAF, Асоціація міжнародних марафонів і пробігів по шосе (AIMS), Європейська легкоатлетична асоціація (ЕАА), Легкоатлетична конфедерація Центральної Америки і Карибських островів (AthleCAC), Міжнародна асоціація понад марафону (IAU), Міжнародний легкоатлетичний фонд (IAF), Легкоатлетична асоціація Північної Америки, Центральної Америки і Карибських островів (NACAC) і Всесвітня асоціація ветеранської легкої атлетики (WMA). [1] Деякі з них ведуть свою діяльність на території України.

Для характеристики ринку праці спортсменів-професіоналів можна виділити кілька особливостей:

1. Особливий вид товару, вибраного на ринках – спортсмени: підписуючи контракт, роботодавець отримує контроль не тільки над спортивними вміннями та знанням, але і над значною мірою над особистим життям спортсмена: право на свободу пересування, вибору розпорядку дня, раціону харчування, напоїв і багато чого іншого. Разом з укладенням контракту спортсмен-професіонал одержує цілий набір приписів та обмежень. На цей набір накладається система самообмежень з метою досягнення високого результату. Таким чином, ринок праці професійних спортсменів – особлива система відносин, при якій звичайний спектр громадянських прав індивіда обмежується.

2. Особлива система відбору і найму професійних спортсменів: ринки праці професійних спортсменів мало схожі на традиційні – на них не функціонують служби зайнятості (біржі праці), не публікуються інформаційні бюлетені з переліку відкритих вакансій і кваліфікаційних вимог. Тут все інакше. Спеціальні тренери-селекціонери з спортивних організацій різного рівня «просіюють» ринок, відстежуючи успіхи і невдачі окремих спортсменів. Помічених перспективних спортсменів беруть на замітку, дають їм грошову оцінку і потім запрошують на роботу. У той же час спортсменів, не демонструють обнадійливих результатів, переводять у резерв або дублюючий склад [2].

3. Спеціальна система ціноутворення: питання про ціну того чи іншого спортсмена на професійно-орієнтованих ринках праці дуже важливий з кількох причин. По-перше, ціни на професійних спортсменів, як правило, досить високі, по-друге, потенційні таланти спортсмена і його можливості невизначені, по-третє, професійний спорт вельми ризикований в плані отримання травм та ушкоджень [2].

Література:

1. Борисова О. В. Рынок труда в современном теннисе : особенности функционирования. *Физическое воспитание студентов*. 2012. № 6. С. 25–29.
2. Галкин В. В. Экономика профессионального спорта. В. В. Галкин. : веб-сайт. URL: <http://vadim-galkin.ru/sport-2/sport/economics/> (дата звернення: 31.03.2020).

РОЛЬ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В ЖИТТІ МАЙБУТНЬОГО ІНЖЕНЕРА

Романенко О. Ю., викладач

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

У сучасних умовах ринкової економіки та враховуючи високу конкуренцію на ринку праці. До майбутніх інженерів висувають виключно високі вимоги, не тільки до, якості підготовки в професійних знаннях, уміннях і навичках. А й до рівня здоров'я, працездатності і надійності майбутнього інженера.

При цьому, за останні десятиліття виробництво завдяки високим темпам науково-технічного прогресу і комп'ютеризації, повністю змінило характер і умови роботи студентів-випускників вищих технічних навчальних закладів – більшість інженерних професій механізовані, зростає відсоток розумової, малорухомої роботи. Створені «комфортні» умови роботи призводять до «м'язовому голоду», а це призводить до зменшення енергетичного потенціалу,

зниження працездатності і стійкості до захворювань. При цьому підвищується емоційний і нервову напругу, збільшується навантаження на органи зору, підвищуються вимоги до працездатності та надійності фахівця. Все це потребує врахування і коригування всієї системи фізичного виховання в напрямку формування у майбутніх фахівців «розумових, малорухомих професій» ціннісного ставлення до фізичного виховання, мотивації до виконання самостійних комплексів фізичних вправ з компенсаторною, профілактичною та оздоровчою спрямованістю, культурної звички робити виробничу зарядку [1].

У студентів, ефективність навчальної та майбутньої професійної діяльності залежить багато в чому від стану і фізичного здоров'я, індивідуальних і особистісних особливостей. Тому необхідно залучити студента до позиції активного дослідника себе і до визначення їм шляхів самореалізації особистісного потенціалу, а також стимулювати його особисту роботу на поступове зростання і самовдосконалення, тобто відкрити можливості для самоактуалізації, саморозвитку і самореалізації для подальшої професійної діяльності засобами фізичної культури. Кожному майбутньому інженеру на рівні здібностей, темпераменту, статі та інших особливостей задається індивідуальна професійна програма розвитку, на неї і повинна орієнтуватися система навчання, яка формує у студента відповідальність перед самим собою (в тому числі за здоров'я), оскільки він усвідомлює себе як творця свого професійного покликання. Це автоматично вимагає суттєвої корекції всього змісту освіти з фізичної підготовки та шляхів і методів його реалізації. Змістовний компонент навчального процесу має охоплювати, з одного боку, все те, що необхідно для фізичного розвитку особистості, з іншого – для формування його культурного компонента. Культурний компонент фізичного виховання необхідно направити на формування професійної фізичної культури особистості [2].

Фізична культура виступає, як складова частина загальної культури студента, як найважливіша якісна динамічна характеристика його особистісного розвитку, як фундаментальна цінність, що визначає початок його соціокультурного буття, спосіб та міру реалізації сутнісних сил і здібностей. Професійна фізична культура особистості є результатом особистісного осмислення, вироблення уявлень,

відносин, переконань, «програм поведінки». У ній інтегруються структура самосвідомості, аспекти саморегуляції, самопізнання, самоствалення [3].

Все вище сказане є теоретичним обґрунтуванням розробки проблеми формування професійної фізичної культури у майбутніх інженерів, в подальшому необхідно розглянути умови для ефективної організації цього процесу і забезпечити його реалізацію в практиці фізичного виховання вищих технічних навчальних закладів.

Література:

1. Борейко Н. Ю. Педагогічні умови професійно-прикладної фізичної підготовки студентів вищих технічних навчальних закладів : автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.04. Харків, 2008. 20 с.

2. Мусина С. В., Егорычева Е. В., Татарников М. К. Физическая и умственная работоспособность студентов и влияние на неё различных факторов. *Изв. ВолгГТУ : межвуз. сб. науч. ст. Сер. Новые образовательные системы и технологии обучения в вузе.* 2008. Вып. 5. С. 148–150.

3. Физическая культура и здоровье : учебник / под ред. Е. В. Коневой. Ростов-на-Дону : Феникс, 2006. 558 с.

МАРКЕТИНГ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В СИСТЕМІ ОСВІТИ

Семенов А. І., ст. викладач

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Складовою частиною ринку освітніх послуг являється маркетинг фізичного виховання. Поняття «освітній маркетинг» С. Г. Телетова трактує як один із напрямів діяльності з управління навчальним закладом в умовах ринкової економіки, який забезпечує дослідження попиту на освітні послуги та певні знання понад встановлені державою стандарти, впливає на розвиток освітніх

потреб громадян шляхом розроблення й впровадження концепції надання їм якісного освітнього продукту [1].

Маркетинг в спортивній індустрії – потужний інструмент стратегічного планування для вирішення важливих завдань, які стоять перед виробниками продуктів і послуг, командами і навіть окремими спортсменами. Сьогодні світ спорту вже неможливо уявити без реклами, яка приносить її творцям і рекламодавцям величезні гроші і має велике значення для розвитку індустрії в цілому.

Спортивний маркетинг зародився близько 30 років тому та Україну ж він потрапив приблизно 15 років тому. Це сталося відразу ж після того, як багато спортивних клубів абсолютно самостійними.

Розвитком спортивного маркетингу послужило те, що сфера споживання спортивних товарів і послуг почала стрімко зростати, а боротьба за покупців і клієнтів різко збільшилася. Щоб виділятися на тлі численних конкурентів, виробникам довелося вдаватися до маркетингових заходів.

Відзначимо, що до впровадження маркетингу спорт не приносив грошей. Більш того, до його появи змагання були надто витратними. Факт того, що маркетингові інструменти перетворили спорт в джерело заробітку для багатьох людей, яскраво свідчить про їх діяльність.

Сьогодні маркетинг в спортивній індустрії є самостійною дисципліною. Практика показує, що стандартні способи просування далеко не завжди приносять бажаний ефект в сфері спортивних змагань. Важливо розуміти, що термін «спортивний маркетинг» сильно відрізняється від «маркетингу в спорті», адже другий передбачає використання інструментів просування з інших областей.

Завдання спортивного маркетингу.

Маркетинг в спортивній індустрії ставить перед собою наступні цілі:

1. Вразити глядача, змусити його відчувати емоційне переживання, зробити так, щоб він вибрав чиюсь сторону, спонукати інтерес до подальшого розвитку подій.
2. Залучити спонсора, розвинути лояльне ставлення, породити в ньому

почуття прихильності до спортивного клубу. Паралельно з цим важливо викликати у глядачів асоціативний зв'язок зі спонсором, його брендом і продуктом.

3. Влаштувати інфопривід. При цьому важливо не тільки передати в ЗМІ свіжі новини, а й спровокувати їх на прийняття боку клубу або, навпаки, на схвалення дій суперників.

4. Отримати з спортивної події прибуток як для клубу, так і для спонсора.

5. Взяти під контроль враження уболівальників.

6. Розвинути співпрацю з якомога більшою кількістю культурних установ, сформувавши «ефект присутності».

Пропоную розглянути успішні рекламні ходи на прикладі плавання.

Київський дизайнер і арт-директор Артем Плужаров розробив креативну друковану рекламу для фітнес клубу Sport Life зі слоганом «Water fits you» – можна перекласти, як «Вода робить тебе стрункішим». Креатив і неординарність торгової марки Arena в рекламній кампанії Water Instinct. Arena успішно використовує атлетичну фігуру плавця і властивий йому «водний інстинкт» для просування товарів, призначених для спортивного плавання.

Наприклад, в США існує організація «Плавання сьогодні» (www.usaswimming.org – офіційний сайт), яка поряд з підтримкою олімпійської збірної намагається збільшити кількість молодих людей в світі спортивного плавання за допомогою державної рекламної та рекламної кампанії. Велика кількість рекламних роликів направляє глядачів на веб-сайт SwimToday.org, де вони докладають зусиль, і просувають хештег #funnestsport.

Тому можна зробити такі висновки, що грамотний маркетинг в індустрії спорту приносить клубу і його спонсорам наступні вигоди:

1. Глядачі не тільки радіють перемогам команди, а й переживають в разі програвів.

2. Спортивний клуб роздобувати вірну аудиторію, яка повертає до нього нових уболівальників з числа родичів, друзів, колег.

3. У спонсора з'являється можливість впливати на глядачів, в тому числі впливати на споживання ними свого продукту.

4. У зв'язку зі зростаючою популярністю клубу про нього починають частіше згадувати по телебаченню, в газетах, по радіо, в Інтернеті, що сприяє притоку нових уболівальників і спонсорів.

Резюмуючи, варто відзначити, що маркетингові інструменти можуть бути дуже продуктивними як для просування окремо взятого спортивного клубу, так і для просування товарів і послуг компаній, які прямо або побічно пов'язані зі спортивною тематикою. Але кінцевий результат роботи цих інструментів безпосередньо залежить від правильного застосування стратегічного планування.

Література:

1. Телєтова С. Г. Педагогічний маркетинг у діяльності навчальних закладів. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2011. № 3, т. 2. С.118–124.

ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖРЕГІОНАЛЬНОЇ ГАРМОНІЙНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ЗВО З ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ ТРАНСПОРТНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ

Шевченко І. Ю., д.е.н, доцент,

Сідякіна Є. О., магістрант

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Кадрове забезпечення розвитку транспортного підприємництва в Україні первинно забезпечується ЗВО, які здійснюють підготовку фахівців (бакалаврів і магістрів) за спеціальностями «Авіаційний транспорт», «Автомобільний транспорт», «Залізничний транспорт», «Річковий та морський транспорт», «Транспортні технології (за видами)».

За результатами попереднього дослідження було виявлено суттєву

міжрегіональну диференціацію ЗВО, які здійснюють підготовку фахівців для транспортної сфери України. У Київській області, Сумській області та Чернівецькій області взагалі підготовка фахівців за вказаними спеціальностями не здійснюється. Натомість підготовка фахівців одночасно за всіма зазначеними спеціальностями ведеться лише у м. Київ. Найбільше вітчизняних ЗВО здійснюють підготовку фахівців для транспортної сфери України за спеціальністю «Автомобільний транспорт» (43 ЗВО) і «Транспортні технології (за видами)» (31 ЗВО). 16 ЗВО в Україні здійснюють підготовку фахівців за спеціальністю «Авіаційний транспорт», 7 ЗВО – за спеціальністю «Залізничний транспорт». Найменше ЗВО (5 ЗВО) здійснюють підготовку фахівців для транспортної сфери України за спеціальністю «Річковий та морський транспорт» [1].

Закономірно виникає питання: чи викликана відсутність підготовки фахівців із зазначених спеціальностей у деяких регіонах України відсутністю потреби регіональних ринків праці в таких фахівцях?

Для відповіді на це питання використаємо синтез методу ранжирування та картографічного методу для порівняння кадрового потенціалу транспортної сфери регіонів України з їх забезпеченістю ЗВО для підготовки фахівців за зазначеними спеціальностями.

При побудові рис. 1 ранжирування регіонів було проведено наступним чином: ранг 1 присвоювався регіонам, у яких у транспортному підприємстві зайнято більше 50 тис. осіб; ранг 2 – регіонам, у яких у транспортному підприємстві зайнято більше 40 тис. осіб, але менше 50 тис. осіб; ранг 3 – регіонам, у яких у транспортному підприємстві зайнято більше 30 тис. осіб, але менше 40 тис. осіб; ранг 4 – регіонам, у яких у транспортному підприємстві зайнято більше 20 тис. осіб, але менше 30 тис. осіб; ранг 5 – регіонам, у яких у транспортному підприємстві зайнято більше 10 тис. осіб, але менше 20 тис. осіб; ранг 6 – регіонам, у яких у транспортному підприємстві зайнято менше 10 тис. осіб.

При побудові рис. 2 ранжирування регіонів було проведено наступним чином: ранг 1 присвоювався регіонам, у яких забезпечується первісна підготовка

фахівців з транспортного підприємництва за всіма спеціальностями одночасно; ранг 2 – регіонам, у яких забезпечується первісна підготовка фахівців з транспортного підприємництва лише за 4-ма спеціальностями; ранг 3 – регіонам, у яких забезпечується первісна підготовка фахівців з транспортного підприємництва лише за 3-ма спеціальностями; ранг 4 – регіонам, у яких забезпечується первісна підготовка фахівців з транспортного підприємництва лише за 2-ма спеціальностями; ранг 5 – регіонам, у яких забезпечується первісна підготовка фахівців з транспортного підприємництва лише за 1 спеціальністю; ранг 6 – регіонам, у яких первісна підготовка фахівців з транспортного підприємництва не здійснюється взагалі.

Порівняння кадрового потенціалу транспортної сфери регіонів України з їх забезпеченістю ЗВО для підготовки фахівців за досліджуваними спеціальностями здійснюється з використанням інтерактивних картограм, представлених авторами на рис. 1-2.

2018

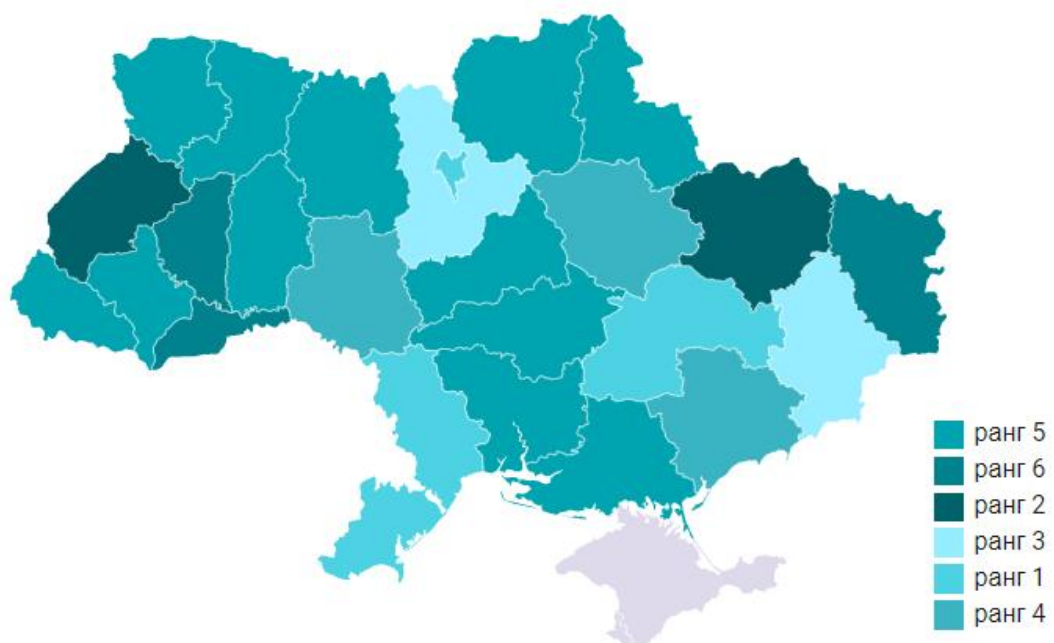

Рисунок 1 – Картограма ранжирування регіонів України за кадровим потенціалом транспортної сфери (авторська розробка за даними [2])

2018

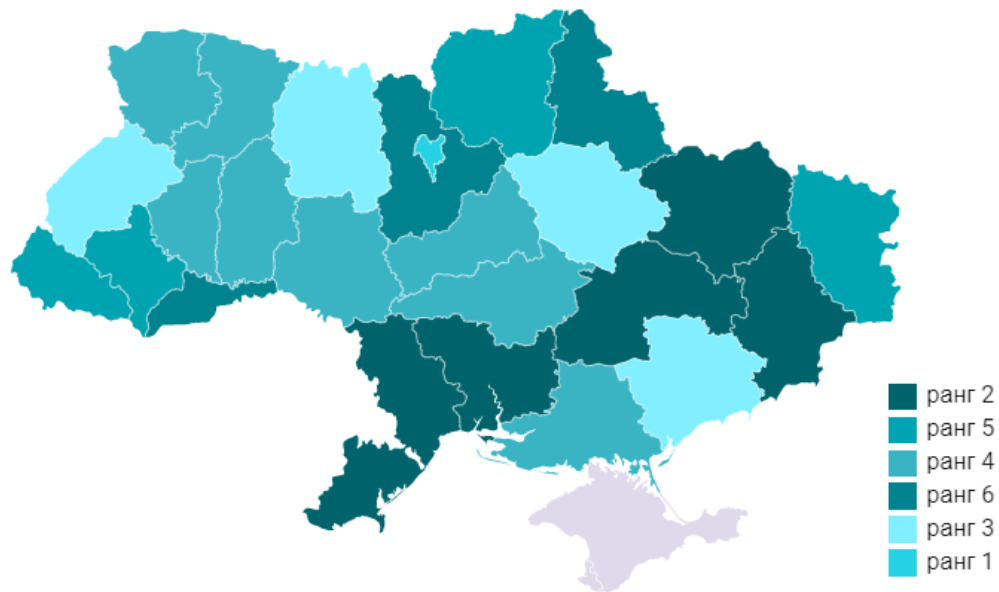

Рисунок 2 – Картограма ранжирування регіонів України за забезпеченістю ЗВО для первісної підготовки фахівців з транспортного підприємництва (авторська розробка за даними [3])

Порівняння даних рис. 1-2 не підтверджує гіпотезу щодо того, що відсутність у деяких регіонах України ЗВО, які здійснюють підготовку фахівців з транспортного підприємництва, викликана відсутністю потреби регіональних ринків праці в таких фахівцях.

Але недостатньо буде просто рекомендувати деяким регіональним ЗВО розпочати підготовку фахівців за означеними спеціальностями. Перш за все, слід забезпечити якість підготовки фахівців, відповідність їх знань і умінь вимогам практики.

Однією з найперспективніших новітніх форм надання освітніх послуг називають дуальну освіту. Дуальна система підготовки фахівців походить з однієї з країн Європейського Союзу з найбільш розвиненим транспортним комплексом – з Німеччини. Наразі в цій країні освіту за дуальною формою здобувають 50% студентів за 326 освітньо-професійними програмами. В Україні дуальна форма здобуття освіти лише починає розвиватися, при чому переважно в закладах професійної (професійно-технічної) освіти. ЗВО України поки не

приділяють достатньо уваги цій новітній системі підготовки фахівців.

Тим самим, перспективи подальших досліджень складає виявлення можливостей щодо впровадження у вітчизняних ЗВО дуальної системи підготовки фахівців для транспортної сфери України.

Література:

1. Сідякіна Є. О. Кадрове забезпечення розвитку транспортного підприємництва в Україні: рівень ЗВО. *Проблеми розвитку економіки підприємства: погляд молоді* : Матеріали XIII Міжнародної наукової конференції здобувачів вищої освіти, 13 березня 2020 р. Харків : ХНАДУ, 2020. С. 50–52.
2. Транспорт і зв'язок України: статистичний збірник. *Державна служба статистики України*. : веб-сайт. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/08/zb_tr2018pdf.pdf (дата звернення: 28.03.2020).
3. Довідник ВНЗ. *Освіта.ua* : веб-сайт. URL: <https://osvita.ua/vnz/guide> (дата звернення: 28.03.2020).

ПРОБЛЕМАТИКА СТАНОВЛЕННЯ ВІДНОСИН РИНКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА РИНКУ ПРАЦІ В СВІТІ НОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Янченко Н. В., к.е.н., доцент,

Стрельнікова Ю. С., студентка

Харківський національний університет будівництва та архітектури

Актуальність теми, що розглядається, можна пояснити швидкими темпами та новими напрямками розвитку світової економіки, яка відчуває на собі безпосередній вплив інформаційних технологій та тенденцій, що вони задають.

Інформаційні технології спрямовані на автоматизацію традиційних

економічних процесів. Активне використання електронних технологій сприяє розподіленню та споживанню суспільних благ, виробництва в доступній формі [1].

Ключовою відмінністю від традиційних методів господарювання загальноприйнятої економіки, де інструментарієм виступає менеджмент та ринкова модель ведення бізнесу, є новий інструментарій, що представлений меседжментом, інноваційним підприємництвом, інформаційним інжинірингом та автоматизацією економічних процесів.

Нова економічна ситуація поставляє перед вузами нові завдання. Власне знання як такі, отримані випускником вузу, розглядаються компаніями лише як відправна точка, фундамент для подальшого навчання молодого фахівця; все більш важливим фактором при оцінюванні роботодавцем потенційного співробітника стає його здатність і бажання адаптуватися, вчитися, професійно розвиватися. Однак вузи, на думку роботодавців, погано справляються сьогодні з вихованням цих якостей. Відповідно, найчастіше роботодавці критикують сьогоденну вищу освіту за зайвий академізм, недолік практичних знань і навичок, відірваність від реалій сучасної економіки та ринку праці.

Країни Європи мають великий та досить різноманітний досвід взаємодії ринків професійної освіти і праці. Серед усіх представлених моделей організації ринків, шведська являє собою найцікавіший зразок формування взаємовідносин ринків професійної освіти і праці. Серед інших цю модель виокремлює високий рівень державного регулювання. Держава фінансує роботи в приватних фірмах молоді шляхом надання протягом півроку власникам підприємств субсидій у вигляді оплати 50% витрат на новостворені робочі місця. Ще одним вдалим прикладом та робочою схемою може стати Шотландія, де існує велика кількість посередницьких структур, які забезпечують постійні зв'язки ринками праці і освіти. Питаннями розробки та оцінки професійних кваліфікацій як випускників освітніх установ професійної освіти, так і дорослого населення в цій країні займається Шотландське кваліфікаційне управління (SQA). Це неурядова незалежна організація, якій уряд Шотландії доручає організацію взаємодії між споживачами і виробниками на ринку професійно-освітніх послуг в частині

дослідних і оціночних процедур. У Шотландському кваліфікаційному управлінні працюють сотні експертів з різних галузей економіки, які спільно з роботодавцями розробляють зміст професійних кваліфікацій та інструментарій їх оцінки [2].

Таким чином, інформаційні технології мають прямий вплив на формування економічної моделі та стратегії формування нових відносин з ринком вищої освіти. Оптимізація процесів гарантує розвиток та швидкість, однак у свою чергу потребує мобільності та готовності від закладів вищої освіти забезпечувати абітурієнтів необхідними знаннями, навичками, та сприяти їх соціалізації з одного боку, а також ринок праці – створювати попит в нових сферах занятості, підтримувати зв'язок з контингентом працівників – випускників, які не мають робочого досвіду – з іншого боку.

Література:

1. Цветкова Д. К. Влияние информационных технологий на экономику. *Научное сообщество студентов. Междисциплинарные исследования* : Электронный сб. статей по материалам XXXI студенческой междунар. науч.-практ. конф. Новосибирск сп: Изд. АНС «СибАК», 2017. № 20 (31), Часть 1. URL: [https://sibac.info/archive/meghdis/20\(31\).pdf](https://sibac.info/archive/meghdis/20(31).pdf) (дата звернення: 25.03.2020).
2. Шашкова С. М. Взаимодействие высшего профессионального образования и рынка труда в условиях трансформации современного общества : диссертация ... кандидата социологических наук : 22.00.04 / Тула, 2006. 227 с.

ДЛЯ НОТАТОК

МАТЕРІАЛИ
Всеукраїнської науково-методичної
Інтернет-конференції

**«ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ОСВІТИ, НАУКИ ТА ВИРОБНИЦТВА –
ОСНОВА ЕФЕКТИВНОГО НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ»**

17 квітня 2020 р.
Харків

Відповідальний за випуск

Д. О. Приходько